

**MEGA ETKİNLİKLER VE KENTSEL MİRASLARI: BİRLEŞMİŞ
MİLLETLER HABİTAT II DENEYİMİ**

Duygu ÇAYAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ARALIK 2021

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Duygu ÇAYAN

14/12/2021

MEGA ETKİNLİKLER VE KENTSEL MİRASLARI: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
HABİTAT II DENEYİMİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Duygu ÇAYAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Aralık 2021

ÖZET

Mega etkinlikler büyük ölçekli, kısa süreli ve ulusal ve uluslararası dikkati gerçekleştirdiği destinasyona çeken etkinlikler olarak tanımlanmaktadır. Gerçekleştikleri kentlerde ekonomik, sosyal, politik ve mekânsal olmak üzere çok farklı etkilere sahip olmaktadır. Bu etkilerden kalıcı olanları ise mega etkinliklerin mirasları olarak tanımlanmaktadır. Miras (*legacy*); etkinlik için yapılan ve etkinliğin kendisinden daha uzun süre kalan, pozitif ya da negatif, somut ya da soyut, planlanmış ya da planlanmamış sonuçlardır. Bu çalışma, mega etkinliklerin gerçekleştiği kentlerde, mekana ve kentliye etkilerini değerlendirmek ve bu etkiler arasından kalıcı olanlarını tanımlayarak mega etkinliklerin miraslarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada, mega etkinliklerin mirasları, Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı ilk uluslararası ve katılımcı sayısı açısından en büyük mega etkinlik olan Birleşmiş Milletler HABİTAT-II konferansı örneklemini üzerinden irdelenmektedir. 1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Konferans, kente ve kentliye bıraktığı miraslar açısından tarihimizde önemli bir yere sahiptir. Çalışmada kullanılan bilgi ve belgeler İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı'nda gerçekleştirilen arşiv çalışması ve konferansın organizasyon sürecinde yer almış kişilerle yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, İstanbul'da gerçekleşen HABİTAT II Konferansı, sadece İstanbul kenti ve kentlisi için değil tüm Türkiye için önemli bir mega etkinlik olduğu görülmektedir. Bu etkinliğin bıraktığı miraslar uzun yıllar boyunca gerek mekânsal düzenlemeler çerçevesinde sundukları gerekse akademik camiaya ve uygulayıcılara açtığı yeni perspektifler nedeniyle önemli bir mihenk taşı olarak değerlendirilmektedir.

Bilim Kodu : 80208
Anahtar Kelimeler : Mega etkinlikler, kentsel mekan, miras, HABİTAT-II, İstanbul.
Sayfa Adedi : 148
Danışman : Prof. Dr. N. Aydan SAT

MEGA EVENTS AND THEIR URBAN LEGACIES: THE CASE OF UNITED
NATIONS HABITAT II CONFERENCE

(M. Sc. Thesis)

Duygu ÇAYAN

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

December 2021

ABSTRACT

Mega events are defined as large-scale, short-term events that attract national and international attention to the destination where they take place. They have very different effects in the cities where they take place, including economic, social, political and spatial. The permanent ones among these effects are defined as the legacies of mega events. Legacy; positive or negative, tangible or intangible, planned or unplanned outcomes for the event that last longer than the event itself. This study aims to evaluate the effects of mega events on the space and citizens in the cities where they take place, and to identify the permanent ones among these effects and to reveal the legacies of mega events. United Nations HABITAT-II conference, which is the first international mega event hosted by Turkey and the largest mega event in terms of number of participants, is selected as a case study for analyzing the legacies of mega events. The Conference, which was held in Istanbul in 1996, has an important place in our history in terms of the legacies it left to the city and its citizens. The information and documents used in the study were obtained as a result of the archive work carried out at the İlhan Tekeli Urbanism Culture Foundation and in-depth interviews with the people who took part in the organization process of the conference. As a result of the study, it is seen that the HABITAT II Conference held in Istanbul is an important mega event not only for the city of Istanbul and its inhabitants, but also for the whole of Turkey. The legacies left by this event have been considered as an important touchstone for many years because of the new perspectives they have presented within the framework of spatial arrangements and the new perspectives they have opened to the academic community and practitioners.

Science Code : 80208

Key Words : Mega events, urban spaces, legacy, HABITAT-II, Istanbul.

Page Number : 148

Supervisor : Prof. Dr. N. Aydan SAT

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın en başından beri bilgi ve birikimiyle beni yönlendiren, sabır ve anlayışını eksik etmeden her konuda yol gösteren, desteğini ve güvenini her zaman hissettiğim çok değerli tez danışmanım Prof. Dr. N. Aydan SAT'a teşekkürlerimi sunarım.

Kişisel arşivlerini İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı'na bağışlayarak çalışmamda faydalanmamı sağlayan Prof. Dr. İlhan TEKELİ'ye, Sayın Yiğit GÜLÖKSÜZ ve Sayın Gürel TÜZÜN'e desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim. İTŞKV Yönetim Kurulu'ndaki hocalarıma ve tez konumun oluşmasında katkısı olan değerli hocam Prof. Dr. Çiğdem VAROL ÖZDEN'e teşekkürü borç bilirim. Tez savunma jürisi üyelerim Prof. Dr. F. Nihan Özdemir SÖNMEZ, Prof. Dr. Emine YETİŞKUL ŞENBİL ve Doç. Dr. Z. Aslı GÜREL'e değerli katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Bu yola beraber başladığım, türlü zorlukları birlikte aştığımız, desteğini ve yardımlarını unutamayacağım Emine Şeyda SATILMIŞ'a, ihtiyacım olan her anda bana destek olan arkadaşlarım Gözde KAYATURAN, Gizem KÜÇÜKKARACA ve Merve NALÇAKAR'a çok teşekkür ederim.

Son olarak; bu günlere gelebilmemde en büyük emeğe sahip olan, haklarını hiçbir zaman ödemeyeceğim canım ailem. Sevgili babam İsmail ÇAYAN, sen olmasan bu tezi bitiremezdim. Bu zorlu süreçte tüm sıkıntıları dinleyen, yapamayacağım sandığım her anda bana güvenen canım annem Nejla ÇAYAN, canım kardeşlerim Alper ÇAYAN ve Ceren ÇAYAN'a sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	x
RESİMLERİN LİSTESİ	xi
HARİTALARIN LİSTESİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1. Mega Etkinlik (Mega-Event) Kavramı.....	5
2.2. Mega Etkinliklerin Sınıflandırılması.....	17
2.3. Bölüm Sonu Değerlendirmesi	28
3. MEGA ETKİNLİKLER ve KENTLER	29
3.1. Kentlerin Mega Etkinliklere Ev Sahipliği Yapma Motivasyonu	29
3.2. Mega Etkinliklerin Kentteki Mirasları	32
3.2.1. Mega etkinlikler perspektifinde “miras”: kavramsal irdeleme	32
3.2.2. Ekonomik miraslar	37
3.2.3. Sosyal miraslar	40
3.2.4. Politik miraslar	43
3.2.5. Mekânsal miraslar	44
3.4. Bölüm Sonu Değerlendirmesi	57
4. YÖNTEM.....	61

4.1. Mega Etkinliklerle Yaratılan Mirasın Ölçüm Yöntemleri	61
4.2. HABİTAT II Konferansı'nın Miraslarının Değerlendirilmesinde Kullanılan Ölçüm Yöntemi	69
5. ALAN ÇALIŞMASI: MEGA ETKİNLİK OLARAK BİRLEŞMİŞ MİLLETLER HABİTAT II KONFERANSI	73
5.1. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Programı (UN-HABITAT)	73
5.1.1. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Programı'nın (UN-HABITAT) kuruluş süreci	73
5.1.2. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferanslarının (UN-HABITAT) tarihçesi	74
5.2. Birleşmiş Milletler İkinci HABİTAT Konferansı (HABİTAT-II Konferansı) Organizasyon Süreci.....	75
5.2.1. HABİTAT-II Konferansı'nda Türkiye'nin rolü	79
5.2.2. Katılımcı ülke olarak: ulusal rapor ve eylem planı hazırlanması.....	80
5.2.3. Ev sahibi ülke olarak: organizasyon görevi	82
5.3. HABİTAT-II Konferansı (3-14 Haziran 1996)	87
5.3.1. Resmi konferans	88
5.3.2. Paralel etkinlikler	90
5.4. HABİTAT-II Konferansı'nın Mirasları.....	93
5.4.1. Mekânsal düzenlemeler	93
5.4.2. İmaj ve tanınırlık	116
5.4.3. Toplumsal kazanımlar	120
5.4.4. Kente ve kentliye ilişkin ilişkin yeni kavramlar/vizyon.....	125
5.5. Bölüm Sonu Değerlendirmesi	133
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	137
KAYNAKLAR	141
ÖZGEÇMİŞ	149

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. İz bırakan etkinlik sınıflandırması	6
Çizelge 2.2. Etkinlik sınıflandırması	9
Çizelge 2.3. Planlanmış etkinliklerin sınıflandırılması.....	10
Çizelge 2.4. Büyüklüklerine göre etkinlik sınıflandırması	13
Çizelge 2.5. Akademik yazında mega etkinlik kavramının tanımı ve sınıflandırılması..	15
Çizelge 2.6. Olimpiyat Oyunlarına (Yaz Olimpiyatları) aday olan ve ev sahipliği yapan kentler	19
Çizelge 2.7. Başlangıcından itibaren Expolara ev sahipliği yapan kentler.....	21
Çizelge 2.8. Başlangıcından itibaren Botanik Expolara ev sahipliği yapan kentler	22
Çizelge 2.9. G20 zirvelerine ev sahipliği yapan ülke ve kentler	24
Çizelge 2.10. Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) toplantılarına ev sahipliği yapan ülke ve kentler.....	25
Çizelge 2.11. IMF/Dünya Bankası konferanslarına ev sahipliği yapan ülke ve kentler.	26
Çizelge 2.12. NATO zirvesine ev sahipliği yapan ülke ve kentler	26
Çizelge 2.13. Birleşmiş Milletler konferansları ve zirveleri.....	27
Çizelge 3.1. Mega etkinliklerin olumlu ve olumsuz mirasları.....	36
Çizelge 3.2. Etkinlik mirası tipolojileri.....	37
Çizelge 3.3. Farklı türdeki mega etkinliklerin yarattığı mirasların etkileri	56
Çizelge 3.4. Farklı türdeki mega etkinliklerin yarattığı etkinin coğrafi ölçeği.....	56
Çizelge 3.5. Mega etkinliklerin mirasları	58
Çizelge 4.1. Mirasları ölçmede kullanılan yöntemler	66
Çizelge 5.1. Mega etkinliklerden beklenen değişimler ve HABİTAT-II Konferansı'nda gerçekleşenler.....	135

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Etkinlerin sınıflandırılması	12
Şekil 3.1. Miras kavramının boyutları	33
Şekil 3.2 Mega spor etkinliklerin miras matrisi.....	34
Şekil 3.3. Mega etkinliklerin ekonomik miras yaratan etkileri.....	40
Şekil 3.4. Mega etkinliklerin sosyal mirasları	41
Şekil 3.5. Montreal Olimpiyat alanı.....	46
Şekil 4.1. Mirası tanımlamak için kullanılan “aşağıdan yukarı” (bottom-up) yaklaşım için akış şeması.....	63
Şekil 4.2. Etkinlik mirası oluşum süreci	64
Şekil 4.3. Mega etkinliklerin tanımlanan mirasları, kullanılan yaklaşım ve yöntemler .	68
Şekil 4.4. Habitat II miraslarını belirlemek üzerine araştırma tasarımı	69
Şekil 5.1. HABİTAT-I ve HABİTAT-II arasında BM’nin gerçekleştirdiği konferanslar	75
Şekil 5.2. HABİTAT-II Konferansı organizasyon süreci	78
Şekil 5.3. HABİTAT-II Konferansı organizasyon yapısı	79
Şekil 5.4. Ulusal Rapor ve Eylem Planı hazırlanmasında görev alan kişi ve kurumlar .	80
Şekil 5.5. Organizasyona hazırlık çalışmalarında görev alan kişi ve kurumlar.....	83
Şekil 5.6. HABİTAT-II Konferansı organizasyona hazırlık süreci	86
Şekil 5.7. “İstanbul Deklarasyonu ve HABİTAT Gündemi” raporunun hazırlanma süreci	88
Şekil 5.8. HABİTAT-II Konferansı program	92
Şekil 5.9. 1996 yılı sonrasında Lütü Kırda Kongre Merkezi’nde gerçekleşen konferanslar.....	106
Şekil 5.10. Habitat II Konferansı kapsamında gerçekleşen “Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme” ve “Dünya Kenti İstanbul” adındaki sergilerin afişleri	117

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. Montreal Olimpiyat parkının yapımı	46
Resim 3.2. “The Parc de Mar Area” Olimpiyatlar öncesi ve sonrası	47
Resim 3.3. “Montjuic” alanı Olimpiyatlar öncesi ve sonrası.....	48
Resim 3.4. “The Avinguda Diagonal Area” Olimpiyatlar öncesi ve sonrası.....	49
Resim 3.5. “Vall d’Hebron Area” Olimpiyatlar öncesi ve sonrası	49
Resim 3.6. “The Parc de Mar Area” Olimpiyatlar öncesi ve sonrası	50
Resim 3.7. Faliro Körfezi.....	50
Resim 3.8. Pekin Ulusal Stadyumu (kuş yuvası adlı / bird’s nest)	51
Resim 3.9. Sydney Olimpiyat Parkı.....	51
Resim 3.10. 1967 Montreal Expo için yapılan “Biosphere” yapısı	52
Resim 3.11. 1967 Montreal Expo için yapılan “Habitat-67” yapısı	52
Resim 3.12. Vancouver Expo’dan görüntüler.....	53
Resim 3.13. Seville Expo planı.....	53
Resim 5.1. Planlama Misyonu ziyaretleri	85
Resim 5.2. Planlama Misyonu ziyaretleri	85
Resim 5.3. Konferans Vadisi	101
Resim 5.4. Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre Merkezi proje görüntüleri	104
Resim 5.5. Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre Merkezi dönüşümünden görüntüler	104
Resim 5.6. HABİTAT-II Konferansı sonrasında Darphane’de gerçekleşen sanat etkinliklerine ait gazete haberleri.....	110
Resim 5.7. Mihmandarların eğitiminden görüntüler.....	125
Resim 5.8. Sivil Toplum Kuruluşları toplantılarından görüntüler	131

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 5.1. Konferans vadisinin konumu	93
Harita 5.2. Henry Prost tarafından hazırlanan İstanbul Avrupa Yakası master planında 1 no’lu ve 2 no’lu park alanı	94
Harita 5.3. 2 No’lu park planı	95
Harita 5.4. Şişli merkez ve çevresi revizyon nazım imar planı (29.12.2003).....	96
Harita 5.5. Şişli merkez ve çevresi uygulama imar planı (24.06.2006).....	97
Harita 5.6. Konferans vadisi ve çevresi arazi kullanımı	98
Harita 5.7. Konferans vadisi ve çevresindeki yapıların yapım yılları.....	100
Harita 5.8. Kongre vadisi içerisindeki yapılar ve konferans için kullanım amaçları.....	102
Harita 5.9. Habitat II Konferansı kapsamında kentin farklı noktalarında kullanılan yapılar	103
Harita 5.10. Darphane-i Amire’de HABİTAT-II Konferansı sergi mekanları projesi ...	107
Harita 5.11. Darphane-i Amire binasının İstanbul Müzesi ve Tarih Merkezi’ne dönüştürülmesi projesi	108
Harita 5.12. HABİTAT-II Konferansı öncesinde yapılan yeşil alan ve meydan düzenlemeleri.....	115

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
APEC	Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği
BIE	Dünya Fuarları Uluslararası Expo Bürosu
BM-HABITAT	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Programı
BM/UN	Birleşmiş Milletler/United Nations
HABITAT-II	İkinci İnsan Yerleşmeleri Konferansı
HPKB	Habitat II Proje Koordinasyon Birimi
IOC	Uluslararası Olimpiyat Komitesi
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNHHSF	Birleşmiş Milletler HABİTAT ve İnsan Yerleşmeleri Vakfı

1. GİRİŞ

Kentsel ekonomideki ve politikalarındaki değişim sonucunda günümüzde önemini giderek artıran kentler, mega etkinliklere çok uzun yıllardır ev sahipliği yapmaktadır. Mega etkinliklerin ilk örneklerine bakıldığında; modern dönemde ilk Olimpiyatlar 1896'da, ilk Dünya Fuarı ise 1851'de gerçekleşmiştir. İlk örnekleri yaklaşık 150 yıl öncesine dayanmakla birlikte, günümüzde gerçekleşen mega etkinlikler ölçek ve katılımcı sayısı açısından çok daha büyüktür. Zamanla hem bu tür etkinliklerin ölçeği ve katılımcı sayısı hem de bu etkinliklere ev sahipliği yapmak üzere aday olan kent sayısı giderek artmıştır. Mega etkinliklere aday kentlerin artmasının nedeni bu tür etkinliklerin arkasında yatan beklentiler ve bu beklentileri gerçekleştirmede mega etkinliklerin bir araç haline gelmesidir. Bu beklentileri ve kentlerin mega etkinliklere ev sahipliği yapma motivasyonunu; 1970'ler sonrasında ortaya çıkan yeni ekonomik yapılanma ve kentsel politikaların daha "girişimci" hale gelmesi ve bu yeni düzenin getirdiği kentsel mekanın oluşması için mekanın dönüşümünü kolaylaştırmak, kentler arası rekabette iyi bir konuma gelmek, bu tür "seyirlik" etkinliklerle ile kendini sergilemek, uluslararası tanınırlık yaratmak ve pozitif bir imaj kazanmak oluşturmaktadır. Kentlerin mega etkinliklerden beklentileri ve motivasyonları her ne olursa olsun bu tür etkinliklerin gerçekleştikleri kentte pozitif ve negatif hatta beklenmeyen ve planlanmamış bir takım etkilere sahip olduğu kesindir.

Mega etkinlikler, ulusal ve uluslararası dikkati gerçekleştidiği destinasyona çeken, genellikle kısa süreli, büyük ölçekli etkinlikler olarak tanımlanmaktadır. Yapılan ilk çalışmalarda mega etkinlikler, turizme yapacağı katkı yönünden değerlendirilmiş ve ekonomik etkileri tartışılmıştır. Sonraki yıllarda ise mega etkinliklerin gerçekleştikleri kentlerdeki sosyal yapıya, politik yaşama ve mekâna çok farklı etkileri olduğu tartışılmaya başlanmıştır. Mega etkinliklerin türüne, ölçeğine, katılımcı sayısına, yarattığı ilgiye ve gerçekleştidiği kentin kapasiteleri ve niteliklerine göre kentteki ve kentsel mekandaki etkisi de farklılaşmaktadır.

Mega etkinliklerin etkilerinden kalıcı olanları için ise "etkinlik mirası" kavramı kullanılmaktadır. Miras; etkinlik için yapılan ve etkinliğin kendisinden daha uzun süre kalan, pozitif ya da negatif, somut ya da soyut, planlanmış ya da planlanmamış sonuçlar olarak tanımlanmaktadır. Mega etkinlikler yapılan yeni yapılar ve altyapı gelişmeleri gibi

fiziksel mekanda gerçekleşen değişikliklerle yarattığı mirasın yansırı, kentin uluslararası arenada pozitif bir imaj kazanmasına da olanak sağlamaktadır. Mega etkinliklerin yarattığı uluslararası ün ve tanınırlık soyut miraslara örnektir. Bu pozitif etkiye sahip mirasların yanı sıra, mega etkinlikler için yapılan yeni yapıların büyük kapasitelerde inşa edilip etkinlik sonrasında kullanılmaması ve atıl durumda kalması ekonomik anlamda zarara yol açmakta ve bu sonuç negatif etkiye sahip miraslar doğurmaktadır.

Bu noktadan yola çıkarak; tezin amacı, mega etkinliklerin gerçekleştiği kentlerde, mekana ve kentliye etkilerini değerlendirmek ve bu etkiler arasından kalıcı olanlarını tanımlayarak mega etkinliklerin miraslarını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda; Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı ilk uluslararası ve katılımcı sayısı açısından en büyük mega etkinlik olan Birleşmiş Milletler HABİTAT-II konferansı bu çalışmanın örnekleme olarak seçilmiştir.

Çalışmanın yöntemini akademik yazın taraması, arşiv çalışması ve akademik yazından hareketle belirlenen bileşenler çerçevesinde mirasların değerlendirilmesine ışık tutacak derinlemesine görüşmeler oluşturmaktadır. Mega etkinlik kavramı ve bu etkinliklerin mirasları üzerine ulusal ve uluslararası akademik yazın taramasının ardından, HABİTAT II' nin miraslarını belirlemek ve değerlendirmekte fayda sağlayacak bileşenler tespit edilmiştir. İkinci aşamada, HABİTAT-II Konferansı'nın organizasyon sürecinde yer alan Prof. Dr. İlhan Tekeli, Yiğit Gülöksüz ve Gürel Tüzün'ün kişisel arşivlerini bağışlamış olduğu İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı bünyesinde konferansa ait yaklaşık 640 adet belge, video, ses kaydı vb. veriler üzerinde yaklaşık 18 ay süren arşiv çalışması yürütülmüştür. Sonrasında ise gerek HABİTAT II sürecine, gerekse mirasların değerlendirilmesinde daha detaylı bilgilere ulaşmak için konferansın farklı basamaklarında yer almış kişilerle 10 adet derinlemesine görüşme yapılmıştır.

Bu çerçevede bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan giriş bölümünü takip eden ikinci bölümde; mega etkinlik kavramı, değişen tanımları, sınıflandırılması ele alınarak kavramsal ve kuramsal çerçeve kurgulanmıştır. Üçüncü bölümde ise mega etkinlikler ve kentlere odaklanılmıştır. Bu bölümde ilk olarak kentlerin mega etkinliklere ev sahipliği yapma motivasyonları ortaya konulmuş, devamında ise mega etkinliklerin kentler üzerindeki kalıcı etkisi olarak tanımlanan “miras” kavramı irdelenmiştir. Bu bölümde akademik yazında farklı başlıklar halinde aktarılan mega etkinlik miras tipolojileri, genel bir çerçeve çizilerek, ekonomik, sosyal, politik ve mekânsal miras olmak

üzere dört başlık halinde aktarılmıştır. Çalışmanın sonraki kısmında dünyada en çok bilinen mega etkinlikler olarak Olimpiyatlar, Dünya Fuarları ve uluslararası zirveler ve konferanslar üzerinden mega etkinliklerin kentsel mekanda yarattığı değişim ve dönüşümler, başka bir ifadeyle mirasları detaylı olarak açıklanmıştır. Dördüncü bölüm, çalışmada kullanılan yöntemin detaylı açıklandığı bölümdür. Bu bölümde ilk olarak mega etkinliklerin miraslarını değerlendirme kullanılan yaklaşımlar ve yöntemler incelenmiş, sonrasında ise örneklem alanı olan Habitat II Konferansı'nı değerlendirmede kullanılan yöntem açıklanmıştır. Çalışmanın beşinci bölümü ise bu çalışmanın örneklem alanını oluşturan Birleşmiş Milletler HABİTAT II Konferansı'na odaklanılan bölümdür. Bu bölümde ilk olarak; Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri (UN-HABITAT) programının kuruluş sürecine ve tarihçesine yer verilmiştir. İkinci olarak; etkinlik öncesi dönem olan hazırlık süreci irdelenmiştir. Üçüncü kısımda ise etkinlik esnası yani HABİTAT-II Konferansı'nın gerçekleştiği 3-14 Haziran 1996 tarihlerine odaklanmıştır. Son kısımda ise etkinlik sonrası dönem ele alınmıştır. Etkinlik sonrası dönem etkinlik miraslarını oluşturduğu dönemdir. Bu bölümde HABİTAT-II Konferansı'nın İstanbul kentine, kentliye ve kent planlamaya bıraktığı miraslar tanımlanmıştır. HABİTAT-II Konferansı'nın mirasları, akademik yazında belirlenen mekânsal düzenlemeler, imaj ve tanınırlık ve toplumsal kazanımlar başlıkları doğrultusunda değerlendirilmiştir. Ayrıca HABİTAT-II konferansı özelinde değerlendirildiğine bu bileşenlere yapılan arşiv çalışması ve derinlemesine görüşmeler sonrasında kongre, konferans gibi uluslararası zirvelerden kalabilecek bir miras olan “kente ve kentliye ilişkin yeni kavramlar” bileşeni eklenmiştir. Son bölümde ise Türkiye’de gerçekleşen katılımcı sayısı açısından en büyük uluslararası etkinlik olan HABİTAT-II Konferansı'nın etkileri ve kente, kentliye ve kent planlamaya bıraktığı miraslar ortaya konulmuştur.

Çalışmanın sınırlılıklarından birisi HABİTAT-II Konferansı'nın 1996 yılında gerçekleşmiş olması dolayısıyla etkinlik öncesi ve etkinlik anındaki mirasları değerlendirmenin güç olmasıdır. Bu sınırlılığı ortadan kaldırmak amacıyla konferansın çeşitli aşamalarına katılan kişilerle yapılan derinlemesine görüşmelerden ve arşiv çalışmasından elde edilen video görüntüleri ve fotoğraflardan faydalanılmıştır.

2. KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Mega etkinlik denildiğinde akla ilk olarak Olimpiyatlar gelmektedir. Bu belki de Olimpiyat tarihinin Antik Yunana (M.Ö. 776'lara) kadar dayanmasından kaynaklanmaktadır. Ancak mega etkinliklerin sadece Olimpiyatlarla sınırlandırılması mümkün değildir. İlki 1851 yılında gerçekleştirilen Dünya Fuarları (Expolar) da, mega etkinlik denildiğinde akla gelebilecek örneklerdendir. Olimpiyatlar ve Dünya Fuarları mega etkinliklerin en iyi örnekleri olarak görülürken, bu örnekler dışında hangi etkinliklerin mega etkinlik sınıfında değerlendirilebileceği konusunda hala tartışmalar devam etmektedir. Bununla birlikte mega etkinlik kavramı üzerinde uzlaşılmış net bir tanım bulunmamaktadır. Bu belirsiz çerçeve içerisinde bu bölümde akademik yazın incelenerek “mega etkinlik (mega-event) nedir” ve “hangi etkinlikler mega etkinlik sınıfına girer” sorularına cevap aranmaya çalışılacaktır. Bu konu irdelenirken mega etkinlik kavramı yerine kullanan, kimi zaman arasında küçük nüans farkları olduğu dile getirilen kavramlarla karşılaşılabilmektedir. Mega etkinlik kavramı üzerine araştırma yapılırken karşılaşılabilecek bu kavramlar; zaman zaman aynı anlamda kullanılan “iz bırakan etkinlik” (hallmark event) ve “özel etkinlik” (special event) kavramlarıdır. Bu kavramlar arasındaki farkları anlamak mega etkinlik kavramını daha anlaşılır hale getireceği düşünüldüğünden, bu bölümde bu kavramlara da değinilmektedir.

Mega etkinliklerin sınıflandırması konusunda farklı öneriler bulunmakla birlikte, bu çalışmada sınıflandırmak pek de mümkün olmayacağından akademik yazında sıklıkla ele alınan Olimpiyat Oyunları ve Dünya Fuarları ve bu tezin konusu olan uluslararası zirve ve toplantılar ele alınarak, bu etkinliklerin özellikleri ve ev sahipliği yapan kentler incelenmektedir.

2.1. Mega Etkinlik (Mega-Event) Kavramı

Mega etkinlikler ile ilgili yapılan ilk çalışmalardan biri Ritchie ve Beliveau (1974) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada “mega etkinlik” (mega event) yerine “iz bırakan etkinlik” (hallmark etkinlik) kavramı kullanılmıştır. Çalışmada; Kanada'da gerçekleşen kış karnavalının ekonomik etkileri araştırılmış ve sonuç olarak iz bırakan etkinlikleri mevsimsel turizm problemlerine karşı çözüm üretmek için geliştirilmiş bir strateji olarak değerlendirmişlerdir (Ritchie ve Beliveau, 1974).

Ritchie (1984: 2) ilk çalışmasından on yıl sonra ise iz bırakan etkinlikleri; “kısa ya da uzun vadede bir turizm destinasyonunun karlılığını, çekiciliğini, bilinirliğini artırmak için geliştirilmiş, sınırlı zamanda gerçekleşen tek seferlik ya da tekrarlanan etkinlikler” olarak tanımlamıştır. Ritchie (1984) bu çalışmasında; bir kentin elindeki doğal kaynaklarına (iklim, peyzaj vb.) bağlı olarak bir turizm destinasyonu haline gelebileceğini söyler. Ancak bu doğal kaynaklardan yoksun olan kentlerin turizm açısından bir çekim merkezi haline gelmek için daha suni/yapay çözümler aradığını ifade eder. Bir destinasyonun çekim gücünü artırmanın kendi doğal kaynakları dışında çeşitli yapay yöntemleri olabilir, iz bırakan etkinlikler de bu yöntemlerden biridir. İz bırakan etkinliklerin bu amaçlara ulaşma yeteneği etkinliğin benzersizliğine, etkinliğin statüsüne ve turizm-üreten bölgelerde ne ölçüde başarılı bir şekilde pazarlandığına bağlıdır (Ritchie, 1984).

İz bırakan etkinliklerin sınıflandırılmasına ait ilk çalışma da Ritchie (1984) tarafından yapılmıştır. Ritchie (1984) ulusal ve uluslararası dikkati gerçekleştirdiği destinasyona çeken genellikle kısa süreli ve belirli bir tarihte gerçekleşen büyük etkinlikler olarak tanımladığı iz bırakan etkinlikleri; fuarlar/expolar, karnaval ve festivaller, büyük spor etkinlikleri, kültürel ve dini etkinlikler, tarihi öneme sahip etkinlikler, ticari ve tarımsal etkinlikler ile politik liderlere ilişkin etkinlikler olarak sınıflandırmıştır (Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1. İz bırakan etkinlik sınıflandırması (Richie, 1984)

Fuarlar /Expolar	Expo '67 / Montreal Knoxville '82 New Orleans '84
Karnaval ve Festivaller	Mardi Gras / New Orleans Quebec Kış Karnavalı /Quebec Oktoberfest / Münih Stampede /Calgary
Büyük Spor Etkinlikleri	Yaz Olimpiyatları Kış Olimpiyatları Dünya Kupası Maratonlar Formula 1 Yarışları
Kültürel ve Dini Etkinlikler	Papaya ait taç giyme töreni Kraliyet Düğünü
Tarihi Öneme Sahip Etkinlikler	Amerika'nın keşfinin 500. Yıldönümü gibi (1492-1992)
Ticari ve Tarımsal Etkinlikler	Şarap satın alma /Fransa Kraliyet Tarım Kış Fuarı / Toronto Floriade (Uluslararası Bahçe Festivali) /Amsterdam
Politik Liderlere ilişkin Etkinlikler	Başkanlık açılış törenleri Devlet başkanlarının Cenaze Törenleri / Tito (Yugoslavya), Papa ziyaretleri Politik liderlerin toplantıları

Hall (1989: 263) ise iz bırakan turizm etkinliklerini; “bir kere veya düzenli bir şekilde gerçekleşen uluslararası düzeydeki kültür ve spor etkinlikleri, sergiler, festivaller ve büyük fuarlar” olarak tanımlamıştır. Bu etkinliklerin temel işlevinin ise ev sahibi kentin turizm piyasasındaki ününü güvence altına alma fırsatı yaratmak olduğunu belirtmektedir.

Hall (1989) kısa süreli etkinlikleri iz bırakan, mega, özel ve topluluk etkinlikleri olarak tanımlamaktadır. İz bırakan etkinlik ifadesinin ekonomik, fiziksel ve sosyal etkiler sergileyen çok çeşitli etkinlikleri kapsadığını ifade ederken, mega ve özel etkinliklerin daha spesifik örnekleri olduğunu dile getirmektedir. Mega etkinliklere örnek olarak Olimpiyatlar ve Dünya Fuarlarını vermektedir. Bu etkinliklerin hedef kitlesinin uluslararası turizm piyasası olduğunu dile getirmektedir. Formula 1 ve Amerika Kupası ise özel etkinlikler (special event) olarak değerlendirmektedir.

Ritchie (1984) iz bırakan etkinlikleri “büyük” etkinlikler olarak tanımlarken, Hall (1989) bu etkinliklerin büyük kentlerde gerçekleşen büyük ölçekli etkinliklerle sınırlandırılmayacağını vurgulamaktadır. Hall (1989) küçük ölçekli kentlerde gerçekleşen karnavallar, festivaller ve şöenler gibi kısa süreli etkinliklerin de iz bırakan etkinlik olarak değerlendirilebileceğine dair akademik çalışmaların varlığını da göstererek, bu etkinliklerin çok sayıda turisti gerçekleştirdiği kente çekmese bile toplum ve bölgenin kimliğinin korunması ve gelişmesinde rol oynayabileceğini, ayrıca gerçekleştikleri kenti ekonomik açıdan da etkileyebileceğini söylemektedir. Festivaller ve yerel kutlamaların da bölgesel ve yerel önemleri nedeniyle iz bırakan etkinlik olarak tanımlanabileceğini de eklemektedir. Hall (1989) bu değerlendirme ile bu tür etkinliklerin gerçekleştiği kentin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve mekânsal bağlamının önemini işaret ettiğini de belirtmektedir (Hall, 1989).

Getz, Svensson, Pettersson ve Gunnervall (2012) ise iz bırakan etkinlikleri tanımlarken, “hallmark” kelimesinin anlamına dikkati çekmektedir. “Hallmark”; “dikkat çeken”, “ayırt edici” bir özellik anlamı taşımaktadır. (Getz ve diğerleri, 2012) bu noktadan yola çıkarak; “iz bırakan” etkinlikleri; “ev sahibi mekana, topluma veya destinasyona rekabet avantajı sağlayan, gelenek, cazibe, imaj veya tanıtım açısından yüksek öneme sahip, tekrarlanan etkinlikler” olarak tanımlamıştır.

Getz ve diğerleri (2012) iz bırakan etkinliklerin gerçekleştiği kentte periyodik olarak tekrarlanan etkinlikler olduğunu ifade etmektedir. Zamanla etkinliğin, gerçekleştiği kentin geleneği haline geldiği ve birbirinin ayrılmaz parçası olduğunu söylemektedir. Getz ve diğerleri (2012) bu açıdan “bir kerelik” ve “tekrarlanan” etkinliklerin etkilerinin farklı olduğunu, tekrarlanan etkinliklerin gerçekleştiği kentlerle birlikte anılarak kent ve etkinliğin ortak bir marka oluşturduğunu belirtmektedir. Rio de Janeiro ve New Orleans’ta gerçekleşen “Mardi Gras”, Calgary’deki “Stampede” ve “Edinburg Tattoo” gerçekleştikleri kentin geleneği haline gelen etkinlikler olarak iz bırakan etkinliklere örnek olarak verilebilir. Getz (2007) bu tür etkinlikleri gerçekleştikleri kentteki “kalıcı kurumlar” olarak tanımlamakta ve gerçekleştikleri kente turizm açısından rekabet avantajı yarattığını ifade etmektedir.

“Mega-etkinlik” kavramı ise ilk olarak 1988 yılında Kanada Calgary ’de gerçekleşen 37. AIEST (Uluslararası Turizm Bilimsel Uzmanları Birliği) konferansında gündeme gelmiştir. Konferansın teması Kanada’nın 1988 Kış Olimpiyatları’na adaylığından dolayı “Mega etkinliklerin ve Mega Çekimin Bölgesel ve Ulusal Turizm Gelişmesinde Etkisi ve Rolü” olarak belirlenmiştir. Konferansta mega etkinlik kavramı üzerine yapılan tartışmalarda; bir etkinliğin mega bir etkinlik olarak tanımlanması için çekeceği turist sayısının ve etkinliğe katılım sayısının önemli olduğu vurgulanmıştır. Ancak bunun yanı sıra etkinliğin gerçekleştiği kentin olanaklarını/imkanlarını yetersiz bıraktığında ve daha ileri gelişmelere zorladığında, etkinliğin gerçekleştiği kent için mega etkinlik olarak değerlendirilebileceği de dile getirilmiştir (Jafari, 1988).

Roche (1992) etkinlik yazınındaki ilk çalışmalarda, etkinliklerin kısa-süreli etkinlikler (short-term event) gibi “süre” açısından tanımlandığı ya da prestij etkinlikler ve iz bırakan etkinlikler gibi “statü” açısından tanımlandığını ifade etmiştir. Daha sonra ise etkinlikleri tanımlarken “büyüklük” ve “ölçek” önemli görülmüştür. Etkinlikler büyüklük ve ölçek bakımından değerlendirildiğinde ise “mega etkinlik” kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Roche (2000:1) bu noktadan yola çıkarak mega etkinlikleri; “etkili/etkileyici bir karaktere, kitlesel bir çekime ve uluslararası öneme sahip büyük ölçekli kültürel, ticari ve spor amaçlı etkinlikler” olarak tanımlamıştır. Roche (2000) ise Hall (1989)’a benzer bir şekilde etkinlikleri büyüklük ve önem derecelerine göre mega etkinlikler, özel etkinlikler, iz bırakan etkinlikler ve topluluk etkinlikleri olmak üzere dört sınıfa ayırmıştır. Mega etkinliklere örnek olarak Expolar, Olimpiyatlar ve Dünya Kupası’nı verirken, Formula 1 ve

Pan Amerika Oyunlarını özel etkinlik olarak değerlendirmektedir. İz bırakan etkinlikler olarak ise Avustralya Oyunları gibi ulusal spor etkinlikleri ve büyük kent sporları/festivalleri ele almıştır. Hedef kitlenin daha yerel olduğu etkinlikleri ise topluluk etkinlikleri sınıfında değerlendirmiştir (Çizelge 2.2).

Çizelge 2.2. Etkinlik sınıflandırması (Roche, 2000)

Etkinlik Türü	Örnek	Hedef Kitle/Piyasa	Medya İlgisinin Türü
Mega Etkinlik	Expolar Olimpiyatlar Dünya Kupası (Futbol)	Küresel	Küresel TV
Özel Etkinlikler	Formula 1 (Grand Prix) Dünya Bölgesel Oyunlar (Pan-Amerika Oyunları)	Dünya Bölgesel/Ulusal	Uluslararası /Ulusal TV
İz Bırakan Etkinlikler	Ulusal Spor Etkinlikleri (Avustralya Oyunları) Büyük Kent Sporları /Festivalleri	Ulusal Bölgesel	Ulusal TV Yerel TV
Topluluk Etkinlikleri	Kırsal Kent Etkinlikleri Yerel Toplum Etkinlikleri	Bölgesel/Yerel Yerel	Yerel TV/Basın Yerel Basın

Getz (2007) mega etkinlik kavramını; “büyüklük nedeniyle, ev sahibi topluluk, mekan ya da organizasyon için oldukça yüksek düzeyde turizm ve ekonomi açısından fayda sağlayan, medya ilgisi ve prestij yaratan etkinlikler” olarak tanımlamıştır. Devamında planlanmış etkinlerin tümünün bir amaç için yaratıldığını dile getirmiş ve bu etkinlikleri kültürel kutlamalar, politik ve resmi etkinlikler, sanat ve eğlence etkinlikleri, iş ve ticaret etkinlikleri, eğitim ve bilim ile ilgili etkinlikler ve kişisel etkinlikler olarak altı kategoriye ayırmıştır (Getz, 2007). Festivaller, karnavallar, anma törenleri ve dini etkinlikleri kültürel kutlamalar olarak adlandırmaktadır. Politik ve resmi etkinlikler ise zirveler, kraliyet etkinlikleri, politik etkinlikler ve özel ziyaretleri içermektedir. Konserler, ödül törenleri sanat ve eğlence etkinlikleri olarak değerlendirilirken, toplantılar, kongreler, tüketici ve ticaret sergileri ve fuarlar iş ve ticaret etkinlikleri başlığı altında yer almaktadır. Konferanslar ve seminerler eğitim ve bilimle ilgili etkinliklerdir. Düğün ve partiler ise kişisel etkinlikler olarak değerlendirilmektedir (Çizelge 2.3).

Çizelge 2.3. Planlanmış etkinliklerin sınıflandırılması (Getz, 2007)

Kültürel Kutlamalar	Festivaller Karnavallar Anma Törenleri Dini Etkinlikler
Politik ve Resmi Etkinlikler	Zirveler Kraliyet Etkinlikleri Politik Etkinlikler Özel Ziyaretler
Sanat ve Eğlence Etkinlikleri	Konserler Ödül Törenleri
İş ve Ticaret Etkinlikleri	Toplantılar Kongreler Tüketici ve Ticaret Sergileri Fuarlar
Eğitim ve Bilim ile ilgili Etkinlikler	Konferanslar Seminerler
Kişisel Etkinlikler	Düğün Partiler

Getz ve diğerleri (2012) de Roche (1992 ve 2000) gibi mega etkinlikleri tanımlarken etkinliğinin büyüklüğüne vurgu yapmıştır. Getz, (2007) “Mega” kavramının önem veya büyüklük açısından “büyük ölçekli” anlamı taşıdığını ifade etmektedir. Getz (2007) mega etkinliklerin “büyük ölçek” ile eş anlamlı kabul edildiğinde, Olimpiyatlar, Dünya Fuarları ve diğer uluslararası spor etkinliklerinin mega etkinlik olarak değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Ancak herhangi bir müzik festivalinin turizm, ekonomik fayda ya da zarar açısından küçük ölçekli bir kent için “mega” etkiye sahip olabileceğini de eklemiştir. Getz ve diğerleri (2012) aynı zamanda iz bırakan etkinliklerin büyüklükleri ve önemleri nedeniyle “mega” olabileceğini de eklemiştir.

“İz bırakan etkinlik” ve “mega etkinlik” kavramlarının özellikle akademik yazındaki ilk çalışmalarda zaman zaman birbirinin yerine kullanılan kavramlar olduğu görülmektedir. Bu kavramlar arasında üzerinde uzlaşılmış net bir ayrım bulunmamaktadır. Ancak iz bırakan etkinliklerin genellikle gerçekleştiği kent ile anıldığı ve etkinliğin zamanla kentin geleneği haline geldiği belirtilmekte, mega etkinliklerin ise aynı kentte tekrarlanmayacak şekilde, bir-kerelik gerçekleşen ve bu açıdan kentler için bir defalık geçirilmeyecek bir fırsat gibi görülen etkinlikler olarak tanımlayan çalışmalar bulunmaktadır ve bu açıdan bir farklılık gösterdiği düşünülmektedir.

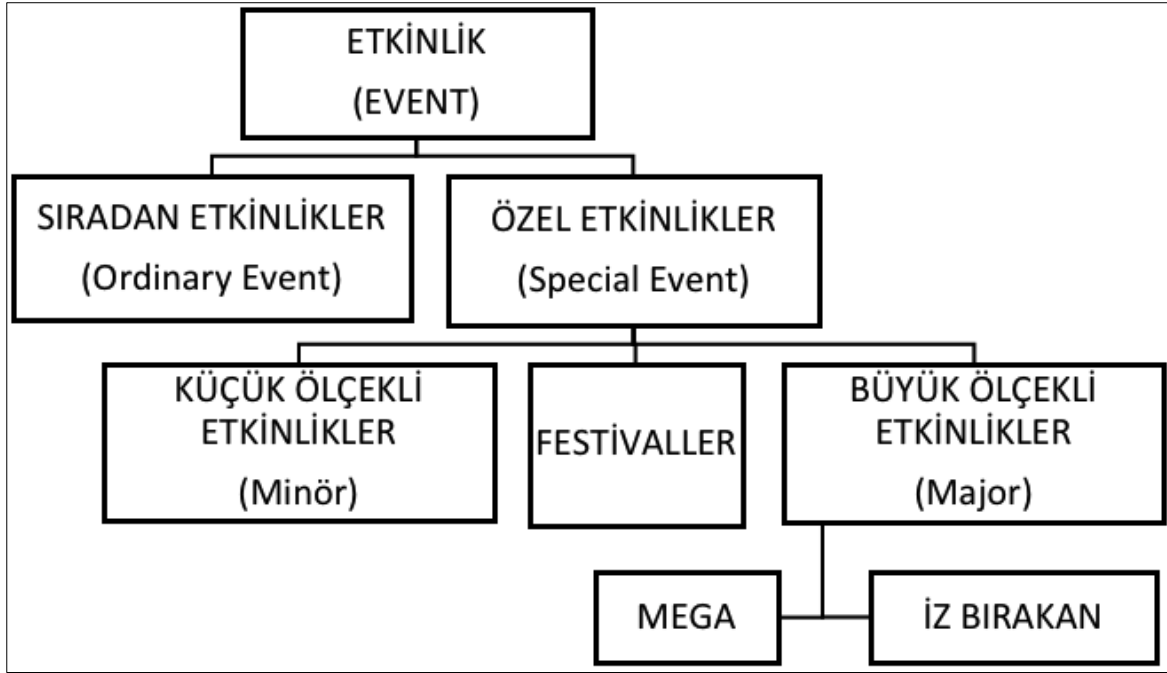
Mega etkinlikler araştırılırken karşı karşıya gelinecek diğer kavramlar ise “simgesel etkinlikler” (iconic event) ve “özel etkinlik” (special event) kavramlarıdır. Getz (2007)

simgesel etkinlikleri tanımlarken iz bırakan etkinliklere benzer bir tanım yapmıştır. New Orleans ve Rio Mardi Grass gibi kentin simgesi haline gelen etkinlikler için bu kavramın kullanılabileceğini belirtmiştir. Bir diğer yandan, dünya çapında bilinen etkinliğin kendisinin bir simge (FIFA ya da Olimpiyatlar gibi) olduğu durumlarda da simgesel etkinlik kavramı kullanılabilir. Getz (2007) özel etkinlik kavramını ise etkinliğin benzersizliğine vurgu yaparak tanımlamakta ve özel etkinlikler için iki bakış açısı sunmaktadır: organizatörler açısından özel olma ya da katılımcı için özel olma. Birinci bakış açısı; özel bir etkinlik sponsor ve organizasyon grubunun normal programının dışında bir kereye mahsus ya da nadiren gerçekleşen etkinliklerdir. İkincisi ise davetli/konuklar için, özel bir etkinlikler normal seçenek aralığının dışında veya günlük deneyiminin ötesinde bir deneyim için fırsattır.

Jago ve Shaw (1998) yaptıkları çalışmada; özel etkinlikler, iz bırakan etkinlikler, mega ve büyük ölçekli etkinliklerin birbirinden ayrılan yönlerini tartışarak, bu kavramlara açıklık getirmek amacıyla tekrar tanımlamışlardır.

Jago ve Shaw (1998: 29);

- Özel etkinlikler “kullanıcıya günlük deneyiminin çok ötesinde bir sosyal ve eğlence ortamı yaratan sınırlı süreli bir kere ya da nadiren meydana gelen etkinlikler” olarak tanımlamışlardır.
- Büyük ölçekli etkinlikler ise “yüksek prestij veya statüye sahip, geniş medya ilgisi yaratan ve büyük kalabalıkları kendine çeken büyük ölçekli özel etkinlikler” olarak tanımlanmıştır.
- İz bırakan etkinlikler ise “etkinlik ve etkinliğin gerçekleştiği kentin eş anlamlı hale geldiği, sıklıkla meydana gelmeyen büyük etkinlikler olarak tanımlamışlardır.
- Mega etkinlikleri ise “uluslararası öneme sahip, tek seferlik etkinlik” olarak tanımlamışlardır (Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Etkinlerin sınıflandırılması (Jago ve Shaw, 1998)

Kısaca; özel etkinlikler kentlerde sıklıkla meydana gelmeyen ve gerçekleştiği kent için “sıradan” olmayan, yeni etkinliklerdir. Bu etkinlikler küçük ya da büyük ölçekli olabilmekte ve belli bir temaya sahip olduğunda ya da kutlama havası yarattığında festival olarak adlandırılabilir. Büyük ölçekli etkinlikler olarak iz bırakan etkinliklerin ise gerçekleştiği kente “özgü” olma durumu (örneğin New Orleans Mardi Gras etkinliği) bulunmaktadır. Mega etkinlikler ise uluslararası bir öneme sahip olan ve gerçekleştiği kent için “tek seferlik” olma özelliğine sahip major etkinliklerdir.

Müller (2015) etkinlikleri “mega” yapan özellikleri araştıran analitik çalışmasında mega etkinlikleri;

- çok sayıda ziyaretçi çeken,
- yoğun medya ilgisine sahip,
- yüksek maliyetli ve
- yapıları çevre ve nüfus üzerinde önemli etkilere sahip olan belli bir zamandaki gezici (seyyar) etkinlikler olarak tanımlamıştır. Müller (2015)’in mega etkinlik tanımında vurguladığı nokta; etkinliğin ziyaretçi sayısının ve medya ilgisinin, maliyetinin ve yapıları çevre üzerinde etkisinin “büyük” olması gerektiğidir.

Müller (2015) yukarıda belirtilen maddelerin etkinlikleri mega etkinliğe çeviren ortak özellikler olduğunu dile getirmiştir. Bu dört maddeyi “büyüklük” açısından değerlendirilerek etkinlikleri “büyük ölçekli etkinlikler”, “mega etkinlikler” ve “çok daha büyük ölçekli etkinlikler” (giga events) olarak üç kategoriye ayırmıştır (Çizelge 2.4). Müller’ göre ;

- Büyük ölçekli etkinlikler (1-6 Puan): dört maddenin toplam ortalamasının 1.5’u geçmediği ve en az bir maddenin “L” büyüklükte olduğu zaman bu etkinlik büyük ölçekli bir etkinliktir.
- Mega etkinlikler (7-10 Puan): en az üç maddenin “XL” büyüklükte olduğu ancak ikiden fazla maddenin “XXL” olmadığı durumlarda etkinlik mega etkinlik olmaktadır.
- Çok daha büyük ölçekli etkinlikler (11-12 Puan): en az üç madde “XXL” büyüklükte olduğu zaman etkinliğin ölçeği çok daha büyük olmaktadır.

Çizelge 2.4. Büyüklüklerine göre etkinlik sınıflandırması (Müller, 2015)

BÜYÜKLÜK	Etkinliğin çektiği ziyaretçi sayısı (satılan bilet sayısı)	Basın/Yayın (yayın hakları değeri)	Maliyet	Kentteki değişim için yapılan yatırımlar
XXL (3 Puan)	> 3 Milyon	> 2 Milyar Dolar	> 10 Milyar Dolar	> 10 Milyar Dolar
XL (2 Puan)	> 1 Milyon	> 1 Milyar Dolar	> 5 Milyar Dolar	> 5 Milyar Dolar
L (1 Puan)	> 0.5 Milyon	> 1 Milyar Dolar	> 1 Milyar Dolar	> 1 Milyar Dolar
Çok daha büyük ölçekli etkinlikler 11-12 Puan Mega etkinlikler 7-10 Puan Büyük ölçekli etkinlikler 1-6 Puan				

Sonuç olarak; Müller (2015)’in bu değerlendirmesinde; dört kriter açısından da “XXL” büyüklüğü aşarak değerlendirilen kategorideki en büyük ölçekli etkinlikler (giga) 2008 Pekin Olimpiyatları, 2014 Brezilya ve 2018 Rusya Dünya Kupaları olmuştur. Ayrıca üç kriter açısından “XXL” değeri aşarak 2012 Londra Olimpiyatları’nı da bu sınıfa dahil etmiştir. Euro 2012, 2010 Şangay Expo, 2010 Güney Afrika Dünya Kupası, 2010 Asya Oyunları, 2010 Vancouver Kış Olimpiyatları mega etkinlik kategorisinde yer almıştır. 2010 İngiliz Milletler Topluluğu Oyunları (Commonwealth Games), 2013 Dünya Üniversite Oyunları (Universiade), 2011 Pan Amerika Oyunları ise büyük ölçekli etkinlik kategorisinde yer almıştır.

Çizelge 2.5'te mega etkinlik kavramı üzerine yapılan akademik yazın araştırmasının kısa bir özeti sunulmaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi mega etkinlik kavramının üzerinde uzlaşmış net bir tanımı ve sınıflandırması bulunmamaktadır. Kavram yapılan çalışmalarda farklı şekilde tanımlanmış ve sınıflandırılmıştır.

Çizelge 2.5. Akademik yazında mega etkinlik kavramının tanımı ve sınıflandırılması
(Yazar tarafından hazırlanmıştır)

Yıl	Kavram	Tanım	Vurgu	Sınıflandırma	Yazar, Yıl
1970	İz Bırakan Etkinlik	Mevsimsel turizm problemlerine karşı geliştirilen çözüm stratejisi	Turizm	-	Ritchie ve Beliveau, 1974
1980	İz Bırakan Etkinlik	kısa ya da uzun vadede gerçekleştiği destinasyon karlılığını, çekiciliğini ve bilinirliğini artıran etkinlikler *Major etkinlikler	Turizm	Dünya Fuarı/Expolar Karnaval ve festivaller Büyük spor etkinlikleri Kültürel ve dini etkinlikler Tarihi öneme sahip etkinlikler Ticari ve tarımsal etkinlikler Politik liderlere ilişkin etkinlikler	Ritchie, 1984
	İz Bırakan Etkinlik	Kentin turizm piyasasındaki ününü güvence altına alma fırsatı yaratan etkinlikler	Turizm	-	Hall, 1989
1990	Mega Etkinlik	Turistleri ve medyanın ilgisini çekmek için tasarlanmış büyük ölçekli spor ve kültürel etkinlikler	Turizm	-	Roche, 1992
	Özel Etkinlik	Sınırlı bir zamanda gerçekleşen bir kerelik ya da sıklıkla meydana gelmeyen, günlük deneyimlerin ötesinde bir sosyal ve eğlence ortamı yaratan etkinlikler Turistleri çekme potansiyeli bulunan, bölgenin tanınırlığını artıran ve imaj yaratan	Turizm	-	Jago ve Shaw, 1998
2000	Mega Etkinlik	Kitlesel bir çekime ve uluslararası öneme sahip büyük ölçekli etkinlikler			Roche, 2000
	Mega Etkinlik	Kentsel mekanda önemli ve kalıcı bir etkiye sahip olan etkinlikler Kentsel mekanda değişikliklere neden olan etkinlikler	Kentsel Mekana	-	Hiller, 2000a
	Özel Etkinlik	Ev sahibi kentin özelliklerine (nüfus, kaynakları, önceki deneyimleri, kurumsal yapı) bağlı olarak	Kentsel Mekana	-	Kammemier , 2002
	Mega Etkinlik	Yüksek düzeyde turizm ve ekonomi açısından fayda sağlayan, medya ilgisi ve prestij yaratan etkinlikler	Turizm	Kültürel kutlamalar (festival, karnaval vb.) Politik ve resmi etkinlikler (zirveler vb.) Sanat ve eğlence etkinlikleri (konser, ödül törenleri) İş ve ticaret etkinlikleri (toplantılar, kongreler vb) Eğitim ve bilim ile ilgili etkinlikler (konferanslar, seminerler) Kişisel etkinlikler (düğün, parti)	Getz, 2007
	Mega Etkinlik	Çok sayıda ziyaretçi çeken, yoğun medya ilgisine sahip, yüksek maliyetli, yapılı çevre ve nüfus üzerinde önemli etkilere sahip etkinlikler	Turizm ve Kentsel Mekana	-	Müller, 2015

Tabloda da görüldüğü gibi mega etkinlik kavramı 1970’lerin başında ilk olarak turizm alanında yapılan çalışmalarda kullanılmaya başlanmıştır. 1970’lerde etkinliğin süresi ya da statüsüne göre adlandırılmıştır. 1980’lerde ise tanımı biraz daha genişletilerek büyüklük ve ölçek açısından ele alınmaya başlanmış ve “mega etkinlik” kavramı kullanılmaya başlanmıştır. 1990’ların sonuna kadar kavram daha çok turizm sektörüne yapacağı katkı, çekeceği turist sayısı ya da kentin tanınırlığını ve bilinirliğini artırması açısından dikkat çekmiştir. 2000’li yıllarda ise hala turizm çalışmaları yoğunlukta olmasına rağmen mega etkinlikler kentsel mekanda yarattığı değişiklikler açısından da incelenmeye başlanmıştır.

Son yıllarda mega etkinlik kavramı tanımlanırken kentsel mekana etkisine vurgu yapan çalışmalar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Hiller (2000a) herhangi bir büyük ölçekli etkinlik önemli ve kalıcı bir kentsel etki yaratırsa mega etkinlik olarak ele alınabileceğini savunmaktadır. Bir etkinlik, kentsel gündemi bir ölçüde yeniden önceliklendirir ve kentsel mekanda değişikliklere yol açarsa, gerçekleştiği kent için mega etkinlik olarak kabul edilebilir. Özel bir etkinlik; etkinliğe hazırlık ve ev sahipliği için kaynaklarını seferber ederek kentin normal işleyişine müdahale ettiğinde o etkinlik o kent için mega etkinlik haline gelmektedir (Hiller, 2000a). Hiller (2000a) mega etkinlikleri yapıli çevrede yarattıkları değişikliklere göre tanımlanabileceklerini de eklemektedir.

Kammeier (2002) ise mega etkinlik tanımını genişleterek sadece etkinliğin kendisine bakılarak mega etkinlik olduğuna karar verilemeyeceğini ifade etmektedir. Burada ev sahibi kentin özelliklerinin de önemli olduğu savunmaktadır. Etkinliğin gerçekleşeceği kentin nüfusu, daha önceki etkinlik deneyimleri, kaynakları ve kurumsal yapısının da önemli olduğunu ve bu özellikler değerlendirilerek mega etkinlik olarak tanımlanması gerektiğini dile getirmektedir.

Mega etkinlikler genellikle büyük ölçekli etkinlikler olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu etkinliklerin büyük kentlerde gerçekleşen büyük ölçekli etkinliklerle sınırlandırılmaması gerektiğine dair yapılan çalışmalar (Hall, 1989, Getz, 2007, Hiller 2000) da bulunmaktadır. Roche (1992) de mega etkinlikleri büyük ölçekli etkinlikler olarak tanımlamaktadır. Ancak “ölçek kavramının etkinliğin gerçekleştiği toplumun büyüklüğüne bağlı” (Roche, 1992: 574) olduğunu da önemle vurgulamaktadır. Bu noktada şunu söylemekte fayda vardır ki; bir etkinliğin mega etkinlik olup olmadığı gerçekleştiği kent bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Kentin bu tür etkinliklere ne kadar sıklıkla ev sahipliği yaptığı ya da ev

sahipliği yaptığı etkinlik sayısı da önem taşımaktadır. Çok sayıda etkinliğe ev sahipliği yapan kentlerde sadece büyük ölçekli etkinlikler mega etkinlik olarak görülebilir. Ancak nadiren bu tür etkinliğe ev sahipliği yapan kentler için etkinliğin ölçeğinin büyük ya da küçük olması önemli olmayabilir. Nispeten küçük ölçekli olarak görülen bir etkinliğe ev sahipliği yapmak da kentte “mega” etkiler doğurabilir. Roche (1992: 574) ise bunu şöyle ifade etmektedir; mini etkinlikler (mini event) olarak adlandırılan bir etkinlik bile gerçekleştiği küçük topluluk ya da kent açısından “önemli” etkilere sahip olabilir. Dolayısıyla hangi tür etkinliklerin mega etkinlik olarak adlandırılabilceğini söylemek güçtür. Genellikle mega etkinliklere örnek olarak Olimpiyatlar ve Dünya Fuarları (Hall, 1989; Roche, 2000) gösterilmektedir. Bu etkinlikler hangi kentte gerçekleşirse gerçekleşsin mega etkinlik olarak tanımlanabilir. Ancak bu örnekler dışında farklı etkinlikler de kentlerde yarattığı etki nedeniyle mega etkinlik olarak değerlendirilebilir.

Tüm bunlardan yola çıkarak bu tezde mega etkinlik; farklı ölçeklerde ve farklı amaçlarla düzenlenen, uluslararası medyanın, ziyaretçilerin/turistlerin katılımının yoğun olduğu ve gerçekleştiği kentin yapıları çevresi ve nüfusu üzerinde etkilere sahip etkinlikler olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşımda vurgulanması gereken önemli nokta; mega etkinliklerde ev sahibi kentin deneyimlerinin ve niteliklerinin bu etkinlikler açısından belirleyici olması ve mega etkinliklerin kentsel mekanda olumlu ya da olumsuz etkilere sahip olmasıdır.

2.2. Mega Etkinliklerin Sınıflandırılması

Mega etkinliklerin sınıflandırılması farklı çalışmalarda farklı şekillerde ele alınsa da kesin bir sınıflandırma yapmak oldukça zordur. Hangi etkinliğin hangi sınıflandırma içerisine yer alacağı akademik yazında net bir ayrımla birbirinden ayrılmamıştır. Olimpiyat Oyunları ve Dünya Kupası gibi etkinlikler spor odaklı mega etkinliklerdir. Ancak içerisinde daha farklı kültürel ve sanatsal organizasyonları da içerebilmektedir. Mega etkinliklerin çoğu ticari etkinlikler olarak görülmekte, aynı zamanda Dünya Fuarları gibi etkinlikler kültürel etkinlik sınıfına da dahil edilebilmektedir. Hangi etkinliklerin mega etkinlik olduğu, bir etkinliği mega etkinlik yapan özellikler ise belirsizdir. Bazı çalışmalar Olimpiyatlar, Dünya Kupası gibi spor etkinliklerini mega etkinlik olarak değerlendirirken, bazı çalışmalarda konferanslar, kongreler, uluslararası zirveleri mega etkinlik olarak değerlendirilmektedir (Müller, 2015). Bu nedenlerle mega etkinlikleri sınıflandırılmak hem etkinliklerin iç içe geçmesi, kesin bir ayırım yapmanın zor olması nedeniyle hem de hangi

etkinliğin mega etkinlik olarak kabul edileceğinin belirsiz olması nedeniyle oldukça karmaşıktır.

Çalışmanın bu bölümünde belli bir sınıflandırma yapılmaksızın Olimpiyat Oyunları, Dünya Fuarları gibi akademik yazında en çok tartışılan mega etkinliklere ve uluslararası zirve ve konferanslar gibi bu tezin konusunu oluşturulan etkinliklere yer verilecektir.

Akademik yazında mega etkinlik kavramı ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında Olimpiyat Oyunları, Dünya Kupası gibi spor odaklı mega etkinliklerin baskınlığı açıkça görülmektedir. Mega etkinlik olarak, katılım, medya ilgisi ve kentsel mekanda yarattığı değişiklikler açısından en büyük etkiye sahip etkinliğin Olimpiyat Oyunları olduğu düşünüldüğünde akademik yazının da bu tür etkinliklere odaklanması doğaldır. Olimpiyat Oyunları özellikle spor dünyasında önemli bir yere sahip olması nedeniyle üst düzeyde medya ilgisini çekmektedir. Yarattığı ilgi ve önemi gereği katılım açısından da çok sayıda kişiyi ve ziyaretçiyi kendisine çekebilmektedir. Ayrıca Olimpiyat Oyunlarını gerçekleştirmek için kentte bir takım düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapmak için gerekli spor yapılarının, gelecek yarışmacılara ve medya mensuplarının barınmasına yönelik yapıların inşası kentsel mekanda değişiklik yaratan temel gereklilikleri oluşturmaktadır. Kente çekeceği turist sayısı ve medya ilgisi ile birlikte kentin tanıtımı ve olumlu bir imaj yaratmak için fırsat olarak görülmesi nedeniyle kentsel mekandaki değişiklikler sadece bu tür etkinlikleri gerçekleştirmek üzere gerekli yapıların inşası ile sınırlı kalmamaktadır. Mega etkinlikler ile birlikte kentin ulaşım ve toplu taşıma sisteminin güçlendirilmesi, yeni ulaşım modlarının geliştirilmesi, havaalanı, liman vb. gibi alanların kapasitelerin artırılması ya da yeniden inşa edilmesi ve kentin altyapı sistemini güçlendirecek daha farklı bir takım düzenlemelerin yapılması gündeme gelmektedir. Yeşil alanlar, meydanlar gibi kamusal mekanlarının artırılması, sosyal ve rekreasyonel alanların geliştirilmesi de kentlerde gerçekleşen bir diğer değişikliklerdendir.

Olimpiyat Oyunları günümüzde dört yılda bir Yaz ve Kış Olimpiyatları ve iki yılda bir Gençlik Olimpiyatları olarak düzenlenmektedir. 1894 yılında kurulan Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) tarafından koordine edilmektedir. Uluslararası Olimpiyat Komitesi ayrıca ev sahibi kenti seçen kurumdur. Ev sahipliğine aday olan ülkelerden en çok oyu alan ülke ev sahibi ülke olarak belirlenmektedir.

Olimpiyat Oyunları'nın tarihi ise Antik Yunan'a dayanmaktadır. M.Ö. 776 ve M.S. 261 yılları arasında beş günlük etkinlikler olarak düzenlenmiştir. Bu yıllardan itibaren dönem dönem düzenlenmeye devam etse de modern dönemde Olimpiyatların canlanması 1896 Atina Olimpiyatları sonrasında yaşanmıştır. İlk modern Olimpiyatlar olarak görülen Atina Olimpiyatlarına 13 ülkeden 311 atlet katılırken, 1996 yılında gerçekleşen olimpiyatlara 196 ülkeden 10.788 atlet katılmıştır. Görüldüğü gibi yıllar içerisinde bu oyunlara katılan ülke ve sporcu sayısı giderek artmıştır (Chalkley ve Essex, 1999). 1964 yılından günümüze kadar aday kentler ve ev sahibi kentler Çizelge 2.6'da gösterilmiştir.

Çizelge 2.6. Olimpiyat Oyunlarına (Yaz Olimpiyatları) aday olan ve ev sahipliği yapan kentler (Gold ve Gold, 2011 ve Olympics, 2021)

Yıl	Olimpiyatların Verildiği Yıl	Ev Sahibi Kent	Aday Kentler
1896	1894	Atina	Londra
1900	1894	Paris	-
1904	1901	St Louis	Chicago
1908	1904	Londra	Berlin, Milan, Roma
1912	1909	Stockholm	-
1916	1912	-	Berlin, İskenderiye(Mısır), Budapeşte, Cleveland, Brüksel
1920	1914	Antwerp	Amsterdam, Atlanta, Brüksel, Budapeşte, Cleveland, Lyon, Havana, Filedelfiya
1924	1921	Paris	Los Angeles, Atlantic City, Chicago, Pasadena, Roma, Barselona, Amsterdam, Lyon
1928	1921	Amsterdam	Los Angeles
1932	1923	Los Angeles	-
1936	1931	Berlin	Barselona, Buenos Aires, Roma
1940	1936	-	Tokyo, Helsinki, Roma
1944	1939	-	Londra, Atina, Budapeşte, Lozan, Helsinki, Roma, Detroit
1948	1946	Londra	Baltimore, Lozan, Los Angeles, Minneapolis, Filedelfiya
1952	1947	Helsinki	Amsterdam, Chicago, Detroit, Los Angeles, Minneapolis, Filedelfiya
1956	1949	Melbourne-Stockholm	Buenos Aires, Chicago, Detroit, Los Angeles, Mexico City, Minneapolis, Montreal, Filedelfiya
1960	1955	Roma	Budapeşte, Brüksel, Detroit, Lausanne, Mexico City, Tokyo
1964	1959	Tokyo	Brüksel, Detroit, Viyana
1968		Mexico City	Buenos Aires, Detroit, Lyon
1972	1966	Münih	Detroit, Madrid, Montreal
1976	1970	Montreal	Moskova, Los Angeles
1980	1974	Moskova	Los Angeles
1984	1978	Los Angeles	Tahran
1988	1981	Seul	Nagoya
1992	1986	Barselona	Paris, Belgrad, Brisbane, Birmingham, Amsterdam
1996	1990	Atlanta	Atina, Toronto, Melbourne, Manchester, Belgrad
2000	1993	Sidney	Pekin, Manchester, Berlin, İstanbul, (Milan, Taşkent, Brasilia çekilmiş)
2004	1997	Atina	Roma, Cape Town, Stockholm, Buenos Aires, İstanbul, Lille, Rio de Janeiro, St. Petersburg, San Juan, Seville
2008	2001	Pekin	Toronto, Paris, İstanbul, Osaka, Bangkok, Kahire, Havana, Kuala Lumpur, Seville
2012	2005	Londra	Paris, Madrid, New York, Moskova
2016	2009	Rio de Janeiro	Chicago, Madrid, Tokyo, Bakü, Doha, Prag
2020*	2013	Tokyo	İstanbul, Tokyo, Bakü, Doha, Madrid, Roma
2024	2017	Paris	-
2028	2017	Los Angeles	-

*2020 Olimpiyatları covid19 salgını nedeniyle 2021 yılında gerçekleşmiştir.

İstanbul 2000, 2004, 2008 ve 2020 yıllarında Olimpiyatlara aday olmuş ancak ev sahipliğini yapan kent olamamıştır.

Akademik yazında baskın bir şekilde araştırılan bir diğer mega etkinlik Dünya Fuarları/Expolardır. Olimpiyatlar gibi Dünya Fuarları da uzun yıllardır düzenlenmekte ve çok sayıda turisti ve ziyaretçiyi gerçekleştirdiği kente çekmektedir. Olimpiyat Oyunları gibi Dünya Fuarlarının gerçekleşmesi için de ev sahibi kentte bir takım değişiklikler yapılması gerekmektedir. Temelde gerçekleşen değişiklik bu etkinliğin gerçekleşmesi için gerekli yapıların inşasına yöneliktir. Örneğin; 1851 yılında Londra’da gerçekleşen “Büyük Sergi” (Great Exhibition) için Kristal Saray yapılmıştır, 1889 Paris Dünya Fuarı’ndan Eyfel Kulesi, 1924-1925 Britanya İmparatorluğu sergisinden ise Wembley Stadyumu kente miras olarak kalmıştır. 1958 Brüksel Expo için “Atomium” yapısı, 1962 Seattle Expo için “Space Needle” yapısı inşa edilmiştir (Roche, 2000). Dünya Fuarları da mega etkinlik olarak kentte gerekli yapıların inşası, ulaşım sisteminin güçlenmesi ve altyapı sisteminin geliştirilmesi gibi etkiler yaratmaktadır.

Dünya Fuarları ülkelerin ürünlerini sergilemek amacıyla tasarlanmış büyük uluslararası organizasyonlardır. İlk Dünya Fuarı (Great Exhibition of the Works of Industry of All Nations) 1851 yılında Londra’da gerçekleşmiştir. Dünya Fuarları Uluslararası Expo Bürosu (BIE) tarafından düzenlenmektedir. Uluslararası Expo Bürosu kuruluşu öncesi tüm Expolar World Expo adında düzenlenmiştir. Kuruluşu ile birlikte ise Uluslararası Expo Bürosu altında dört tür Expo düzenlenmeye başlanmıştır. Bunlar; World Expo (ya da bir diğer adıyla kayıtlı (registered) Expolar), Uzmanlaşmış (specialised) Expo (ya da bir diğer adıyla onaylı (recognized) expolar, botanik expolar ve Milano exposudur (BIE, 2021). Başlangıcından itibaren kayıtlı ve uzmanlaşmış expolara ev sahipliği yapan kentler Çizelge 2.7’de, botanik expolara ev sahipliği yapan kentler ise Çizelge 2.7’de gösterilmiştir. Milano exposu ise diğerlerinden farklı olarak her yıl Milano kentinde gerçekleşmektedir.

Çizelge 2.7. Başlangıcından itibaren Expolara ev sahipliği yapan kentler (BIE, 2021)

Yıl	Ülke	Ziyaretçi	Katılımcı Ülke	Alan (Ha)	Türü
1851	Londra	6.039.195	25	10.40	World Expo
1855	Paris	5.162.330	28	15.20	World Expo
1862	Londra	6.096.617	39	11	World Expo
1867	Paris	15.000.000	42	68.70	World Expo
1873	Viyana	7.255.000	35	233	World Expo
1876	Filedelfiya	10.000.000	35	115	World Expo
1978	Paris	16.156.626	35	75	World Expo
1880	Melbourne	1.330.000	33	25	World Expo
1888	Barselona	2.300.000	30	46.50	World Expo
1889	Paris	32.250.297	35	96	World Expo
1893	Chicago	27.500.000	19	290	World Expo
1897	Brüksel	6.000.000	27	36	World Expo
1900	Paris	50.860.801	40	120	World Expo
1904	St. Louis	19.694.855	60	500	World Expo
1905	Liege	7.000.000	35	70	World Expo
1906	Milan	-	40	100	World Expo
1910	Brüksel	13.000.000	26	90	World Expo
1913	Ghent	9.503.419	24	130	World Expo
1915	San Francisco	18.876.438	41	254	World Expo
1929	Barcelona	5.800.000	29	118	World Expo
1933	Chicago	38.872.000	21	170	World Expo
1935	Brüksel	20.000.000	25	152	Registered
1936	Stockholm	-	8	-	Specialised
1937	Paris	31.040.955	45	105	Registered
1938	Helsinki	-	25	-	Specialised
1939	Liege	-	8	50	Specialised
1939	New York	-	54	500	Registered
1947	Paris	-	14	6.35	Specialised
1949	Port-au-Prince	250.000	15	-	Registered
1949	Stockholm	-	14	-	Specialised
1949	Lyon	-	-	110	Specialised
1951	Lille	1.500.000	22	15	Specialised
1953	Rome	1.700.000	-	12	Specialised
1953	Kudüs	600.000	13	4.60	Specialised
1954	Napoli	-	25	100	Specialised
1955	Turin	120.000	11	-	Specialised
1955	Helsingborg	-	10	-	Specialised
1956	Beit Dagon	-	-	55	Specialised
1957	Berlin	1.000.000	13	-	Specialised
1958	Brüksel	41.454.412	39	200	Registered
1961	Turin	5.000.000	19	50	Specialised
1962	Seattle	9.000.000	49	30	Registered
1965	Münih	2.500.000	31	50.20	Specialised
1967	Montreal	50.306.648	62	400	Registered
1968	San Antonio	6.384.482	23	39	Specialised
1970	Osaka	64.218.770	77	330	Registered
1971	Budapeşte	1.900.000	35	35	Specialised
1974	Spokane	5.6000.000	10	40	Specialised
1975	Okinawa	3.485.750	35	100	Specialised
1981	Plovdiv	-	70	51	Specialised
1982	Knoxville	11.127.780	16	29	Specialised
1984	New Orleans	7.335.000	15	34	Specialised
1985	Tsukuba	20.334.727	48	100	Specialised
1985	Plovdiv	1.000.000	54	5.80	Specialised
1986	Vancouver	22.111.578	55	70	Specialised
1988	Brisbane	18.560.447	36	40	Specialised
1991	Plovdiv	-	9	-	Specialised
1992	Seville	41.814.571	108	215	Registered
1992	Cenova	1.706.148	54	6	Specialised
1993	Daejeon	14.005.808	141	90.10	Specialised
1998	Lizbon	10.128.204	143	50	Specialised
2000	Hannover	18.100.000	174	160	Registered
2005	Aichi	22.049.544	121	173	Registered
2008	Zaragoza	5.650.943	108	25	Specialised
2010	Şangay	73.085.000	246	523	Registered
2012	Yeosu	8.203.956	103	25	Specialised
2015	Milan	21.500.000	139	110	Registered
2017	Astana	3.947.545	137	25	Specialised

Kayıtlı Expolar büyüklük, ölçek, süre ve katılımcı açısından diğer türdeki expoların oldukça ötesindedir. Bu Expolar beş yılda bir düzenlenmekte ve altı aya kadar devam edebilmektedir. Katılımcılar genellikle kendi fuar alanını inşa etmektedir. Onaylı ya da uzmanlaşmış Expolar ise daha küçük ölçekli ve belli bir temaya odaklanan organizasyonlardır. Hem gerekli alan büyüklüğü açısından ve hem de katılımcı ülke ve süresi açısından kayıtlı Expolardan daha küçüktür. Botanik Expolar ise 3-6 ay süresince devam etmektedir. Türkiye’de gerçekleşen ilk Expo ise 2016 yılında Antalya’da gerçekleşen Botanik Expo olmuştur (Çizelge 2.8).

Çizelge 2.8. Başlangıcından itibaren Botanik Expolara ev sahipliği yapan kentler (BIE, 2021)

Yıl	Ülke	Ziyaretçi	Katılımcı Ülke	Alan (Ha)
1960	Rotterdam	4.000.000	-	50
1963	Hamburg	5.400.000	35	76
1964	Viyana	2.100.000	28	100
1969	Paris	2.400.000	17	28
1972	Amsterdam	4.300.000	-	75
1973	Hamburg	5.800.000	50	76
1974	Viyana	2.600.000	30	100
1980	Montreal	-	23	40
1982	Amsterdam	4.600.000	17	50
1983	Münih	11.600.000	23	72
1984	Liverpool	3.380.000	29	95
1990	Osaka	23.126.934	83	140
1992	Zoetermeer	3.355.600	23	68
1993	Stuttgart	7.311.000	40	64
1999	Kunming	9.427.000	70	218
2002	Haarlemmermeer	2.071.000	30	140
2003	Rostock	2.600.000	32	100
2006	Chiang Mai	3.848.791	32	80
2012	Venlo	2.046.684	38	66
2016	Antalya	4.693.571	54	112
2019	Pekin	9.340.000	110	503
2022	Amsterdam-Almere			60
2023	Doha			80

Akademik yazında konferansları ve uluslararası zirveleri mega etkinlik olarak adlandıran çalışmalar olmasına rağmen spesifik bir konferansı mega etkinlik olarak tanımlayan ve kapsamlı bir araştırma sunan çalışma bulunmamaktadır. Bunun nedeninin konferansların sadece belli uzaklıktaki insanları bulunduğu yere çeken, neredeyse her kentte sürekli olarak gerçekleşen etkinlikler olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Ancak Hiller (1995) konferansların belirli bir büyüklüğe ulaştığında her kentte rutin olarak gerçekleşen etkinliklerden farklılaştığını dile getirmektedir. Hiller (1995) bu tür konferansları rutin konferanslardan ayıran özellikleri şu şekilde dile getirmiştir:

- Çok sayıda kalacak yer tesisini kullanmak gerektiğinde,
- Organizasyonun belli bir tarihte tamamlanması gerektiğinde,
- Eş zamanlı, öncesinde ve sonrasında yapılacak etkinlikleri içeren kompleks bir program hazırlanması gerektiğinde,
- En az bir tane büyük toplantı mekanını da içeren çok sayıda mekana ihtiyaç duyulduğunda
- Aynı zamanda ulusal/uluslararası bir temsil yarattığında rutin konferanslardan farklılaştığını dile getirmektedir.

Konferansların ölçeği büyüdüğünde ise etkileri de küçük ölçeklilerden farklılaşmakta ve orta ölçekli bir kent için mega bir etkinliğe dönüşmektedir. Hiller (1995) konferansları mega etkinliklere çeviren özellikleri şöyle açıklamaktadır.

- Toronto, New York gibi mega kentler rutin bir şekilde büyük konferanslara ev sahipliği yapmaktadır. Bu kentler için kongreler ya da konferanslar mega etkinlik karakteri taşımayabilir. Ancak bu tür etkinliklere rutin bir şekilde ev sahipliği yapmayan orta ölçekli kentler için konferanslar mega etkinlik olabilir.
- Bir “teklif” (bid) süreci olduğunda ve etkinlik alanı olarak “seçilmiş” (selected) olma hissi, ev sahibi toplumda bir heyecan ve beklenti duygusu yaratır.
- Konferans ulusal/uluslararası bir statü ve prestije sahip olduğunda ev sahibi toplum onu mega etkinlik olarak algılayabilir.
- Konferansın etkisi kentin tamamına yayıldığında, sadece kongre merkezi çevresinde sınırlı kalmadığında konferans mega etkinlik olmaktadır.

Özetle, orta ölçekli bir kentte yukarıdaki özelliklere sahip 5.000’den fazla katılımın gerçekleştiği konferanslar mega etkinlik olarak görülebilir. Katılan delegeler büyük bir konferansa katılmış hissine sahip olsa da, ev sahibi toplum konferansı mega etkinliğe dönüştürür.

- Yerel medyada konferansın teklif aşamasının süreci ve detaylarının yer alması toplumda bir “ödül” ya da “başarı” kazanma hissi yaratır.
- Dünyanın her yerinden insanların gelecek olması duygusu kentleri konferanslara ev sahipliği yapmak için çekici hale getirir ve küresel ünlerini genişletmeyi hedefleyebilirler.

- Mega etkinlik bu konferanslara ev sahipliği yapmak “ bir kerelik” özel bir fırsat olarak tanımlandığında, etkinliği diğer konferanslarda farklı bir şekilde ele almak gerekecektir.

Uluslararası konferans ve zirvelere örnek olarak G20 Zirveleri, Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) toplantıları, IMF/Dünya Bankası toplantıları ve Birleşmiş Milletler konferansları/ zirveleri gösterilebilir.

G20 toplantıları 1999 yılından itibaren her yıl forum olarak, 2008 yılından itibaren yılın belli döneminde devlet başkanlarının katılımıyla zirve düzeyinde gerçekleşen etkinliklerdir. 2008 yılından bu yana düzenlenen G20 zirveleri ve eve sahibi ülke/kent Çizelge 2.9’da gösterilmiştir. Türkiye’de gerçekleşen ilk G20 zirvesi 2015 yılında Antalya’da gerçekleşmiştir.

Çizelge 2.9. G20 zirvelerine ev sahipliği yapan ülke ve kentler

YIL	Ev Sahibi Ülke	Ev Sahibi Kent
2008	ABD	Washington
2009	İngiltere	Londra
2009	ABD	Pittsburgh
2010	Kanada	Toronto
2011	Güney Kore	Seul
2011	Fransa	Cannes
2012	Meksika	Los Cabos
2013	Rusya	St. Petersburg
2014	Avustralya	Brisbane
2015	Türkiye	Antalya
2016	Çin	Hangzhou
2017	Almanya	Hamburg
2018	Arjantin	Buenos Aires
2019	Japonya	Osaka
2020	Suudi Arabistan	Riyad
2021	İtalya	Roma

Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) Asya Pasifik bölgesindeki 12 ekonominin 1989 yılında Canberra’da toplanması sonucunda ortaya çıkmıştır. Her yıl APEC ekonomik Liderler Zirvesi düzenlenir ve bu zirveye üye ülkelerin devlet başkanları katılmaktadır. 21 üye ülke bulunmaktadır.1989 yılından bu yana düzenlenen APEC zirveleri ve ev sahibi ülke/kent Çizelge 2.10’da listelenmiştir.

Çizelge 2.10. Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) toplantılarına ev sahipliği yapan ülke ve kentler (APEC, 2021)

YIL	Ev Sahibi Ülke	Ev Sahibi Kent
1989	Avustralya	Kanbera
1993	ABD	Blake Island
1994	Endonezya	Bogor
1995	Japonya	Osaka
1996	Filipinler	Manila
1997	Kanada	Vancouver
1998	Malezya	Kuala Lumpur
1999	Yeni Zelanda	Auckland
2000	Brunei Darussalam	Bandar Seri Begawan
2001	Çin	Şangay
2002	Meksika	Los Cabos
2003	Tayland	Bangkok
2004	Şile	Santiago
2005	Kore	Busan
2006	Vietnam	Ha Noi
2007	Avustralya	Sidney
2008	Peru	Lima
2009	Singapur	Singapur
2010	Japonya	Yokohama
2011	ABD	Honolulu
2012	Rusya	Vladivostok
2013	Endonezya	Bali
2014	Çin	Pekin
2015	Filipinler	Manila
2016	Peru	Lima
2017	Vietnam	Da Nang
2018	Papua Yeni Gine	Port Moresby
2019	Şile	Santiago

Bir diğer mega etkinlik olarak IMF/Dünya Bankası toplantıları ve bu toplantılara ev sahipliği yapan ülke/kent Çizelge 2.11’de gösterilmiştir. İstanbul 2009 yılında gerçekleşen IMF/Dünya Bankası konferansına ev sahipliği yapmıştır

Çizelge 2.11. IMF/Dünya Bankası konferanslarına ev sahipliği yapan ülke ve kentler (IMF, 2021)

YIL	Ev Sahibi Ülke	Ev Sahibi Kent
1947	İngiltere	Londra
1950	Fransa	Paris
1952	Meksika	Mexico City
1955	Türkiye	İstanbul
1958	Hindistan	Yeni Delhi
1961	Avusturya	Viyana
1964	Japonya	Tokyo
1967	Brezilya	Rio de Janeiro
1970	Danimarka	Kopenhag
1973	Kenya	Nairobi
1976	Filipinler	Manila
1979	Sırbistan	Belgrad
1982	Kanada	Toronto
1985	Güney Kore	Seul
1988	Almanya	Berlin
1991	Tayland	Bangkok
1994	İspanya	Madrid
1997	Çin	Hong Kong
2000	Çek Cumhuriyeti	Prag
2003	Birleşik Arap Emirlikleri	Dubai
2006	Singapur	Singapur
2009	Türkiye	İstanbul
2012	Japonya	Tokyo
2015	Peru	Lima
2018	Endonezya	Nusa Dua, Bali

* Washington DC dışında gerçekleşen konferanslar tabloda listelenmiştir.

NATO zirvelerine ev sahipliği yapan kentler Çizelge 2.12’de gösterilmiştir. İstanbul 2004 yılında gerçekleşen zirveye ev sahipliği yapmıştır.

Çizelge 2.12. NATO zirvesine ev sahipliği yapan ülke ve kentler (NATO, 2021)

YIL	Ev Sahibi Ülke	Ev Sahibi Kent
1957	Fransa	Paris
1974	Belçika	Brüksel
1975	Belçika	Brüksel
1977	İngiltere	Londra
1978	ABD	Washington D.C.
1982	Almanya	Bonn
1985	Belçika	Brüksel
1988	Belçika	Brüksel
1989	Belçika	Brüksel
1990	İngiltere	Londra
1991	İtalya	Roma
1994	Belçika	Brüksel
1997	Fransa	Paris
1997	İspanya	Madrid
1999	ABD	Washington D.C.
2002	İtalya	Roma
2004	Türkiye	İstanbul
2005	Belçika	Brüksel
2006	Letonya	Riga
2008	Romanya	Bükreş
2009	Fransa-Almanya	Strazburg-Kehl
2010	Portekiz	Lizbon
2012	ABD	Chicago
2014	Birleşik Krallık	Newport
2016	Polonya	Varşova
2018	Belçika	Brüksel
2021	Belçika	Brüksel

Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen konferanslar ise Çizelge 2.13'te görüldüğü gibidir. Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı ilk mega etkinlik ise 1996 yılında İstanbul'da gerçekleşen BM İkinci İnsan Yerleşmeleri Konferansı (HABİTAT-II)'dir.

Çizelge 2.13. Birleşmiş Milletler konferansları ve zirveleri (BM, 2021)

YIL	Konferans	Ev Sahibi Ülke	Ev Sahibi Kent
1976	HABİTAT-I	Kanada	Vancouver
1990	Dünya Çocuk Zirvesi	ABD	New York
1990	Herkes için Eğitim Konferansı	-	
1990	İkinci En az Gelişmiş Ülkeler Konferansı	Fransa	Paris
1992	Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı	Brezilya	Rio
1992	Uluslararası Beslenme Konferansı	İtalya	Roma
1993	Dünya İnsan Hakları Konferansı	Avusturya	Viyana
1994	Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı	Mısır	Kahire
1994	Gelişmekte olan Küçük Ada Devletleri Sürdürülebilir Kalkınma Küresel Konferansı	Karayipler	Barbados
1995	Dördüncü Dünya Kadın Konferansı	Çin	Pekin
1995	Dünya Toplumsal Kalkınma Zirvesi	Danimarka	Kopenhag
1996	İkinci İnsan Yerleşmeleri Konferansı (HABİTAT II)	Türkiye	İstanbul
1996	Dünya Gıda Zirvesi	İtalya	Roma
2000	BM Binyıl Zirvesi	ABD	New York
2000	Dünya Herkes için Eğitim Forumu	Senegal	Dakar
2000	Dünya Toplumsal Kalkınma Zirvesi Kopenhag+5	Danimarka	Kopenhag
2000	Kadın 2000: Pekin +5	ABD	New York
2001	Üçüncü En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı	Belçika	Brüksel
2001	İstanbul +5	ABD	New York
2002	Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi	Güney Afrika	Johannesburg
2002	Dünya Gıda Zirvesi: 5 yıl sonra	İtalya	Roma
2002	Kalkınmanın Finansmanı Uluslararası Konferansı	Meksika	Monterrey
2002	BM Dünya Yaşlılık Toplantısı	İspanya	Madrid
2003	Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi-1. Aşama	İsviçre	Cenevre
2005	Dünya Zirvesi	ABD	New York
2005	2. Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi- 2. Aşama	Tunus	
2006	Küresel Göç ve Kalkınma Üst Düzey Diyalogu	ABD	New York
2008	Milenyum Kalkınma Hedefleri	ABD	New York
2010	Binyıl Kalkınma Hedefleri Zirvesi	ABD	New York
2011	Dördüncü En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı	Türkiye	İstanbul
2012	BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı Rio+20	Brezilya	Rio de Janeiro
2013	BM Orman Forumu 10. Oturumu	Türkiye	İstanbul
2014	Gelişmekte olan Küçük Ada Devletleri Konferansı	Samoa	Apia
2015	Üçüncü Kalkınmanın Finansmanı Uluslararası Konferansı	Etiyopya	Addis Ababa
2015	Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi	ABD	New York
2016	Mülteci ve Göçmenler Zirvesi	ABD	New York
2016	Küresel Sürdürülebilir Ulaştırma Konferansı	Türkmenistan	Aşgabat
2017	Dünya Okyanus Konferansı	ABD	New York

2.3. Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Akademik yazında mega etkinliklerin tanımı ya da hangi etkinliklerin mega etkinlik olarak adlandırılacağı netlik kazanmış bir konu değildir. İlk yapılan çalışmalarda daha çok turizm çalışmalarında ele alınan mega etkinlik kavramı, kente gelecek turist sayısını, kentin tanınırlığını ve bilinirliğini artırması ve pozitif bir imaj yaratması açısından tanımlanmıştır. Sonraki yıllarda ise mega etkinlik kavramı kentsel çalışmalarda da yer edinmeye başlamıştır. Özellikle 1990'lu yıllarda bu tür etkinliklerin kentsel mekanda yarattığı değişikliklerin ölçeğinin büyümesi ile birlikte akademik çalışmalarda da mega etkinliklerin kentsel mekana etkisine yönelik çalışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. İlk yıllarda mega etkinlik kavramı turizme vurgu yaparak tanımlanırken 1990'lu yıllardan sonra kentsel mekanda yarattığı dönüşüm de vurgulanmaya başlanmıştır. Akademik çalışmalarda bu tür etkinlikler turizm çalışmalarında ve bağlantılı olarak ekonomik çalışmalarda hala çok daha baskın olmasına rağmen, kentsel mekana etki çalışmaları da son yıllarda giderek artmaktadır.

Mega etkinliklerin sınıflandırılmasında tanımlanmasında olduğu gibi net bir ayırım yapmak mümkün değildir. Çünkü çoğu zaman bir etkinlik başka bir tür etkinlikle birlikte planlanmakta ve dolayısıyla o etkinliği bir sınıfa dahil etmek zorlaşmaktadır. Örneğin; ilk zamanlarda Olimpiyat Oyunları ve Dünya Fuarları birlikte düzenlenmiştir ya da spora yönelik bir etkinlik planlanırken kültürel bir takım aktivitelerin de bu etkinlikle birlikte düzenlendiği görülmektedir.

3. MEGA ETKİNLİKLER ve KENTLER

Mega etkinlikler kısa süreli etkinlikler olmasına rağmen kentler üzerinde önemli ve kimi zaman kalıcı etkilere sahiptir. Bu etkilerin olumlu yanlarının yanı sıra olumsuz yanları da bulunabilmesine rağmen kentler bu etkinliklerin ev sahipliğini yapmak üzere farklı motivasyonlara sahiptirler. Bu bölümde mega etkinliklerin kentler açısından önemi üzerinde durulacaktır.

3.1. Kentlerin Mega Etkinliklere Ev Sahipliği Yapma Motivasyonu

Kentlerin mega etkinliklere ev sahipliği yapması günümüzden çok eski tarihleri dayanmaktadır. Örneğin; modern çağda ilk Olimpiyatlar 1896’da, ilk Dünya Fuarı ise 1851 yılında gerçekleşmiştir. Yaklaşık 150 yıldır (hatta Olimpiyat tarihi antik çağa dayanır) kentler bu tür etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Bu ilk mega etkinliklere bakıldığında ilk zamanlar ölçek ve katılımcı sayısı açısından daha küçük olsalar da yıllar geçtikçe bu etkinliklerin ölçeği de katılımcı sayısı da giderek artmış, medyanın ilgisi de zamanla çoğalmıştır. Bununla birlikte bu tür etkinliklere ev sahipliği için aday kentler de zamanla artmıştır. Örneğin; 1970-80’li yıllarda Olimpiyatlara aday olan bir ya da iki kent bulunurken, son yıllarda aday kent sayısı oldukça artmaya başlamıştır (Short, 2008).

Kentlerin bu tür etkinliklere ev sahipliği yapma isteğinin zamanla artmasının ve mega etkinliklerin kentler için giderek daha önemli hale gelmesinin nedeni kentsel ekonomideki ve aynı zamanda kentsel politikadaki değişimlerle açıklanabilir. Kentsel ekonomideki değişim 1970’li yıllara kadar süren üretime dayalı ekonominin 1973’te çöküşü ve belirsizlikleri içeren yeni bir dönemin başlaması sonrasında yaşanmıştır. Bu yıllarda ekonomide yaşanan durgunluk ve belirsizlik sonucunda oluşan yeni ekonomik yapılanma daha farklı politik ve toplumsal düzenlemeleri ortaya çıkarmıştır. 1970’ler öncesinde baskın olan Fordist üretim yapısı yerini Post-Fordist üretim yapısına bırakmış ve emek süreçleri, işgücü piyasaları, ürünler ve tüketim kalıpları bakımından daha esnek bir yapıya geçiş yaşanmıştır (Harvey, 1997).

Ekonomideki bu yeniden yapılanma; yani Fordist-Keynesyen bir sermaye birikimi rejiminden daha “esnek birikim” rejimine geçiş kentin yönetim politikalarını da etkilemiştir. 1970’ler öncesinde kent yönetiminde kent nüfusunun ihtiyacı olan

hizmetlerin, tesislerin ve çıkarların yerel olarak karşılanmasına odaklanan “yönetmel” uygulamalar, 1970’ler ve 1980’lerde yerini daha “girişimci” eylem biçimlerine bırakmıştır (Harvey, 1989). Harvey (1989) tasarımda, kültürel formlarda ve yaşam tarzındaki modernizmden postmodernizme doğru eğilimin de kentsel politikaları etkilediği ve bu politikaları daha “girişimci” hale getirmede bağlantısının olduğunu savunmaktadır. Bu yeni yönetim modeli, yani yönetişimin daha girişimci modele geçişi, kent yönetimi tarafından yerel ekonomik kalkınmanın özel sermaye ile desteklenmesi anlamına gelmekte (Hall ve Hubbard, 1996) ve merkezine ise “kamu-özel ortaklığı” kavramını koymaktadır (Harvey, 1989). Hall ve Hubbard (1996) kentsel politikalarındaki bu değişikliği “Rejim Teorisi” (Regime Theory - Stone, 1989) ile açıklanabileceğini dile getirmektedir. Rejim teorisinde ortaklıklar ve koalisyonlar önemlidir. Bu koalisyonların hedefi ise bazı kentsel problemlere çözüm bulmak, yatırımcıları ve harcamaları çekerek kentin refahını artırmaktır. Örneğin; Olimpiyat Oyunları gibi mega etkinliklere adaylık sürecinde yerel politikacıların, yerel iş sahiplerinin ve mülk sahiplerinin işbirliği yapması örnek verilebilir (Hall ve Hubbard, 1996). Broudehous (2017) ise mega etkinliklere ev sahipliği yapmak için adaylığın genellikle ulusal, ülke ve yerel düzeyde bir kamu ve özel sektör işbirliği ile başladığını dile getirmektedir. Bu farklı aktörlerin mega etkinliklerden beklentileri hem de motivasyonları birbirinden farklı olduğunu da eklemektedir.

Bu yeni ekonomik ve politik düzen kentsel mekanda da bir takım değişiklikleri meydana getirmiştir. Post-Fordist döneme geçiş ile birlikte endüstri kentlerinin üretim mekanları yerine endüstri sonrası kentlerin tüketime dayalı mekanları önem kazanmaya başlamıştır. Bu süreçte kentlerde kullanılmayan eski sanayi yapıları hizmetler sektörüne daha uyumlu yapılara dönüştürmek istenmiştir. Bu dönüşümünü hızlandırmak ve kolaylaştırmak için mega etkinlikler ise bir araç haline gelmiştir. Broudehous (2007) ise bu dönemde kentlerin kendilerini eğlence mekanları ve gösteri alanları ile hayatta kalmaya ya da kendilerini yeniden var etmeye çalıştığını dile getirmektedir. Short (2008) ise mega etkinliklere ev sahipliği yapmanın kentler arası rekabetin arttığı küresel dünyada kent elitlerine kentlerini yeniden inşa etmek için bir fırsat yarattığını ifade etmektedir. Gerçekleşen değişikliklerle kente yeni bir görünüm kazandırmak, uluslararası bağlantıları geliştirmek, uluslararası sermaye akışına dahil olmak, turizme katkı sağlamak ve kentsel imaj yaratmak amacıyla yapılmaktadır.

Post-Fordist kentlerde kentsel yönetim politikalarının girişimciliğe doğru geçişi ile “kent/mekan pazarlama” (Broudehoux, 2017) ve “mekan tanıtımı” (Hall ve Hubbard, 1996) önemli kavramlar olarak ortaya çıkmaktadır. Mega etkinlikler ise mekanın tanıtımı ve pazarlanması için en görülür/açık strateji olarak tanımlanmaktadır (Surborg, VanWynsberghe ve Wylly, 2008). Mega etkinlikler medyanın yoğun ilgisini çeken etkinliklerdir. Bu yoğun ilgi nedeniyle kentler istenmeyen, sorunlu bölgelerini yenileyerek ya da yeniden inşa ederek küresel medyada pozitif bir imaj yaratmak istemektedirler. Broudehoux (2007) yeni kentsel ekonomik düzende kentlerin imajlarını güçlendirmek için en etkili yollardan biri Dünya Fuarları/Expolar, uluslararası konferanslar ve Olimpiyat Oyunları, Dünya Kupası gibi spor yarışmalarını içeren küresel etkinliklere ev sahipliği yapmak olduğunu dile getirmektedir. Harvey (1997: 116) de benzer bir ifadeyle bu durumu şöyle açıklamaktadır; 1973’ten bu yana yaşanan, yoğun kentler arası rekabet ve kentsel girişimcilik döneminde, seyirlik kentsel mekanların oluşturulması yoluyla kente imaj kazandırmak, sermaye ve insan cezbetmek için bir araç haline gelmiştir.

Yüksek profilli etkinliklere ev sahipliği yapmak sadece kente canlı ve dinamik bir mekan olarak imaj yaratarak küresel görünürlüğünü artırmakla kalmaz aynı zamanda kentsel gelişim için bir katalizör olarak işler ve büyük ölçekli dönüşümü haklı göstermenin bir yolu olur, yerel yöneticilere normalde gösterilen kamu denetimini almadan kentsel gündemi yeniden önceliklendirme yetkisi verir. Planlama ve gelişim açısından mevcutta öncelikli ve hızla hayata geçirilmesi gereken planlar için yatırımcıların bu projeleri finanse etmesini kolaylaştırır (Broudehoux, 2007).

Kentsel ekonomi ve politikadaki değişim sonucunda önemini giderek artıran mega etkinliklere ev sahipliği yapmak kentler için farklı motivasyonlarla gerçekleşmektedir. Bu bölümde bahsedilen bu motivasyonlardan ilki; mega etkinliklerin Fordizm sonrası dönemde üretim mekanlarından tüketim odaklı mekanlara geçişte gerekli dönüşümü kolaylaştırması ve hızlandırması için bir araç olarak görülmesidir. Bir başkası ise mega etkinliklerin yarattığı tanınırlık ve pozitif imaj ile yeni yatırımcıları kente çekmede ve turizm sektörünü geliştirmede etkili olmasıdır. Kentler arası rekabet arttıkça kentler bu tür kendilerini “sergileyebilecekleri” etkinliklere ev sahipliğinde daha istekli olduğu görülmektedir.

3.2. Mega Etkinliklerin Kentteki Mirasları

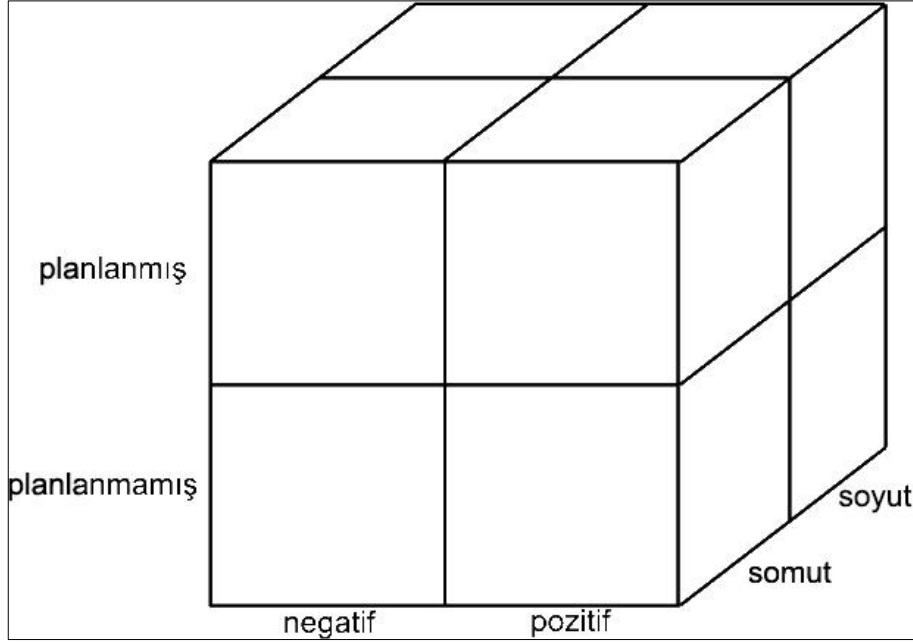
Mega etkinliklerin kentler açısından önemi, kentlerin bu etkinliklere ev sahipliği yapma isteğinden de anlaşılmaktadır. Bu tür etkinliklerin kentlerde bıraktığı kalıcı etkiler çoğunlukla “miras” kavramıyla tanımlanmakla birlikte, zaman zaman “etki”, “sonuç” ve “miras” kavramlarının birbirleri yerine kullanıldığı görülmektedir. Bu tezde mega etkinliklerin kentte yarattığı değişim ve dönüşümlerin tümü bir çatı kavram olarak “miras” kavramıyla açıklanmaktadır.

3.2.1. Mega etkinlikler perspektifinde “miras”: kavramsal irdeleme

Mega etkinlikler kapsamında “miras” (legacy) kavramı Olimpiyat Oyunları gibi mega spor etkinlikleri için yapılan fiziksel değişiklikler ve inşa edilen yapılar için kullanılmaya başlanmıştır. Kavram ilk olarak 1956 Melbourne Olimpiyat Oyunları için kullanılmış ve özellikle 2000’li yılların başından itibaren kavram üzerine yapılan çalışmalar artmıştır. Bazı çalışmalarda “miras” kavramı yerine etki (impact), sonuç (outcome) gibi kavramlar kullanılmaktadır. Hiller (2002) miras kavramı yerine “sonuç” kavramının kullanılmasını önermektedir. Miras kavramının genellikle pozitif etkiler olarak algılandığını ancak mega etkinliklerin negatif ve planlı olmayan bazı etkileri de olabileceğini dile getirerek sonuç kavramının daha kapsamlı ve mega etkinliklerin ardında bıraktıklarını daha iyi açıklayan bir kavram olduğunu dile getirmektedir. Kassens-nor (2015) ise çalışmasında mega etkinliklerin etkileri ve miraslarını aynı anlamda birbirinin yerine kullanmıştır. Chappelet (2012) ise miras kavramına yönelik çalışmalarda büyük ölçüde mega etkinliklerin etkilerine yönelik yapılan çalışmalarının yer aldığını ifade etmiştir. Bu tez kapsamında da etki ve sonuç kavramlarını içerecek şekilde “miras” kavramı tercih edilmiştir.

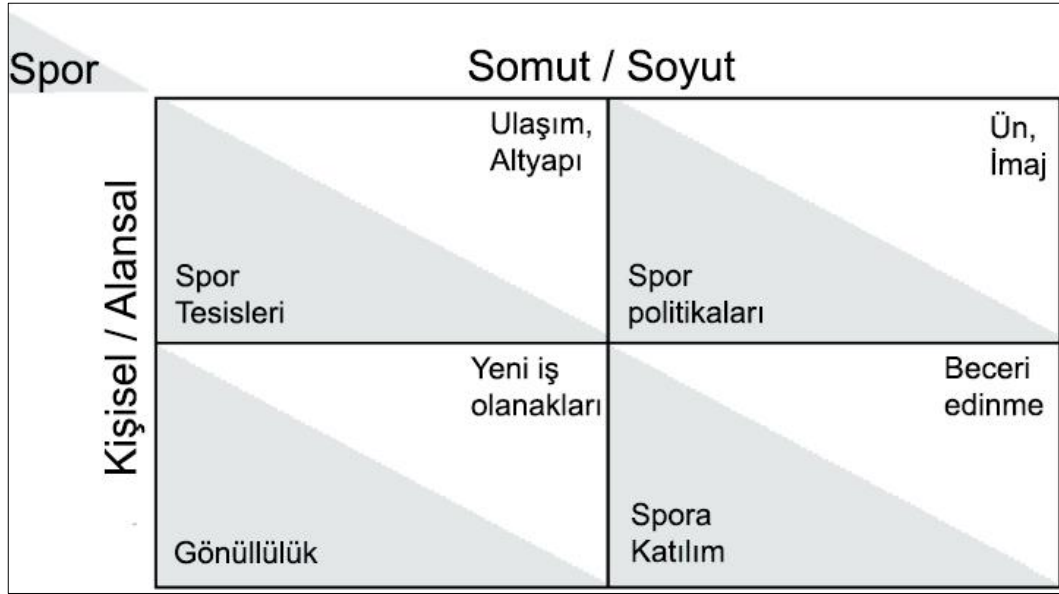
Preuss (2007) mega spor etkinliklerine odaklanarak mirası “zamandan ve mekandan bağımsız olarak, etkinlik için yapılan ya da etkinlik tarafından yaratılan, spor etkinliğinin kendisinden daha uzun süre kalan, planlanmış ya da planlanmamış, olumlu ya da olumsuz etkileri olan, somut ya da soyut yapılar” olarak tanımlamıştır. Mega etkinliklerin somut mirasları; turist sayısının artması gibi ölçülebilir etkileri iken; soyut mirasları kentin imajını güçlendirmesi gibi ölçülmesi zor olan etkileri kapsamaktadır.

Buradan yola çıkarak Preuss (2007) miras kavramının planlanmış, somut ve pozitif olmak üzere üç boyutu olduğunu dile getirmektedir. Bu üç boyutu ise Şekil 3.1'deki küp ile açıklamaktadır.

Şekil 3.1. Miras kavramının boyutları (Preuss, 2007)

Chappelet (2012) ise Preuss (2007)'un mega etkinlik tanımına (pozitif veya negatif, somut ya da soyut, planlı ya da plansız, bölgesel ya da kişisel, küresel ya da yerel, kısa ya da uzun süreli, spor ya da spor odaklı olmayan gibi boyutlar ekleyerek yeniden tanımlamıştır. Ayrıca etkinliğin miraslarının farklı paydaşların bakış açısında göre değişebileceğini dile getirmektedir. Mega etkinlikler için yapılan yeni yapılar somut miraslar olarak adlandırılmaktadır. Mega etkinliklerin bazı etkileri gerçekleştiği bölgeye miras kalırken, bazıları organizasyonda yer alan kişilere miras kalmaktadır. Bu miraslara örnek olarak; etkinliklere ev sahipliği yaparak kentin ün kazanması bölgeye miras olarak kalırken, etkinliğin organizasyonunda çalışan bir kişinin edindiği bilgi ve deneyim bireysel düzeyde kalmaktadır. Ayrıca kentte spor amaçlı yapılar yapılırken, ulaşımında yapılan değişiklikler spor amaçlı olmayan miraslara örnek olarak verilebilir. Şekil 3.2'de Chappelet (2012)'in mega spor etkinlikleri için oluşturduğu matris görülmektedir.

Şekil 3.2 Mega spor etkinliklerin miras matrisi (Chappelet, 2012)

Preuss (2007) mega etkinliklerin mekânsal etkisi olan miraslarını “somut miras” (hard structure), daha soyut ve mekana yönelik olmayan miraslarını ise “soyut miras” (soft structure) olarak tanımlamıştır. Bilgi, ağ ve kültür “soft” miraslara örnek olarak verilirken, “hard” miraslar mega spor etkinlikleri için spor altyapısı ve eğitim alanı gibi birincil miraslar; sporcular, medya mensupları ve teknik elemanlar için inşa edilen yapılar ikincil miras; güvenlik, enerji santrali, telekomünikasyon ağı, kültürel alanlar ise üçüncül miraslara örnek olarak verilmektedir.

Cashman (2005) miras kavramını altı başlıkta incelemiştir. Bunlar; ekonomik, altyapı, bilgi ve eğitim, kamu yaşamı, politika ve kültür, spor, sembol, hafıza ve tarihtir. Benzer bir sınıflandırma ise Chappelet (2006) tarafından yapılmıştır. Chappelet (2006) miras kavramını; spor mirası, ekonomik miras, altyapı mirası, kentsel miras ve sosyal miras olmak üzere beş başlıkta incelemiştir.

Mega etkinliklerin miraslarının farklı boyutlarına vurgu yapılsa da, kentte gerçekleşen her şey mega etkinliğin bir sonucu olamaz. Mega etkinlik mirasları ile belediye yönetiminin düzenli mirasını ayırt etmek zordur (Chappelet, 2012). Chappelet (2012) mega etkinliklerin miraslarının çok yönlü olduğunu dile getirmektedir. Bu açıdan mirasları belirlemek zor olsa da bir etkinliğe ev sahipliği yapıldığında kentte yaratacağı sonuçları bilmek önemlidir. Bu noktada etkinliğin miraslarının neler olduğu konusunda perspektifin (değerlendirmeyi yapan kişi) ve zamansallığın (etkinlik mirasının ne zaman gerçekleştiği) önemli olduğu

vurgulanmaktadır (Chappelet, 2012). Perspektiften kastedilen değerlendirmeyi kimin yaptığıdır ve miras kavramı değerlendirme yapacak kişinin bakış açısına göre değişmektedir. Etkinlik mirasını değerlendirmede yerel halk, ev sahibi kentin ekonomik ve politik liderleri (ayrıca organizasyon komitesi) ve etkinliğin sahibi (onu şehre atfeden) olmak üzere üç paydaş olduğundan söz etmektedir. Miras kavramını değerlendirecek kişi organizasyon komitesi ise bu mirası farklı algılayabilir, orada yaşayan halk ise bu durumdan olumsuz etkilenip mirası farklı algılayabilir. Zamansallık ise etkinlik mirasının zamanın hangi noktasında ortaya çıktığı ile ilgilidir. Genellikle etkinlik sonrasında etkinlik mirasının oluştuğu düşünülse de, etkinlik öncesinde ya da etkinlik anında da etkinlik mirası oluşabilmektedir. Mega etkinliklerin ekonomik mirası etkinlik esnasında yapılan harcamalar olarak düşünüldüğünde, bu miras sadece etkinlik esnasında oluşmakta ve sonrasında bitmektedir. Ancak etkinlik kente olumlu bir imaj yarattığında bu etki etkinlik sonrasında da devam etmektedir. Etkinliğin bazı miraslarının etkisi ise zamanla azalabilmektedir. Olimpiyat Oyunları gibi adaylık sürecinde hazırlık çalışmalarının başladığı etkinliklerde kent adaylığı kazanamadığı durumlarda bile etkinlik mirasları oluşabilmektedir.

Preuss (2007) mega etkinliklerin olumlu ve olumsuz miraslarını Çizelge 3.1'deki gibi açıklamıştır. Yeni etkinlik tesislerinin inşa edilmesi, altyapıdaki değişiklikler, kentin yenilenmesi, uluslararası ün kazandırması, turizmi artırması, kamu refahını geliştirmesi, ek istihdam yaratması, yeni iş fırsatları oluşturmaları, kentin pazarlanması, toplum ruhunu yenilemesi, bölgeler arası iş birliği, fikir üretimi, kültürel değer üretimi, eğitim ve deneyim yaratması mega etkinliklerin olumlu etkiye sahip miraslardır. İnşaat maliyetlerinin artması, daha sonrasında kullanılmayacak büyük kapasiteli yapılara yapılan gereksiz yatırımlar, kamu sektörünü borçlandırma, geçici kalabalık problemi, kiralarda yaşanan artışlar, yeni iş ve istihdam olanaklarının geçici olması, yerinden edilme süreçlerinin yaşanması ise mega etkinliklerin olumsuz etkiye sahip miraslarıdır.

Bu konuda öncü çalışmalardan biri olarak değerlendirilen bir diğer çalışma da 1984 yılında Ritchie tarafından yapılmıştır. Ritchie (1984) mega etkinliklerin miraslarını ekonomik, turizm/ticari, sosyokültürel, psikolojik, politik ve fiziksel olmak üzere altı kategoride incelemiş ve bu kategorilerin hem pozitif hem de negatif etkilerini açıklamıştır.

Çizelge 3.1. Mega etkinliklerin olumlu ve olumsuz mirasları (Preuss, 2007:85)

Olumlu Etkiye Sahip Miraslar	Olumsuz Etkiye Sahip Miraslar
Yeni etkinlik tesisleri	Yüksek inşaat maliyetleri
Altyapı	Gereksiz yapılara yapılan yatırımlar
Kentsel yenileme	Kamu sektörünü borçlandırma
Uluslararası ün	Geçici kalabalık problemi
Turizmi artırma	Kiralarda yaşanan artış
Kamu refahını geliştirme	İstihdamda ve iş aktivitelerindeki artışın geçici olması
Ek istihdam yaratma	Sosyal olarak adil olmayan yerinden edilme süreçleri
Yerel iş fırsatları	
Kent pazarlama (city marketing)	
Toplum ruhunu yenileme	
Bölgeler arası işbirliği	
Fikir üretimi	
Kültürel değer üretimi	
Eğitim	
Deneyim ve bilgi-beceri	

Yukarıda aktarıldığı üzere mega etkinliklerin miraslarını belirlemek ve bu mirasların uzun ve kısa vadede, olumlu ve olumsuz sonuçlarını değerlendirmek konusunda çok farklı çalışmalar bulunmaktadır. Mega etkinliklerin mirasları üzerine yapılan bu çalışmalarda sıklıkla vurgulanan etkinlik mirası tipolojileri Çizelge 3.2’de görüldüğü gibi bir araya getirilmiştir. Bunlar yazarlar tarafından en çok ele alınan tipolojiden başlayarak sırasıyla; ekonomik, kentsel/fiziksel/altyapı, sosyal/toplumsal, spor, kültürel, politik, imaj ve marka/turizm, bilgi/eğitim ve beceri, psikolojik/duygusal, çevresel, ağ, sağlık, güvenilir kaynak, sembol, hafıza ve tarihtir. Hiç şüphesiz tüm bu tipolojiler birbirlerinden net bir çizgiyle ayrılmamakta, aralarında tamamlayıcı bir ilişki bulunmaktadır.

Çizelge 3.2. Etkinlik mirası tipolojileri (Preuss, 2015:4; Andranovich ve Burbank, 2011:82'den faydalanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

	Richie (1984)	Hiller (2002)	Malfas (2004)	Poynter (2004)	Cashman (2005)	Chappelet ve Junod (2006)	Avam Kamarası (House of Commons) Kültür , Medya ve Spor Komitesi (2007)	Preuss (2007)	Taylor ve Edmondson (2007)	Clark (2008)	IOC (2009)	Cornelissen, Bob ve Swart (2011)	Londra Belediyesi (2013)	Minnaert (2012)	Veal, Toohy ve Frawley (2012)	Li ve McCabe, 2012	Gratton, Preuss ve Liu (2015)	TOPLAM
Ekonomik	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x		x	x		14
Kentsel/ Fiziksel/ Altyapı	x	x	x		x	x	x	x		x	x	x	x		x		x	13
Sosyal/ Toplumsal	x	x	x	x	x	x	x		x		x	x	x		x	x		13
Spor				x	x	x	x		x	x	x	x	x		x			10
Kültürel	x		x		x		x	x	x	x	x				x		x	10
Politik	x		x						x		x	x			x	x	x	8
İmaj ve marka/ Turizm	x			x			x	x		x		x		x				7
Bilgi/ Eğitim, beceri				x	x			x						x	x		x	6
Psikolojik/ duygusal	x	x						x						x			x	5
Çevresel				x					x		x	x				x		5
Ağ								x						x			x	3
Sağlık														x	x	x		3
Sembol, hafıza, tarih					x										x			2

Tezin bundan sonraki kısmında, yukarıda farklı başlıklar halinde aktarılan mega etkinlik miras tipolojileri, genel bir çerçeve çizilerek, ekonomik, sosyal, politik ve mekânsal miras olmak üzere dört başlık halinde aktarılmaktadır. Mega etkinliklerin mekânsal mirasları başka bir ifadeyle kentsel mekanda yarattığı değişimler ise dünyada gerçekleşen farklı mega etkinlik örnekleri üzerinden irdelenmektedir.

3.2.2. Ekonomik miraslar

Mega etkinliklerin etkilerine ilişkin araştırmalar çoğunlukla bu etkinliklerin ekonomik miraslarını değerlendirmek üzerine yapılmıştır. Özellikle mega etkinlikler üzerine yapılan ilk çalışmaların büyük bir çoğunluğu ekonomik miraslar üzerine yoğunlaşmıştır.

Mega etkinlikler gerçekleştikleri kente pek çok ziyaretçi ve katılımcıyı da getirmektedir. Bu katılımcıların (yerel ya da yerel olmayan ziyaretçi) etkinlik boyunca konaklama, yeme-içme ya da ulaşım için yaptıkları harcamalar yerel ekonomiye katkı sağlamaktadır. Bu katkı mega etkinliklerin ekonomi üzerindeki doğrudan etkisidir. Bu tür harcamalar sadece etkinlik esnasında geçerli olması nedeniyle kısa süreli miras olarak görülmektedir. Ancak mega etkinliklerin ekonomi üzerindeki etkisi sadece bununla sınırlı değildir. Etkinliğin gerçekleşmesi için gerekli görülen tesislerin inşası sırasında mega etkinlikler yeni istihdam olanakları yaratabilir ve gelirden bir artışa neden olabilir. Bu etkiler de ekonomi üzerinde pozitif etkiye sahip miraslardır. Öte yandan etkinlik nedeniyle etkinlik esnasında mal ve hizmetlerde fiyat artışlarının yaşanması ekonomi üzerinde doğrudan ancak negatif bir etkiye sahiptir. Etkinlik için yapılan yeni yapıların kimi zaman kentsel alanda büyük bir değişikliğe neden olması sonucunda etkinlik alanı çevresinde gayrimenkul fiyatlarında artışlar meydana gelmesi ise negatif etkiye sahip miras olarak görülmektedir (Ritchie, 1984).

Mega etkinliklerin ekonomik etkiye sahip mirasları bunların yanı sıra kent imajını güçlendirerek ve gerçekleştiği kente rekabet avantajı kazandırarak turizme katkı sağlamasından kaynaklanmaktadır. Pek çok çalışmada mega etkinliklerin gerçekleştiği kentin imajını güçlendirdiği ve uluslararası tanınırlığını artırdığı vurgulanmaktadır. Ritchie (1984) mega etkinliklerin kentin imajını güçlendirerek tanınırlığını ve farkındalığını artırdığını ve bunun sonucunda ise etkinliğin gerçekleştiği kentin diğer kentler arasında bir rekabet avantajı kazandığını söyler. Ritchie (1984) etkinliğin başarısız bir şekilde gerçekleştiği durumlarda ise kentin kötü bir ün elde edebileceğini ekleyerek mega etkinliklerin olumsuz etkiye sahip miraslar oluşturduğu durumların da olabileceğinden söz etmektedir. Roche (1994) ise benzer bir ifadeyle; mega etkinliklerin kısa süreli etkinlikler olmasına rağmen kentler üzerinde etkisinin büyük olduğunu ve bu tür büyük ölçekli etkinliklerin ev sahibi kente kalıcı bir pozitif imaj ve kimlik yarattığını dile getirmektedir. Hiller (2000) da mega etkinliklerin “imaj yapıcı” (imaj maker) özelliğine dikkat çekmektedir. Başarılı bir şekilde bir etkinliğe ev sahipliği yapmak ev sahibi kente olumlu bir imaj yaratabileceğini ya da olumsuz bir üne sahip kentin imajını düzeltmek için bu tür etkinliklerden faydalanılabileceğini dile getirmektedir. Kent hem uluslararası tanınırlığı hem de olumlu imajı sayesinde diğer kentlerle rekabetinde avantajlı bir konuma gelmektedir. Getz ve diğerleri (2012) de mega etkinliklerin major etkinlikler olarak ev sahibi toplumun ya da ülkenin imajının oluşmasında etkili olduğunu ifade eder. Bu

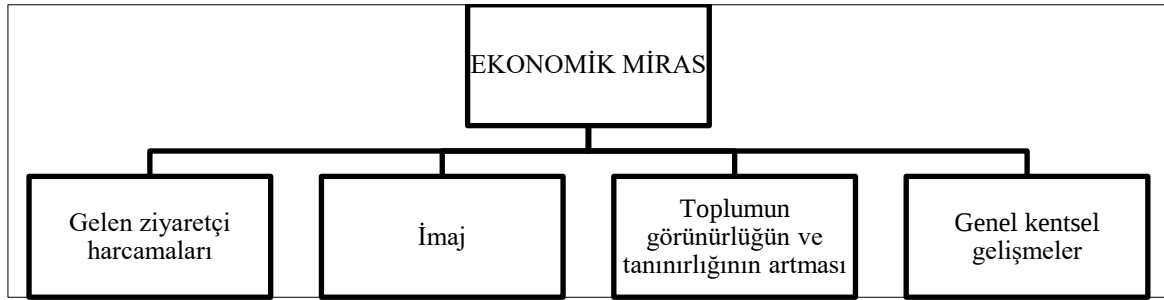
etkinlikler toplum/destinasyon için pozitif imaj yaratılmasına olanak sağlamaktadır. Ekinlik boyunca küresel medyanın ilgisi ev sahibi kent üzerinde olmaktadır ve bu durum etkinliğin gerçekleştiği kentin tanıtımı açısından önem taşımaktadır. Broudehoux (2017) da benzer bir deyişle; sergiler, uluslararası konferanslar ya da FIFA Dünya Kupası, Olimpiyat Oyunları gibi büyük spor etkinliklerinin kentsel imaj inşası için bir araç olduğunu ifade etmektedir.

Mega etkinliklerin gerçekleştiği kentin imajını etkilediğine yönelik pek çok çalışma bulunmaktadır. Büyük ölçekli bir etkinlikle anılmak kentlerin pozitif bir imaj oluşturulmasında fayda sağlamaktadır. Mega etkinlikler ev sahibi kent için “economic windfall”; yani ekonomik anlamda bir “talih kuşu” olarak görülmekte ve bu görüş ülkelerin ya da kentlerin mega etkinliklere ev sahipliği yapmak istemesinin en önemli nedenlerinden biri olarak ifade edilmektedir (Matheson ve Baade, 2004). Matheson ve Baade (2004) mega etkinliklerin İngilizce’de “put the country/city on the map” olarak ifade edilen, popüler hale getirme, ünlü etme anlamlarına gelen bir tabirle açıklandığından bahseder. Yani mega etkinlikler gerçekleştiği kenti gündeme getirir, kendinden ve gerçekleştiği kentten söz ettirir ve popüler hale getirir, ayrıca kentin uluslararası düzeyde tanıtımı için fırsat yaratır (Matheson ve Baade, 2004). Hiller (1989) ise kentin adının etkinliğe eklenmesi (etkinlik ve kentin birlikte anılması) kent için küresel çapta bir tanınma fırsatı yarattığını söyler. Etkinlik sayesinde kentin sergilenmesi turizm açısından bir nimet olarak görülür. Sadece etkinlik sırasında değil, etkinlik sonrasında da bu etkinin devam ettiğini savunmaktadır (Hiller, 1989).

Etkinlik sayesinde yaratılan pozitif imajın da kente bazı etkileri bulunmaktadır. Mega etkinlikler ev sahibi kentin imajını güçlendirerek kentin ziyaretçi sayısının etkinlik sonrasında artmasına neden olabilir (Arnegger, Herz, 2016). Ayrıca mega etkinliklerin yarattığı pozitif imaj yeni sakinleri, yatırımcıları ve tüketicileri kente çekmekte, ve bu da yerel ekonominin canlanmasında etkili olmaktadır (Broudehoux, 2017). Bu iki etki kentsel imaj geliştirmenin daha ölçülebilir ve somut nedenleri olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra mega etkinliklerin kentin imajında etkisinin sınırlı olduğunu savunan da çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Zhang ve Zhao (2009) çalışmalarında mega etkinliklerin kent imajında sınırlı bir etkisi olduğunu dile getirmektedir. Mega etkinliklerin kentin imajına etkisinin ölçülemez-soyut ve değerlendirmesinin güç olduğunu (Fourie ve Santana-Gallego, 2011) belirten çalışmalar da bulunmaktadır.

Aynı zamanda mega etkinlikler kentler için “her şeyin yolunda olduğunu” gösteren, bunun küresel çapta ilan edilmesine olanak sağlayan bir özelliğe de sahiptir. Bazı büyük ölçekli etkinlikler “adaylık” sürecini içerir, çok sayıda kent bir etkinliğe ev sahipliği yapmak için aday olur ve ancak bir tanesi ev sahipliği için seçilir. Ev sahipliği için uygun görülen kentin bu tür bir etkinliği gerçekleştirebilecek seviyede olduğunu göstermesi için etkinlik bir fırsat ortamı oluşturur. Broudehous (2017) bu durumu uluslararası camiadan alınan bir “onay damgası” olarak ifade eder, yani mega etkinlikler kentin ekonomik performansının, organizasyonel yeterliliğinin ve kültürel kapsamlılığının yeterli olduğunun onayı olarak görülmektedir.

Yukarıda da bahsedildiği üzere mega etkinliklerin yarattığı ekonomik miraslar Şekil 3.3’te bir araya getirilmiştir. Gelen ziyaretçi harcamaları, yaratılan pozitif imaj, toplumun görünürlüğünün ve tanınırlığının artması ve diğer kentsel gelişmelerin yaşanması mega etkinliklerin ekonomik miras oluşturan etkileridir.

Şekil 3.3. Mega etkinliklerin ekonomik miras yaratan etkileri (Gratton ve Ramchandani, 2017:125’ten yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

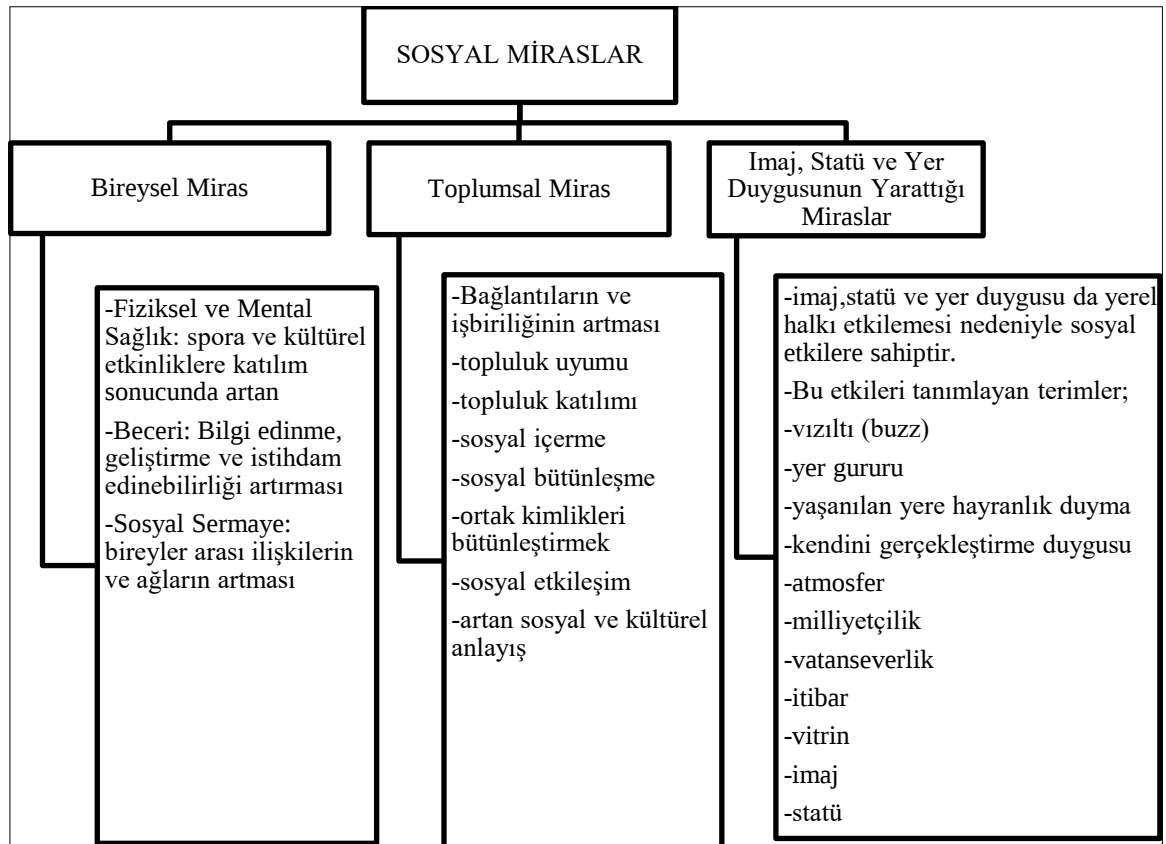
Mega etkinliklerin etkileri ölçülebilir/somut ya da ölçülemez/soyut olabilir (Arnegger ve Herz, 2016; Fourie ve Santana-Gallego, 2011). Mega etkinliklerin ekonomik etkileri ise ölçülebilir ve somut etkiler olarak görülmektedir. Mega etkinliklerin ekonomik etkilerinin analizinde genellikle üç yöntem kullanılmaktadır. Bunlar; Girdi-Çıktı Modeli, Hesaplanabilir Genel Denge Modeli ve Fayda-Maliyet Analizi yöntemleridir. Bu yöntemlerin tümünün avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır.

3.2.3. Sosyal miraslar

Mega etkinlikler gerçekleştikleri kentin toplumu üzerinde de bazı miraslara sahiptirler. Ritchie (1984) mega etkinliklerin sosyal mirasları olarak, toplumda sosyal ilişkilerin

güçlendiğini ve toplum olma ruhunun geliştiğini dile getirmektedir. Mega etkinlikler için yeni spor tesisinin ya da yeni bir konferans yapısının yapılması etkinlik sonrasında da yerel halkın uzun yıllar kullanabileceği mekanlar olarak kente miras olarak kalmaktadır (Müller, 2012). Ayrıca örneğin kentte spora yönelik bir etkinlik gerçekleştiyse yapılan mekânsal düzenlemeler ve artan farkındalık sonucunda toplumda o spor aktivitesine yönelik katılımın da artacağını eklemektedir. Fredline, Raybould, Jago, Deery (2005) benzer ifadelerle, mega etkinliklere ev sahipliği yapmanın ev sahibi toplumda gurur ve kendini gerçekleştirme duygusu ile ilişkilendirildiğini dile getirmektedir. Spor etkinliklerine ev sahipliği yapmanın yerel halkı spor faaliyetleri yapmaya teşvik ettiğini ve uzun vadede bu etkinin toplum sağlığını olumlu yönde etkilediğini söylemektedir.

Mega etkinliklerin sosyal etkileri “soyut miraslar” olarak değerlendirilmektedir (Minnaert, 2012). Mega etkinliklerin ortaya çıkardığı sosyal miraslardan pozitif etkiye sahip olanlar Şekil 3.4’te bir araya getirilmiştir.

Şekil 3.4. Mega etkinliklerin sosyal mirasları (Minnaert, 2012’den yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Hiller (2000b) Cape Town'un Olimpiyat adaylığı üzerine yaptığı çalışmasında, olimpiyatlara ilişkin yapıların bir kısmının kentin dezavantajlı kesiminin yaşadığı yerde planlandığını dile getirerek olimpiyatlarla birlikte o bölgenin gelişmesinin hedeflendiğini işaret etmektedir. Dezavantajlı kesimin yaşadığı bu bölgede halkın spor tesislerine erişimini kolaylaştırarak ve spora teşvik ederek o bölgede suç oranlarını azaltmanın hedeflendiğini belirtmektedir. Olimpiyat oyunları gibi spor etkinliklerinde sporcuların ve medya mensuplarının kalacağı olimpiyat köyü adı verilen barınaklar yapılmaktadır. Olimpiyatlardan sonra ise bu yapılar bazı kentlerde düşük gelir gruplarına yönelik konut olarak kullanılmaktadır. Bu tür etkinlikler etkinlik sonrasında kentin her kesimine yönelik karşılanabilir düzeylerde konut stokunun artmasına neden olabilmektedir.

Bunun yanı sıra sosyal miraslardan negatif etkiye sahip olanlar da bulunmaktadır. Mega bir etkinliği gerçekleştirmek için yeni yapılar inşa edilmekte ve bunun sonucunda ise yapı çevrede değişiklikler yaşanmaktadır. Bu yenilenen ya da dönüşen kent mekanının orada yaşayanlar üzerinden bazı etkileri olmaktadır. Bu dönüşüm bu alanın değerini artırabilir ve bazı kent sakinlerinin karşılayamayacağı düzeyde artışlar yaşandığında o alanı terk etmek zorunda kalan kişiler olabilir. Barselona 1992 Olimpiyatlarında buna benzer bir durum yaşanmıştır. Olimpiyat köyü inşa etmek için dönüştürülen alan işçi sınıfının yaşadığı bir yerden üst-orta sınıf ve üst sınıfın yaşadığı bir yere dönüşmüştür (Hiller, 2006). Bu süreç soylulaştırma kavramıyla açıklanan yani düşük gelir grubunun yerinden edilerek daha üst gelir grubunun gelmesine neden olmuştur ve negatif etkiye sahip miras bırakmıştır.

Hiller (2006) mega etkinliklere ev sahipliği yapılarak kentte en çok kim fayda sağlıyor sorusunun önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu tür etkinlikler ile kentin tüm kesimi eşit faydaya erişemediğini ve dolayısıyla kentsel nüfus üzerinde bir kutuplaşmaya neden olabileceğini dile getirmektedir. Kentin kıt kaynakları dezavantajlı gruplar yerine kimin yararına kullanıldığı da bu noktada önemli bir sorudur (Hiller, 2006). Örneğin kentte yoksulluk önemli bir sorun iken mega etkinlikler için büyük bütçeler ayrılması halk arasında bu tür etkinliklere karşı karşıt bir tutum geliştirebilmekte ve huzursuzluk yaratabilmektedir.

Müller (2012) yerel halk için büyük ölçekli etkinliklerin hem olumlu hem de olumsuz yanları olduğunu ifade etmektedir. Bir yandan, yerel halk etkinliğin maliyetini üstlenmektedir. Etkinlik alanı çevresinde konut fiyatlarının yükselmesi ve vergi yüklerinin

artışı bu maliyetlerin daha maddi olanlarına örnek olarak verilebilir. Yerel halk için maddi olmayan maliyetlere ise sosyal dışlanma ya da yerinden edilme süreçleri, çevresel tahribatlar ya da kentsel servislerde yaşanan aksaklıklar gösterilebilir. Mega etkinlikler ve hazırlık süreci hayatın normal işleyişine müdahale etmektedir. Yeni yapıların inşası ya da ulaşım altyapısının geliştirilmesi gibi mega etkinliklere hazırlık sürecinde yürütülen büyük ölçekli değişim programları kimi zaman çok uzun yıllar sürmekte ve yerel halk için gürültü kirliliği, trafik sıkışıklığı, çevresel hasar gibi büyük ve uzun süreli etkiler yaratmaktadır. Öte yandan, mega etkinlikler gelirde artışa neden olabilir, yeni iş olanakları yaratabilir, kentsel altyapı kamu hizmetlerini geliştirebilir. Bunlar ise yerel halk üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır.

3.2.4. Politik miraslar

Politik hedefler mega etkinliklere ev sahipliği yapmanın arkasında yatan temel motivasyonlardan bir tanesidir. Hükümetler ya da mega etkinliğe ev sahipliği yapmada etkili rol oynayan diğer aktörler turizm veya ticari kaygılarla mega etkinlikler aracılığıyla kentin uluslararası seviyede tanınırlığını artırmayı hedeflemekte ve kentin statüsünü geliştirmeyi ummaktadır. Ayrıca belli bir politik ideolojinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için de bu tür etkinlikler kullanılabilmektedir (Ritchie, 1984). Ritchie (1984) ayrıca mega etkinliklerin mikro seviyedeki politik etkileri olarak kariyer anlamında daha görünür, tanınır olmak isteyen kişiler için mega etkinlikler hem politik hem de politik olmayan alanda bunu gerçekleştirebilmesi için bir araç haline geldiğini ifade etmektedir. Örneğin organizasyonun içerisinde yer alan bir politikacı etkinlik sayesinde kendi politik imajını geliştirebilmektedir. Etkinlik sayesinde spor yetkilileri ya da diğer ticari organizasyonlarla iletişimini artırabilmektedir (Malfas, 2004).

Mega etkinliklere ev sahipliği yapma kararı hükümetler tarafından verilmekte ve dolayısıyla politik bir karar olma niteliği taşımaktadır. Broudehous (2017) ise güç ilişkilerini yeniden şekillendirmek, kentsel bölge üzerindeki hakimiyetlerini güçlendirmek ve belirli grupları karar verme süreçlerinin dışında tutmak için mega etkinliklerin yerel ekonomik ve politik aktörler tarafından giderek daha da araçsallaştığını savunmaktadır. Mega etkinliklere ev sahipliği yapmak toplumda özgüveni artırmakta, yurttaşlık bilincini geliştirmekte, yaşanan yerle (kentle) duyulan gururu ve hayranlığı artırmaktadır. Dolayısıyla ev sahibi toplumda uyumlu bir sosyal ortam yaratmaktadır. Kentsel çevrenin

iyileştirilmesinde vatandaşların aktif katılımını ve yerel yaşam kalitesini artırmaktadır. Bu soyut faydalar yerel yönetimler için siyasi bir sermayeye çevrilebilir ve imaj oluşturmaya kendi konumlarını geliştirmek için bir araç olarak kullanabilirler. Broudehoux (2017) bu nedenlerle mega etkinliklere ev sahipliği yapmanın politik yanına vurgu yapmaktadır.

3.2.5. Mekânsal miraslar

Mega etkinlikler ekonomik ve turizm açısından önemlerinin yanı sıra kent mekanında yarattıkları değişim ve dönüşüm açısından da önem taşımaktadır. Mega etkinliklere ev sahipliği yapmak kent mekanında önemli etkiler yaratmaktadır. Bu etki etkinliği gerçekleştirmek için gerekli yapıların inşasıyla gerçekleşebilir ya da altyapıya yönelik bir takım değişiklikler sonucunda meydana gelebilir. Bu değişiklikler ve düzenlemeler mega etkinliklerin en temel mekânsal etkisi olarak gösterilebilir. Mega etkinlikler kentler için aynı zamanda altyapı yetersizliklerini geliştirmek, yeşil alan ya da meydan gibi yeni kamusal alanlar oluşturmak için fırsat olarak değerlendirilmektedir. Belki de etkinlik olmadan gerçekleşmesi mümkün olmayan ya da kısa sürede gerçekleşemeyecek değişim süreçlerini meydana getirmektedir.

Hiller (2000b) mega etkinliklerin kentsel mekanda önemli değişiklikler için katalizör olduğunu ifade etmiştir. Mega etkinlikler genellikle etkinlik öncesinde bir hazırlık sürecine sahiptir. Belli bir zaman içerisinde bu sürecin tamamlanması ve kentin etkinliğe hazır hale gelmesi gerektiğinden tüm kaynaklar etkinlik için seferber edilir ve kentin normal zamanda uzun vadede yaşayacağı değişimler kısa zamanda meydana gelmektedir. Mega etkinliklerin kentsel mekandaki değişiklikler için katalizör olarak görülmesinin nedenlerinden biri de kentin geçireceği değişim ve dönüşümleri hızlandırmasından kaynaklanmaktadır. Hiller, (2000a; 2000b) bunu şöyle ifade etmektedir; mega etkinlikler kentin normal sürecine müdahale eder ve kentin o an gündeminde olmayan bir konuyu gündeme getirip öncelikleri değiştirebilir. Başka bir deyişle, mega etkinlikler kentsel süreçleri değiştiren ve dönüştüren bir kentsel müdahale aracıdır.

Mega etkinliklerin kentsel mekânda yarattığı değişim büyük ölçeklere ulaşabilmektedir. Bu etki etkinliğin büyüklüğüne bağlı olarak değişebilir. Çalışmanın bundan sonraki kısmında dünyada en çok bilinen mega etkinlikler olarak Olimpiyatlar, Dünya Fuarları ve

Konferanslar üzerinden mega etkinliklerin kentsel mekanda yarattığı değişim ve dönüşümler, başka bir ifadeyle mirasları detaylı olarak anlatılacaktır.

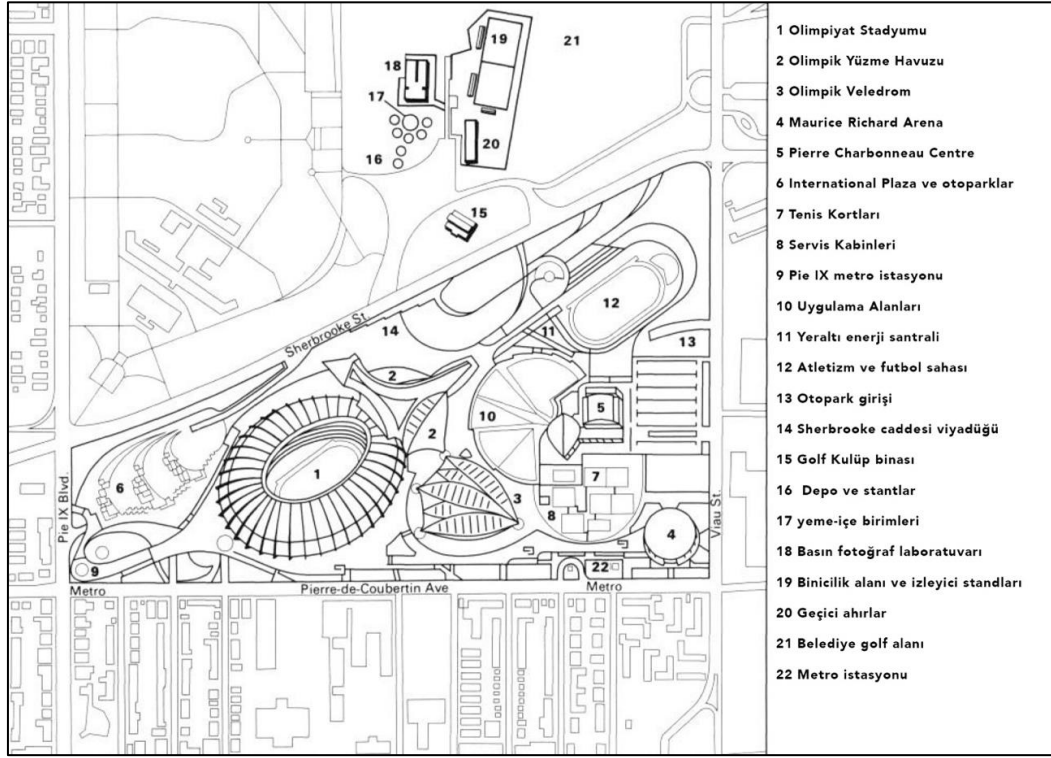
Mega etkinliklerin mekandaki yarattığı değişiklikleri analiz etmek ve bir karşılaştırma yapmak amacıyla çalışmanın devamında Olimpiyat Oyunları, Dünya Fuarları ve uluslararası zirveler ve konferanslar incelenmiştir.

Mega etkinlikler arasında kentsel mekanda en büyük etkiye sahip organizasyon Olimpiyat Oyunları başta olmak üzere mega spor etkinlikleridir. Chalkley ve Essex (1999) 1896-1996 yılları arasında gerçekleşen Olimpiyatları değerlendirerek bu etkinliklerin kentsel etkisini dört dönemde incelemiştir. Birinci dönem 1896-1904 yılları arasını kapsayan, ölçeğin küçük, organizasyonun zayıf ve kentsel etkinin de minimum düzeyde olduğu dönemdir. İkinci dönem ise 1908-1932 yılları arası olup, ölçeğin büyüyüp, etkinliğin daha iyi organize edilmeye başladığı ve Olimpiyatlara yönelik yeni bazı spor tesislerinin yapıldığı dönemdir. Üçüncü dönem ise 1936-1956 yılları arası olup, yeni yapılan spor amaçlı tesislerin ev sahibi toplum için bir simge yapı haline dönüştüğü ancak hala kentsel etkinin sınırlı olduğu dönemdir. Dördüncü dönem yani 1960'dan sonrası ise Olimpiyatların büyük ölçekli kentsel gelişmeyi tetiklemeye başladığı dönemdir. Bu yıldan sonra Olimpiyatların yapıları çevre üzerindeki etkisi net bir şekilde görülmeye başlanmıştır. Bunun nedeni katılan sporcu sayısının ve etkinlik sayısının artmasıyla birlikte Olimpiyatların ölçeğinin büyümesi olarak görülebilir.

1960'lı yıllardan sonra gerçekleşen Olimpiyat Oyunları'nın çoğu kentsel mekanda önemli değişiklikler yaratmıştır. Ancak hepsini açıklamak mümkün olmayacağından bu kısımda kentsel mekanda önemli değişiklikler yaratan etkinliklere yer verilecektir.

İlk olarak 1976 yılındaki Montreal Olimpiyatları'na bakıldığında; ana Olimpiyat alanı olarak kent merkezinin kuzey doğusunda "Maisonneuve" adlı parkın seçildiği görülmektedir. 1912'de bu alanda ilk olarak rekreasyon faaliyetleri planlanmıştır. Daha sonrasında ise 240 hektar büyüklüğündeki Maisonneuve park alanında spor ve rekreasyon alanlarının gelişmesi öngörülmüştür. Böylece alanın yarısı belediye golf alanı olarak gelişirken, alanın bir kısmında Botanik Park yapılmış ve geriye kalan 46 hektarlık alan ise spor tesisleri için ayrılmıştır. Bu alanda Pierre "Charbonneau Centre" ve "Maurice Richard

Arena” adlarında iki spor kompleksi gelişmiştir (1976 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu). Maisonneuve alanının planı Şekil 3.5’te görülmektedir.

Şekil 3.5. Montreal Olimpiyat alanı (1976 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu)

Montreal’in ilk aday olduğu süreçte kentteki mevcut spor tesislerini kullanmak amaçlansa da daha sonrasında çeşitli yapıların yapılması gerekli görülmüştür. Maisonneuve Olimpiyat alanında; Olimpik stadyum, yüzme havuzu ve velodromdan oluşan bir spor kompleksi inşa edilmiştir (Resim 3.1). Ana Olimpik Stadyum ile birlikte Olimpik havuz ve velodrom çevresindeki peyzaj düzenlemesi ile “centrepiece” yani bu alanın en önemli parçası olarak adlandırılmaktadır.

Resim 3.1 Montreal Olimpiyat parkının yapımı (Kaynak 1976 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu)

Montreal Oyunları sonrasında kent büyük bir borçlanma krizi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu örnek şunu açıkça göstermiş ki; Olimpiyatlar uzun dönemli borçlanmaya neden olabilen riskli bir stratejidir. Olimpiyatların Montreal kentine verildiği dönem kötü ekonomik şartlara denk gelmesi nedeniyle olimpiyatların finansal yükünü daha da belirgin bir şekilde göstermiştir. Bu ekonomik zorluklar oyunlara ev sahipliği yapmaya karşı yerel karşıtlığı da şiddetlendirmiştir (Chalkley ve Essex, 1999).

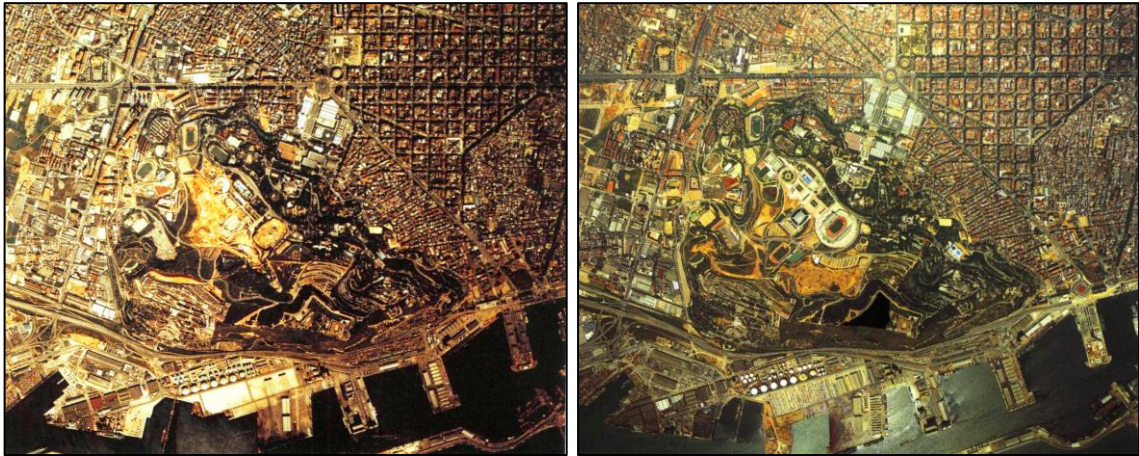
1992 Barselona Olimpiyatları'nda ise bu tür etkinliklerin kentsel gelişim ve dönüşüm için bir katalizör olma rolü en belirgin şekilde görülmüştür (Essex ve Chalkley, 1998; Chen ve Spaans, 2009). 1970'ler ve 1980'lerde yaşanan ekonomik durgunluk dönemi kentin üretim ve imalata yönelik alanlarını da etkilemiştir. Barselona'da bu yeni ekonomik yapılanma sonucunda ortaya çıkan Post-Fordist dünyada kendini var etmek, yeni roller elde etmek ve yeni bir imaj yaratmak için büyük bir kentsel gelişim programı uygulamıştır (Chalkley ve Essex, 1998). Olimpiyat Oyunları için kentin dört farklı noktasında düzenlemeler yapılmış ve bu değişiklikler kentsel dokuyu büyük ölçüde değiştirmiştir. Kentteki en büyük değişiklik ise olimpiyatlar öncesi endüstri alanı olarak kullanılan kentin kıyı kesimindeki 130 hektar büyüklüğündeki alanın (The Parc de Mar Area) olimpiyatlara yönelik yeni yapılara dönüşmesinde yaşanmıştır (1992 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu) (Resim 3.2).

Resim 3.2. “The Parc de Mar Area” Olimpiyatlar öncesi ve sonrası (1992 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu)

Spor tesisleri kentte iki alanda önerilmiştir. Ana alanlardan biri 1929'da International Exposition için kullanılan ve sonrasında büyük bir park alanı olan Montjuic'dur. Montjuic alanı iki alt bölgeden oluşmakta ve bu iki alanda da olimpiyatlar için uzun dönemli ve geçici bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Birinci bölge; 1929 Barcelona International

Exposition için hazırlanan büyük bir park alanıdır. İkinci bölge ise ulusal ve uluslararası fuarların düzenlendiği kültürel ve eğlenceye yönelik tesislerin yer aldığı ticaret fuar (Barcelona Trade Fair) alanıdır. Olimpiyatlar için bu alana yapılan müdahaleler koruma ve yenileme odaklı olmuştur. Bu alandaki bir diğer alt bölge ise tepenin güney kısmını kaplayan park alanından oluşmaktadır. Bu alanda 1929 yılında gerçekleşen uluslararası fuar için yapılan stadyum, büyük çadırlar ve büyük bir park bulunmaktadır (Resim 3.3). Olimpiyat oyunları için buradaki stadyum ve yüzme havuzu tesisi olimpiyat standartlarına getirilecek şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca yeni bir spor merkezi (şu anki adıyla Palau Sant Jordi) ve INEFC (Katalanya Ulusal Beden Eğitimi Enstitüsü) yapısı inşa edilmiştir. Buradaki park yenilenmiş ve olimpiyatlar sonrasında da kente kamusal açık alan bırakmak üzere tasarlanmıştır. Bu alanının kentin diğer kesimlerinden erişilebilirliğini artırmak üzere çalışmalar yürütülmüştür (1992 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu).

Resim 3.3. “Montjuic” alanı Olimpiyatlar öncesi ve sonrası (1992 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu)

Olimpiyatlar için kullanılan bir diğer alan ise kentin güney batısında, önemli ulaşım bağlantılarının yakınında konumlanan “Avinguda Diagonal” alanıdır. Bu alan Olimpiyatlar öncesinde düzensiz yapılaşan ve kentin diğer komşuluk birimlerine zayıf bağlantıları olan bir bölge olduğundan, bu alan Olimpiyatlar için planlanırken diğer yerleşim yerlerine daha güçlü bir şekilde bağlantısının kurulması önemli olmuştur (Resim 3.4).

Resim 3.4. “The Avinguda Diagonal Area” Olimpiyatlar öncesi ve sonrası (1992 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu)

Olimpiyatlara ev sahipliği yapmak Barselona’ya kentin kuzeyindeki büyük, yapılaşmamış “Vall d’Hebron” alanının spor ve eğlence zonu haline dönüşmesi fırsatı sağlamıştır. Ayrıca Olimpiyatlar için kente gelecek basın mensuplarına kalacak yer temin etmek için 500 konuttan oluşan bir alan tasarlanmıştır (Resim 3.5).

Resim 3.5. “Vall d’Hebron Area” Olimpiyatlar öncesi ve sonrası (1992 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu)

Barselona’da en büyük değişiklik ise kentin kıyı kesiminde, 130 hektar büyüklüğünde, öncesinde endüstri alanı olarak kullanılan “Parc de Mar” alanında gerçekleşmiştir (Resim 3.6). Bu alanın 45 hektarlık bölüm endüstri alanından sporculara kalacak yer olarak tasarlanan Olimpiyat Köyü’ne dönüştürülmüştür. Kıyı yolu yenilenmiş, kanalizasyon ağı yeniden inşa edilmiştir. “Olympic Harbour” adında ticari birimlerle birlikte kamusal kullanımlardan oluşan yeni bir marina yapılmıştır. 5,2 km’lik kıyı yolu yenilenmiş ve tüm halkın kullanımına açılmıştır.

Resim 3.6. “The Parc de Mar Area” Olimpiyatlar öncesi ve sonrası (1992 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu)

2004 Atina Olimpiyatları’nda ise dönüşen alanlardan birisi Faliro Körfezi olmuştur. Bu alan 1870’lerde Atina’nın orta sınıf gelir grubu için tatil yeri olarak gelişse de bundan yüzyıl sonra bitişiğindeki konut bölgesi ile kıyı yolu nedeniyle ayrılması sonucunda bozulmuş, kirlenmiş ve yasal olmayan bir çöplük alanına dönüşmüştür. Olimpiyatlar bu alanın dönüşümünde önemli bir rol oynamış ve kenti tekrar denize doğru açarak önemli kamusal açık alanlar yaratmıştır (Resim 3.7).

Resim 3.7. Faliro Körfezi (2004 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu)

2000 yılında gerçekleşen Sydney Olimpiyatları ve 2008 Pekin Olimpiyatları’nda yapılan spor komplekslerinin Olimpiyat Oyunları sonrasında kullanılmaması yeni bir kavramı gündeme getirmiştir. Olimpiyatlar için yapılan büyük ölçekli ve kapasiteli aynı zamanda büyük maliyetli spor komplekslerinin etkinlik sonrası kullanılmaması mega etkinlik yazınında eleştirilen bir konudur. Etkinlik sonrasında kullanılmayan bu yapılar “Beyaz Fil” olarak adlandırılmaktadır. Pekin Olimpiyatları için çok büyük bir maliyetlerle yapılan stadyum “beyaz fil” olarak adlandırılan örneklerden bir tanesidir. (Carlsen ve Taylor, 2003) (Resim 3.8). Benzer bir şekilde 2000 yılında gerçekleşen Sydney Olimpiyatları için

kentsel çekirdekten uzakta ve etkinlik sonrası kullanımı karşılayamayacak kapasitede inşa edilen olimpiyat kompleksi de “beyaz fil” olarak nitelendirilmektedir, (Long, 2015) (Resim 3.9).

Resim 3.8. Pekin Ulusal Stadyumu (kuş yuvası adlı / bird's nest) (2008 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu)

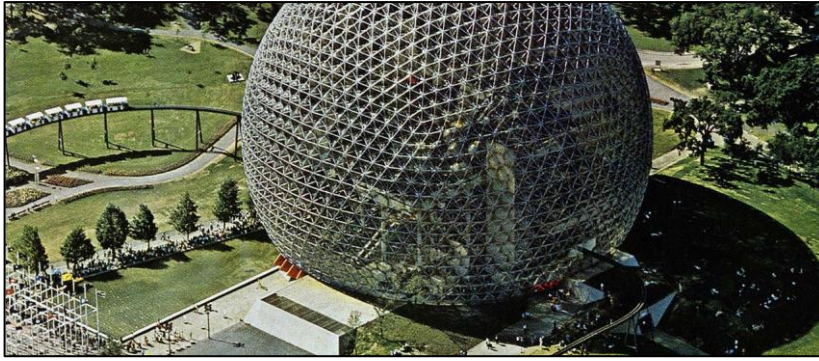
Resim 3.9. Sydney Olimpiyat Parkı (2000 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu)

Dünya Fuarları ise Olimpiyat Oyunları gibi kentsel mekanda önemli etkilere sahip olabilen mega etkinliklerdir. İlk Dünya Fuarı 1851 yılında “The Great Exhibition” adıyla Londra’da gerçekleşmiştir. 19. yüzyılın sonları ve 20.yüzyılın başlarında gerçekleşen ilk örneklerine bakıldığında ev sahibi kente önemli ve farklı mimari miraslar bıraktığı görülmektedir. 1851 yılında Londra’da gerçekleşen ilk Dünya Fuarı için Kristal Saray, 1889 Paris’te gerçekleşen Expo için Eiffel Kulesi, 1924-1925’te Birleşik Krallık ’ta gerçekleşen Expo için Wembley Stadyumu kente miras olarak kalmıştır. Sonraki dönemlerde ise 1958’te Brüksel’de “Atomium” yapısı, 1962 Seattle Expo için “Space Needle” yapısı inşa edilmiş ve hala bu yapılar bu kentlerde bulunmaktadır.

Çalışmanın devamında Dünya Fuarlarının kentsel mekandaki etkisini incelemek amacıyla önemli değişiklikler yaratan Dünya Fuarı örneklerine yer verilmiştir.

İlk örnek olarak 1967 yılında Montreal’de gerçekleşen Expo (Universal Exposition) incelendiğinde; yakın dönemde hem Olimpiyat Oyunları’na hem de bir Expo’ya ev sahipliği yapması nedeniyle Montreal, “modern” ve “prestij” sahibi bir kent olarak algılanmasının yanı sıra kent mekanında da değişiklikler yaşamıştır. Fuar; “Notre Dame” adında yeni kurulan yapay bir ada içerisinde gerçekleşmiştir. Yeni kurulan bu adanın

ulaşımı için yeni bir otoyol ve ‘‘Concorde’’ adında bir kr inşa edilmiştir. Fuarın gerçekleşmesi için ‘‘Biosphere’’ adı verilen kubbe şeklinde büyük fuar yapısı gibi çok sayıda yapı inşa edilmiştir (Resim 3.10). Yapay ada kompleksi günümüzde hala kullanılmakta ve ‘‘Biosphere’’ ise evre bilimleri müzesine ev sahipliği yapmaktadır (Clark, 2008). Expo’nun simge yapılarından bir diğeri ise Habitat-67 adındaki konut kompleksi olmuştur (Resim 3.11). Günümüzde de kullanılmaya devam eden tüm bu yapılar Dünya Fuarlarının kente bıraktığı miraslardır (BIE, 2021).

Resim 3.10. 1967 Montreal Expo için yapılan ‘‘Biosphere’’ yapısı (BIE, 2021)

Resim 3.11. 1967 Montreal Expo için yapılan ‘‘Habitat-67’’ yapısı (BIE, 2021)

1986’da Vancouver’da gerçekleşen Expo’ya bakıldığında ise kentte bir takım değişikliklerin yanı sıra ekonomik anlamda önemli bir pozitif etki yarattığı görülmüştür. Kentte işsizliğin yüksek olduğu bir dönemde yaklaşık 25.000-30.000 tam zamanlı iş yaratmıştır. Bu Expo’yu 22 milyon turist ziyaret etmiş ve bunun turizmi canlandırdığı görülmüştür (Resim 3.12). Bunun yanı sıra yeni bir hafıf raylı sistem geliştirilmiş, büyük bir stadyum, kr ve ticaret ve kongre merkezi yapılmıştır. Bu nedenlerle 1986 Vancouver expo başarılı bir örnek olarak anılmaktadır (Roche, 2000).

Uluslararası zirvelerin ve konferansların mekânsal miraslarını ortaya koymak için kentsel mekanda önemli değişiklikler yaratan etkinlik örnekleri incelenmiştir.

İlk örnek olarak Rio de Janeiro kentinde gerçekleşen uluslararası zirvelere bakıldığında; 1992 yılında gerçekleşen Rio Konferansı (Earth Summit) sırasında kent, yöneticilerin yerel halka uyguladığı baskıcı politikalarla gündeme gelmiştir. Evsiz ve yoksul olan dezavantajlı kesimin konferans esnasında görünmemesi için uygulanan politikalar insan haklarına aykırı olması nedeniyle uluslararası camiada eleştirilmiş ve kınanmıştır. Rio, 1999 yılında gerçekleşen Avrupa Birliği, Latin Amerika ve Karayipler Zirvesi'ne (The Latin America-Caribbean-European Union Summit) ev sahipliği yaparak edindiği bu kötü imajı onarmayı hedeflemiştir. 1999 yılında gerçekleşen zirvede, dezavantajlı grupları saklamanın aksine, konferansa katılan delegelere bu grupların yaşadığı bölgeleri ve bu koşulları daha yaşanabilir seviyelere getirmek için projelerin üretildiğini göstermek amaçlanmıştır. Rio yetkilileri, yürüttükleri gecekondü ("favelas" olarak adlandırılan) alanlarının temel kentsel hizmetlere erişimin kolay olduğu yaşanabilir komşuluk ünitelerine dönüşüm projesini ("Favela- Bairro" olarak adlandırılan) bu zirve sayesinde dünya liderlerine gösterme ve dünyaya tanıtmaya fırsatı elde etmiştir. Bu örnekte aslında 1992 yılında uluslararası bir zirveyle yaratılan kötü imajın başka bir uluslararası zirve ile yok edilmeye çalışıldığı görülmektedir (Clark, 2008).

Uluslararası bir zirve ile kentin kötü ününü değiştirmeyi amaçlayan bir diğer örnek ise 2002 yılında Güney Afrika'da Johannesburg'da gerçekleşen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'dir. Yüksek suç oranları ile tanınan kentte, delegelerin ulaşımını ve konaklamasını kolaylaştırmak üzere altyapı düzenlemeleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca sürdürülebilirlik temasına sahip bir konferans olması nedeniyle kentte bu temaya uygun "sürdürülebilir" projeler yapılması hedeflenmiştir. Parkların temizlenmesi, yolların genişletilmesi, sokak aydınlatmalarının yenilenmesi, yeni toplum taşıma bağlantılarının geliştirilmesi gibi çok sayıda görünür değişiklik gerçekleşmiştir. Kentteki çöküntü alanları (Newtown ve Alexandra gibi) yenilenmiştir. Çok sayıda açık yeşil alan tasarlanmıştır. Bir diğer fayda ise zirvenin teması olan sürdürülebilirlik kavramının gündeme gelmesi sonucunda "Greening the WSSD" adında büyük bir Birleşmiş Milletler zirvesinin ev sahibi kent üzerindeki çevresel etkilerini azaltmayı hedefleyen bir girişim oluşmuştur (Clark, 2008).

Greene (2003) ise bu tür zirve ve konferansların mekânsal sonuçlarını irdeleyerek bunların sosyal etkilerine odaklanan çalışmalar yürütmüştür. 1991 yılında Bangkok'ta gerçekleşen Dünya Bankası ve IMF'nin ortak bir şekilde düzenlediği 160 ülkeden 10.000'in üzerinde delege katıldığı konferansta; konferansa ev sahipliği yapacak alan (Queen Sirikit National Convention Center) çevresinde yaşayan 2000 gecekondlu sakini konferans öncesinde hükümet tarafından bu alandan çıkarılmıştır. Benzer bir şekilde, 1976 yılında Filipinler'de gerçekleşen Dünya Bankası ve IMF konferansında, hükümet başkanı tarafından başlatılan "güzelleştirme" (beautification) çalışmaları etkinlik öncesinde Manila'da yaşayan 400 ailenin yaşadığı yerden tahliye edilmesine neden olmuştur. Greene (2003) bu örneklerde uluslararası zirvelerin kentsel mekandaki etkileri ve bunun orada yaşayan halk üzerindeki olumsuz sonuçlarına dikkat çekmektedir.

1985'te Seul'da gerçekleşen IMF/Dünya Bankası Konferansı'na hazırlık sırasında konferansın iki ana mekanı olan bir otel ve ticaret merkezi arasındaki gecekondlu mahallesi yıkılmıştır. 2006 yılında Filipinler Lapu-Lapu kentinde gerçekleşen ASEAN zirvesi hazırlıkları sırasında 42 aile zorla bulundukları yerden tahliye edilmiştir. Bu aileler konferans katılımcılarının konaklayacağı otele yakın bir konumda yaşamaları nedeniyle kente yeni gelecek ziyaretçilere yönelik otopark ihtiyacını karşılamak için bulundukları yerden çıkarılmıştır. 2007 yılında Uganda'da gerçekleşen İngiliz Milliyetler Topluluğu (Commonwealth) Hükümet Başkanları toplantısına hazırlık sürecinde ise kente yaşayan evsizler ve özellikle sokakta yaşayan kimsesiz çocuklar kentin dışındaki geçici konutlara yerleştirilmiştir. İlk başta gönüllü olarak gerçekleştiği söylene de daha sonrasında bunun zorla yaptırıldığı anlaşılmıştır (COHRE, 2007).

Çizelge 3.3'te farklı türdeki mega etkinliklerin ziyaretçi sayısı, ulaşım, kentsel, spor ve kültürel altyapı, görünür miras, imaj ve yarattığı ticari ilgi açısından etkilerin kıyaslandığı çalışma görülmektedir. Bu çalışmada büyük ölçekli ve küçük ölçekli ticari etkinlikler, spor etkinlikleri ve politik etkinlikler kıyaslanarak bir değerlendirme yapılmıştır. Görüldüğü gibi etkinliğin türüne göre her etkinlik genellikle miras oluştursa da bu mirasların etkisi birbirinden farklıdır.

Çizelge 3.3. Farklı türdeki mega etkinliklerin yarattığı mirasların etkileri (Clark, 2008)

	Ziyaretçi Sayısı	Ulaşım Altyapısı	Kentsel Altyapı	Kültürel Altyapı	Spor Altyapısı	Görünür Miras	Kentin İmajı	Ticari İlgi
TİCARİ ^a (Büyük Ölçekli)	■ ■ ■	■	■	■	-	■ ■	■ ■ ■	■ ■
TİCARİ ^b (Küçük Ölçekli)	■	-	-	-	-	-	■ ■ ■	■ ■ ■
SPOR ^c (Büyük Ölçekli)	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■	■	■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■	■
SPOR ^d (Küçük Ölçekli)	■ ■ ■	■ ■	■	■	■ ■	■ ■	■ ■	■
POLİTİK ^e (Büyük Ölçekli)	■ ■	■	■	-	-	-	■ ■	■ ■
POLİTİK ^f (Küçük Ölçekli)	■	■	■	-	-	-	■	■

(Örneğin: a- Dünya Fuarı; b- Dünya Petrol kongresi; c- Olimpiyat Oyunları; d- Dünya Kupası; e-G8 zirvesi; f- Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi)

Çizelge 3.4'te ise bu mirasların yarattığı etkininin coğrafi ölçeği görülmektedir. Örneğin Dünya Fuarı gibi ticari mega etkinliklerin ziyaretçi sayısı gerçekleştiği kentin ötesinde bir etkiye sahipken, politik zirveler ve konferansların sadece gerçekleştiği kent bütününde etkili olabilmektedir. Burada da görüldüğü gibi; etkinliğin türüne göre mirasların etkisinin coğrafi ölçeği değişebilmektedir.

Çizelge 3.4. Farklı türdeki mega etkinliklerin yarattığı etkinin coğrafi ölçeği (Clark, 2008)

	Ziyaretçi Sayısı	Ulaşım Altyapısı	Kentsel Altyapı	Kültürel Altyapı	Spor Altyapısı	Görünür Miras	Kentin İmajı	Ticari İlgi
TİCARİ (Büyük Ölçekli)	●	●	●	●	-	●	●	●
TİCARİ (Küçük Ölçekli)	●	-	-	-	-	-	●	●
SPOR (Büyük Ölçekli)	●	●	●	●	●	●	●	●
SPOR (Küçük Ölçekli)	●	●	●	●	●	●	●	●
POLİTİK (Büyük Ölçekli)	●	●	●	-	-	-	●	●
POLİTİK (Küçük Ölçekli)	●	●	●	-	-	-	●	●

(Örneğin: a- Dünya Fuarı; b- Dünya Petrol kongresi; c- Olimpiyat Oyunları; d- Dünya Kupası; e-G8 zirvesi; f- Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi) (en küçük daire: etkinlik alanı ve çevresi, orta: kent bütününde, en büyük daire: kentin ötesinde bir etkiyi temsil etmektedir)

Sonuç olarak; mega etkinliklerin türüne göre olumlu ve olumsuz mirasların oluştuğu, bu mirasların temel olarak ekonomik, sosyal, politik ve mekânsal olarak sınıflandırılabilceği

görülmüştür. Mega etkinliklerin türüne ve ölçeğine göre bu mirasların etkisi ve etkinin coğrafi ölçeği de değişmektedir.

3.4. Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Mega etkinliklere ev sahipliğinde her kent farklı motivasyonlara sahiptir. Bu tür etkinliklerin kentler üzerindeki miras olarak tanımlanan olumlu ve olumsuz etkileri de birbirinden farklıdır. Çizelge 3.5'te mega etkinlik yazınında ön plana çıkan ekonomik, sosyal, politik ve mekânsal miraslar bir araya getirilmiştir.

Çizelge 3.5. Mega etkinliklerin mirasları (Yazar tarafından hazırlanmıştır)

MEGA-ETKİNLİKLERİN MİRASLARI			YAZAR
EKONOMİK MİRAS	Olumlu	• Ziyaretçilerin etkinlik sırasındaki harcamaları yerel ekonomiye katkı sağlar. • İstihdam yaratır. • Gelirde artışa neden olur.	Ritchie, 1984 Broudehoux, 2017
		• Kentsel ekonomik büyüme için bir “uyarıcı”dır. • Mevsimsel turizm problemlerini çözmek için bir “strateji”dir.	Hiller, 2000a Ritchie ve Beliveau 1974
		• Pozitif bir imaj inşası için “araç”tır. • Kentler arasında rekabet avantajı yaratmak için “imaj stratejisi” • olumlu bir imaj yaratmakta ya da kötü bir imaja sahip kentler için imajlarını düzeltmek için kullanılmakta, imaj yapıcı bir özelliğe sahiptir. (image builder) • pozitif bir imaj ve kimlik yaratır. • Kentler arasında rekabet avantajı yaratmaktadır. • Kentin imajını güçlendirir.	Broudehoux, 2017 Hall, 1989 Paddison, 1993 Hiller, 2000b Roche, 1994 Getz ve diğerleri, 2012
		• Bölgenin turizm destinasyonu olarak farkındalığını ve tanınırlığını artırır. • Gerçekleştiği kenti gündeme getirmekte, o kentten söz ettirmekte ve kentin uluslararası düzeyde tanıtımı için fırsat yaratmaktadır. • Küresel çapta tanınırlık	Ritchie, 1984 Matheson ve Baade, 2004 Hiller, 1989
	Olumsuz	• Pozitif imaj sayesinde etkinlik sonrasında da kentte ziyaretçi sayısında artış yaşanabilir.	Arnegger ve Herz, 2016
	Olumsuz	• Etkinlik esnasında mal ve hizmet fiyatlarında artış yaşanabilir.- • Etkinlik alanı çevresinde gayrimenkul fiyatlarında artış yaşanabilir.- • Etkinlik başarısız geçtiğinde kent kötü bir ün elde edebilir. - • Kent imajındaki etkisini ölçmek tam olarak mümkün olmadığından bu etkinin sınırlı olduğunu savunan çalışmalar da bulunmaktadır.	Ritchie, 1984 Zhang ve Zhao, 2009
SOSYAL MİRAS	Olumlu	• Toplum ruhunu geliştirir. • Toplumda gurur ve kendini gerçekleştirme duygusu yaratır. • Sosyal etkileşimi artırır. • Bireyler arası ilişkileri ve etkileşimi artırır.	Ritchie, 1984 Fredline ve diğerleri, 2005 Minnaert, 2012
		• Spora ve kültürel etkinliklere katılımı artırarak fiziksel ve mental sağlığı olumlu yönde etkiler	Minnaert, 2012
	Olumsuz	• Kentin dezavantajlı kesiminin bulunduğu bir bölgenin gelişmesi için fırsat olabilir. • Kentin her kesiminin karşılayabileceği düzeyde konut stokunun artmasına neden olabilir.	Hiller, 2000b
		• Toplumda kutuplaşma yaratabilir. • Toplumda anlaşmazlıklar yaratabilir.	Hall, 2006 Ritchie, 1984
		• Sosyal dışlanma ve yerinden edilme süreçlerini meydana getirebilir. • Kentsel servislerde aksaklıklar meydana gelebilir.	Müller, 2012
		• Uzun süren hazırlık sürecinde yerel halkı etkileyen gürültü kirliliği, trafik sıkışıklığı ve çevresel hasarlar gibi bir takım sıkıntılar yaşanabilir	Müller, 2012
		• Soylulaştırma • Düşük ya da orta gelir grubunun yerinden edilmesi	Hiller, 2000a
POLİTİK MİRAS	Olumlu	• Kentin uluslararası seviyede tanınırlığını artırır ve statüsünü geliştirir. • Belli bir politik ideolojinin yaygınlaştırılmasına neden olabilir. • Politik imaj geliştirilebilir.	Ritchie, 1984
		• Etkinlik sayesinde aktörler arasında iletişim artabilir.	Malfas, 2004
	Olumsuz	• Güç ilişkilerini şekillendirmek ve belirli grupları karar verme süreçlerinin dışında tutmak için bir araç olarak kullanılabilir.	Broudehoux, 2017
MEKÂNSAL MİRAS		• Kentsel mekandaki değişiklikler için katalizör olarak görülmektedir. • Kentin geçireceği değişim ve dönüşümleri hızlandırıcı bir etkiye sahiptir. Kentsel süreçleri değiştiren ve dönüştüren bir kentsel müdahale aracı olarak tanımlanmaktadır.	Hiller (2000a) Hiller (2000b)

Çizelge 3.5’te görülen mega etkinliklerin mirasların ölçeği ya da etkisi etkinliğin türüne, gerekliliklerine ve ev sahibi kentin kapasitelerine göre değişmektedir. Spor odaklı etkinliklerinin gereklilikleri, uluslararası zirve ve konferanslardan çok daha farklı olmakla birlikte etkinliğin olumlu ve olumsuz etkileri de çok daha farklılaşmaktadır.

Olimpiyat Oyunları gibi spor etkinlikleri için büyük ölçekli mekânsal düzenlemeler gerekmede, Dünya Fuarları gibi kentte uzun süre kalan etkinliklerin ziyaretçi sayısı çok daha fazla olmaktadır. Kısa süreli politik zirveler ve konferanslar için mekânsal etki mega spor etkinlikleri ile kıyaslandığında çok daha küçük ölçekli, ziyaretçi sayısı Dünya Fuarlarına göre daha az, ancak devlet başkanlarını bir araya getirmesi nedeniyle medyanın ilgisinin yoğun olduğu ve gerçekleştiği kente bağlı olarak önemli mekânsal ve sosyal etkilere sahip olduğu görülmektedir. Etkinliğin türü ile sahibi kentin etkinlikten beklentilerine ve kentin imkanlarına göre etkilerin ölçeği farklılaşmakta, olumlu ve olumsuz yanları değişmektedir.

4. YÖNTEM

Mega etkinliklerin gerçekleştiği kentlerde yarattıkları mirasları ortaya koymayı amaçlayan bu tezde, Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı ilk uluslararası ve katılımcı sayısı açısından en büyük mega etkinlik olan Birleşmiş Milletler HABİTAT-II konferansı örneklem olarak seçilmiştir.

Giriş bölümünde de aktarıldığı üzere, konuya ilişkin akademik yazın taraması, arşiv çalışması ve akademik yazından hareketle belirlenen ölçüm yöntemi çerçevesinde mirasların değerlendirilmesine ışık tutacak derinlemesine görüşmeler bu tezin yöntemi olarak belirlenmiştir. Özellikle mega etkinliklerin miraslarını tespit etmek ve ölçmek konusunda çok farklı bakış açılarının bulunduğu bilinmektedir. Örneğin; Ruta (2015) miras kavramının net bir tanımı olmaması ve çok çeşitli yönleri sahip olması nedeniyle doğru bir şekilde ölçmenin zor olduğunu dile getirmektedir. Bu bölümde mega etkinlik mirasları ölçüm yöntemleri üzerine geliştirilen yaklaşımlar ve bu tezde kullanılan ölçüm yöntemi aktarılmaktadır.

4.1. Mega Etkinliklerle Yaratılan Mirasın Ölçüm Yöntemleri

Mega etkinliklerle yaratılan mirasın ölçülmesi oldukça zor ve problematik bir konudur. Bunun nedenleri olarak; miras kavramının geriye dönük bir kavram olması, bazı mirasların soyut olması, aynı mirasın farklı aktörleri farklı etkilemesi, net ve brüt etkinin ayırt edilmesi gerekliliği, etkinlik mirasını kentin etkinlik dışındaki gelişmesinden ayırt etmenin zorluğu, mirasın etkisinin zaman içinde (longitudinally) değerlendirilmesi gerekliliği ve genel ekonomi açısından oldukça küçük bir etkiyi ölçmenin doğru bir sonuç verememesi sıralanabilir (Scheu ve Preuss, 2017).

Mega etkinliklerin miraslarını ölçmek üzere farklı ampirik çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Ruta (2015) yapılan çalışmaların daha çok ekonomik ve çevresel miraslara odaklandığını, politik ve sosyal etkilerin daha az ele alındığını dile getirmektedir.

Preuss (2007) miras kavramını ölçmek için kullanılan yöntemleri; Karşılaştırma Yaklaşımı (Benchmark Approach) ve Yukarıdan Aşağıya Yaklaşım (Top-Down Approach) ve Aşağıdan Yukarı Yaklaşım (Bottom-up Approach) olarak sıralamaktadır. Bu yöntemler

arasından mega etkinliklerin miraslarını ölçmek için kullanılabilecek en iyi yöntemin Aşağıdan-Yukarı yaklaşım olduğunu savunmaktadır.

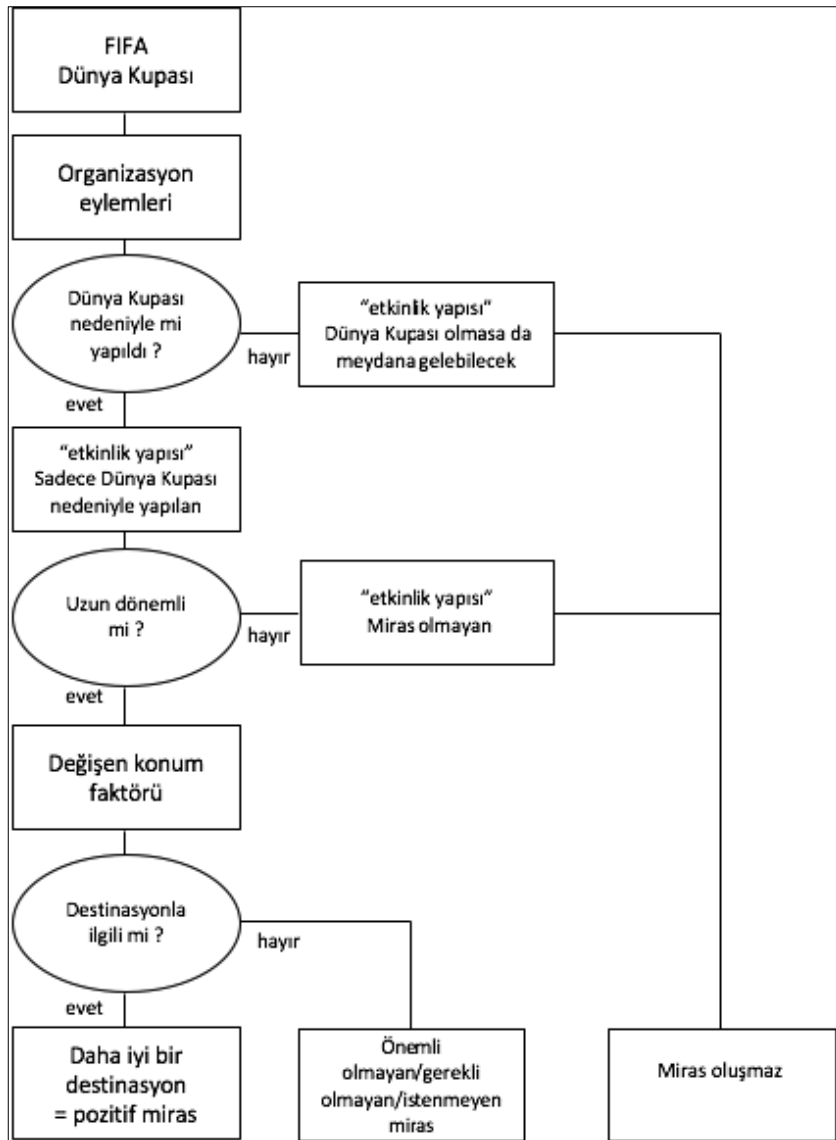
Karşılaştırma yaklaşımı; önceki deneyimlere bakmak ve o deneyimlerden çıkarımlar yapmaya dayanmaktadır. Bu yöntem ile aynı kentte gerçekleşen aynı etkinlik (Almanya’da 1974 ve 2006 yıllarında gerçekleşen Dünya Kupası gibi), aynı kentte gerçekleşen farklı etkinlikler (Almanya’da aynı yılda gerçekleşen Dünya Binicilik Oyunları ve Hokey Dünya Kupası gibi) ya da farklı kentlerde gerçekleşen aynı etkinlikler (1996 Atlanta, 1992 Barselona Olimpiyatları gibi) birbiri ile kıyaslanarak değerlendirilmektedir. Ancak bu yaklaşımda birbirinden farklı etkinlikleri karşılaştırmak ya da birbirinden farklı özellikteki kentleri karşılaştırmanın doğru sonuçlar vermeyeceği, her etkinliğin her kentte aynı etkiye sahip olmayacağı ve her etkinliğin de etkisinin farklı olacağı ileri sürülerek eleştirilmektedir.

Yukarıdan aşağıya yaklaşım ise mega etkinliğe ev sahipliği yapan kent ile, aynı özelliklere sahip (nüfus, ekonomik ve sosyal yapı açısından) ancak mega etkinliğe ev sahipliği yapmayan kenti değerlendirerek mirasları belirlemeyi önermektedir. Bu yaklaşım daha çok ekonomik değişikliklere odaklanmakta ve etkinliğe ev sahipliği yapan kentin ekonomik gelişmesine bakarak çıkarımlarda ve tahminlerde bulunmaya dayanmaktadır. Ancak bir etkinlik iki farklı kentte farklı ekonomik gelişme yaratabileceğinden bu yaklaşım eleştirilmekte ve etkinlik meydana gelmeseydi (control case) yaşanacak ekonomik koşulların değerlendirilmesinin daha doğru sonuçlar vereceği dile getirilmektedir. Ancak *etkinlik meydana gelmeseydi yaşanacak koşullar ne olurdu* (control case) ölçülmesi oldukça zor ve yeterli verinin her zaman mümkün olmaması nedeniyle bu yaklaşımı da kullanmak güçleşmektedir.

Aşağıdan yukarı yaklaşımda ise kentin etkinlik olmasaydı ve etkinlikle birlikte gelişimini kıyaslamak önerilmektedir. Böylece bu yaklaşımda *etkinlikten kaynaklı* tüm değişiklikler ve gelişmelerin değerlendirilebileceği vurgulanmaktadır.

Preuss (2007) çalışmasında aşağıdan yukarı yaklaşım ile Dünya Kupası örneği üzerinden mega etkinliklerin miraslarını değerlendirmiştir. Şekil 4.1’de bu yaklaşım için hazırlanan akış şeması görülmektedir. Bu yöntem üç aşamadan oluşmaktadır: Birinci aşama; potansiyel mirasın mega etkinlikle (bu örnekte Dünya Kupası) ile ilgili olup olmadığına

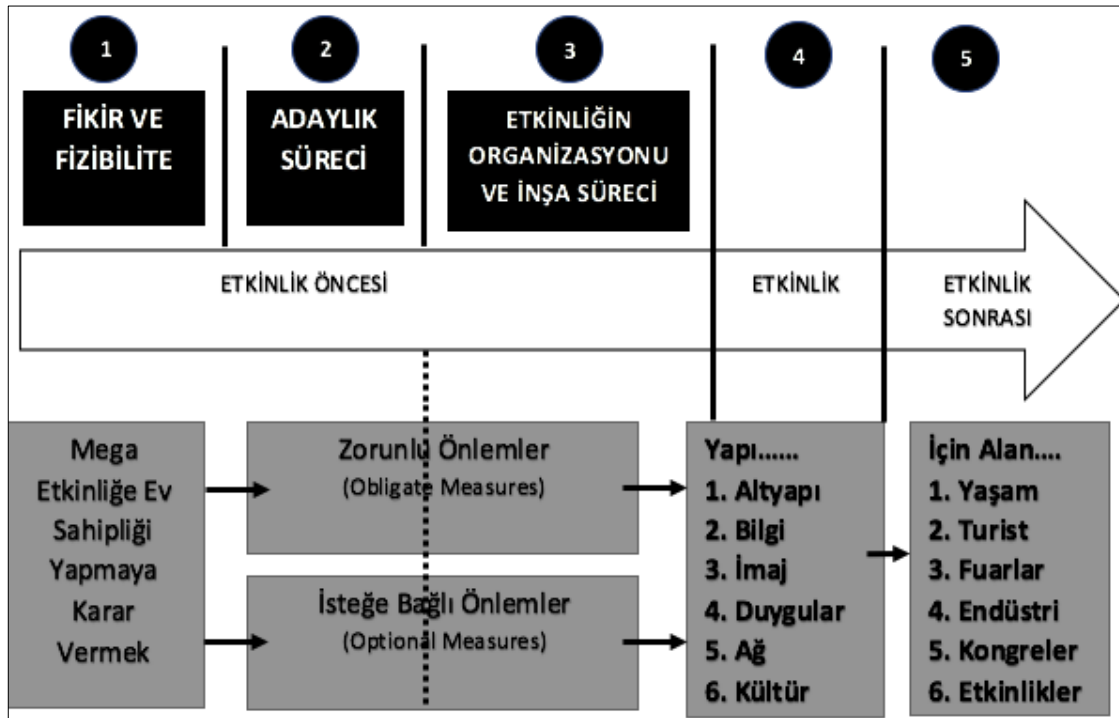
bakmaktır. Potansiyel miras eğer etkinlik olmasaydı gerçekleşmeyecek bir değişiklik ise bu değişiklikler “etkinlik yapısı” olarak tanımlanmaktadır. Bu ise ikinci aşamadır. Preuss (2007) *etkinlik yapısı* olarak tanımladığı mirasları, altyapı, bilgi, beceri geliştirme ve eğitim, imaj, duygular, ağ ve kültür olmak üzere altı başlıkta sınıflandırmıştır. Üçüncü aşamada ise tüm etkinlik yapılarının uzun süre kentte korunup korunmadığı analiz edilmektedir. Bu değerlendirme ile kalıcı olanlar belirlenmekte ve miraslar tanımlanmaktadır.

Şekil 4.1. Mirası tanımlamak için kullanılan “aşağıdan yukarı” (bottom-up) yaklaşım için akış şeması (Preuss, 2007)

Şekil 4.2.’deki etkinlik mirası oluşum sürecine bakıldığında; ilk adım etkinliğe ev sahipliği yapmaya karar vermek ve aday olmak ile başlamaktır. Her etkinlik farklı gereksinimlere

her kentte ise farklı kapasitelere sahiptir. Bu nedenle her kentte etkinliğin türüne ve kentin kapasitelerine göre farklı süreçler yaşanmaktadır. Etkinlik öncesi dönemde etkinlik için gerekli ve yapılması öncelikli (obligate measures) olan bir takım düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. Bunlar etkinliğin türüne bağlı olarak organizasyonu gerçekleştirecek kurumun (örneğin Olimpiyatlar için Uluslararası Organizasyon Komitesi gibi, konferanslar için Birleşmiş Milletler gibi) zorunlu tuttuğu ve belli standartlar belirlediği düzenlemeler ve değişikliklerdir. Aynı zamanda organizasyon komitesi kendi kararı ile bazı isteğe bağlı (optional measures) değişiklikler ve düzenlemeler de gerçekleştirebilmektedir. Etkinliğe hazırlık sürecinde tüm bu düzenlemeler tamamlanmalıdır. Ancak güçlü bir miras inşa etmek için kentler uzun vadede ihtiyaç duyulan isteğe bağlı düzenlemeler yapılması önemlidir. Etkinlik esnasında ise kent etkinliğe ev sahipliği yapmaya hazırdır. Etkinlik sonrasında bazı etkinlik yapıları kaybolurken çoğu kısa ya da uzun dönem süresince kentte kalmaktadır.

Şekil 4.2. Etkinlik mirası oluşum süreci (Preuss, 2007: 221)

Şekil 4.2.'de görüldüğü gibi etkinlik sırasında oluşan ve *etkinlik yapısı* olarak tanımlanan (altyapı, bilgi, imaj, duygu, ağ ve kültür) miraslar etkinlik sonrasında da devam ettiğinde kenti çeşitli açılardan etkilemektedir. Preuss (2007) 2006 yılında Almanya'da gerçekleşen Dünya Kupası örneği üzerinden altı etkinlik yapısını şu şekilde açıklamıştır. Altyapı;

Dünya Kupası için yapılan eğitim tesisleri ve spor altyapısını kapsamakla birlikte havaalanı, yollar, telekomünikasyon, oteller gibi kentin genel altyapısında yaşanan değişiklikleri de içermektedir. Bilgi, beceri geliştirme ve eğitim; etkinliğe ev sahipliği yapmanın sonucunda etkinlikte yer alan çalışanlar ve gönüllüler organizasyon, insan kaynakları yönetimi, güvenlik, misafirperverlik, hizmet vb. konularda bilgi ve beceri edinmektedir. İmaj; FIFA Dünya Kupası büyük bir sembolik öneme sahip bir etkinliğin Almanların ve Almanya'nın imajını yeniden konumlandırması ile ilgilidir. Mega etkinliklere karşı medyanın ilgisinin de yoğun olmaktadır. Medyanın bu ilgisi kentin uluslararası arenada iyi ya da kötü anılmasına neden olmakta ve bu da kentin imajını etkilemektedir. Duygular; Dünya Kupası politikacılara uluslararası prestij kazanmak için ortak bir vizyon verebilecek duyguları yaratan bir etkinliktir. Bu tür prestijli bir etkinliğe ev sahipliği yapma gururu, ulusal tanınma, vizyon ve motivasyon yaratmaktadır. Ağlar; Dünya Kupasına başarılı bir şekilde ev sahipliği yapmak için FIFA, medya, politikacılar, turizm endüstrisinin iş birliği halinde olması gereklidir. Bu farklı sistemlerin etkileşimi bir network yaratmaktadır. İlk olarak bu tür etkinlikler yerel ve ulusal politikacılar arasında politik networkü artırmaktadır. Kültür; Futbol Dünya Kupası kültürel fikirleri, kültürel kimliği ve kültürel ürünler yaratır. Pozitif kültürel imaj, artan farkındalık, yeni kültürel altyapı, ek turist ürünler ve hizmet kalitesinin soft faktörleri ile birleşince uzun dönemde turizmin artmasında büyük bir potansiyel taşımaktadır (Solberg ve Preuss, 2006).

Çizelge 4.1.'de aşağıdan yukarı (bottom-up) ve yukarıdan aşağıya (top-down) yaklaşımda kullanılan yöntemler yer almaktadır. Yukarıdan aşağıya yaklaşımda kullanılan yöntemler genellikle ekonomik mirasları ölçmede kullanılabilecek yöntemlerdir. Mekânsal mirasları ölçmek için altyapıda yaşanan değişikliklere bakmak ve bunları ortaya koymak gereklidir. Mega etkinlikler için yapılan yeni yatırımların kullanımı burada önemlidir. Bu yapıların ziyaretçi sayıları, etkinlik sayıları, ne kadar süre kullanıldığı gözlem ve görüşmelerle ölçülebilmektedir. Bir başka yöntem olarak Kullanım Endeksi ($SUI = (\text{etkinlik sayısı} * \text{ortalama katılım}) / \text{kapasite}$) yöntemi özellikle spor etkinlikleri için yeni yapılan stadyum gibi yapıların kullanımını ölçmek için önerilmektedir. Fiziksel Aktivite Kaynak Değerlendirmesi (PARA) ise halkın kullanımına açık tüm fiziksel aktivite kaynaklarını (park, okul, spor tesisleri, toplum merkezi, yollar vb.) değerlendirmek için kullanılan, her bir aktivite kaynağının zayıf, orta ve iyi olarak derecelendirildiği bir yöntemdir. Çevresel mirası değerlendirmede ise Ekolojik Ayak İzi Analizi kullanılmaktadır. Bu yöntem

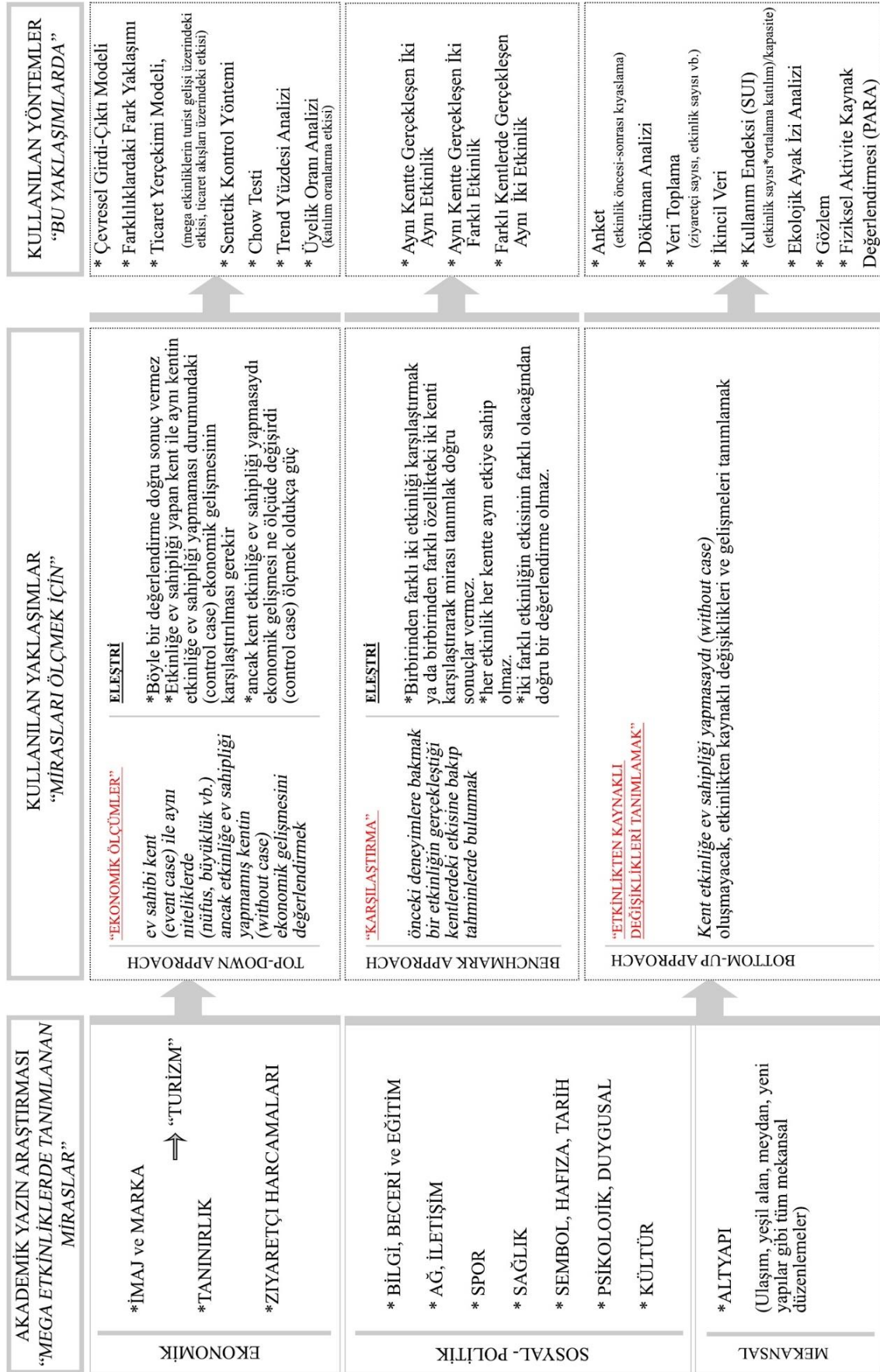
çevresel sürdürülebilirliği ve kaynakların tüketiminin ekolojik etkisini ölçmede kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde etkinlikten kaynaklı tüketimin bilinmesi gerekmektedir. Ancak bu yöntem etkinliğin mirasını değil etkisini ölçmede kullanılabilecek bir yöntemdir. Sosyal ve politik mirasları ise soyut miras olmaları nedeniyle ölçmek oldukça zordur. Bu miraslarda anket, gözlem ve görüşme yapılarak çıkarımlarda bulunulabilir (Scheu ve Preuss, 2017).

Çizelge 4.1. Mirasları ölçmede kullanılan yöntemler (Scheu ve Preuss (2017:85)'dan faydalanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

KULLANILAN YÖNTEMLER	YAKLAŞIM	
Anket – (etkinlik öncesi ve sonrası kıyaslamak)	Aşağıdan yukarı (bottom-up)	Sosyal Miras (eğitim-beceri edinme)
Gözlem	Aşağıdan yukarı (bottom-up)	Mekânsal miras
Görüşme	Aşağıdan yukarı (bottom-up)	Mekânsal miras
Belge analizi	Aşağıdan yukarı (bottom-up)	
Veri toplama (ziyaretçi sayısı, etkinlik sayısı)	Aşağıdan yukarı (bottom-up)	
İkincil Veri/ masa başı araştırması	Aşağıdan yukarı (bottom-up)	
Kullanım Endeksi (SUI - stadyum kullanım endeksi)	Aşağıdan yukarı (bottom-up)	Mekânsal miras
Fiziksel Aktivite Kaynak Değerlendirmesi (PARA)	Aşağıdan yukarı (bottom-up)	
Ekolojik ayak izi analizi	Aşağıdan yukarı (bottom-up)	Çevresel miras
Çevresel girdi-çıkırtı modellemesi	Yukarıdan aşağıya (top-down)	Ekonomik miras
Farklılıklardaki fark yaklaşımı	Yukarıdan aşağıya (top-down)	
Ticaret Yerçekimi Modeli, mega etkinliklerin turist gelişi üzerindeki etkisi, ticaret akışları üzerindeki etkisi	Yukarıdan aşağıya (top-down)	
Sentetik kontrol yöntemi	Yukarıdan aşağıya (top-down)	
Chow testi	Yukarıdan aşağıya (top-down)	
Yüzde trend analizi	Yukarıdan aşağıya (top-down)	
Üyelik oranı analizi – katılım oranlarına etkisi	Yukarıdan aşağıya (top-down)	

Şekil 4.3.'te mega etkinlik yazınında tanımlanan miraslar ve bu mirasları ölçmede kullanılan yaklaşım ve yöntemler yer almaktadır. Mega etkinliklerin mirasları ekonomik, sosyal, politik, mekânsal ve çevresel olarak sınıflandırılabilir. Ekonomik, sosyal, politik ve mekânsal miraslar her etkinlik türünde farklı ölçeklerde meydana gelebilirken, çevresel miras daha çok mega spor etkinliklerinde ortaya çıkmaktadır. Mega etkinliklerin miraslarını ölçmede ise üç yaklaşım önerilmektedir. Yukarıdan aşağıya yaklaşım bahsedildiği üzere kentin ekonomik gelişmesinden etkinlik kaynaklı ekonomik katkının ayırt edilmesinin oldukça güç olması nedeniyle kullanması güç bir yaklaşımdır. Karşılaştırma yaklaşımı ise bir etkinliğin iki farklı kentte farklı etkilere sahip olabileceği açısından doğru bir değerlendirme ortaya koyamamaktadır. Aşağıdan yukarı yaklaşım ise

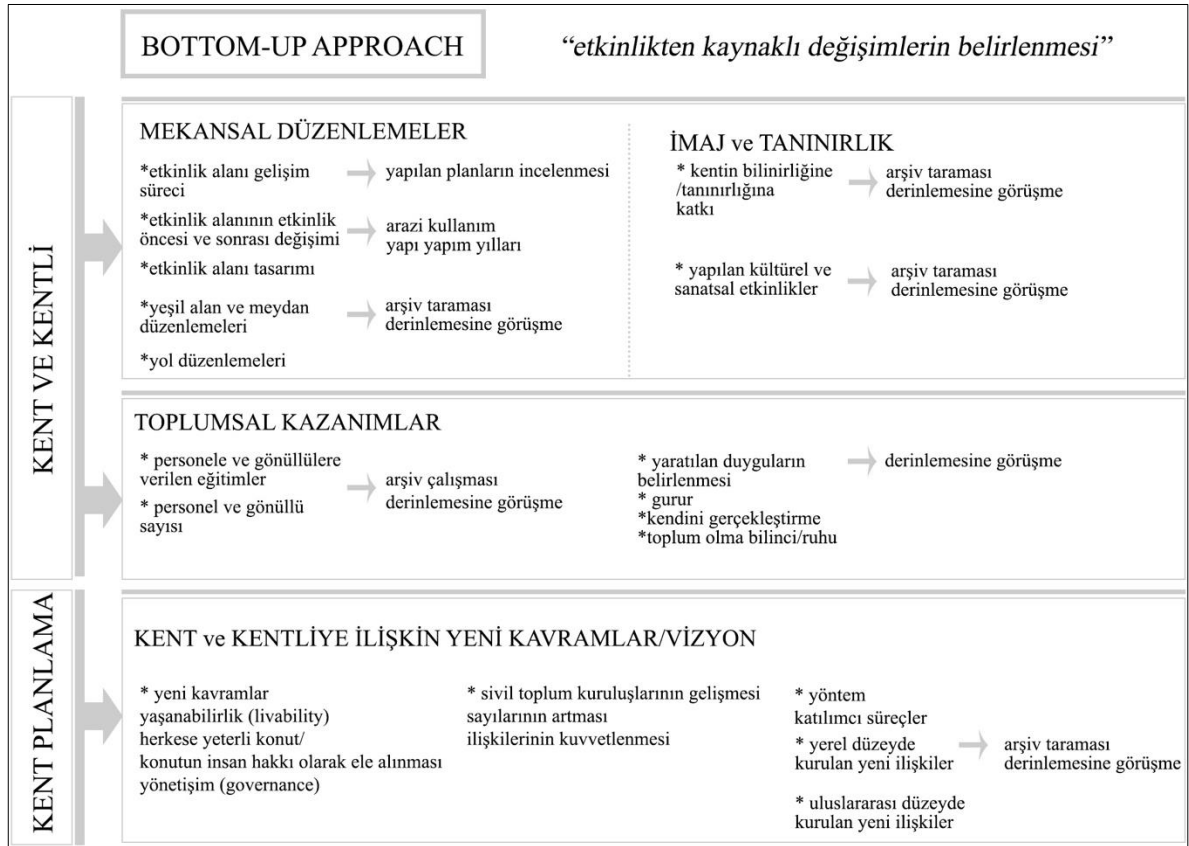
etkinlik kaynaklı değişiklikleri tanımlamakta ve bu değişiklikleri değerlendirmektedir. Bu yaklaşımda kullanılan yöntemler mega etkinliklerin mekânsal ve çevresel mirasını ölçmek üzerinedir. Sosyal ve politik etkiler ise soyut miraslar ortaya koyması nedeniyle net bir ölçüm yöntemine sahip olmasa da anket, gözlem ve görüşmeler yapılarak bazı çıkarımlarda bulunabilmektedir (Şekil 4.3.).

Şekil 4.3. Mega etkinliklerin tanımlanan mirasları, kullanılan yaklaşım ve yöntemler

4.2. HABİTAT II Konferansı'nın Miraslarının Değerlendirilmesinde Kullanılan Ölçüm Yöntemi

Mega etkinliklerin mirasları tezde Türkiye’de gerçekleşen katılımcı sayısı açısından en büyük uluslararası etkinlik olan Habitat II Konferansı örnekleme ile değerlendirilmektedir. Habitat II Konferansı’nın miraslarını değerlendirmede benimsenen yaklaşım etkinlikten kaynaklı değişikliklere odaklanan aşağıdan yukarı yaklaşım olmuştur. Bu yaklaşımda etkinlikten kaynaklı değişiklikler altyapı, imaj, bilgi, beceri geliştirme ve eğitim, kültür, duygu ve ağ olmak üzere altı sınıfa ayrılarak değerlendirilmektedir. Bu tezde ise bu değerlendirme mekânsal düzenlemeler, imaj ve tanınırlık ve toplumsal kazanımlar olarak doğrultusunda incelenmiştir. Tüm bunlar etkinliğin kente ve kentliye bıraktığı miraslardır. Ayrıca Habitat II Konferansı özelinde değerlendirildiğinde kent planlama alanında “yeni kavramları” gündeme getirmesi, “sivil toplum kuruluşlarının gelişimini” tetiklemesi ve katılımcı süreçleri içeren “yöntem” önerisi ise “kente ve kentliye ilişkin yeni kavramlar/vizyon” olarak değerlendirilmektedir (Şekil 4.4.).

Şekil 4.4. Habitat II miraslarını belirlemek üzerine araştırma tasarımı

Bu tez kapsamında etkinlik miraslarından mekânsal düzenlemeleri değerlendirmede planlama sürecine bakılarak etkinlik alanı gelişimi, tasarımı, arazi kullanımı ve bu alanda bulunan yapıların yapım yıllarına bakılarak etkinlik öncesi ve etkinlik sonrası değişim irdelenmiştir. Ayrıca etkinlik için yapılan yeşil alan, meydan, yol ve diğer altyapı düzenlemeleri incelenmiştir. Bu veriler arşiv çalışması sonucunda elde edilmiş olup yapılan tüm bu düzenlemeler ve günümüzde kullanım durumu organizasyon sürecinde yer almış kişilerle yapılan derinlemesine görüşmeler ile analiz edilmiştir.

Etkinlik miraslarından imaj ve tanınırlıkta ise kentin ve ülkenin tanınırlığına etkisi arşiv çalışmasından elde edilen dönemin gazeteleri ve görsellerinden elde edilmiş olup kentin uluslararası izlenimi organizasyon sürecinde yer almış kişilerle yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilmiştir. Ayrıca etkinlik için düzenlenen kültürel ve sanatsal etkinlikler incelenmiş olup bu belgeler arşiv taramasından elde edilmiştir. Etkinlik miraslarından toplumsal kazanımlarda ise personel ve gönüllü sayısı, bu kişilere verilen eğitimler arşiv çalışmasından elde edilmiş ve bu kişilerin günümüzde hala bu sektörde devam edip etmediği ise organizasyon sürecinde yer almış kişilerle yapılan derinlemesine görüşmeler ile değerlendirilmiştir. Bununla birlikte etkinlik sırasında oluşan duygu, ortam, hava incelenmiştir. Bu amaçla etkinlikte görev almış kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmış, arşiv taramasında dönemin gazeteleri incelenmiştir.

Habitat II Konferansı'nın kent planlamaya mirası olarak ele alınan kent ve kentliye ilişkin yeni kavramlar/vizyonda ise organizasyonun danışma kurulunda yer alan akademisyenlerle derinlemesine görüşmeler yapılarak Habitat II Konferansı'nın ortaya çıkardığı yeni kavramlar ve bu kavramların kent planlamaya katkısı irdelenmiştir. Habitat II Konferansı'nın bir sivil toplum kuruluşlarının varlığını, bilinirliğini artırması, gelişmesini tetiklemesi ise bir diğer katkı olarak değerlendirilmiştir. Katılımcı bir süreç içinde organize edilen bir konferans olması ise yöntem olarak bir katkı sağlamıştır. Yerel ve uluslararası düzeyde kurulan yeni ilişkileri araştırmak üzere etkinlikte yer alan sivil toplum kuruluşları ile derinlemesine görüşmeler yapılmış ve hala devam eden ilişkiler irdelenmiştir.

Derinlemesine görüşme yapılan kişiler ise HABİTAT-II Konferansına içerik anlamında katkı sağlayan akademisyenlerden HABİTAT-II organizasyonu Danışma Kurulu Başkanı Prof. Dr. İlhan Tekeli, Danışma Kurulu üyeleri Prof. Dr. Ali Türel ve Prof. Dr. Şule

Özüekren ile HABİTAT-II Konferansı'nın organizasyonun görevli olan HABİTAT-II Proje Koordinasyon Birimi Direktörü Dr. Gürel Tüzün, Konferans Hizmetleri Direktörü Şefik Onat, Tanıtım ve Halkla İlişkiler Koordinatörü Aslı Germen, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanı ve aynı zamanda Ulusal Komite Başkanı Yiğit Gülöksüz ve HABİTAT-II Konferansı'nda yer alan sivil toplum kuruluşlarından Sivil Toplum Kuruluşları Forum Direktörü Şule N. Aytaç, TMMOB Mimarlar Odası üyesi Metin Karadağ, Ev sahibi Komite üyesi Emel Kurma'dan oluşmaktadır.

5. ALAN ÇALIŞMASI: MEGA ETKİNLİK OLARAK BİRLEŞMİŞ MİLLETLER HABİTAT II KONFERANSI

Tez çalışması kapsamında mega etkinlik kavramı İstanbul'da gerçekleşen İkinci Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı bir diğer adıyla HABİTAT-II Konferansı özelinde değerlendirilmiştir. Bu bölümün öncelikle Dünyada insan yerleşmeleri ile ilgili sorunlardan ve bu sorunlara çözüm aramak amacıyla ortaya çıkan Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı'nın kuruluş süreci ve tarihçesine yer verilmiştir. Bu tezin çalışma alanını İstanbul'da gerçekleşen ikinci HABİTAT Konferansı oluşturduğundan ikinci kısımda, ikinci HABİTAT konferansına odaklanılmıştır. HABİTAT-II Konferansı'na ev sahipliği yapılmasına karar verilmesinden organizasyonun gerçekleşmesine kadar olan süreç bir başka deyişle etkinlik öncesi dönem, etkinlik anı ve etkinlik esnası irdelenmiştir. Son kısımda ise HABİTAT-II Konferansı'nın miraslarının tartışıldığı bölüm yer almaktadır. HABİTAT-II Konferansı'nın mirasları mekânsal düzenlemeler, imaj ve tanınırlık, toplumsal kazanımlar ve kent ve kentliye ilişkin yeni kavramlar/vizyon başlıkları altında değerlendirilmiş ve etkinlik sonrası dönem tartışılarak etkinliğin kalıcı mirasları üzerinde durulmuştur.

5.1. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Programı (UN-HABITAT)

BM-HABİTAT (UN-HABITAT) olarak adlandırılan Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Programı (United Nations Human Settlements Programme) kentlerin sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğini sağlamak üzere Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından yetkilendirilen bir programın adıdır. Bu program BM sistemi içerisinde kentleşme ve insan yerleşmeleri sorunları üzerine odaklanmaktadır.

5.1.1. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Programı'nın (UN-HABITAT) kuruluş süreci

Birleşmiş Milletler kentlerin hızlı ve kontrolsüz büyümesine karşı ilk somut ancak sınırlı adımlarını 1970'li yıllarda atmaya başlamıştır. BM bünyesinde kentleşme ile ilgili ilk resmi kuruluş 1 Ocak 1975'te Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) çatısı altında, Birleşmiş Milletler HABİTAT ve İnsan Yerleşmeleri Vakfı (UNHHSF) adıyla kurulmuştur. Bu vakıf özellikle gelişmekte olan ülkelerde sermaye ve teknik yardım

sağlanması yoluyla insan yerleşmeleriyle ilgili ulusal programlara yardımcı olmakla görevlendirilmiştir.

1970'li yıllarda nüfusun üçte ikisi kırsal alanda yaşadığından, kentleşme ve etkileri Birleşmiş Milletler gündeminde nadiren yer almıştır. Kentleşme sorunlarının ele alındığı ilk uluslararası BM konferansı 1976 yılında Kanada Vancouver'da gerçekleşmiştir. Bu konferans yani birinci HABİTAT Konferansı sonrasında 19 Aralık 1977'de ise Konut, Yapı ve Planlama Merkezi (Committee on Housing, Building and Planning) adındaki merkezin yetkileri genişletilerek BM-HABİTAT: BM İnsan Yerleşmeleri Komisyonu'na (UN-HABITAT: The United Nations Commission on Human Settlement) dönüştürülmüştür. Bu merkezin yürütme sekreteryası olarak hizmet veren BM İnsan Yerleşmeleri Merkezi bir diğer adıyla HABİTAT Merkezi de bu yılda Kenya, Nairobi'de kurulmuştur.

2002 yılında ise BM Genel Kurulu UNHHSF vakfı (The Commission on Human Settlements and HABİTAT), BM-HABİTAT adında kendi sekreteryası ve kendi yöneticisi tarafından yönetilen tam yetkili bir BM programı altında birleştirmiştir. HABİTAT daha sonrasında UNHHSF fonlarını yönetmekle görevlendirilmiştir.

2002 yılında ise BM Genel Kurulu'nu aldığı karar ile BM İnsan Yerleşmeleri Komisyonu'nun yetkileri, statüsü ve BM İnsan Yerleşmeleri Merkezi'nin rolü ve işlevi güçlendirilerek BM sistemi içinde tam yetkili bir programa dönüştürülmüştür. BM İnsan Yerleşmeleri Merkezi 1 Ocak 2002'de BM Genel Kurulu'nun yardımcı organına dönüştürülerek Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Programı yani BM-HABİTAT (UN-HABITAT) adını almıştır. Benzer bir şekilde, İnsan Yerleşmeleri Komisyonu – hükümetler arası karar alma organı- BM-HABİTAT'ın Yönetim Kurulu olmuştur.

5.1.2. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferanslarının (UN-HABITAT) tarihçesi

İlk Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Konferansı (HABİTAT-I) 31 Mayıs-11 Haziran 1976 tarihleri arasında Vancouver, Kanada'da gerçekleşmiştir. Bu konferans sonucunda İnsan Yerleşmeleri Vancouver Deklarasyonu ve Eylem Planı kabul edilmiştir.

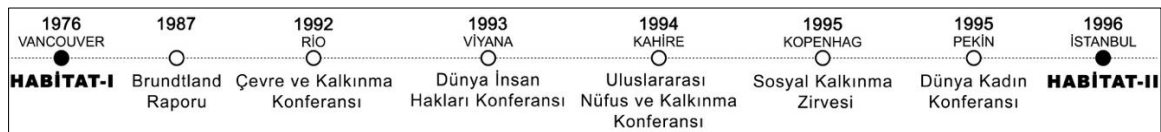
Vancouver'ın taahhütleri konferanstan yirmi yıl sonra, 3-14 Haziran 1996 tarihinde İstanbul'da gerçekleşen ikinci HABİTAT Konferansı'nda tekrar onaylanmıştır. Bu konferans kapsamında ortaya çıkan İstanbul Deklarasyonu ve HABİTAT Gündemi adı verilen küresel eylem planı “herkese yeterli konut” ve “sürdürülebilir insan yerleşmeleri” temalarına odaklanmıştır.

HABİTAT-II' den beş yıl sonra 6-8 Haziran 2001'te New York'ta BM Genel Kurulu dünyada HABİTAT Gündemi'nin uygulanmasını ve genel bir değerlendirme yapmak üzere HABİTAT+5 adında özel bir oturum düzenlemiştir. 2001 yılında Birleşmiş Milletler hızlı kentleşme ve bunun toplumlara, ekonomiye, iklim değişikliğine politikalara etkisini ele almak üzere World Urban Forum'u kurmuştur.

27 Eylül 2015'te üye ülkeler Sürdürülebilir Gelişme Hedefleri (Sustainable Development Goals)'ni imzalamıştır. Üçüncü HABİTAT Konferansı bu hedefleri temel alarak ise 17-20 Ekim 2016'da Kito, Ekvador' da gerçekleşmiştir. HABİTAT-III sonucunda Herkes için Sürdürülebilir Kentler ve İnsan Yerleşmeleri Kito Deklarasyonu kabul edilmiştir. HABİTAT-III kapsamında Kito deklarasyonun bir parçası olarak üye devletleri ve diğer paydaşları yerel seviyede sürdürülebilir kentsel gelişmeyi sağlamak için harekete geçirecek Yeni Kentsel Gündem adında eylem odaklı bir doküman kabul edilmiştir.

5.2. Birleşmiş Milletler İkinci HABİTAT Konferansı (HABİTAT-II Konferansı) Organizasyon Süreci

1976 yılında Vancouver'da gerçekleşen birinci HABİTAT Konferansı'ndan sonra BM farklı ülkelerde farklı konularda konferanslar düzenlemeye devam etmiştir. İlk HABİTAT Konferansı'ndan sonra 1993 yılında Viyana'da Dünya İnsan Hakları Konferansı, 1994'te Kahire'de Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı, 1995'te Kopenhag'da Sosyal Kalkınma Zirvesi ve Pekin'de Dünya Kadın Konferansı gerçekleşmiştir (Şekil 5.1).

Şekil 5.1. HABİTAT-I ve HABİTAT-II arasında BM'nin gerçekleştirdiği konferanslar

Bu konferanslar arasında 1992 yılında Rio’da gerçekleşen Çevre ve Kalkınma Konferansı bir diğer deyişle Yeryüzü Zirvesi önemli bir yere sahiptir. Bu zirve sırasında insan yerleşmeleri üzerine yeni bir konferans yapılması gündeme gelmiştir. Bu zirvenin sonrasında Aralık 1992’te alınan karar ile ikinci HABİTAT Konferansı’nın 3-14 Haziran 1996’da İstanbul’da gerçekleşmesine karar verilmiştir.

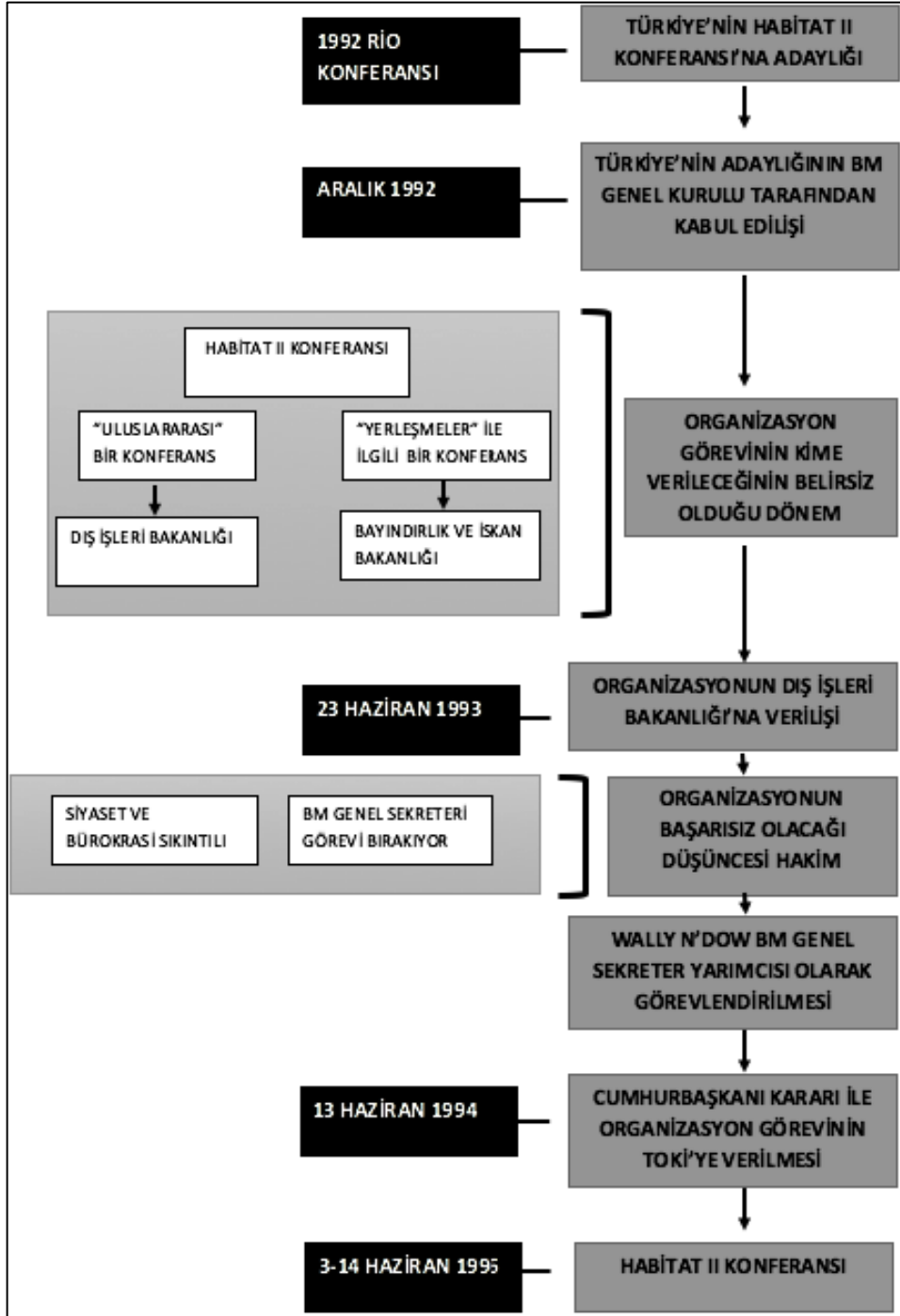
HABİTAT-II Konferansı’ndan sorumlu kurumun “uluslararası” bir konferans olması nedeniyle Dış İşleri Bakanlığı, “yerleşmeler” ile ilgili bir konferans olması nedeniyle ise Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’nın olması beklenmektedir. Ancak 23 Haziran 1993’te organizasyon görevinin Dış İşleri Bakanlığı’na verilmesine kadar organizasyonun hangi kurum tarafından gerçekleştirileceği belirsiz kalmıştır. Bu dönemde siyasetin ve bürokrasinin de belirsiz olması nedeniyle HABİTAT-II Konferansı’nın sorumluluğunu hiçbir kurum almak istememiştir. Konferansın Türkiye’de yapılmasına karar verilmesinde neredeyse iki yıl geçmesine rağmen hiçbir hazırlığın yapılmaması ise organizasyonun başarısız olacağı düşüncesini getirmiştir.

Birleşmiş Milletler genel sekreter yardımcısının görevi bırakması üzerine ise yerine Wally N’Dow gelmiş ve bu isim aynı zamanda HABİTAT Koordinatörü olarak görevlendirilmiştir. 7 Nisan 1994’te ise Dışişleri Bakanlığı Başbakanlığa yazdığı yazıyla HABİTAT-II hazırlıklarının yürütülmesi görevinin Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı’na verilmesini istemiştir. 13 Haziran 1994’te ise Cumhurbaşkanı kararı ile HABİTAT-II Konferansı’nın organizasyon görevi Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı’na resmen verilmiştir.

HABİTAT-II Konferansının organizasyonu gerçekleştiren kurumun o dönem Başkanı olan Yiğit Gülöksüz (Dönemin Toplu Konut İdaresi Başkanı, 15.09.2021 tarihli görüşme) organizasyon görevinin Toplu Konut İdaresi Başkanlığı’na verilmesi sürecini şu sözlerle aktarmıştır:

92 Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı’na o zaman Başbakan olan Süleyman Demirel katılmış ve çok etkilenmiş. Bu toplantıda bir sonraki zirve toplantısına talip olmuş, birkaç ay sonra Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilmiş ve dolayısıyla Türkiye böyle bir sorumluluk altına girmiştir. Uluslararası bir toplantı olduğu için Dış işleri Bakanlığı Türkiye Cumhuriyeti adına bir rol sahibi olmuştur. Öte yandan konu bir yerleşmeler ve konut konusu olduğu için Bayındırlık ve İskan Bakanlığı görevli. Bu iki Bakanlık arasında bu iş 1.5 sene kadar sürüncemede kalmıştır. Önce Bayındırlık ve İskan Bakanlığında, ama belirli bir noktada o diyor ki ben mevcut örgüt yapım ve yasal

mali imkanlarım çerçevesinde bu işi yapamam. İş sonra Dış İşleri Bakanlığı'na kalıyor, Dış İşleri Bakanlığı da diyor ki özel bir birim kurulmalı, yetkilendirilmeli, kaynaklandırılmalı vs.. Fakat tabii bu da olamıyor. Bir kere bir koalisyonlar dönemi. Mesela benim görevde olduğum ve HABİTAT ile ilgili bu iki yıllık dönemde iki tane Başbakan, dört tane Başbakan yardımcısı, 6-7 tane idari olarak bağlı olduğum Devlet Bakanı ve bir o kadar da Dış İşleri Bakanı değişti. Tabii bu durumda bürokrasi karar veremez, sorumluluk almayı istemez. Çünkü alınan bir karar devam edemeyebilir, onun riskleri kendisine dönebilir. Bu yüzden siyasi olarak Bakanlar sorumluluk almamak, sorumluluğu başkasına aktarmak gibi bir hava içerisindeydi. Öyle bir ortam vardı ki; fiyaskoyla sonuçlanacağı açık belli olan bir işe neden kimse girsin, neden bu sorumluluğun altına girsin. Türkiye'deki bu durum karşısında Birleşmiş Milletler'in görevlendirdiği Genel Sekreter Yardımcısı görevi bırakıyor. Çünkü HABİTAT-II'nin yapılacağı ülkede iş yürümüyor. Daha sonra Genel Sekreter Wally N'Dow adlı onu HABİTAT Koordinatörü ve Genel sekreter yardımcısı olarak görevlendirdi. Ben işte onun Türkiye'deki yetkili kişisi bir türlü belli değildi. Sonunda Cumhurbaşkanı'nın bir yazısı ile ben doğrudan görevlendirildim. HABİTAT-II işi Toplu Konut marifetiyle yürütülecektir. Bizim Toplu Konut yasası buna müsaittir. Son maddesinde de Başbakanlıkça verilen görevleri yapar denir. Dolayısıyla böylece Başbakanlıkça verilen bir görevi almış olduk. Cumhurbaşkanı olarak çok büyük bir sorumluluk altında. Çünkü kendisi Başbakan olarak talep etmiş, dört yıllık sürenin iki yılı geçmiş. Birleşmiş Milletler bu işten çekiliyor, yapılamaz durumda. Ve Cumhurbaşkanı bir anlamda kendi sorunu haline getirdi. Bu işi direk Toplu Konut İdaresine verdi.

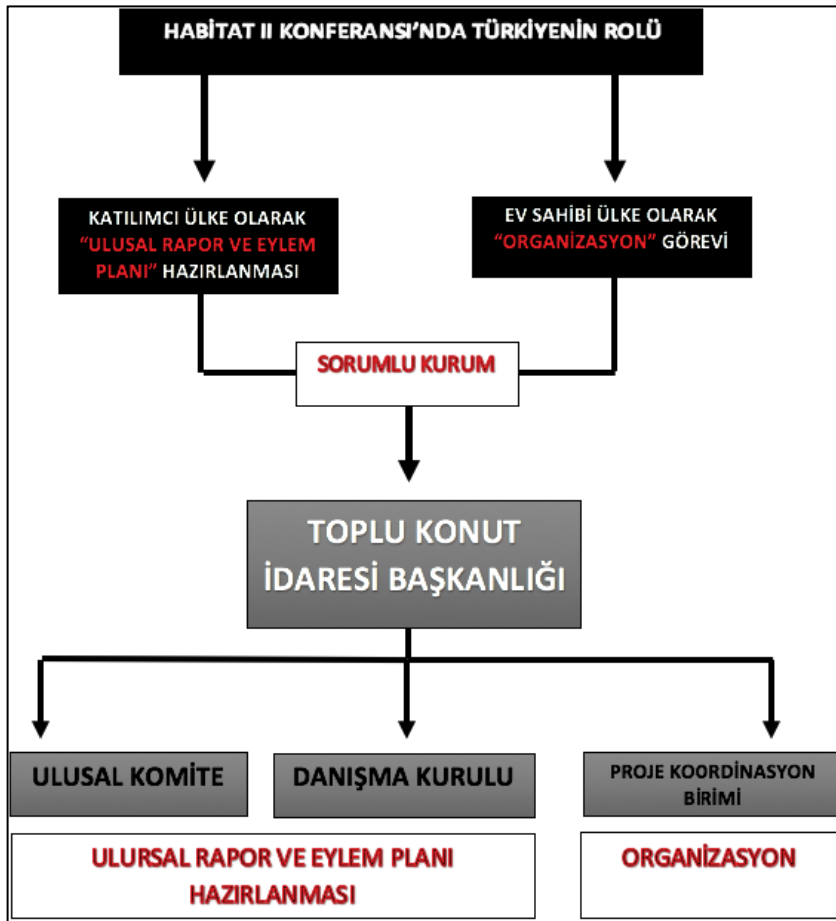

Şekil 5.2. HABİTAT-II Konferansı organizasyon süreci (İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı ve Derinlemesine Görüşmeler)

Şekil 5.2’de görülen tarihsel sürece bakıldığında; HABİTAT-II Konferansı’nın 1992 yılının sonunda İstanbul’da yapılacağı kararlaştırılmasına rağmen ancak bundan yaklaşık iki yıl sonra 1994 yılının Haziran ayında hazırlık çalışmalarına başlandığı görülmektedir. Böylelikle dört yıl içerisinde tamamlanması beklenen hazırlık çalışmaları iki yıl içinde tamamlanmak zorunda kalmıştır.

5.2.1. HABİTAT-II Konferansı'nda Türkiye'nin rolü

Türkiye'nin HABİTAT-II Konferansı'nda temelde iki rolü bulunmaktadır. Bunlardan biri; katılımcı bir ülke olarak diğeri ise ev sahibi ülke olarak rolüdür. Katılımcı ülke olarak; konferansa katılan yaklaşık 184 ülkenin her biri gibi Ulusal Rapor ve Eylem Planı hazırlamakla görevlidir. Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planı'nı hazırlamak üzere Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'na bağlı bir Ulusal Komite ve Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Türkiye ev sahibi ülke olarak aynı zamanda HABİTAT-II Konferansı'nın organizasyonunu gerçekleştirmekle görevli olmuştur. HABİTAT-II hazırlık ve uygulama çalışmalarının yürütülmesi ve bu konuda gerekli finansal kaynağın temini ve harcamaları gerçekleştirilmesi görevi Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'na verilirken, uluslararası kurum ve kuruluşlarla ilişkileri yürütme görevi Dışişleri Bakanlığı'nın olmuştur. HABİTAT-II'nin organizasyonu gerçekleştirmek üzere TOKİ Başkanlığı'na bağlı HABİTAT-II Proje Koordinasyon Birimi kurulmuştur (Şekil 5.3).

Şekil 5.3. HABİTAT-II Konferansı organizasyon yapısı (İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı ve Derinlemesine Görüşmeler)

5.2.2. Katılımcı ülke olarak: ulusal rapor ve eylem planı hazırlanması

HABİTAT-II Konferansı'nda Türkiye'nin bir sorumluluğu kendi Ulusal Rapor ve Eylem Planı'nı hazırlamak olmuştur. Bu amaçla Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'na bağlı Ulusal Komite ve Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Ulusal Komite 13 Bakanlık, 2 TBMM Komisyonu, 22 Kamu Kurum ve Kuruluşu, 31 Yüksek Öğrenim Kurumu, 16 Yerel Yönetim Örgütü, 25 Oda ve Mesleki Kuruluş, 5 Sendika, 6 Konut Kooperatifi, 12 Konut, İnşaat Sektörü ve Yayın ile ilgili kuruluş ve 111 Sivil toplum örgütünden oluşan toplam 244 kurumdan oluşmaktadır. Danışma Kurulu ise Prof. Dr. İlhan Tekeli başkanlığında farklı üniversitelerden öğretim üyelerinden oluşmaktadır (Şekil 5.4).

Şekil 5.4. Ulusal Rapor ve Eylem Planı hazırlanmasında görev alan kişi ve kurumlar (İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı ve Derinlemesine Görüşmeler)

Ulusal Komite, birincisi 26 Ekim 1994'te, diğerleri ise 2-3 Şubat 1995, 13 Nisan 1995, 3 Ağustos 1995, 15 Aralık 1995 ve 30 Mart 1996'da olmak üzere, altı toplantı yapmıştır. Danışma Kurulu'nun, Ulusal Komite üyesi kuruluşların öneri, görüş, değerlendirme ve raporlarını temel alarak hazırladığı taslakların görüşüldüğü bu toplantılar sonucunda

hazırlanan HABİTAT-II Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı, ilgili Bakanlıkların görüş ve önerileri alındıktan sonra son halini almıştır.

Prof. Dr. İlhan Tekeli (Danışma Kurulu Başkanı, 6.10.2021 tarihli görüşme) Ulusal Rapor ve Eylem Planı hazırlanması sürecini şu sözlerle açıklamaktadır:

HABİTAT'ın hazırlığını yapan Birleşmiş Milletler sistemi bu toplantıların katılımcı olarak yapılmasını ister. Biz de daha önce Türkiye'de katılımcı olarak bir şey yapmamıştık. Çünkü bu rapor katılımcı olarak hazırlanacak ama Türkiye Cumhuriyeti'nin raporu olacak. Biz bir yerde raporu hazırlayacağız ve Türkiye Cumhuriyeti o raporu HABİTAT'a gönderecek. Böyle bir şey istendiği için bende raporun geliştirilmesinden sorumlu Danışma Kurulu'nun başkanım. Türkiye'deki ilgili devlet kurumları ve ilgili sivil toplum kuruluşları olarak yaklaşık 250 grubun katılımıyla bir rapor yazılacak. Bu Türkiye'de ilk defa oluyor. Kimse STK'lar da devlet de böyle bir şeye alışkın değil. Bir çok toplantı yaptık. Her toplantıda konuşulan meseleleri de ele alarak bir rapor taslağı çıkardık. O rapor taslağının oluşturulması ve geliştirilmesi için katılımcılardan yazılı önerileri aldık. Nihai bir rapor çıktı ve onu yine müzakere ederek hükümete sunduk. Bu süreç çok sancılı bir süreçti. Raporun başında bir danışma kurulu var. Danışma kurulu önce Türkiye'deki kentleşme sürecinin tarihi gelişimi için problemlerin ortaya konulması için bir metin yazdı. O metni tartışmaya açtı, önerileri aldı, düzeltti, yeni hale getirdi. Ama bir de arkasında eylem planı var, her bir eylemin de ayrıntılı uygulamaya dönük, politika düzeyinde önerileri var. Bu süreç çok sancılı oldu. Bunun birkaç nedeni var. Türkiye'de sivil toplumun böyle bir platformda metin geliştirme alışkanlığı olmadığı için herkes söz alıp aklına geleni söylüyor. Ve istiyor ki herkes kendi söylediği ve yazdığından nihai raporda iz bulunsun, mutlaka bir dipnot verilsin. Nihai bütün metni raportörlüğünü ben yapıyorum. Raporun içindeki cümlelerin bazılarında iki, üç tane dipnot vardır. Niye vardır, katılımcıları memnun etmek için vardır. Bütün herkesi biraz memnun ederek ama esas çizgisinden taviz vermeyen bir raportörlük yaptım. Müzakere edilirken o büyük toplantılarda bunun zedelenmemesi için mücadele ettim. Sonunda rapor çıktı. Rapor o kadar iyi çıktı ki HABİTAT'taki diğer ülkelerin raporları böyle hazırlanmamıştı. Onlarda bir grup oturup yazmıştı metinleri. Sonra Birleşmiş Milletler'in bu konudan sorumlu adamları teşekkür ettiler, bizim istediğimiz rapor gibi. Bir çeşit örnek rapor olarak çıktı. Bu işin olanaklı olduğunu gösterdik.

HABİTAT II Danışma Kurulu'nda yer alan Prof. Dr. Ali Türel (Danışma Kurulu Üyesi, 12.11.2021 tarihli görüşme) ise Ulusal Rapor ve Eylem Planı'nı şu sözlerle açıklamıştır:

HABİTAT II Ulusal Raporu'nun hazırlanması Türkiye'de çok örnek bir katılımlı toplantı özelliği taşıyor. Bir defa kamu kuruluşlarıyla ilişki kuruldu, kuruluşlar onlardan istenen bilgileri oldukça ayrıntılı şekilde gönderdiler. Mesela İller Bankası bir çok konudaki bilgisini gönderdi, birçok belediye, bazı bakanlıklar, sivil toplum kuruluşlarından epey katılım oldu. Devlet kuruluşlarından epey katılım oldu. Aykırı görüş bildiren çok az oldu, genelde oldukça yaygın bir şekilde bir mutabakat sağlandı. Herkes yazılı olarak raporunu gönderdi, editörlüğünü İlhan hoca yaptı. Birçok konuda biz de bazı bölümleri yazdık. O raporun özelliği çok sayıda kamu kuruluşu, sivil toplum

kuruluşu, özel sektör kuruluşları tam örnek bir “katılımlı” rapor hazırlama süreci yaşanmış oldu. Ne kadar uygulandı meselesi, birincisi bu konuda hükümet çok sık değişti, dolayısıyla öyle bir sorun yaşandı. Fakat şunu söyleyeyim, bazı şeyler var ki hemen o dakika da uygulanmıyor. Ama toplumun, ilgili kuruluşların kulağından giriyor bir şekilde. Yani bilgi sahibi oluyor, şöyle bir şey vardı bunu bir fırsat bulup yapalım gibi genellikle böyle bir tutum olabiliyor. Daha sonra yapılan bir çok şey konusunda HABİTAT Gündemi’nin o tartışmaların, çok yaygın bir sivil toplum tartışması oldu, sivil toplumun tutumu, gündeme getirdiği konular, bu konularda HABİTAT’ın etkisi olduğunu düşünüyorum. Ama kelime kelime şu uygulandı mı bunu tartışmanın bir anlamı yok. Çünkü orada kelime kelime tartışıldı ama işin esas kapsamı önemli.

HABİTAT-II Ulusal Rapor ve Eylem Planı yapılan derinlemesine görüşmelerden de anlaşıldığı üzere öncesinde Türkiye’de örneği bulunmayacak düzeyde katılımcı bir süreç içerisinde hazırlanmıştır.

5.2.3. Ev sahibi ülke olarak: organizasyon görevi

TOKİ Başkanlığı’nın görevi devralması ile birlikte HABİTAT-II Konferansı’na hazırlık çalışmaları da tam olarak başlamıştır. T.C. Hükümeti ve BM Kalkınma Programı (BMKP) arasında imzalanmak üzere hazırlanan ve BM İnsan Yerleşimleri Konferansı (HABİTAT-II) Hazırlık Sürecine Yardım adını taşıyan projeye BMKP tarafından ön olur verilmesi üzerine Toplu Konut İdaresi Başkanlığı’na bağlı HABİTAT-II Proje Koordinasyon Birimi (HPKB)’nin kuruluş çalışmaları başlamıştır. HPKB’nin direktörlüğüne Gürel Tüzün, yardımcısı olarak ise Şefik Onat getirilmiştir. Bununla birlikte; İstanbul’da hazırlık çalışmaları için gerekli desteğin sağlanması, kurumlar arasında işbirliği ortamının yaratılması amacıyla ise İstanbul Organizasyon Komitesi kurulmuştur. İstanbul Valisi Başkanlığında 40dan fazla özel ve resmi kurum kuruluşun temsilcilerinden oluşan komite günlük işleri yürütmek üzere ise bir Yürütme Kurulu oluşturmuştur. İstanbul Valisi, Büyükşehir belediye başkanı, emniyet müdürü, dış işleri bakanlığı temsilcisi ve HABİTAT-II koordinatöründen oluşan. Yürütme kurulu HABİTAT-II’ nin en iyi biçimde gerçekleştirilmesi ve gerekli önlemleri almak ve kurumlar arası işbirliği sağlamak konusunda çalışmalar yürütmüştür (Şekil 5.5).

Şekil 5.5. Organizasyona hazırlık çalışmalarında görev alan kişi ve kurumlar (Kaynak: İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı ve Derinlemesine Görüşmeler)

18 Temmuz 1994'te Bakanlar Kurulu kararı ile HABİTAT-II' nin finansman gereğinin Geliştirme ve Destekleme Fonu'ndan karşılanmasına karar verilmiştir.

Birleşmiş Milletler kendi merkezi bulunmayan ülkelerde gerçekleştirdiği konferanslarda konferansın gerçekleşeceği ülke ile “Ev Sahibi Ülke Anlaşması” adı verilen bir anlaşma imzalamaktadır. Ev Sahibi Ülke Anlaşması'nda Birleşmiş Milletler ev sahibi ülkenin görev ve sorumluluklarını, yükümlülükleri belirlemektedir. Bu anlaşmayı imzalamadan önce ev sahibi ülkeye ziyaretlerde bulunarak o ülkedeki hazırlık çalışmalarını yerinde görmektedir.

HABİTAT-II Konferansı öncesinde de Birleşmiş Milletler İstanbul'a farklı tarihlerde toplamda üç kez Planlama Misyonu göndererek hazırlık çalışmalarını incelemiştir. HABİTAT -II Sekreteryası ve BM yetkililerinden oluşan Birinci Planlama Misyonu 10-12 Nisan 1995 tarihlerinde İstanbul'a gelerek toplantı mekanlarında incelemelerde bulunmuştur. Ayrıca HABİTAT-II Proje Koordinasyon Birimi ve Dışişleri Bakanlığı başta olmak üzere ilgili kurumlarla görüşmeler yaparak Birleşmiş Milletler 'in HABİTAT-II'ye ilişkin gereksinimlerini iletmişlerdir. 24 Nisan-5 Mayıs tarihleri arasında Nairobi'de

yapılan HABİTAT-II Hazırlık Komitesi İkinci Toplantısı'nda da hazırlıklar gözden geçirilmiştir.

HABİTAT-II Genel Sekreter Yardımcısı Jorge Wilhelm 6-7 Temmuz 1995'te yürütülmekte olan hazırlıklar konusunda incelemelerde bulunmak üzere İstanbul'a gelmiştir. Daha sonrasında ise HABİTAT-II Genel Sekreteri Dr. Wally N'Dow Ankara'ya gelerek hazırlık çalışmaları konusunda bilgi almıştır.

HABİTAT-II Proje Koordinasyon Birimi yerinde incelemelerde bulunmak ve ilgililerle görüşmek amacıyla Mart 1995'te Kopenhag'da gerçekleşen Toplumsal Kalkınma Zirvesi ve Eylül 1995'te Pekin'de gerçekleşen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'na katılmışlardır.

8-16 Kasım 1995 tarihleri arasında New York'ta Genişletilmiş Görev Birimi ve Hazırlık Komitesi Bürosu Toplantıları yapılmıştır. Bu toplantılara HABİTAT-II Sekreteryası, HPKB ve Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ile BM'nin çeşitli birimlerinden görevlileri katılmış ve konferans hazırlıklarındaki gelişmeler gözden geçirilmiştir.

22-26 Ocak 1996 tarihleri arasında İkinci Planlama Misyonu İstanbul'a gelerek çalışmalarını yürütmüştür (Resim 5.1. ve Resim 5.2.). BM'nin farklı birimlerinden yetkililer ilgili kişilerle teknik düzeyde ayrıntılı görüşmelerde bulunmuşlardır. Ayrıca HABİTAT-II resmi konferansı ve paralele etkinlikler için düşünülen alternatif mekanlar incelenmiştir. Bu etkinlikler için belirlenen mekanlar Planlama Misyonu sonrasında yapılan çeşitli görüşmeler ve yazışmalar sonrasında kesinleştirilmiştir. Birleşmiş Milletler Sekreteryası için ofis olarak düzenlenmesi planlanan Harbiye Kültür Merkezi'nde bu kapsamda örnek üç adet ofis döşenmiş ve BM yetkililerinin görüşüne sunulmuştur. İkinci Planlama Misyonunun ardından, 31 Ocak- 16 Şubat 1996 tarihleri arasında New York'ta Görev Birimi ve Hazırlık Komitesi Bürosu Toplantıları yapılmıştır.

Resim 5.1. Planlama Misyonu ziyaretleri (İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı HABİTAT-II Arşivi)

Resim 5.2. Planlama Misyonu ziyaretleri (İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı HABİTAT-II Arşivi)

Türkiye'nin yükümlülüklerinin belirlendiği bir diğer anlaşma BM Güvenlik Birimi ile imzalanan Güvenlik İşbirliği Mutabakat Muhtırasıdır. Bu kapsamda 16-20 Mart 1996 tarihleri arasında BM Güvenlik Şefi Yardımcısı Michael Hall, güvenlik konusunda Türk yetkililerle görüşmek ve Güvenlik İşbirliği Mutabakat Muhtırasına son biçimini vermek için İstanbul'a gelmiştir. Bu görüşmeler sonucunda Konferans sırasında uygulanacak güvenlik önlemleri ile ilgili kararlar alınmıştır.

Üçüncü Planlama Misyonunun da 10-12 Nisan 1996 tarihleri arasında İstanbul'da konferans ile ilgili son hazırlıkları gözden geçirmesi üzerine Ev Sahibi Ülke Anlaşması son biçimini almış ve 23 Nisan 1996 tarihinde imzalanmıştır (Şekil 5.6).

Şekil 5.6. HABİTAT-II Konferansı organizasyona hazırlık süreci

Yiğit Gülöksüz (Dönemin Toplu Konut İdaresi Başkanı, 15.09.2021 tarihli görüşme) ev sahibi ülke anlaşmasının imzalanmasını şu sözlerle açıklamaktadır:

Ev sahibi ülkeyiz, aynı zamanda katılımcı ülkeyiz. Katılımcı bir ülke olarak ülke raporunu hazırlıyoruz. Ama ev sahibi ülke olarak yapmamız gerekenler neler? bunu tayin edici resmi doküman ev sahibi ülke anlaşması.. Ve burada BM taleplerim şunlar diyor, o ülkede bunları bu standartlarda yapmayı kabul ediyorsa imzalıyor o anlaşmayı. Kabul etmiyorsa imzalamıyor. BM şunları istiyor. Bir, 1200 kişilik masalı genel kurul salonu büyüklüğünde bir salon, ayrıca çok sayıda değişik büyüklükte salon istiyor. Biz ne yaptık? Lütfi Kırdar Kongre Merkezi içinde hallettik. BM'ye başka ne lazım? 300 kişilik bir ofisi var BM'nin. Yani 300 kişilik bir kadroyla geliyor, ona bir yer sağlıyorsunuz. Bunun içinde 30 kişilik bir güvenlik var. Çünkü bu alan Birleşmiş Milletler toprağı kabul ediliyor. Onun içindeki güvenlikten o 30 güvenlik elemanı sorumlu. Onun dışında 2000 kişilik güvenlik kuvvetlerimiz var. Birleşmiş Milletlerin talepleri konusunda sadece mekan yok. Aynı zamanda medyaya çalışma imkanı var. Bu uluslararası bir konferans olduğu için uluslararası iletişimi kurmayı da biz tabii taahhüt ediyoruz. Şimdi tabii kolay. O zaman düşünün ki internet ilk defa HABİTAT-II' de kullanıldı Türkiye'de. İnternet üzerinden işlem yapmak ilk defa HABİTAT-II' de yapıldı. Bu koşullar altında HABİTAT-II' yi düşünelim. Birleşmiş Milletler ne istiyor? Mekan istiyor, iletişim ve haberleşme imkanı istiyor. Başka ne istiyor? Gelenlerin kalabileceğı yer imkanı istiyor, yani bunun organize edilmesini istiyor. Bir de kendi uygulama birimi ile Türkiye'deki uygulama biriminin birlikte çalışmasını istiyor. İşte BM'nin uygulama birimiyle bizim Gürel Tüzün'ün başında olduğu Proje Koordinasyon Birimi birlikte çalıştılar. Birlikte çalışma şöyle bir şey. Diyelim biz bir yer gösteriyoruz, şurası olsun diye. Birleşmiş Milletler 'den kişiler de geliyorlar bakıyorlar binaya. Ala. Sayı uygun. Yeri müsait falan diye. Kabul ediyorlar.

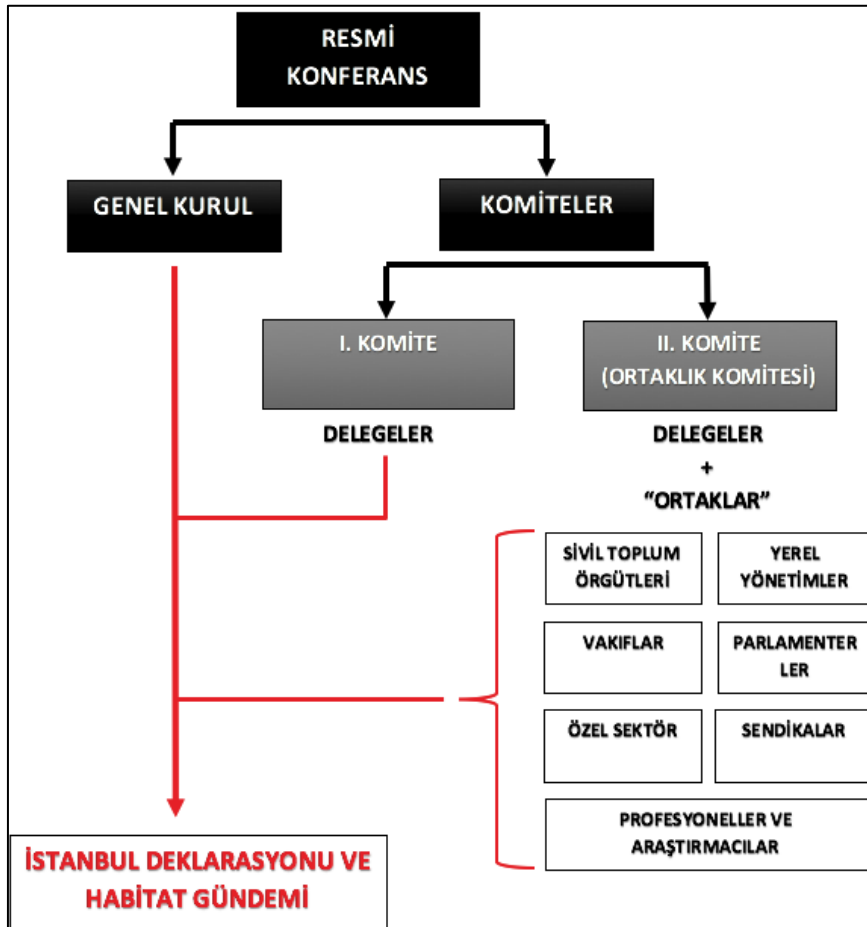
5.3. HABİTAT-II Konferansı (3-14 Haziran 1996)

İkinci HABİTAT Konferansı 3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleşmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) verilerine göre, Resmi Konferans için 171 ülkeden 3.638 delege, 211 parlamenter, 627 yerel yönetim temsilcisi, 83 BM kuruluşu temsilcisi, 144 hükümetler arası kuruluş temsilcisi, 1.500 sivil toplum kuruluşundan 2.523 temsilci ve 3.893 yerli ve yabancı medya mensubu ile Konferans ve yan etkinliklerine hizmet verecek 318 BM görevlisi ile 4.341 yerel görevlinin kayıt işlemleri yapılmıştır. Sivil Toplum Kuruluşları Forumu Kayıt Merkezi'nde, 600'ü yerli, 1.800'ü yabancı olmak üzere, toplam 2.400 STK'dan 2.500 yerli ve 5.800 yabancı temsilcinin kaydı yapılmış; ayrıca, 23.500 günlük ziyaretçi kartı satılmıştır. Kayıt gerektirmeyen diğer Konferans etkinlikleri de hesaba katıldığında, toplam katılımcı sayısının 20 bine ulaştığı tahmin edilmektedir.

5.3.1. Resmi konferans

Resmi Konferans 3 Haziran 1996'da başlayıp konferansın son günü olan 14 Haziran 1996'ya kadar devam etmiştir. Devlet ve hükümet başkanlarının katıldığı Zirve Bölümü 12-14 Haziran tarihleri arasında gerçekleşmiştir.

Resmi konferansa ek olarak, Ortaklık Komitesi olarak da adlandırılan II. Komite 3-13 Haziran 1996 tarihleri arasında çalışmalarını yürütmüştür. Dünya Kentler ve Yerel Yönetimler Forumu, Dünya Özel Sektör Forumu, Profesyoneller ve Araştırmacılar Forumu, Parlamenterler Forumu, İşçi Sendikaları Forumu, Vakıflar Forumu, Bilimler Akademileri ve Mühendislik Forumu ve STK Forumu temsilcileri görüşlerini delegelere aktarmıştır. II. Komite tarafından hazırlanan rapor Genel Kurul'un son toplantısında sunulmuştur. Tüm bu çalışmaların sonucunda İstanbul Deklarasyonu ve HABİTAT Gündemi Aralık 1996'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylanmıştır (Şekil 5.7).

Şekil 5.7. “İstanbul Deklarasyonu ve HABİTAT Gündemi” raporunun hazırlanma süreci

İstanbul Deklarasyonu ve HABİTAT Gündemi'nin hazırlanması sürecinde Birleşmiş Milletler hazırlık toplantıları gerçekleştirmiş, burada bu rapor tartışılmış ve nihai metin İstanbul'daki resmi konferans sırasında son halini almıştır. HABİTAT-II Hazırlık Komitesi ilk toplantısı 1994 yılında Cenevre'de, ikincisi 1995'te Nairobi'de, üçüncüsü 1996'da New York'ta gerçekleştirilmiştir. HABİTAT-II Danışma Kurulu üyesi Prof. Dr. Ali Türel Hazırlık Komitesi toplantılarından ilkinin şu sözlerle aktarmıştır: (12.11.2021 tarihli görüşme)

İlk hazırlık komitesi toplantısı Cenevre'de yapıldı. Cenevre konferansında biz çok rahat bir şekilde görüşlerimizi açıklıyorduk. Önceden; sanırım bilimsel bir komisyonun getirdiği bir format, bir metin var, ana başlıklar var, onlar üzerinde çalışılıyordu. Tek tek o başlıklar ekranda tartışılıyor ve yeniden şekillendiriliyordu. Dolayısıyla hazırlık toplantılarında aslında HABİTAT Gündemi'nin %90'ı, belki daha fazlası yazılıyordu. Son bazı konular üzerinde son toplantıda nüanslar yapılıyordu. Cenevre'de çok rahattık.

HABİTAT-II Danışma Kurulu üyesi Prof. Dr. Ali Türel Nairobi'de gerçekleşen ikinci Hazırlık Komitesi toplantısını şu sözlerle aktarmıştır:

BM toplantılarında ittifaklıklar söz konusu, mesela Amerika, Avrupa birliği gibi. Onlarla çok sert tonda tartışmayız toplantı içinde ama toplantı dışında, mümkünse de önceden konuları konuşur, orada öyle bir kural olduğunu öğrendik. Nairobi'ye gittiğimizde bu daha net oldu. Sabahlara kadar toplantılar sürüyordu. G77 ve Çin, Avrupa Birliği, Amerika gibi gruplar vardı ve gruplar olarak konuşuluyordu. Mesela İran daha bağımsız olarak çok daha rahat konuşuyordu. İlk bir metin var elimizde, bu böyle denilmez şu şöyle uygun değil, şöyle olmasını öneriyoruz diyorsunuz. Katılıyorlarsa, bir ses çıkmıyorsa, tamam diyen olabiliyor veya itiraz ediliyor öyle değil de böyle diyelim diyor. Uzun uzun tartışmalar oluyor. Bazen bir cümle üzerinde saatlerce konuşuluyor. Çok uzun bir süreçte o HABİTAT Gündemi oluşturulmuş oldu. Nairobi'de o gruplar adına konuşma daha belirgindi. Dolayısıyla biz HABİTAT Gündemi'nin oluşmasına diğer ülkeler gibi, ama ev sahibi olarak biraz daha ağırlığımızın olduğunu hissederek katkıda bulunduk. Dolayısıyla bizim ne dediğimiz dikkate alınıyordu çünkü Türkiye önemli bir ülke olarak katılıyordu.

HABİTAT-II Danışma Kurulu üyesi Prof. Dr. Ali Türel New York'ta gerçekleşen üçüncü Hazırlık Komitesi toplantısını şu sözlerle aktarmıştır:

Son hazırlık komitesi New York'ta oldu, New York'a gittiğimizde birdenbire havanın değiştiğini gördük. New York toplantısında şu ortaya çıktı ki; artık esas itibarıyla her ülkenin en kıdemli, en parlak kişisi (her ülke grubunun büyükelçisi var, mensupları var, genelde o konuşmayı yapacak uzmanları vardır ve çok da bilgilidir) konuşuyordu. Dolayısıyla New York'ta artık bireysel konuşma bitmişti. Gruplar olarak artık konuşuluyordu, AB adına konuşuluyor örneğin. Ev sahibi ülke olarak Türkiye'nin bir avantajı vardı. Ama artık mesela G77 ve Çin adına o ortamdaki, en yetkili kişi

konusuyordu. Saflar daha net ve açık hale getirilmişti. Dolayısıyla düzeltilecek çok önemli bir şey yoksa, nüans gibi orada çok fazla girilmiyordu araya. Genellikle farklı bir şeyler varsa daha çok dışarıda ilgilileri görerek söylüyorlardı. Çünkü Genel Kurul'da bir şey söylediğin zaman örneğin Avrupa Birliği adına katılan kişinin tek başına orada karar vermesi mümkün olmayabilir, çünkü AB kaç tane ülkeden oluşuyorsa o zamanda konuşan kişi onların tamamını temsil ediyor. Amerika adına katılan kişinin merkezine sorması gerekebilir. Ama burada biraz daha gruplar adına söz alınıyordu ve hepsinde de ortaya çıktı ki böyle Genel Kurul'da tek başına bir şey yapmak sonuç almak açısından çok mümkün olmayabiliyor onun için ön ilgili gruplarla, mesela AB temsilcisi, Amerika ve G77'nbin temsilci kişiyle önceden, onu da zaten Dış İşleri mensupları yapıyordu, işte bizim şöyle bir konumuz var, getirmek istiyoruz diyordu.

Tüm bu Hazırlık Komitesi toplantılarından sonra ise İstanbul'da gerçekleşen Konferans'ın son gününde, 14 Haziran'da İstanbul Deklarasyonu ve HABİTAT Gündemi kabul edilmiştir. İstanbul Deklarasyonu ve HABİTAT Gündemi “herkese yeterli konut” ve “kentleşen dünyada sürdürülebilir insan yerleşimleri” olmak üzere iki ana temaya odaklanmıştır.

5.3.2. Paralel etkinlikler

HABİTAT-II Konferansı'nda resmi konferansın yanı sıra paralel etkinlik olarak Forumlar düzenlenmiştir. Bunlar; Dünya Kentler ve Yerel Yönetimler Forumu, Dünya Özel Sektör Forumu, STK Forumu, Profesyoneller ve Araştırmacılar Forumu, Parlamenterler Forumu, İşçi Sendikaları Forumu, Vakıflar Forumu, Bilim Akademileri ve Mühendislik Forumu, İnsan Dayanışması Forumu'dur. Bunun yanı sıra HABİTAT Sekreteryası tarafından düzenlenen “En İyi Uygulamalar Sergisi” ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'na hazırlattırılan “Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme” ve “Dünya Kenti İstanbul” sergileri düzenlenmiştir.

HABİTAT-II Konferansı kapsamında çok sayıda kültür ve sanat etkinliği de düzenlenmiştir (Şekil 5.8). HABİTART adı verilen programda konferansın başlangıcından son gününe kadar 1000'e yakın kültür ve sanat etkinliği gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda HABİTAT-II Konferansı'nın açılışı Açıkhava Tiyatrosu'nda 500 sanatçının katılımıyla gerçekleştirilen ve Türkiye'nin kültürel mozağini müzik ve dansla yansıtan “Lirik Tarih” gösterisi düzenlenmiştir. Kapanışta ise Boğaziçi Köprüsü üzerinde ışık, ses ve havai fişek gösterileri düzenlenmiştir. Ayrıca “Beyazperdenin Ardındaki Kentler” konulu uluslararası film festivali düzenlenerek 89 filmin gösterimi yapılmıştır. TOKİ tarağından hazırlattırılan

“Öteki” adında çağdaş sanat sergisi düzenlenmiştir. İTÜ Taşkışla Kampüsü’nde STK Forumu kapsamında 150’ye yakın sanatsal etkinlik de yer almıştır. İstanbul Uluslararası Tiyatro Festivali, İstanbul Uluslararası Müzik Festivali, Yapı Kredi Gençlik Festivali de HABITART kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerdir.

HABITAT II KENT ZİRVESİ PROGRAMI

17 MAYIS - 14 HAZİRAN 1996

KAYITLAR																
	Pt 27	Pr 30	Cu 31	Ct 1	Pz 2	Pt 3	Sl 4	Çr 5	Pr 6	Cu 7	Ct 8	Pz 9	Pt 10	Sl 11	Çr 12	Pr 13
SABAH	Forumlar için kayıtlar		AKS													
			Kentler ve Yerel Yönetimler Kurultayı													
			TAŞ													
			GUM													
			Özel Sektör Forumu													
			MES													
			Parlamentarler Forumu													
			BÜ													
			SAB													
			MAR													
ÖĞLEDEN SONRA	BM kayıtları															
AKŞAM																

DİYALOGLAR

ÖZEL ETKİNLİKLER

ETKİNLİK ALANLARI

21. Yüzyılda Kentlerin Geleceği

1. İstihdam ve üretim
2. Kentlerin biçimi
3. Ulaşım
4. Kentsel fizyoloji, metabolizma, çevre
5. Yurttaşlık ve demokrasi
6. Kırsal / kentsel bağlantılar
7. Kentler ve bilgi toplumu

1. Film şenliği
2. STK forumu açılışı
3. Otel TV'si / Habitat II
4. Açılış ve ödülleri
5. Kitap sergisi ve satışı
6. Fotoğraf sergisi
7. Açık hava afiş sergisi
8. En iyi uygulamalar sergisi
9. Anadolu ve İstanbul konulu sergiler
10. Açılış gösterisi
11. Ticaret Fuarı: "Daha iyi kentler için fikirler"
12. Video gösterileri
13. Günlük elektronik danışmalar
14. En iyi uygulamalar ödül töreni
15. Çocuklar yarışması ödülleri
16. Fotoğraf ve 1 dakikalık video festivali ödülleri
17. Genç kentliler meclisi
18. Yaşlı kentliler meclisi
19. Çevre günü ödülleri
20. Sokak gösterileri: "Kentimizin keyfini çıkarın"
21. Pop müzik konseri
22. Dayanışma çesmesi
23. Kapanış gösterileri
24. Kapanış resepsiyonu
25. Açılış öncesi
26. Özel sektör formunda en iyi uygulamalar ödülleri

LKM Lütfi Kırdar Konferans Merkezi

CRR Cemal Reşit Rey Konser Salonu

AKS Askeri Müze Kültür Sitesi

TAŞ İTÜ Taşkışla Kampüsü

AKM Atatürk Kültür Merkezi

AHT Açık Hava Tiyatrosu

HCC Hilton Convention Center

DBS Dolmabahçe Sarayı

MAR The Marmara

MES Muhsin Ertuğrul Sahnesi

BÜ Boğaziçi Üniversitesi

GÜM İTÜ Gümüşsuyu Kampüsü

SAB Sabancı Center

Şekil 5.8. HABITAT-II Konferansı programı (Anonim, 1996)

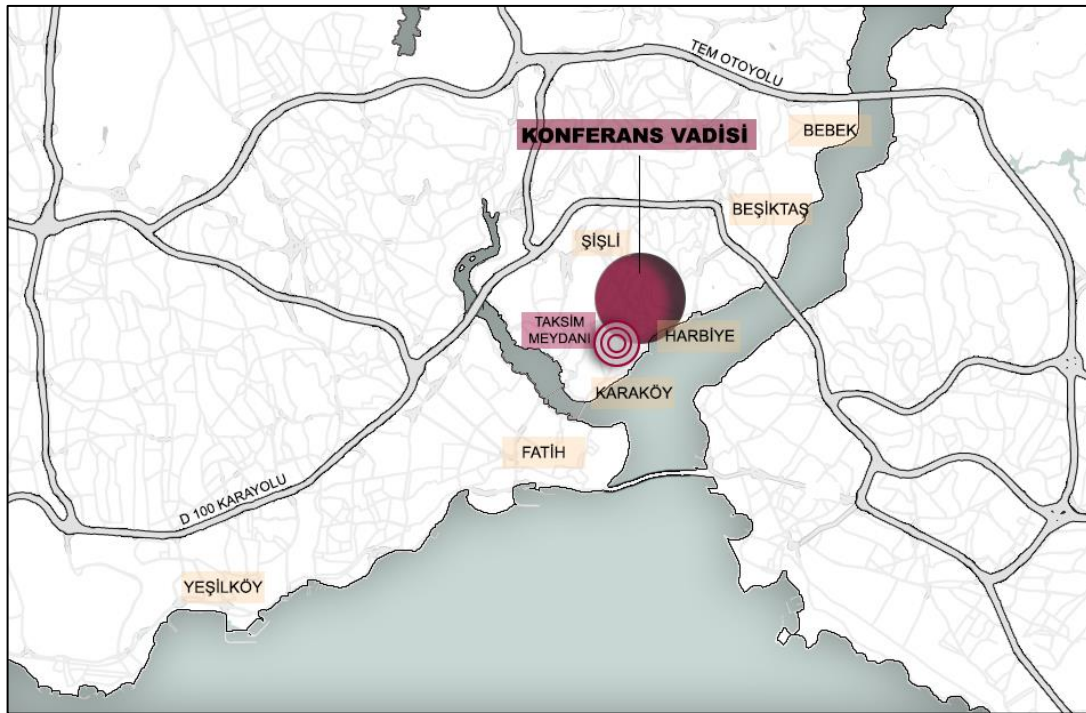
5.4. HABİTAT-II Konferansı'nın Mirasları

HABİTAT-II Konferansı'nın kentte bıraktığı miraslar mekânsal düzenlemeler, imaj ve tanınırlık, toplumsal kazanımlar ve kongre, konferans gibi politik mega etkinliklerden kalabilecek miras tipolojisi olan “kent ve kentliye ilişkin yeni kavramlar/vizyon” başlıkları doğrultusunda incelenmiştir.

5.4.1. Mekânsal düzenlemeler

Mekânsal düzenlemeler mega etkinliklerin en belirgin ve somut miraslarındandır. Mega etkinlikler için yapılan, etkinlikten kaynaklı tüm mekânsal değişiklikler etkinlik mirası olarak değerlendirilmektedir. Etkinlik için inşa edilen yapılar, yeşil alan, meydan ve yol gibi organizasyon görevlileri ya da kent yetkilileri tarafından gerekli görülen kentteki genel gelişmeler ve teknik altyapı düzenlemeleri kentsel mekanda gerçekleşen tüm kalıcı değişiklik ve düzenlemeler miras olarak tanımlanmaktadır.

HABİTAT-II Konferansı İstanbul kent merkezinde, Taksim Meydanı'nın yakınında Şişli İlçesi'ne bağlı Harbiye mahallesinde gerçekleşmiştir (Harita 5.1). Bu alan HABİTAT-II Konferansı sonrasında “Konferans Vadisi” olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

Harita 5.1. Konferans vadisinin konumu

Konferans Vadisi'nin bulunduğu bölgenin planlı gelişim sürecine bakıldığında; bu alandaki kongre ve konferans mekanlarının 1937 yılında Henry Prost'un İstanbul için hazırladığı plan ile birlikte gelişmeye başladığı görülmektedir. Prost Planı'nda Taksim Meydanı ve Konferans Vadisi'nin bulunduğu alan 2 no'lu park alanı olarak adlandırılmıştır (Harita 5.2).

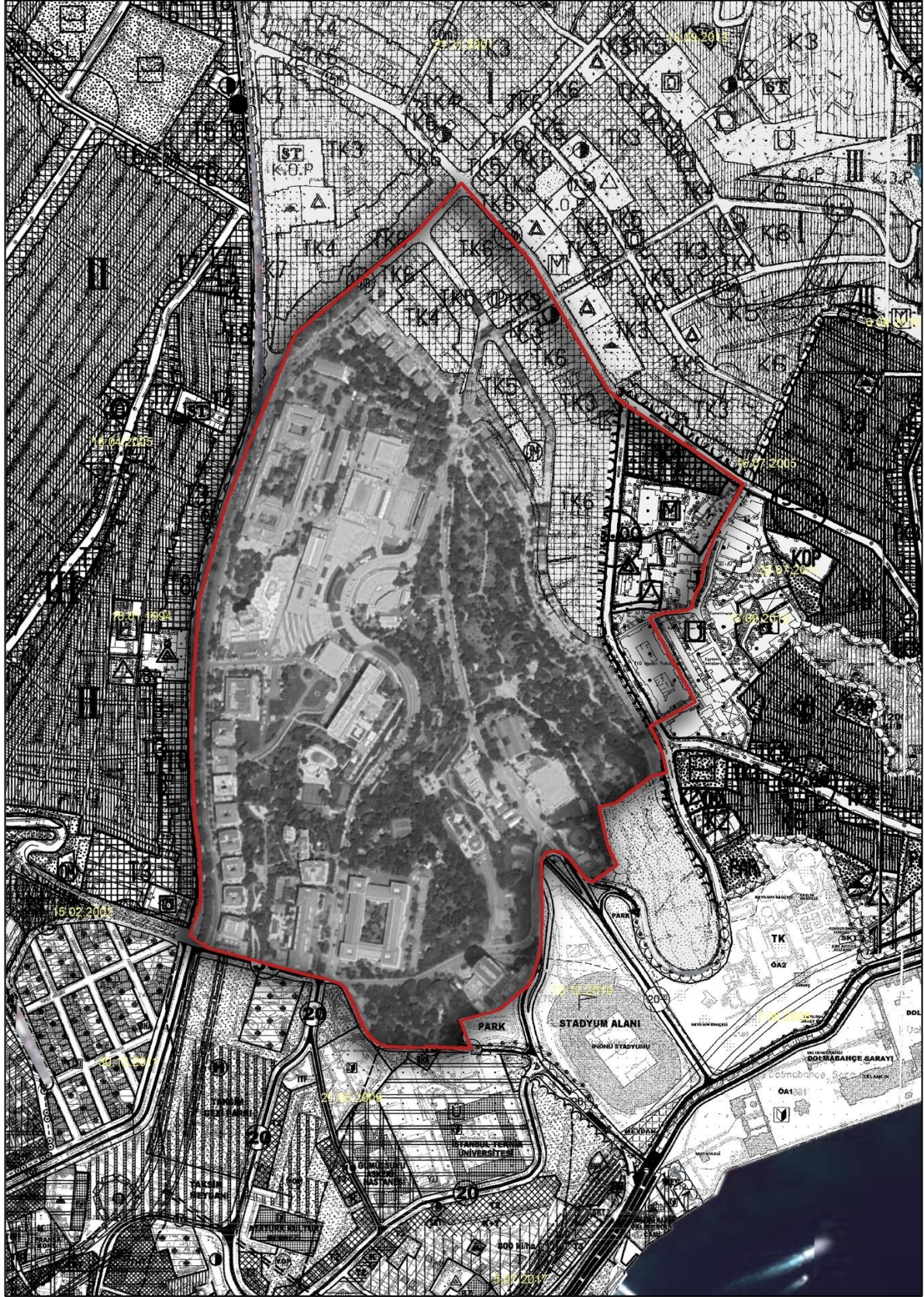
Harita 5.2. Henry Prost tarafından hazırlanan İstanbul Avrupa Yakası master planında 1 no'lu ve 2 no'lu park alanı (Bilsel ve Zelef, 2011)

Prost Planı'nda 2 no'lu park alanı büyük bir gelişme içinde olan konut bölgesinin dinlenme ve eğlence merkezi olarak planlanmıştır. Ayrıca açık hava tiyatrosu, spor sarayı, sergi salonları ve çeşitli spor yarışmalarının düzenlenebileceği geniş yeşil alanları içermektedir (Aydemir, 2008). Harita 5.3'te görüldüğü gibi İstanbul Teknik Üniversitesi kampüsleri, Harbiye Ordu Evi, İnönü Stadyumu Prost Planı'nda da yer almaktadır. Ayrıca büyük bir yeşil alan olarak planlanan Maçka Vadisi görülmektedir.

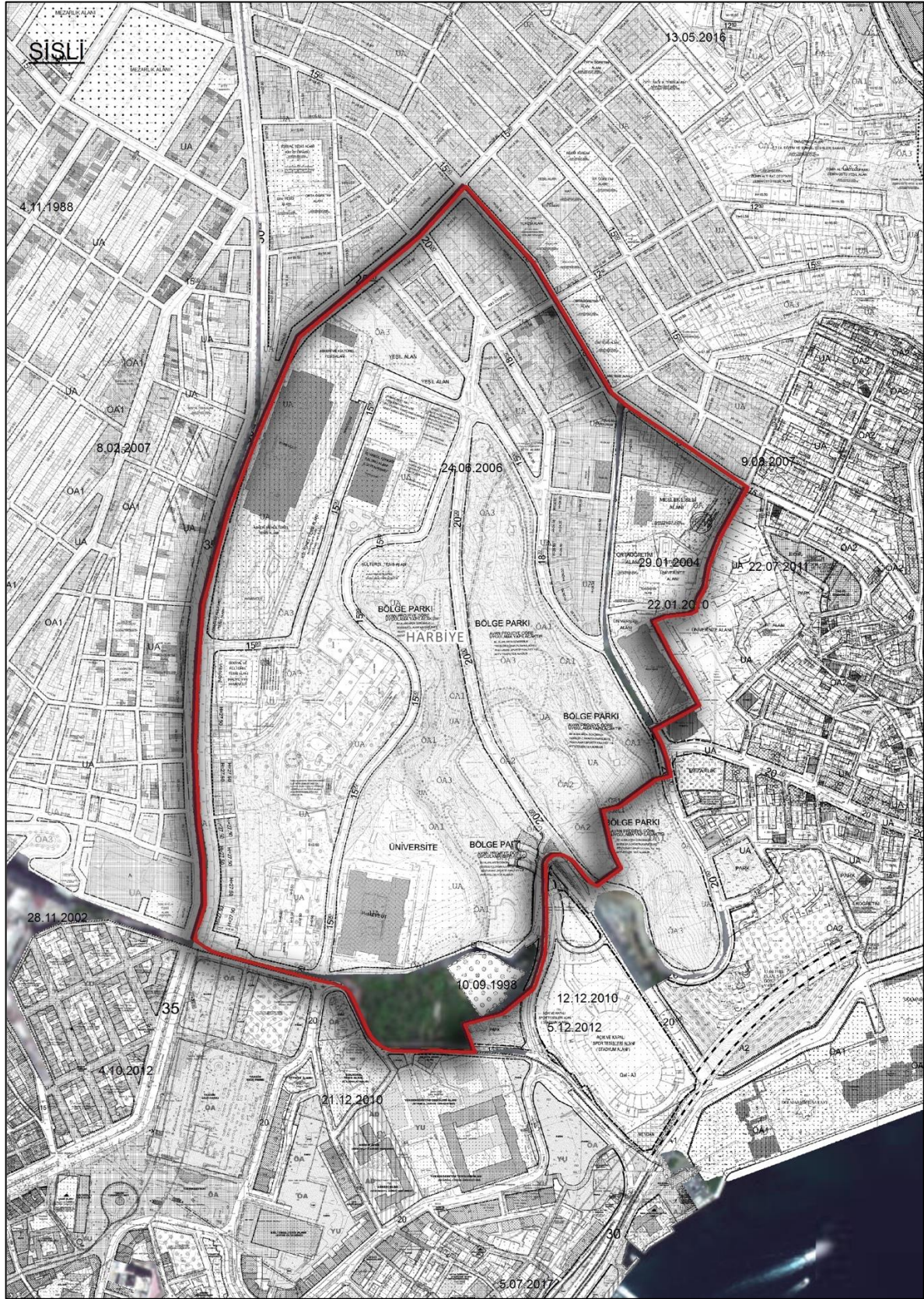

Harita 5.3. 2 No'lu park planı (Özler, 2007'den akt. Anonim, 2012)

Bu alanda Prost Planı'ndan sonra 1954 yılında “Şişli İlçesi ve Çevre Yerleşimleri için Nazım İmar Planı” adında bir plan hazırlanmıştır. 1986 yılında ise “Şişli Merkez ve Çevresi Nazım İmar Planı” hazırlanmıştır. Yapılan son plan ise “Şişli Merkez ve Çevresi Revizyon Nazım İmar Planı (2003)” (Harita 5.4) ve “Şişli Merkez ve Çevresi Uygulama İmar Planı (2006)” dır (Harita 5.5). Sonrasında ise İstanbul II numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'nun 11.04.2007 gün ve 959 sayılı kararı ile Harbiye tarihi ve kentsel sit alanı olarak ilan edilmiştir.

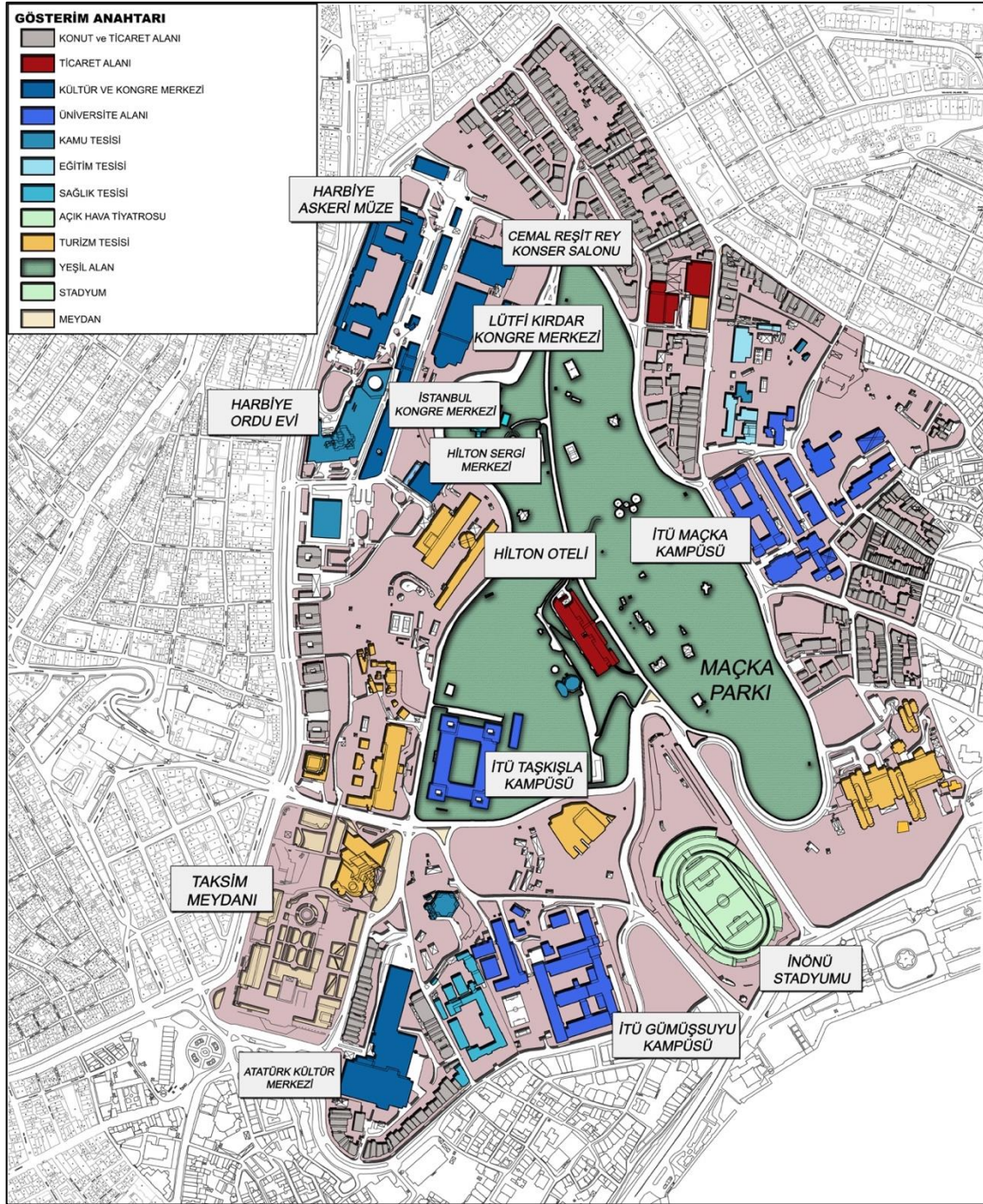

Harita 5.4. Şişli merkez ve çevresi revizyon nazım imar planı (29.12.2003) (Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2021)

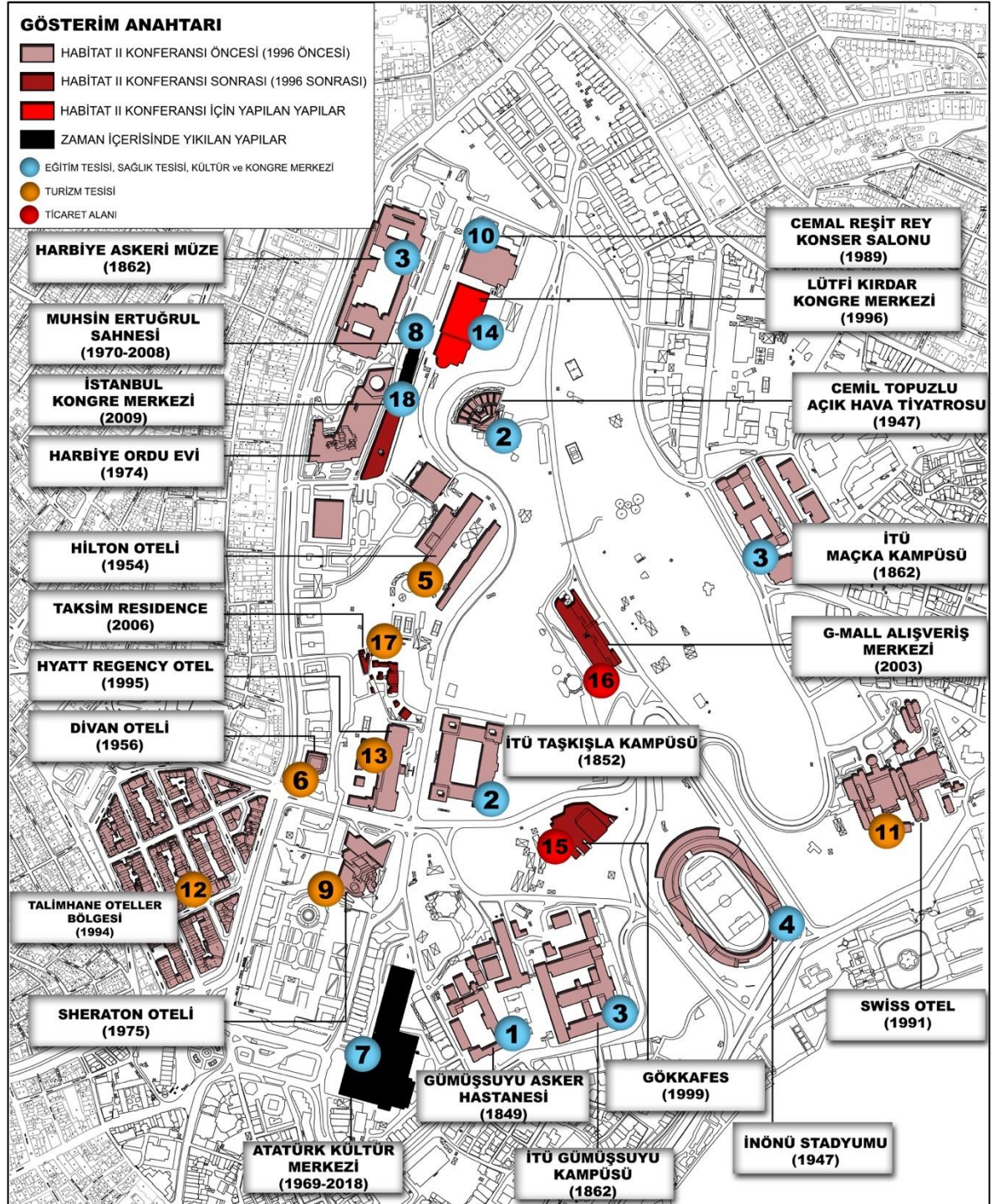
Harita 5.5. Şişli merkez ve çevresi uygulama imar planı (24.06.2006) (Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2021)

Konferans Vadisi ve çevresi mevcut arazi kullanım durumuna bakıldığında, alanda Lutfi Kırdar Kongre Merkezi, Harbiye Askeri Müze, Cemal Reşit Rey Konser Salonu, İstanbul Kongre Merkezi, Hilton Sergi Merkezi, Atatürk Kültür Merkezi gibi kültür ve kongre mekanlarının bulunduğu görülmektedir. Kent merkezine yakın olması nedeniyle çok sayıda turizm tesisinin bulunduğu alanda ayrıca İstanbul Teknik Üniversitesi'nin Taşkışla, Maçka ve Gümüşsuyu kampüsleri yer almaktadır (Harita 5.6).

Harita 5.6. Konferans vadisi ve çevresi arazi kullanımı

Prost Planı'nda bu alan çeşitli spor, sergi ve eğitim mekanlarının yer alacağı bir bölge olarak tasarlanmıştır. Bu alandaki ilk yapılar; 1966 yılında askeri müzeye dönüştürülmesi kararlaştırılan Harbiye Kışlası (1841), 1846-1852 yıllarında inşa edilen İTÜ Taşkılla binası, 1850-1862 yılları arasında inşa edilen İTÜ Gümüşsuyu kampüsü yapıları ve 1873 yılında inşa edilen İTÜ Maçka kampüsü yapılarıdır. 1947 yılında Cemil Topuzlu Açık Hava Tiyatrosu ve İnönü Stadyumu inşa edilmiştir. 1949 yılında Avrupa Güreş Şampiyonası'nın İstanbul'da yapılmasına karar verilmesi üzerine 1948 yılında İstanbul Spor ve Sergi Sarayı (1988 yılında İstanbul Lütü Kırdar Spor ve Sergi Sarayı adı verilmiştir) yapılmıştır. İstanbul Spor ve Sergi Sarayı 1996 yılında gerçekleşen HABİTAT-II Konferansı için uluslararası bir kongre merkezine dönüştürülmüştür. 1954 yılında Hilton Oteli ve 1956 yılında Divan Oteli inşa edilmiştir. 1970 yılında Muhsin Ertuğrul Sahnesi yapılmış ve 2008 yılında bu sahnenin yıkılarak yeniden inşa edilmesine karar verilmiştir. 1975 yılında Sheraton Oteli inşa edilmiştir. 1989 Cemal Reşit Rey Konser Salonu yapılmıştır. 1991 Swiss Oteli, 1994 yılında Talimhane Oteller Bölgesi, 1995 yılında Hyatt Regency Otel, 1999 yılında Gökkafe (Süzer Plaza), 2003 yılında G-Mall Alışveriş Merkezi ve 2006 yılında Taksim Residence yapılmıştır. 2009 yılında ise yıkılan Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu'nu da içine alan yeni bir kongre merkezi yapılmasına karar verilmiştir. İstanbul Kongre Merkezi adıyla Lütü Kırdar Uluslararası Kongre Merkezi'nin bitişiğinde yeni bir kongre merkezi yapılmış ve bu alanın ulaşım sistemi yeniden kurgulanmıştır (Harita 5.7).

Harita 5.7. Konferans vadisi ve çevresindeki yapıların yapım yılları

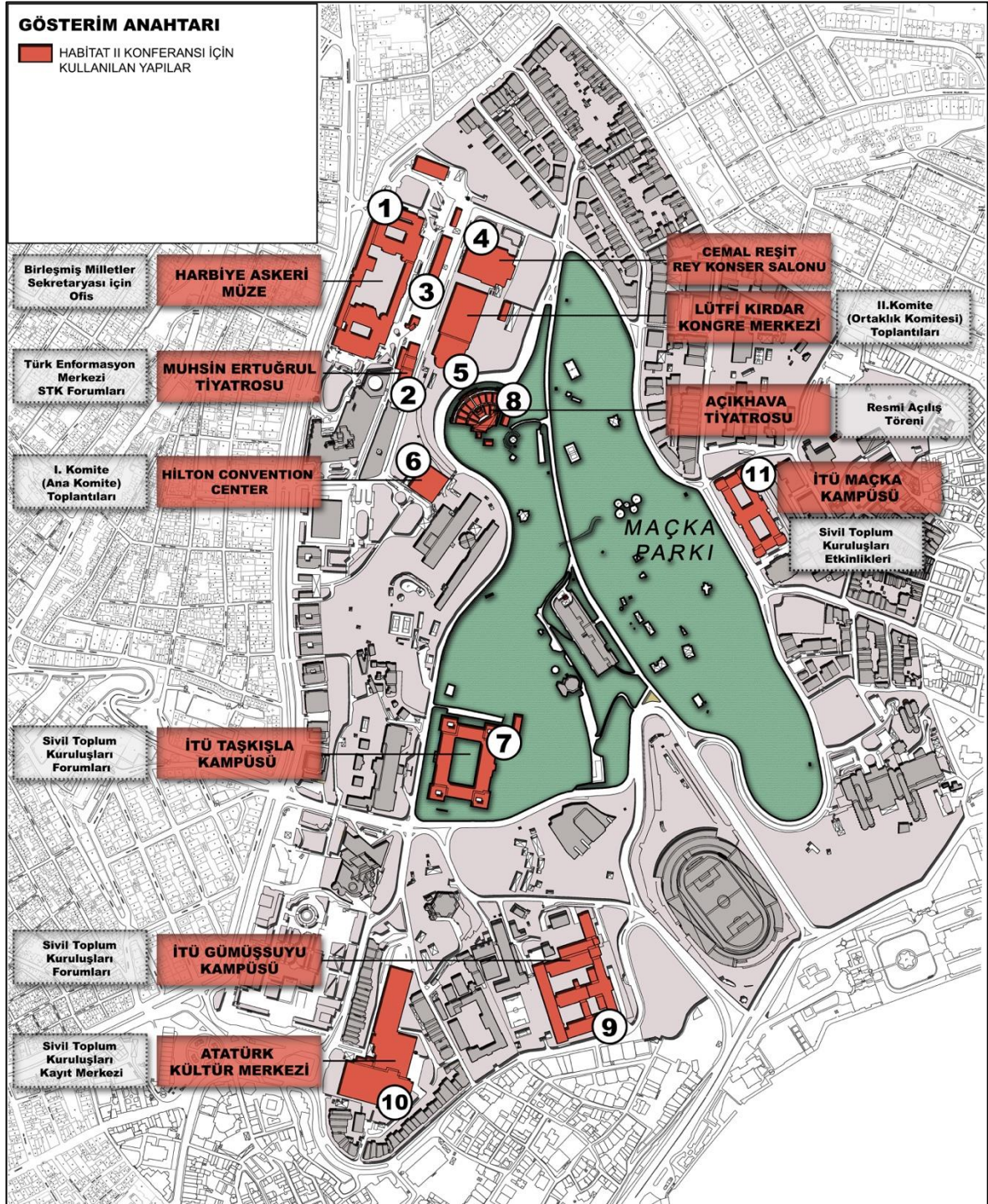
Konferans Vadisi'ne detayda bakıldığında ise ana mekan Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre Merkezi (Resim 5.3'te 5 numaralı) olmuştur. Bununla birlikte bu alan Hilton Sergi Merkezi (6), Cemal Reşit Rey Konser Salonu (4), Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu (2), Medya Merkezi (3) Harbiye Askeri Müze (1), Açık hava Tiyatrosu (8), İTÜ Taşkılla Kampüsü'nden (7) oluşmaktadır. Çevresinde bulunan İTÜ Maçka Kampüsü, Gümüşsuyu

Kampüsü ve Atatürk Kültür Merkezi de HABİTAT-II Konferansı için kullanılan mekanlardandır (Resim 5.3).

Resim 5.3. Konferans Vadisi (Kaynak: İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi)

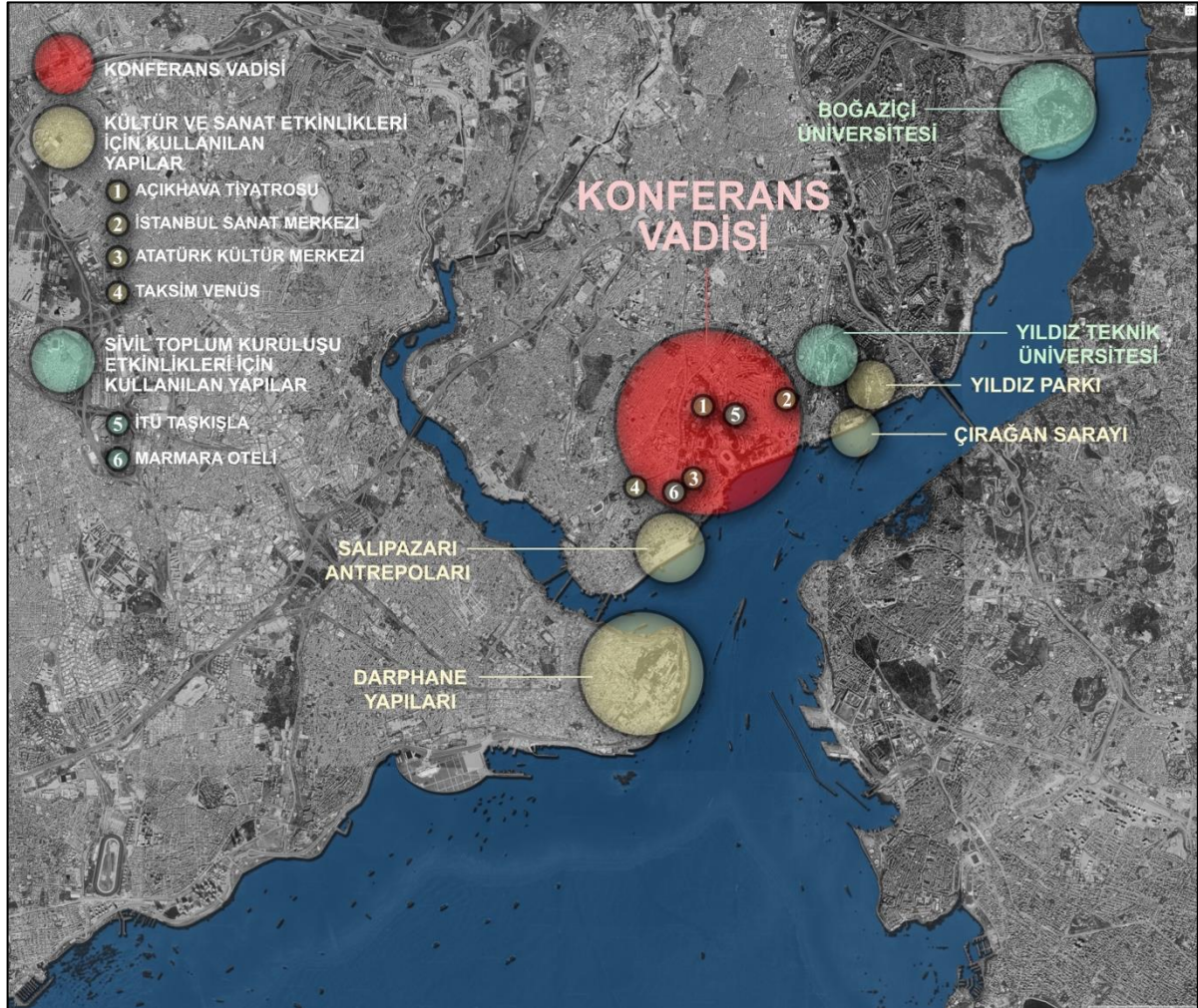
Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre Merkezi, HABİTAT-II Konferansı'nın ana binası olmuştur ve genel kurul toplantıları burada gerçekleşmiştir. Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre Merkezi'nin yanında bulunan Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda ise Ortaklık Komitesi olarak adlandırılan İkinci Komite toplantıları gerçekleşmiştir. Hemen yakındaki Muhsin Ertuğrul Tiyatrosu Türk Enformasyon Merkezi olarak kullanılmanın yanı sıra STK Forumları ve Parlamenter Forumu toplantıları için ayrılmıştır. Harbiye Askeri Müze ise Birleşmiş Milletler sekretaryası mensupları için çalışma mekanları olarak kullanılmıştır. Hilton Oteli'ne ait Hilton Sergi Merkezi'nde üye ülkelerin temsilcilerinin yer aldığı Birinci Komite toplantıları gerçekleşmiş ve bununla birlikte burası üye ülkeler için büro olarak kullanılmıştır. İTÜ Taşkışla kampüsünde sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) etkinlikleri gerçekleşmiştir. Konferans Vadisinin hemen yakında bulunan İTÜ Maçka Kampüsü de sivil toplum kuruluşları etkinlikleri için ayrılmıştır. İTÜ Gümüşsuyu Kampüsü'nde ise Özel Sektör Forumu gerçekleşmiştir. Atatürk Kültür Merkezi konferansa katılan sivil toplum kuruluşlarının kayıtları için kullanılmıştır. Konferans Vadisi içerisinde bulunan Açık hava Tiyatrosu'nda ise konferansın resmi açılışı gerçekleşmiştir (Harita 5.8).

Harita 5.8. Kongre vadisi içerisindeki yapılar ve konferans için kullanım amaçları

Konferans Vadisi'nde bulunan yapıların yanı sıra Hilton Otel Balo Salonu, Sabancı Center, Boğaziçi Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Çırağan Otel ve Marmara Otel de HABİTAT-II Konferansı kapsamında gerçekleştirilen sivil forum etkinlikleri, Topkapı Sarayı'nda bulunan Darphane yapıları, Salıpazarı antrepoları, Çırağan Sarayı, İstanbul Sanat Merkezi, Taksim Venüs, Yıldız Parkı ve Kongre Vadisi içerisinde yer alan Atatürk

Kültür Merkezi ve Açık hava tiyatrosu konferans kapsamında gerçekleştirilen kültürel ve sanatsal etkinlikler için kullanılmıştır (Harita 5.9).

Harita 5.9. Habitat II Konferansı kapsamında kentin farklı noktalarında kullanılan yapılar

Kongre Vadisi içerisinde ve çevresindeki yapılarda HABİTAT-II Konferansı için çeşitli değişiklikler ve düzenlemeler yapılmıştır. Bu yapılar arasından en büyük değişiklik öncesinde spor ve sergi sarayı olarak kullanılan “Lütfi Kırdar Kongre Merkezi’nin” yapılması olmuştur. Değişikliklerin gerçekleştiği diğer yapılar ise “Darphane-i Amire” binası, “Salıpazarı antrepoları”, “İTÜ Taşkılla, Gümüşsuyu ve Maçka Kampüsleri” ile “Harbiye Ordu Evi”, “Harbiye Kültür Merkezi” ve “Jimnastikhane Binası"dır.

Lütfi Kırdar Spor ve Sergi Sarayı 1948 yılında bir sonraki yıl Avrupa Güreş Şampiyonası’nın İstanbul’da yapılmasına karar verilmesi sonucunda inşa edilmiş bir yapıdır. Dönemin valisi Lütfi Kırdar tarafından yapılan binaya daha sonra Lütfi Kırdar

Spor ve Sergi Sarayı adı verilmiştir. 1949 yılında Avrupa Güreş Şampiyonası için hizmete açılmış ve 1996 yılına kadar çeşitli spor ve sergi etkinlikleri için kullanılmıştır. 1996 yılında HABİTAT-II Konferansı'nın İstanbul'da gerçekleşmesi üzerine ise bu yapı uluslararası kongre merkezine dönüştürülmüştür. Lütü Kırdar Uluslararası Kongre Merkezi HABİTAT-II Konferansı'nın ana binası olmuştur (Resim 5.4 ve 5.5).

Resim 5.4. Lütü Kırdar Uluslararası Kongre Merkezi proje görüntüleri (Kaynak: İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi)

Resim 5.5. Lütü Kırdar Uluslararası Kongre Merkezi dönüşümünden görüntüler (Kaynak: İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin mülkiyetinde bulunan Lütü Kırdar Uluslararası Kongre Merkezi'nin kullanımı HABİTAT-II Konferansı için 1994 yılında, 49 yıllığına Turizm Bakanlığı'na devredilmiştir. Turizm Bakanlığı ve TOKİ arasında imzalanan Protokol uyarınca binanın yapımının tamamlanması için TOKİ tarafından Geliştirme ve Destekleme Fonu'ndan kaynak sağlanmıştır. İnşaat Kayalar İnşaat firması tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapım için gerekli mali kaynak Başbakanlık Toplu Konut İdaresi

Başkanlığı kanalı ile Geliştirme ve Destekleme Fonu'ndan sağlanmış ve yaklaşık 40 milyon dolar tutarındaki ödenekle bina inşaatı tamamlanmıştır (İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi).

Yiğit Gülöksüz (Dönemin Toplu Konut İdaresi Başkanı, 15.09.2021 tarihli görüşme) Lütfi Kırdar Kongre Merkezi'nin yapım sürecini şu sözlerle açıklamaktadır:

Lütfi Kırdar binasının ilk yapılışı 1940'ların sonu galiba. Avrupa Güreş müsabakalarına talip olmuşuz ve almışız. Ama bina yok. İşte o zaman Lütfi Kırdar dönemin valisi. O zaman alelacele Avrupa Güreş müsabakalarının yapılacağı bina olarak o bina yapılmış. Şimdi 4 yıllık bir sürenin iki senesini boşa harcadıktan sonra iş bana geldiği zaman durum şuydu. Bina belediyenin elinde. Biz belediyeye para aktaramayız. Turizm bakanlığına devredildi 49 yıllığına. Onun yarısı geçti, sonunda belediyenin olacak yani. Biz Turizm Bakanlığı'na parayı devrettik, ihaleyi onlar yaptılar. O binanın yapımı kararlar ve ihale süreci dışında 8 buçuk aydır, yani açılış günü bitti. Son zamanlarda iki vardiya, son haftalarda üç vardiya şeklinde çalışıldı. O bina o şekilde tamamlandı. Yüksek Planlama Kurulu kararı alarak bizim geliştirdiğimiz Geliştirme Destekleme Fonu'ndan 40 milyon dolara tamamladık binayı.

HABİTAT-II Konferansı sonrasında artan talebi karşılayabilmek için 2000 yılında mekanı genişletme kararı alınmış ve "Rumeli Fuar ve Sergi Merkezi" inşa edilmiştir. Ayrıca 2009 yılında Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre Merkezi'nin bitişiğine "İstanbul Kongre Merkezi" adıyla yeni bir kongre merkezi yapılmıştır.

Habitat II Konferansı ile 1996 yılında inşa edilen Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre Merkezi sonraki yıllarda ulusal ve uluslararası çok sayıda konferansa ev sahipliği yapmıştır. Habitat II Konferansı'nın başlattığı bu etkinin sonraki yıllarda da devam ettiği görülmektedir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde verilen örnekler de bu sonucu doğrular niteliktedir. Danışma Kurulu üyesi Şule Özökren (02.12.2021 tarihli görüşme) bu durumu şu sözlerle dile getirmektedir:

Habitat II Konferansı sırasında Konferans Vadisi oluşturuldu. Ben Taşkışla'daydım. Taşkışla'da konferans salonları bütün bina elden geçti. Gümüşsuyu'nda bir başka konferans binası yapıldı. Maçka elden geçti. Ayrıca spor sergi sarayı, Cemal Reşit Rey kullanılır hale geldi. Nitekim 2010 yılında ben şahsen konferans vadisini kullandım ve yararlandım. Geniş katılımlı Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA) konferansı gerçekleşti orada. Açılışı Cemal Reşit Rey'de yapıldı. İnsanlar çok hoşlandı. Konferans çok iyi geçti. Çünkü kentin tam merkezinde bir konferans merkezi, her türlü etkinliğe erişebiliyorlardı.

Yapılan bir başka derinlemesine görüşme Lütfi Kırdar Kongre Merkezi'nin Habitat II sonrasında sıklıkla kullanıldığını göstermektedir. Yiğit Gülöksüz (Dönemin Toplu Konut İdaresi Başkanı, 15.09.2021 tarihli görüşme) şu sözleri dile getirmiştir:

40 milyon dolar Lütfi Kırdar'a verildi. Ama orada duruyor. Kendisini muhtemelen 2 yıl içerisinde o parayı çıkardı. Habitat bittikten 5-6 sene sonra sordum, dediler ki Lütfi Kırdar'dan toplantılar için rezervasyon yaptırmak isteyenler için iki veya üç yıl sonrasına randevu veriyoruz.

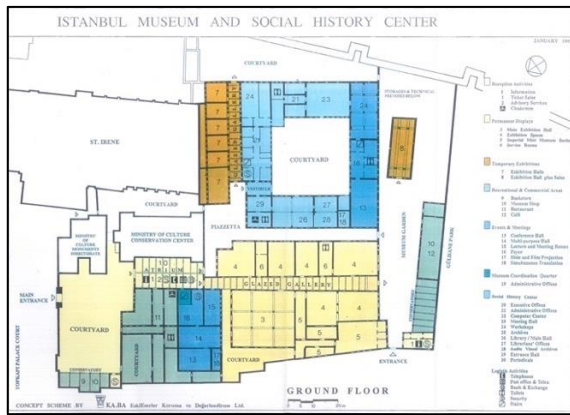
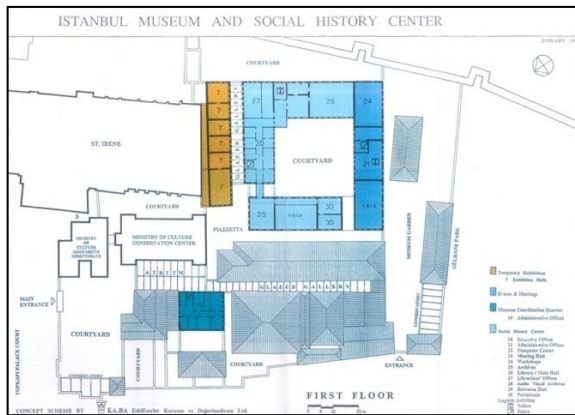
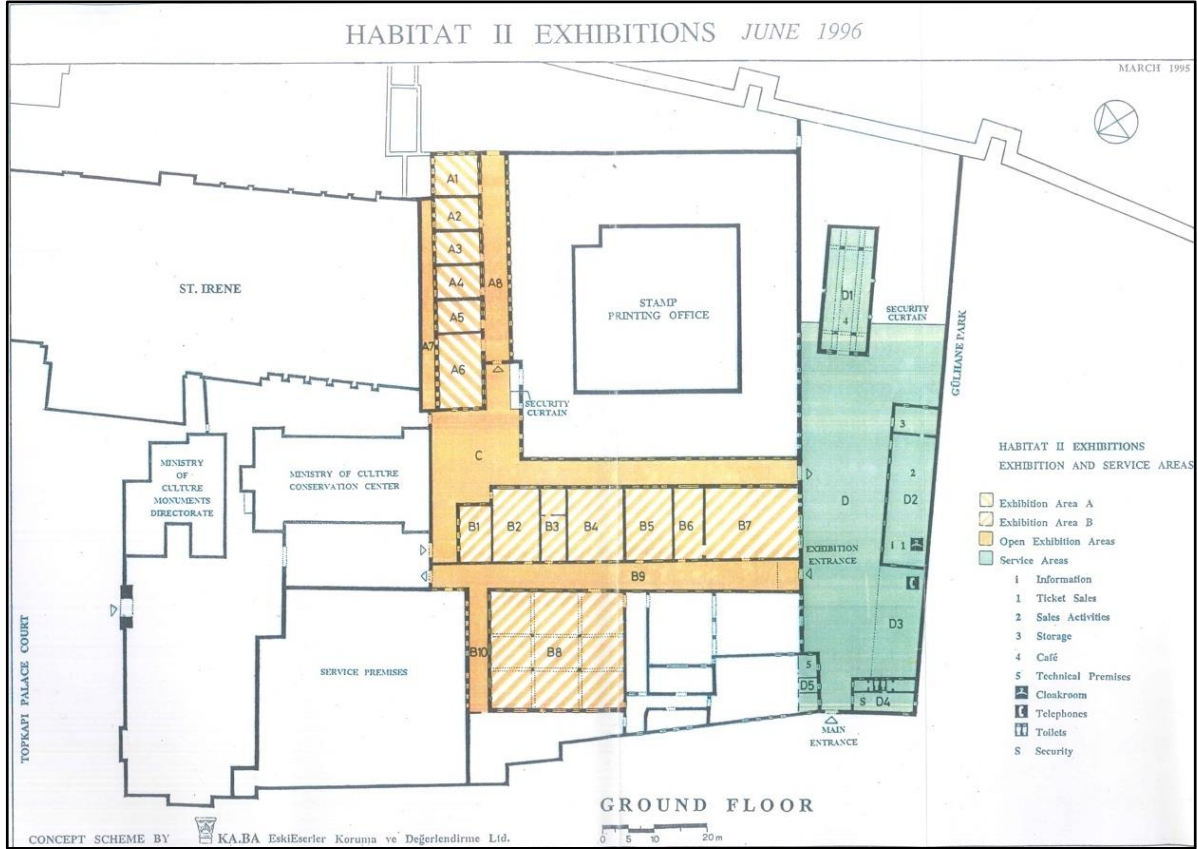
O dönemdeki dergi ve gazeteler de benzer ifadelerin yer aldığı görülmektedir. 1997 yılının Nisan ayında yayınlanan Skylife dergisinde "Lütfi Kırdar'da şimdiden 2004 yılına kadar birçok organizasyon rezervasyonun yapıldığı" dile getirilmektedir (Skylife Dergisi, 1997).

NİSAN '97 PROGRAMI			APRIL '97 PROGRAMME		
1	Nisan	Bilkent Senfoni Orkestrası Konseri	1	April	Bilkent Symphony Orchestra
1	Nisan	Türk-Japon Turizm Semineri	1	April	Turkish-Japanese Tourism Seminar
2-5	Nisan	İstanbul Jinekoloji Ulusal Kongresi	2-5	April	Istanbul National Gynecology Convention
3-4	Nisan	Reklam Afişleri Sergisi	3-4	April	Exhibition of Advertising Posters
8-9	Nisan	Film Festivali Galası	8-9	April	Film Festival Gala
9	Nisan	Gemex Firma Toplantısı	9	April	Gemex Company Conference
10-11	Nisan	Psikiyatri Kongresi	10-11	April	Psychiatry Convention
10-12	Nisan	Sony Firma Toplantısı	10-12	April	Sony Company Conference
14	Nisan	Hairshow	14	April	Hairsbow
15	Nisan	UNICEF Konseri	15	April	UNICEF Concert
25-27	Nisan	Büyükdşir Belediyesi Organizasyonu	25-27	April	Metropolitan Municipality Conference
28-30	Nisan	Karadeniz Dış Ekonomik İlişkiler Toplantısı	28-30	April	Black Sea Foreign Economic Relations Conference

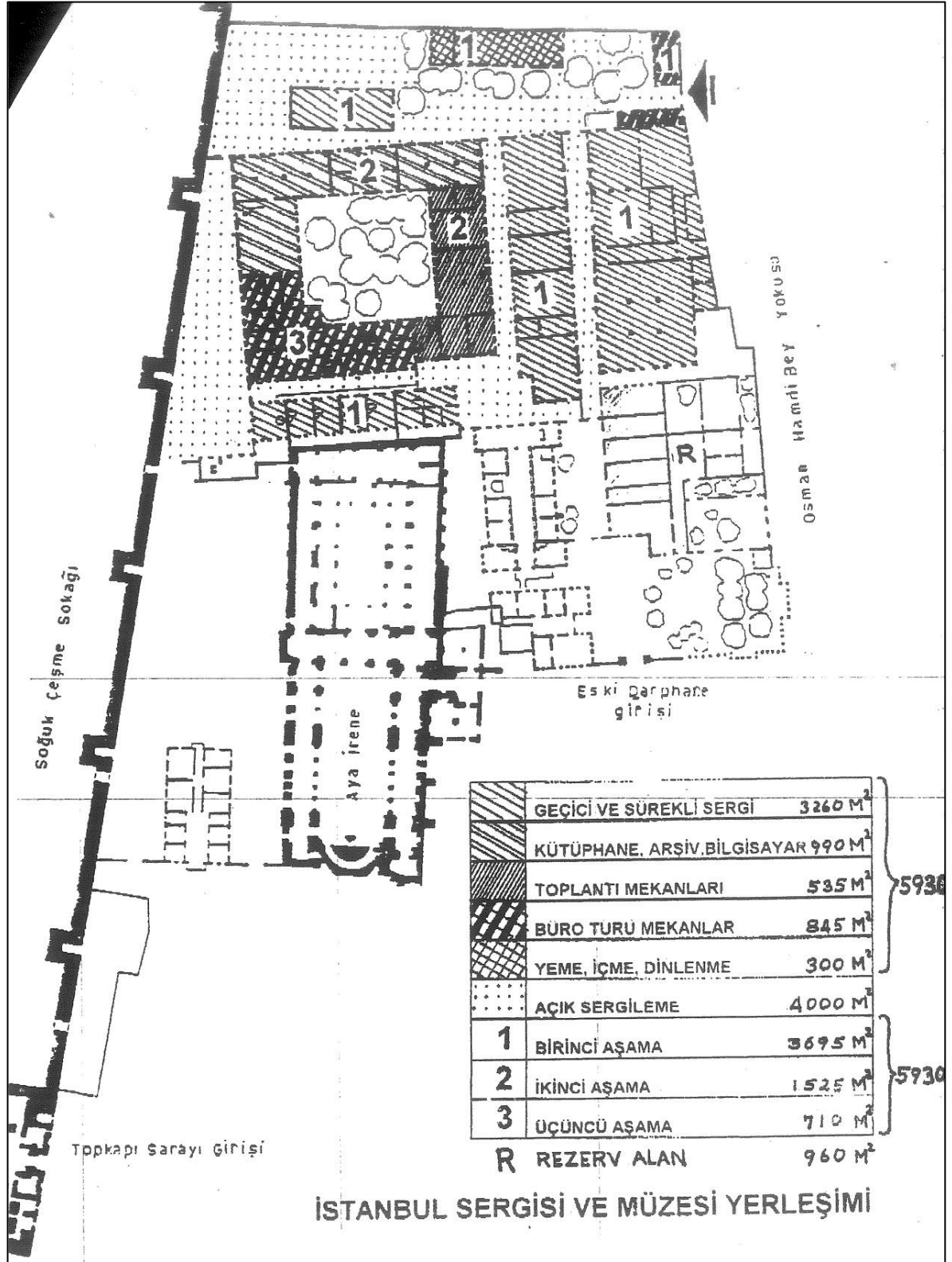
Şekil 5.9. 1996 yılı sonrasında Lütfi Kırdar Kongre Merkezi'nde gerçekleşen konferanslar (Skylife Dergisi, 1997)

"Darphane-i Amire" yapıları ise Topkapı Sarayı'nın 1.Avlu'sunda yer almaktadır. 1967 yılına kadar Darphane olarak kullanılmış, daha sonra Topkapı Sarayı'nın halka açılması ile birlikte 1981 yılına kadar atıl durumda kalmıştır. 1981 yılında Hazine Bakanlığı'ndan Kültür Bakanlığı'na devredilmiş ve binalardan bir kısmı Konservasyon Laboratuvarı ve İstanbul Röleve Müdürlüğü olarak kullanılmaya başlanmıştır (Cengizkan, 2007). HABİTAT-II Konferansı kapsamında gerçekleşecek iki büyük serginin bu yapılarda yapılmasının kararlaştırılması üzerine Darphane yapılarının Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'na devredilmesi gündeme gelmiştir. Darphane yapıları Maliye Bakanlığı'ndan 49 yıllığına Tarih Vakfı'na devredilmiş ve HABİTAT-II Konferansı

sonrasında İstanbul Kent Müzesi'ne dönüştürülmesi kararlaştırılmıştır (Harita 5.10 ve Harita 5.11). Bu yapılarda 1996 yılında “Dünya Kenti İstanbul” ve “Anadolu’da Konut ve Yerleşme” adlı iki sergi düzenlenmiştir (İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi).

Harita 5.10. Darphane-i Amire’de HABİTAT-II Konferansı sergi mekanları projesi

Harita 5.11. Darphane-i Amire binasının İstanbul Müzesi ve Tarih Merkezi'ne dönüştürülmesi projesi

Yiğit Gülöksüz (Toplu Konut İdaresi Eski Başkanı, 15.09.2021 tarihli görüşme) Darphane-i Amire yapılarının sergi mekanına dönüşümünü şu sözlerle açıklamaktadır:

Darphane'ye daha önce Tarih Vakfı Cumhurbaşkanlığı'na bir yazı yazarak buranın bir şehir müzesi ve şehre ilişkin sergi alanı olması talebinde bulunmuştur. Bu Cumhurbaşkanlığı'nca olumlu karşılanmıştı o zaman. Tarih Vakfı iki serginin yapılmasında ve hazırlanmasında görevlendirildi. Tarih Vakfı yoluyla çeşitli protokoller ve anlaşmalar yaptık üniversite hocaları, arkeologlar, tarihçiler, mimarlar ile. Tarih Vakfı bu işi Darphane'de yapmak istiyordu. Peki Darphane ne durumdaydı. Darphane'nin girişinde köşede bir bina var, o ayrı bir bina. Darphane binası. Vakıfların depo olarak kullandığı bina. Ama içinde insanlar yaşıyor. İçinde soba yanıyor, cüruflar buraya atılıyor. Binadan bu cüruflar kaldırılınca bir kat daha çıktı. Yani tamamen doluydu. İki arkeolog Tarih Vakfı, 2 arkeolog Kültür Bakanlığı tuttu. Bir cam kırığı alıyorlar, bakıyorlar, resmini çekiyorlar. Bu şekilde orası temizlendi. Bina elden geçirildi. Bina tamamen koruma ihtisasına Kaba diye bir firma kontrolü altında, Yapı Merkezi adında ciddi bir firma derledi toparladı. Burası Darphane, adı üstünde altın ve gümüş basılıyor. Açtığımız kısım endüstriyel arkeoloji konusu. Yani alttaki kısım kanallarla içinden altının aktığı bir yer. İngiltere ile temaslar kurarak Tarih Vakfından arkadaşlar bu parçaların bazılarını tamamlamaya çalıştılar. Öyle bir hale getirdiler ki Darphane, Darphane olarak nasıl çalışılıyorsa o hale dönüştü. Üstü de camla kaplandı, yukarıdan bakınca aşağı da görüyorsunuz. Darphane binası bir kere Darphane binası haline getirildi. İki, bunun içine bu iki sergi yerleştirildi. Sadece sergi değil, bir sürü HABİTAT ile ilgili kokteyli ve toplantıyı orada yaptık ki aynı zamanda sergiyi gezsinsinler.

Topkapı Sarayı'nda bulunan Darphane yapılarında yapılan düzenlemeler sonucunda, bu yapılar çeşitli kültür etkinlikler için kullanılmaya başlanmıştır. Resim 5.6'da görüldüğü gibi HABİTAT-II Konferansı'nda sonra bu yapılar kentte gerçekleşen kültürel ve sanatsal etkinlikler için gerekli ihtiyacı karşılamıştır. Daha sonrasında İstanbul Müzesi'ne dönüştürülmesi kararı alınmasına rağmen hala bu dönüşüm gerçekleşmemiştir. Ancak bir mega etkinlik sayesinde bu yapılar kente kazandırılmış ve belli bir süre kentlinin kullanımına açılmıştır (Resim 5.6).

Resim 5.6. HABİTAT-II Konferansı sonrasında Darphane’de gerçekleşen sanat etkinliklerine ait gazete haberleri (Kaynak: İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı Arşivi)

Türkiye Denizcilik İşletmeleri’nden kiralanan, Salıpazarı rıhtımındaki “1 ve 2 no’lu Antrepolar” ise Konferans kapsamında iki işlevi gerçekleştirmek için kullanılmıştır. 1 no’lu antrepoda Konferans’ın kayıt merkezi kurulmuştur. Burada resmi delegasyonlar, BM görevlileri, medya mensupları, STK temsilcileri ve Konferans boyunca çeşitli alanlarda

görev yapan Türk personelin kayıt işlemleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 1 no'lu antrepoda Uluslararası Plastik Sanatlar Derneği tarafından düzenlenen, “Öteki” adlı çağdaş sanat sergisi düzenlenmiştir. 2 no'lu antrepoda ise HABİTAT Sekretaryası yönetiminde hazırlanan “En İyi Uygulamalar Sergisi” ve BM kuruluşlarına ait diğer sergiler yer almıştır.

Salıpazarı 1 ve 2 no'lu antrepolarına HABİTAT-II Konferansı için bakım, onarım ve tadilat işlemleri gerçekleştirilmiştir. Bu işlemler Turan Hazinedaroğlu firması tarafından yapılmıştır. Gürel Tüzün (HABİTAT II Proje Koordinasyon Birimi Direktörü, 24.06.2021 tarihli görüşme) Salıpazarı antrepolarının kayıt merkezi ve sergi mekanına dönüşümünü şu sözlerle açıklamaktadır:

Biz ilk başta kayıt merkezini Taksim'deki otellerin birinde kurmayı düşünüyorduk. Fakat Birleşmiş Milletler burayı uygun bulmadı. Atatürk Kültür Merkezi'nin altında yapalım dedik, hayır dediler. Bunun üzerine Salıpazarı antrepoları aklımıza geldi. Oradaki bir antreponun bu işe tahsis edilmesine karar verildi. Ayrıca Türkiye'ye gelen turistlere yönelik bir takım satış mekanları vardı. Orada rampalar yapılması, bütün mekanın düzenlenmesi gerekiyordu.. İki antrepo bize teslim edildi diye hatırlıyorum. Birinde bu kayıt merkezi vardı. Öbüründe sergiler vardı. Öteki sergisi açılmıştı. Birleşmiş Milletler Salıpazarı işinden çok memnun kaldı.

Şefik Onat (HABİTAT-II Konferans Hizmetleri Koordinatörü, 21.08.2021 tarihli görüşme) Salıpazarı antrepoları hakkında şu anekdotu dile getirmiştir:

Şöyle bir hikaye var. Kayıt merkezi Salıpazarı'ndaydı. O antrepolardan bir tanesi kayıt merkezi için tahsis edildi. O bina için teklifler aldık, mimari bir firmaya verdik. Bina tamamen elden geçirilip bir merkez haline dönüştürüldü, kayıtlar kuruldu. Birleşmiş Milletler yetkileri kongre tarihinden 2-3 ay önce geldiklerinde oraya gittiler, daha biz ihaleyi bile yapmamıştık. Bu perişan binada mı olacak dediler, evet burada olacak dedik. Nasıl yetiştireceksiniz dediler, yaparız merak etmeyin dedik. Sonra gittiler. Orada gerçekten 3 vardiya halinde o firma 2 ayda o binayı çıkardı. İki ay sonra geldiklerinde antrepoların önünden geçerken kayıt merkezi dedim, yok o bina olamaz herhalde dediler. Binanın içine girdiler, hayretler içinde kaldılar.

Konferans Vadisi'nin hemen sınırında yer alan “İTÜ Taşkışla Kampüsü” ise sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerine tahsis edilmiştir. TOKİ ve İTÜ Rektörlüğü arasında imzalanan protokoller gereğince, binada bulunan 23 derslik/salon toplantı mekanları olarak, bodrum katındaki eski atölye alanı ise sergi salonu olarak onarılmış ve düzenlenmiştir. Ayrıca binanın bahçesi de yeniden düzenlenmiş ve bahçede bazı geçici tesisler kurulmuştur.

Gürel Tüzün (HABİTAT-II Proje Koordinasyon Birimi Direktörü, 24.06.2021 tarihli görüşme) İTÜ Taşkışla Kampüsü'nde yapılan değişiklikleri şu sözlerle açıklamaktadır:

Birleşmiş Milletler 'in her konuda belli standartları vardı. Örneğin diyorlardı ki işte ana konferansın yapılacağı ana salonun şu kadar kişi kapasiteli olması lazım. Kayıt merkezi olması lazım, kayıt merkezinin de şu şu özellikleri olmalı. Sivil toplum kuruluşları forumu uzak olmamalı, konferans merkezine yakın olmalı vesaire. Dolayısıyla biz bunu Taşkışla'da yapmayı kararlaştırdık. Lütfi Kırdar'ın yanında tabii ki Taşkışla'da bir takım düzenlemeler gerekiyordu. Her şeyden önce Taşkışla'nın onarımı gerekiyordu. Yani boya badanasından tutun da içerideki tamiratlara kadar bir sürü şey. Rampalar yapıldı. Bahçede bir takım düzenlemeler yapıldı.

Yiğit Gülöksüz (Toplu Konut İdaresi Eski Başkanı, 15.09.2021 tarihli görüşme) İTÜ Taşkışla Kampüsü'nde yapılan değişiklikleri şu sözlerle açıklamaktadır:

Üniversitelerde üniversite rektörleri ile anlaşmalar yapıldı. Mesela Taşkışla ile yapılan anlaşma bütün elektrik tesisatı ve su tesisatının yenilenmesiydi. 1954'ten beri bir şey yapılmamış, tesisat dökülüyor. Bütün oranın derlenip toparlanması karşılığında bu yapılar kullanıldı. Daha sonra Gümüşsuyu Binası içinde üç tane büyük salonu var, galiba 14-15 kadar amfisi var, aynı şekilde Taşkışla'nın 20 küsur sınıfı ve stüdyosu vardı. Arka bahçesini düzenledik ve kullandık. Bodrum kat kullanılmıyordu, orası yeniden düzenledik ve orayı kullandık. Tamamen STK'lar için.

Şule N. Aytaç (HABİTAT-II STK Forumu Direktörü, 20.09.2021 tarihli görüşme) İTÜ Taşkışla Kampüsü'nün sivil toplum kuruluşları etkinlikleri için kullanılmasını şu sözlerle açıklamaktadır:

Taşkışla'nın kullanılması güvenlik gerekçesiyle önemliydi. Bu işi yönetenler tarafından. Bu ne demek ? Bir dolu yabancı insan gelecekti, binlerce insan. Bunları bir araya toplamak lazımdı, çünkü bazı ortak toplantılar vardı ya da sivil toplum kuruluşu temsilcileri genel meclise katılmak isteyeceklerdi. Lütfi Kırdar eski spor salonu konferans merkezine haline getiriliyordu. Dolayısıyla sivil toplum kuruluşları oradan çok uzak olmamalıydı. Türkiye'nin herkesin güvenliğini sağlayabileceği şekilde bir arada olmamalıydı. Böyle düşündüğünüz zaman kendilerini tanıtmak için kurdukları o kadar stantları kapsayacak bir alan zaten yoktu (Taşkışla dışında). O kadar bakımsız, elden geçmemiş bir alan iken temizlendi, düzenlendi.

“İTÜ Maçka Kampüsü” ve “İTÜ Vakfı Sosyal Tesisleri” ise İTÜ Vakfı'ndan kiralanarak Taşkışla binasına ek olarak STK etkinlikleri için kullanılmıştır. Bu amaçla kullanılabilmesi için gerekli bakım ve onarım işleri yapılmıştır. Bu çalışmalar İTÜ Vakfı tarafından yapılmıştır. “İTÜ Gümüşsuyu Kampüsü” de HABİTAT-II Konferansı paralel etkinlikleri için kullanılmıştır. Fakülte yönetimi HABİTAT-II Konferansı için beş toplantı

salonu/derslik ve 320 kişilik oditoryum yaptırmıştır. TOKİ ve İTÜ Vakfı arasında imzalanan sözleşme çerçevesinde ise 10 sınıf daha toplantı salonu olarak düzenlenmiştir.

Yaklaşık 300 kişiden oluşan BM Sekreteryası mensuplarına çalışma mekanı sağlamak için “Harbiye Kültür Merkezi” salonları prefabrik panolarla bölünerek ofis haline getirilmiştir. Bu binanın gereksinimi tam olarak karşılamaması nedeniyle, Askeri Müze’nin arkasındaki eski “Jimnastikhane” binasının üst katı da aynı amaçla kullanılmıştır. Eski Jimnastikhane binasının alt katı ise, Konferans sırasında yerli ve yabancı medya mensuplarının kullanımı için uluslararası Medya Merkezi olarak düzenlenmiş ve donatılmıştır.

TOKİ ile Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı arasında imzalanan protokol uyarınca, Kültür Sitesi ve eski Jimnastikhane binasının kullanımı için ödenmesi gereken kira karşılığında, Jimnastikhane binasının yarım kalan onarım ve tadilat işinin tamamlanmasını TOKİ üstlenmiştir. Bu işler Turizm Bakanlığı’na bağlı Kalkınma Holding AŞ’nin danışmanlık ve kontrolörlüğü altında yürütülmüştür.

Tüm bunların yanı sıra HABİTAT-II Konferansı öncesinde Şişli’de; Gümüş Caddesi ve Maçka Caddesi, Beyoğlu’nda; Asker Ocağı Caddesi, Cumhuriyet Caddesi, Talimhane Grubu Yolları, Taksim Gazhane Bostanı Sokak, Kağıthane’de; Abide-i Hürriyet Caddesi, Beşiktaş Barbaros Bulvarı, Swiss Otel karşısı park ve çevresi ve Spor Caddesi, Bakırköy’de; İncirli Caddesi, Sarıyer’de; Tarabya Sahil Yolu, Eminönü’nde; Ankara Caddesi, Ordu Caddesi, Karaköy’de; Necatibey Caddesi ve Kemeraltı caddesinde bakım ve onarım çalışmaları yapılmıştır. Yiğit Gülöksüz (Dönemin Toplu Konut İdaresi Başkanı, 15.09.2021 tarihli görüşme) hazırlık kapsamında yapılan yol düzenlemelerini şu sözlerle açıklamaktadır:

Biz galiba 15 milyon dolar kadar İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile beş ilçe belediyesine para verdik. HABİTAT’ı Toplu Konut İdaresi yapıyor ama İstanbul şehrinde yapıyor. Belediye ile iyi ilişkiler içinde olmamız lazım, birlikte hareket etmemiz lazım. Hem onlara destek olmamız hem de onlardan destek almamız lazım. Gelenler havaalanından inecek, kongre vadisine gelecek, çıkacak Taksim’e dolaşacak. Oradan sağa sola gitmek isteyecek, boğazı dolaşacak. Hatta beş ilçe içinde gecekondu alanlarına da gidecek. Bütün bu alanları da HABİTAT’tan önce belirtilmiş standartlara uygun hale getirmemiz lazımdı. Bunlar nedir? Kaldırımlar olacak insanların yürümesi için, ama aynı zamanda engelliler için. Geçişler engelliler için olacak. Bu beş ilçede kaldırımlar yeniden düzenlendi. Kaldırım kenar taşları kondu ve özel pişmiş tuğlayla kaplandı. Hala pembe HABİTAT kaldırımları diye söyleniyor. Engelliler, tekerlekli arabalar ya da tekerlekli bavul taşıyanlar için rampalar yapıldı. İstanbul’da bu beş

ilçenin hepsinde yapıldı. Bir de görme engelliler için trafik lambaları değiştirildi. Bu da bir mirastır.

Gürel Tüzün (HABİTAT-II Proje Koordinasyon Birimi Direktörü, 24.06.2021 tarihli görüşme) hazırlık kapsamında yapılan yol düzenlemelerini şu sözlerle açıklamaktadır:

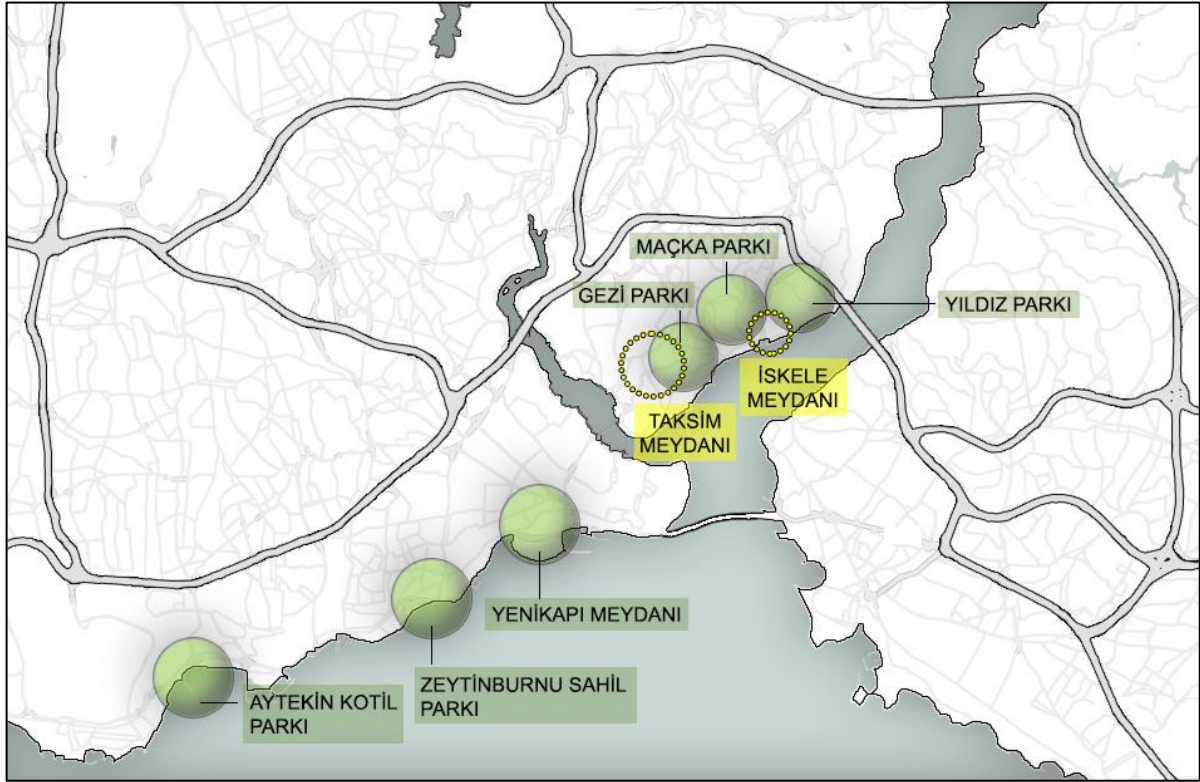
Esas olarak belediyelerden istediğimiz engelli rampaları yapılmasıydı. Mutlaka kaldırımlara çıkışlarda vesaire engellere rampa yapılması, birincisi buydu esas olarak. Sadece engellilere uygun bir hale getirilmesi idi. Belediyeler esas olarak makyaj yaptılar. Kaldırımları düzenlediler.

Bu tarihe kadar çoğunlukla ihmal edilen engellilere yönelik kentsel mekanda gerçekleştirilen bu düzenlemeler Türkiye için önemli bir farkındalık yaratmıştır.

Etkinlik için yapılan düzenlemelerden orada yaşayan halkı nasıl etkilediği Gürel Tüzün'ün (HABİTAT-II Proje Koordinasyon Birimi Direktörü, 24.06.2021 tarihli görüşme) şu sözlerinden anlaşılmaktadır:

İnşaat sürecinde çok fazla bir etkilenme olduğunu sanmıyorum. Çünkü orası bir parça izole bir yer. Çevrede yerleşim yeri pek yok. Konferans sırasında tabii ki etkilendiler. Yollar kapatılınca etkilendiler. Onun dışında mümkün olduğu kadar kültürel etkinlikler aracılığı ile bu işi halka yaymaya çalıştık. Bütün konferans boyunca Beşiktaş'ta ve daha pek çok yerde konserler, etkinlikler, sergiler düzenlendi. Ben o yüzden olumsuz etkisi oldu mu, en azından bazı güçlüklerle karşılaştıklarını biliyorum. Yani İstiklal Caddesi'nde kaldırım düzenlemesi yapıldıysa her zaman sorun yaratır. Bazı yerler kapatılınca zaten trafik açısından sıkıntı yaratır. Nitekim bundan 25 yıl önce İstanbul trafiği böyle değildi. Çok daha rahattı, mesela şu anda öyle bir şey yapmaya kalksanız çok zor. Trafiği bütünüyle değiştirmeniz lazım, o da mümkün değil çünkü etraftaki alternatifler o trafiği kaldıracak güçte değiller.

HABİTAT-II Konferansı öncesinde İstanbul sahil şeridinde bulunan bazı yeşil alanlar ve meydanlarda da çeşitli çalışmalar yürütülmüştür (Harita 5.12).

Harita 5.12. HABİTAT-II Konferansı öncesinde yapılan yeşil alan ve meydan düzenlemeleri

Yiğit Gülöksüz (Toplu Konut İdaresi Eski Başkanı, 15.09.2021 tarihli görüşme) hazırlık kapsamında yapılan yeşil alan ve meydan düzenlemelerini şu sözlerle açıklamaktadır:

Bütün parklar elden geçirildi. Yani şehir merkezinde bir yenileşme oldu, bir bakım oldu. Bu da bir mirastır. Şehir beş ilçesiyle elden geçirildi. Ama bir kere uzun süre İstanbul'u yeşillendirmek için bizim parasını verdiğimiz bir şey ama uygulamayı onlar yaptılar. 15-25 milyon dolardır. Bütün o altyapı şekle şemaile sokuldu. Otoparklar düzenlendi, yeşil parklar yapıldı. Yani belediye para bulmuşken ne düşünüyorsa onların hepsini yaptı. Çünkü bir şekilde İstanbul'a kalan bir şeydir.

HABİTAT-II Konferansı öncesinde Konferans Vadisi'nde telekomünikasyon sistemi altyapısı kurulmuştur. Türk Telekom ve NETAŞ sponsorluğuna yürütülen bu çalışmalarda; konferans süresince ses, görüntü ve veri iletiminin fiber optik bir omurga üzerinden gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. HABİTAT etkinliklerinin Konferans mekanları, oteller ve evlerde izlenebilmesi için, kablolu TV sisteminde bir kanal tahsis edilmesi için teknik altyapı ve destek verilmiştir. HABİTAT-II Konferansı sebebiyle Türkiye'de ilk kez internet hizmeti başlamıştır. Gürel Tüzün (HABİTAT-II Proje Koordinasyon Birimi Direktörü, 24.06.2021 tarihli görüşme) altyapı düzenlemelerini şu sözlerle açıklamaktadır:

Bir basın merkezi olması lazım, basın merkezinin sürekli olarak yurt dışı ile ilişkisinin sadece telefonla değil aynı zamanda internet aracılığıyla sağlanması lazımdı. Sene 1994-95, o dönemde Türkiye'de internet yoktu. Bir tek ODTÜ'nün işlettiği bir sistem vardı ama İstanbul'da gerçekten ciddi bir sorun vardı. Bunun üzerine tüm o bölgede yani konferans vadisi dediğimiz bölgede fiber altyapısı sağlandı. Bu nedenle Türkiye'ye internetin yerleşmesinde ve yaygınlaşmasında HABİTAT' ın büyük katkısı olmuştur.

HABİTAT-II Konferansı'nın İstanbul'da gerçekleşmesi ile gündeme gelen tüm bu mekânsal düzenlemeler, kentte uzun yıllar sonucunda meydana gelecek değişikliklerin kısa sürede yaşanmasına neden olmuştur. Yeni kongre mekanlarının yapılması, kentin yol ve yeşil alan gibi kamusal alanlarının düzenlenmesi ve geliştirilmesinin yanı sıra o dönem Türkiye'si için ilk sayılabilecek (engellileri gözeten tasarım, internet altyapısı vb.) tüm bu değişiklikler kalıcı değişikliklerdir. HABİTAT-II Konferansı gerçekleşmeseydi, belki yaşanmayacak ya da uzun yıllar sonucunda gerçekleşecek değişikliklerdir. HABİTAT-II Konferansı'nın kentin altyapısına, dolayısıyla kente ve kentliye bıraktığı önemli miraslardır.

HABİTAT II Konferansı'nın gerçekleştiği 1996 yılının öncesinde de İstanbul kentinin uluslararası bir konferansa ev sahipliği yapacak altyapıya sahip olmadığı görülmektedir. HABİTAT II Konferansı ile birlikte bu altyapıya yönelik gelişmeler gerçekleşmiştir. Tüm bu değişiklikler sonucunda kent bir "Konferans Vadisi" kazanmıştır. Bundan sonra ise çok sayıda kongre mekanları yapılmaya başlanmıştır. Bir anlamda kongre turizminin gelişmesinde gerekli altyapının kurulmasında HABİTAT II Konferansı bir başlangıç noktası olmasının yanı sıra tüm İstanbul kentine önemli miraslar kalmıştır.

5.4.2. İmaj ve tanınırlık

Mega etkinliklerin kentlerin imajını pozitif yönde etkilemesi, kentlerin bu tür etkinliklere ev sahipliği yapma motivasyonunun da en temel nedenlerinden biridir. Mega etkinlikler medyanın yoğun ilgisini çeken etkinlikler olarak gerçekleştiği kentin uluslararası seviyede tanınmasına olanak sağlamaktadır. HABİTAT II Konferansı da Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen uluslararası bir konferans olması nedeniyle hem ulusal hem uluslararası medyanın yoğun ilgisini çekmiştir. HABİTAT II Konferansı tanıtım çalışmalarında yurt içinin yanı sıra yurt dışından bir firma ile ortak çalışarak oradaki gazete ve televizyonlarda İstanbul'daki etkinliklerin yayınlanması sağlanmıştır. Mega etkinlikler aynı zamanda gerçekleştiği kentlerin değerlerini ve kültürünün de

gösterilmesine fırsat sağlamaktadır. Böylece kente gelen yaklaşık yirmi bin kişinin yanı sıra medya aracılığıyla da İstanbul kentinin tüm dünyaya tanıtılması sağlanmıştır.

Mega etkinlikler türü fark etmeksizin genellikle içerisinde kültürel ve sanatsal etkinlikleri de barındırmaktadır. Bu kültürel ve sanatsal etkinlikler hem ev sahibi kentin halkı üzerinde olumlu etkiler yaratmakta hem de etkinlik sonrası bu tür faaliyetlere ilgi ve katılımı artırmaktadır. Öte yandan bu tür etkinliklerle kent uluslararası arenada kültürünü, değerlerini, potansiyellerini gösterme fırsatı elde etmekte ve bunun sonucunda kültür ve kongre turizminin arttığı bilinmektedir.

HABİTAT-II Konferansı kapsamında çok sayıda kültürel etkinlik de gerçekleşmiştir. Konferans öncesinde 27 Mayıs tarihinden başlayarak konferansın son günü 16 Haziran 1996'da sona eren HABİTART etkinlikleri süresince, 1000'e yakın etkinlik gerçekleştirilmiştir. Atatürk Kültür Merkezi, Açık hava Tiyatrosu, Taksim Venüs, İstanbul Sanat Merkezi gibi kentin çeşitli mekanları bu etkinlikler için kullanılmıştır. Yaklaşık 231 gösteri (Açılış töreni, opera, bale, sema gösterisi, tiyatro, karagöz gösterisi, konser ve film gösterileri) ile beş büyük sergi düzenlenmiş (Şekil 5.10) ve 30.000'e yakın izleyiciye ulaşılmıştır. Ayrıca İTÜ Taşkışla Kampüsü'nde Sivil Toplum Kuruluşları Forumu içerisinde 150'ye yakın sanatsal etkinlik düzenlenmiştir. İstanbul Uluslararası Tiyatro Festivali, İstanbul Uluslararası Müzik Festivali ve Yapı Kredi Gençlik Festivali de konferans içerisinde yer alan HABİTART kapsamındaki etkinliklerdir. Tarih Vakfı Darphane'de, Mimarlar Odası da Yıldız Sarayı'nda sanatsal etkinlikler düzenlemiştir. Şişli Belediyesi açık alan etkinlikleri ve sergilerin ağırlıkta olduğu bir dizi etkinlik gerçekleştirmiştir.

Şekil 5.10. Habitat II Konferansı kapsamında gerçekleşen “Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme” ve “Dünya Kenti İstanbul” adındaki sergilerin afişleri

Yapılan derinlemesine görüşmelerde dönemin Toplu Konut İdaresi Başkanı ve HABİTAT II Ulusal Komite Başkanı Yiğit Gülöksüz 15.09.2021 tarihli görüşmede konferansın açılış ve kapanış etkinliğini şu sözlerle açıklamıştır:

Asıl yapılması gereken İstanbul’u dünyaya tanıtmaktır. Her türlü kararı bu açıdan bakarak verdik. Çok güçlü bir başlangıç yapmak istedik. Çok dikkat çekici bir başlangıç olduğu zaman herkes şöyle bir uyanıyor, önemli bir şey olduğunu fark ediyor. Biz İstanbul’u nasıl tanıtmak istiyoruz. İstanbul üç bin yıllık bir şehirdir, boğazı vardır, doğası şöyledir. Peki, bunu nasıl verebiliriz diye düşündük, müzikle ve danslarla. Açılışı böyle yaptık. Lirik tarih çalışması bu oldu. İstanbul’da üç bin yıl içinde her tür insan yaşadı, farklı etnik gruplar, farklı dini gruplar yaşadı. Bunların hepsinin müziği, hepsinin dansı var. Biz burada bütün bu dansları, bütün bu müzikleri verebilir miyiz diye düşündük. Çünkü ne yapmak istiyoruz. Gelen delegasyona bulunduğu şehri tanıtmak istiyoruz ve bunun dış dünyada böyle tanıtılmasını istiyoruz. Tabii Türkiye böyle görünmüyor dışarıdan ve ama biz nasıl olmasını istiyoruz onu vermeliyiz.

HABİTAT-II Konferansı’nın açılış töreni Açık hava Tiyatrosu’nda gerçekleşerek Türkiye’nin kültürel mozaikini yansıtan dans ve müzik gösterisi ile yapılmıştır. Konferansın başlangıcında açılış gösterisi olarak müzik ve dans gösterisinden oluşan “Lirik Tarih” gösterisi, kapanışında ise denizde ve Köprüde ışık ve havai fişek gösterileri düzenlenmiştir. Aynı zamanda konferans esnasında konserler, gösteriler, sergiler düzenlenmiştir. Yukarıdaki derinlemesine görüşmede de bahsedildiği üzere burada kentin sahip olduğu tüm potansiyeli yansıtmak, kültürünü, tarihini, doğasını olabildiğince göstermek amaçlanmıştır. Dolayısıyla Konferans organizasyonunu gerçekleştiren kişilerin (merkezi yönetim ve yerel yönetimler de dahil) HABİTAT-II Konferansı’ndan beklentisinin olumlu bir imaj yaratmak olduğu derinlemesine görüşmelerden çıkarılacak sonuçlardan biridir. Gürel Tüzün (HABİTAT-II Proje Koordinasyon Birimi Direktörü, 24.06.2021 tarihli görüşme) HABİTAT-II Konferansı’nın açılış ve kapanış gösterilerini şu sözlerle anlatmıştır:

Açılış töreni gayet başarılı bir şekilde gerçekleşti, TRT’den canlı yayınlandı. Açılış töreninin başarılı olması bize konferansın da başarılı olacağını gösterdi. Çünkü Türkiye’nin bütün renkleri orada yansıtıldı. Pek çok farklı rengi bir arada barındıran bir konser oldu. Kapanış gösterisini Türkiye Olimpiyat Komitesi finanse etmişti. İlk defa Boğaziçi köprüsünden aşağıya ışık seli yapıldı. Tekneler ışıklandırılmış olarak üstünde HABİTAT yazarak, ayrıca Olimpiyatlara bekliyoruz yazılarak bütün İstanbul’u gezdiler. Havai fişek gösterisi çok etkiliydi. Sanıyorum yine Türkiye’deki ilk büyük havai fişek gösterisi oldu. Yani belli bir anlayışın, belli bir bakışın değiştiğini gördük. Nitekim biz sonbaharda Yiğit’le beraber Birleşmiş Milletler toplantısına katıldık. Orada çok övücü sözler edildi. Türkiye Birleşmiş Milletler temsilcisi arkadaşlar da şu anda burada çok olumlu bir hava var dedi. O bakımdan da önemliydi bence.

Yapılan derinlemesine görüşmede de görüldüğü gibi bir mega etkinliğe başarılı bir şekilde ev sahipliği yapmak kente uluslararası seviyede bakışın da değiştirmesini sağlamaktadır. Bahsedildiği üzere HABİTAT-II Konferansı'nın başarısı Birleşmiş Milletler'in Türkiye'ye karşı benimsediği algıyı da pozitif yönde değiştirmiştir. Bu algının değiştiğini gösteren bir başka görüşmede ise Şule N. Aytaç (HABİTAT-II STK Forum Direktörü, 20.09.2021 tarihli görüşme) şu sözleri dile getirmiştir:

İsveç büyükelçisi Songül Hanım, 95-96 yılı Stockholm'e yeni tayin edilmiş. O sırada İsveç Türkiye ilişkileri çok iyi değil. Songül hanım da gel demiş Gürel'e (Gürel Tüzün), gel buraya HABİTAT'ın tanıtımını yap. Çünkü Türkiye hakkında öyle korkunç fikirleri var ki. Nasıl bir ülkeye gideceklerini bilmiyorlar. Korkuyorlar gitmekten. Gürel gidemedi beni gönderdi. Diğer ekip (tanıtım ekibi) müthiş bir görsel ve işitsel tanıtım yaptı. O tanıtım esas olarak bütün mekanları tanıtıyor, kuşbakışı olarak İstanbul'da nerede olduğunu, sonra bütün İstanbul şehrini. İstanbul'un güzel yüzünü gösteren, hatta hiç kimsenin korkmasına neden olmayacak bir şey gösteriyordu. Ben gittim Songül hanım brifing verdi bana. Bir üniversitenin salonunda, amfi gibi bir yerde onların İmar, İskan, Şehircilik Bakanlıklarındaki bütün üst düzey yöneticiler, bir çok başka elçi, konsolos, STK'lar, bu konuyla ilgili üniversite profesörleri var. Tıklım tıklım bir salon. Önce sunuyu yaptım, beğendiler. Sonra bin bir tane soru sordular. O kadar iyi geçti ki. Toplantı sonrası elçilikte bir HABİTAT kokteyli düzenledi. Bir de onların imar iskan Bakanlığı'nda bir panel varmış, orada da konuşayım diye beni davet ettiler. Kokteylde de sorular sordular. Çok güzel geçti. Arkamdan resmi teşekkür gönderdiler. Çok çok başarılı oldu diye. Orada yüzlerce kişi ve kilit noktalarda bulunan kişiler Türkiye hakkındaki bu tanıtımı duydular. Ellerinde de Türkiye hakkında çok farklı görüş sunan ve kanıt sunan bir şeyler oldu. Nereye davet edildiysem gittim HABİTAT'ı anlattım. Çünkü kimse anlamıyordu HABİTAT ne, ne için kuruluyor, bize ne getirecek. En az 50 konferans vermişimdir HABİTAT hakkında. Tabii bunların etkisini bugün ölçemeyiz. Ama sonuçta da bunlar mekanda ve zamanda var oldular. Etkileri de silinmez diye düşünüyorum. Bu da bir katkıdır.

Mega etkinliklere çok sayıda kent ev sahipliği yapmak üzere aday olmaktadır. Kentler büyük beklentileriyle birbirleriyle rekabet içinde ev sahipliği için yarış halindedir. Çok sayıda mega etkinliğe ev sahipliği yapan gelişmiş ülkeler hem bu altyapıya sahip olmaları ve olumlu imajları hem de ev sahipliği yapacak kapasitelere sahip olduğunu daha öncesinde ispatlamaları nedeniyle diğer kentler arasında daha iyi bir pozisyona sahiptir. Türkiye'de ise HABİTAT-II Konferansı öncesinde böyle bir başarı öyküsü bulunmamaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de HABİTAT-II Konferansı ile birlikte "bir mega etkinliğe başarılı bir şekilde ev sahipliği yaptığı" örneğini oluşturmak sonraki yıllarda büyük uluslararası kongreleri çekmesinde de etkili olmuştur. Yapılan derinlemesine görüşmelerde Aslı Germen (HABİTAT-II Tanıtım ve Halkla İlişkiler Koordinatörü, 12.11.2021 tarihli görüşme) bunu şu sözlerle dile getirmiştir:

Düşünürseniz bir başarı, herhangi bir işte nasıl olur, bir işi yapmaya aday olduğunuzda daha önceki tecrübelerinizi sorarlar. HABİTAT Türkiye'nin cvsinde önemli bir içeriktir. CV olarak düşünürseniz Türkiye'nin başka organizasyonlara adaylığını, Türkiye'nin bunu yapmış olması bir güvenilirlik getirir diye düşünüyorum. Tabi ki tek kriter bu olmadığı için yeni ekonomik gerçeklikler giriyordur işin içine çünkü 25 yıl geçti. Çok ciddi bir süre. Ama evet, Türkiye'deki organizasyon şirketleri için bir artı olmuştur, bir kongre turizmi diye bir şey açıldı ondan sonra. Sonrasında kongre turizminde artış oldu HABİTAT sonrasında.

Pek çok çalışmada mega etkinliklerin gerçekleştiği kentin imajını güçlendirdiği ve uluslararası tanınırlığını artırdığı vurgulanmaktadır. Bu tanıtım ve yaratılan olumlu imaj sayesinde kentler daha fazla turisti ve yatırımı çekebilmektedir. Küreselleşen ve rekabetçiliğin arttığı ortamda kentlerin beklentileri mega etkinlikleri bir fırsata çevirmek yönündedir. HABİTAT-II Konferansı'nın başarılı bir şekilde yürütülmesi Türkiye'nin pozitif bir imaj kazanmasını ve İstanbul kentinin uluslararası düzeyde tanıtılmasına katkı sağladığı görülmektedir. “HABİTAT Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu” adındaki HABİTAT-II Konferansının temel dokümanında İstanbul adının kullanılması da İstanbul'un uluslararası platformlarda anılmasına önemli katkı sağladığı söylenebilir. Gerçekleşen tüm kültürel etkinlikler ise yerel halk üzerinde pozitif bir etki yaratırken aynı zamanda yerel kültürün küresel anlamda tanıtılmasına da fırsat sağlamıştır. Yeni kültür merkezlerinin inşası ve kullanılmayan bazı yapıların yeniden kente kazandırılması ise kentin kültürel altyapısını geliştirmiştir. Pozitif kültürel imaj, artan tanınırlık ve kültürel altyapının gelişmesi ile hizmet kalitesinin artmasının uzun vadede kongre turizmine katkı sağlayacağı şüphesizdir. HABİTAT-II Konferansı sonrasında artan sanatsal ve kültürel hareketlilik ile birlikte İstanbul 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti seçilmiştir. Tüm bunlar sonucunda; HABİTAT-II Konferansı'nın İstanbul'da sonraki yıllarda büyük kongreleri çekebilmesi için bir başarı örneği olarak görüldüğü ve sonraki yıllarda kentte büyük kongrelerin miktarının arttığı söylenebilir.

5.4.3. Toplumsal kazanımlar

Mega etkinliklere başarılı bir şekilde ev sahipliği yapmak, kentin bu tür etkinliklerle “baş edebilecek” kapasitelerde olduğu ve bu tür etkinliklerin yapılabilir/gerçekleşebilir olduğunu göstermesi açısından da önemlidir. HABİTAT-II Konferansı bir ilk olması nedeniyle Türkiye'de bu tür etkinliklerin “yapılabilir” olduğunun göstergesi olmuştur. Yapılan derinlemesine görüşmelerde dönemin Toplu Konut İdaresi Başkanı ve HABİTAT-

II Ulusal Komite Başkanı Yiğit Gülöksüz (Dönemin Toplu Konut İdaresi Başkanı, 15.09.2021 tarihli görüşme) şu sözleri dile getirmiştir:

Burada yapmak istediğimiz İstanbul'u tanıtmak ve İstanbul'un kapasitelerini tanıtmak. İstanbul'da şöyle değerleri var. İnsanlar geliyorlar, memnun kalıyorlar, gidiyorlar o başka. Ama İstanbul 20 bin kişinin geldiği, kaldığı ve memnun kaldığı bir yer. Bu işte şehri turistlerin gelip gittiği bir yer olmaktan çıkarır. Çünkü artık bu dünyada büyük kongreler hem çok sık yapılıyor ve bu kongreleri de daima iyi yerlerde yapıyorlar. Zaten Paris, Londra, Madrid, Viyana, Roma falan bunlar elli kere yaptığı için yeni yerler arıyorlar. Ayrıca İstanbul için tek problem acaba bu orada yapılabilir miydi. Yani insanlar aç kalır mı, bağırsakları bozulur ve hasta olur gidecek hastane bulamazlar mı ? Yani burada bizim asıl yapmak istediğimiz, evet bu bir Birleşmiş Milletler konferansı, evet ev sahibi ülke olarak yapmak istediklerimiz var ama bunla yetinemeyiz. Bu fırsatı değerlendirmemiz lazım. Sorunları olan bir durumdu. Bu daha önce yapılamaz, başarılamaz denen bir şeydi. Ekonomik kriz vardı ortada. Etkinliğin gerçekleşeceği bina bile yoktu. Koalisyon içinde bir karar üretme imkanı yoktu. Bu koşullar altında bu iş yapılamaz, nerden aldık bu işi başımıza havası hakimdi. Ancak sonunda başarılı oldu.

Yukarıdaki görüşme Türkiye'nin o dönemdeki siyasi koşullarından ve kentin bir mega etkinliğe ev sahipliği yapacak altyapıya sahip olmaması nedeniyle HABİTAT-II Konferansı öncesindeki kentteki "havayı" açıklamaktadır. HABİTAT-II konferansı, başarılı olacağından şüphe duyulan ve bu nedenle organizasyon görevini neredeyse iki yıl hiçbir kurumun üstlenmediği bir konferans olmuştur. Ancak sonunda birçok açıdan "başarılı" bir konferans olarak görülmüştür. Yiğit Gülöksüz (Dönemin Toplu Konut İdaresi Başkanı, 15.09.2021 tarihli görüşme) sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

Bu işi ele alış. Görev ne şu, sadece onu yapalım olarak almamak. Yani bu olayı nasıl fırsata çevirelim de İstanbul'u, Türkiye'yi, Türk toplumunu, hiç olmazsa Türk toplumunun bir yüzünü aktarmada kullanalım. Bu sadece yabancılara karşı değil, İstanbullulara karşı. İstanbul'da bu kapasite var ve İstanbullularda bu kapasite var. Mesela bu gönüllüler o kadar etkili oldu ki. Son gece sabaha kadar, kapanış töreninden sonra genel kurul salonunda bir toplantı yapıldı. Artık bakanlar, başbakanlar, devlet başkanları artık son kapanış konuşmaları yaptılar. En çok teşekkür edinilen şey bu gönüllülere oldu. Çünkü hakikaten iyi bir şey yapmak isteyen, acemice de olsa gönülden yapmak isteyen genç çocuklar koşuşturdular. Çok yararlı oldular. Bunlar çok önemli şeyler. Dışarıdan bakıldığı zaman daha önemlisi bir şehrin kendine olan güvenini kazanması, yani yapabilir kılmaktır. Yapabilir kılmak iyi bir örnek oluşturuyorsunuz, kendine güven geliyor. Bu cins kongreleri ben kaldırabilirim, bu kadar insanı yedirip içirebilirim, bu kadar insanı barındırabilirim, bu kadar insana dünya standardında hizmet verebilirim. Benim elimde bu imkanlar var.

Görüşmenin devamında ise dönemin koşullarına rağmen organizasyonun nasıl ele alındığı açıklanmıştır. HABİTAT-II Konferansı'nın organizasyonu sadece konferansa başarılı bir şekilde ev sahipliği yapmak olarak ele alınmamıştır, aynı zamanda bu konferansı bir

“fırsata” çevirmek de amaçlanmıştır. Çok sayıda kişinin organizasyonda gönüllü olarak yer alması toplumda bir “birlik olma” duygusu yarattığını göstermektedir. Özellikle HABİTAT-II Konferansı’nın kent problemlerini çözmek amacıyla gerçekleşen bir konferans olması nedeniyle katılan tüm gönüllülerin yaşadıkları kente sahip çıkarak, daha ileriye taşıma beklentisiyle organizasyonda yer aldıkları düşünülebilir. Aynı zamanda HABİTAT-II Konferansı İstanbul’un bu tür etkinliklere ev sahipliği yapabileceğinin bir göstergesi olarak bir “kendine güven” duygusu yaratmıştır. Kentin bu tür etkinlikler için yeterli kapasitelere sahip olduğu fark edilmiştir.

Aslı Germen (HABİTAT-II Tanıtım ve Halkla İlişkiler Koordinatörü, 12.11.2021 tarihli görüşme) organizasyon çalışmaları yürütülürken tüm ekibin bu işi “ülke gururu” olarak gördüğünü şu sözlerle açıklamıştır:

İçinde olunca, insan dışarıdan aklına gelmeyecek kadar detay olduğunu ve birçok tarafın iş birliği ve harmoni içerisinde çalışması gerektiğini anlıyor. Bir otelde bir etkinlik düzenlemek gibi değil bu, o da başlı başına bir iş ama burada düzenlenecek şeyin kapsamı çok geniş. Bir tarafta BM var kuralları, beklentileri, gündemi var. Bir tarafta belediye var, ki belediyeye de çok yakın çalıştık o yıllarda. Bir tarafta Dış İşleri var, güvenlik var, valilik var. Bir tarafta çalıştığınız organizasyon şirketi var ki, onlarda zaten üç şirket konsorsiyumu. Hep bir konsorsiyum çalışmaları ve çok yönlü iş birliklerinin jonglör gibi aynı anda birkaç tabağın çevrildiği bir etkinlikti bu. Süre olarak da böyle bir etkinlik için kısa bir zamandı. Hemen hazırlıklar yapıldı. İnşaattan tutun da bütün iç mekanların, basın ilişkilerinin organizasyonun, şehrin akışı ve güvenliği, bir de bunun üzerine STK ve Fuarı koyduğunuzda gerçekten çok çok büyük çaplı bir organizasyondur. Aslında temelinde bir avuç insanın koordinasyonunu yürüttüğü bir çalışmaydı fakat o kadar iyi destekler vardı ki. Yani bence kimse bunu iş için yapmadı, bir “ülke gururu” da vardı mutlaka diye düşünmek istiyorum. Böyle bir işin altından kalkma arzusu ve gururu vardı. Herkes ticari bir işin ötesinde çalıştı, gönülden çalıştı. O anlamda da hem organizasyonun pürüzsüz geçmiş olması hem de katılım sayısı hem de neticelerine bakarsanız, bugün hala HABİTAT olarak organizasyonu devam ediyor, yurt dışında da etkili olmuş bir konferans. İçeriği tabii ki BM’nin gündemi ama organizasyon olarak bakarsanız başarılı olmuş bir organizasyon diyebilirim.

Mega etkinliklere ev sahipliği yapmak bir “gurur” duygusu yaratmakta ve pek çok kişi başarılı bir ev sahipliği yapmak amacıyla bir araya gelmektedir. HABİTAT-II Konferansı’na çok sayıda kurumun ve şirketin sponsor olarak destek vermesi de bu işin ülke için gurur meselesi haline gelmesinden kaynaklanmaktadır. Aslı Germen (HABİTAT-II Tanıtım ve Halkla İlişkiler Koordinatörü, 12.11.2021 tarihli görüşme) görüşmenin devamında ise şu sözleri dile getirmiştir:

Rekabet eden şirketler bir araya gelip çalışıyordu. Burada bütçelerin ötesinde ben hatırlıyorum, iki reklam ajansının genel müdürleri bir fiil toplantılara katılıyordu. Bir kenarda kukla gibi bütçelerle orada yoksunuz, ülke için sunduğu değer açısından en üstteki insanlar sizin işinizle ilgileniyor. Neden, çünkü ayrı bir önemi var. O yüzden dedim ticari bir kongrenin ötesinde bir etkisi oldu bence. O destekle çalıştı ve bu sayede oldu. Sorunlar olmamış mıdır oldu tabi. Çok sorunlar tabi bu herhangi bir organizasyonda olabilecek sorunlar. Hiçbiri organizasyonun tamamını etkilemedi. Politik olarak da çok destek gördü. Cumhurbaşkanımız Demirel çok büyük destek verdi. Her birimize isimlerimizle hitap ederek sorular sordu. Hayatımın en gururlu günlerinden bir tanesidir. Çünkü bir iş yapıyorsunuz, ülkeniz için bir iş yapıyorsunuz ve takdir görüyorsunuz.

Mega etkinliklerle yaratılan kendine güven ve gurur duygusu sonraki etkinliklerin başarısında da etkili olmaktadır.

Mega etkinliklere ev sahipliği yapmak sonucunda etkinliğin organizasyon sürecinde yer alan çalışanlar ve gönüllüler organizasyon konusunda bilgi ve beceri edinmektedirler. HABİTAT-II Konferansı da Türkiye’de gerçekleşen ilk büyük ölçekli uluslararası konferans olması nedeniyle organizasyon görevini üstelenen kişilerin bu konuda bilgi edinmelerine ve deneyim kazanmalarına katkı sağlamıştır. Yapılan derinlemesine görüşmelerde Konferans Hizmetleri Koordinatörü Şefik Onat (HABİTAT-II Konferans Hizmetleri Koordinatörü, 21.08.2021 tarihli görüşme) HABİTAT-II Konferansı sonunda edindiği bilgi ve deneyim sonucunda kongre turizmi konusunda çalışmalar yapmaya başladığını dile getirmektedir.

En çok vurgulanması gereken nokta HABİTAT-II konferansı nedeniyle Türkiye’nin özellikle İstanbul’un kongre turizmine açılmış olmasıdır. HABİTAT-II Konferansı bir kilometre taşıdır. Her şey ondan sonra gelişti. Biz organizasyon sürecinde yer alan Rabia Bakıcı ile birlikte konferans sonrasında bu işe devam ettik. İkimiz 17 yıl bu işi yaptık ve büyük kongreler gerçekleştirdik.

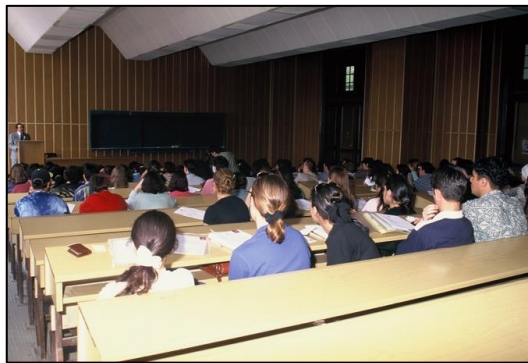
HABİTAT-II Konferansının organizasyon sürecinde yer alan kişilerin ilk büyük konferans deneyimi olmasını Gürel Tüzün (HABİTAT-II Proje Koordinasyon Birimi Direktörü, 24.06.2021 tarihli görüşme) şu sözlerle ifade etmiştir:

TOKİ’nin içinde bu işi yürütmek mümkün değildi. Bir de belli hareket serbestisine sahip olması gerekiyordu. Onun için Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ile bir anlaşma yapıldı. Bu uluslararası nitelikte bir anlaşmaydı. Bu anlaşma kapsamında HABİTAT-II Proje Koordinasyon birimi kuruldu. Proje koordinasyon biriminin maliyetinin bir bölümü onun kendi örgütsel maliyetinin içinde, bir bölümünü ise Birleşmiş Milletler tarafından karşılandı. Çalışanların belirlenmesine gelince o dönemde Türkiye’de bu işleri yapacak kimse az sayıda vardı açıkçası. Dolayısıyla ilk önce işte

dediğim gibi Elvan Cantekin diye bir arkadaşı yardımcım olarak aldım. Daha sonra organizasyon işleriyle ilgili olarak daha önce bir deneyimi olan Zeynep Davas geldi. Yani reklamcılıkla, tanıtım işleriyle ilgili olarak Aslı Germen, daha sonra Rabia Bakıcı geldi. Çok gençlerdi, hepsi 30 yaşın altındaydı sanıyorum. Ama istekli ve hırslıydılar. Çünkü hiç başarılamayacak bir şeyi yapmaya çalışıyorlardı. Tabi ki geçmişlerine, deneyimlerine de baktık ama birçoğu esas deneyimlerini bu süreçte kazandılar.

HABİTAT-II Konferansı'nın organizasyonu gerçekleştirmek üzere İstanbul'da Proje Koordinasyon Birimi kurulmuştur. Gürel Tüzün'ün başkanlığındaki bu birimde organizasyon, tanıtım, reklamcılık, halkla ilişkiler, kültür sanat, güvenlik gibi bölümlerden sorumlu kişiler yer almıştır. Derinlemesine görüşmeler sonucunda HABİTAT-II Konferansı'nın gerçekleştiği 1996 yılında Türkiye'de uluslararası bir konferansta görev alabilecek yeterli sayıda deneyimli kişinin bulunmadığı görülmektedir. Görev alan kişilerin deneyimsiz ancak istekli ve hırslı olduğu dile getirilmiştir. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler ile imzalanan Ev sahibi Ülke Anlaşması gereğince tahsis edilecek personeller üniversite öğrencilerinden seçilerek ve gerekli eğitimler verilerek deneyim kazandırılması amaçlanmıştır. Yaklaşık 2.500 kişiye bu amaçla eğitimler verilmiştir (Resim 5.7). Mayıs 1996 başından konferans bitimine kadar bu kişilerin istihdam edilmesi sağlanmıştır. Organizasyon sürecinde kişilerin edindiği deneyimi Şule N. Aytaç (HABİTAT-II STK Forum Direktörü, 20.09.2021 tarihli görüşme) ise şu sözlerle ifade etmiştir.

Bir ilk olduğu düşünülürse gerçekten başarılı bir organizasyondur diyebiliriz. Herkes acemiydi sonuçta, ilk defa yapıyorduk. Ama iyi bir ekip oluşturulmuştu, herkes canla başla çalıştı.. Tabii sonunda bir kere tecrübeli bir ekip yetişti. Yani o ekip tekrar böyle bir şeye kalkışsa çok daha kolay yapar. Bütün ekip Birleşmiş Milletlere gittik 96 yılının Ocağı'nda. HABİTAT ile ilgili hazırlık toplantılarına katıldık. Tüm bunlar bütün ekibe müthiş bir deneyim kazandırdı.

Resim 5.7. Mihmandarların eğitiminden görüntüler (İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı HABİTAT-II Arşivi)

Mega etkinlikler gerçekleştiği kente yani kent mekanını etkilemenin yanı sıra bu kentte yaşayan kişileri de etkilemekte ve kişilere de miraslar (personal legacy) bırakabilmektedir. Yukarıda bahsedilen örnekler mega etkinliklerin kişiye bıraktığı miraslara örnek olarak gösterilebilir. Deneyimsiz ancak eğitilmiş çok sayıda kişinin deneyim kazanması sağlanırken, organizasyon konusunda eğitilmiş çok sayıda gencin de eğitim kazanmasına imkan sağlanmıştır. Ayrıca bu kişisel mirasın yanı sıra etkinlik sırasında yeni istihdam olanakları yaratılması kentin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Kente ekonomik anlamda etkisini ölçmek zor olsa da ve bu etkinin konferans esnasında sınırlı olduğunu savunan çalışmalar bulunsa da kongre turizmi konusunda deneyimli ve eğitilmiş personel sayısını artırması açısından ekonomik anlamda etkinlik sonrasında bir takım olumlu etkileri olduğunu söylemek mümkündür.

5.4.4. Kente ve kentliye ilişkin ilişkin yeni kavramlar/vizyon

Konferans, kongre gibi politik mega etkinlikler, çeşitli kavramları toplumun, hükümetlerin, o konuda çalışma yapan araştırmacıların gündemine getirmekte ve bu kavramlar üzerine akademik ve uygulamaya yönelik çalışmalar üretilmesine neden olabilmektedir. HABİTAT-II Konferansı'nda da farklı kavramlar ilk defa Türkiye'nin gündemine gelmiştir. İnsan yerleşmeleri ve bu yerleşmelerin sorunlarını tartışan bir konferans olması nedeniyle HABİTAT-II Konferansı bu kavramların kent planlama alanında tartışılmasına da olanak sağlamıştır.

HABİTAT-II Konferansı iki temel dokümandan oluşmaktadır. Bunlardan ilki; HABİTAT Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu adlı "Küresel Eylem Planı", ikincisi ise katılımcı her ulusun hazırladığı "Ulusal Eylem Planı"dır. Bu metinlerden ilki kentler ve yerleşmeler

üzerine yaşanan sorunlara çözüm bulmak amacıyla katılan üye devletler tarafından hazırlanmaktadır. Ulusal Eylem Planları ise her ulusun kendi sorunlarının çözümüne yönelik ancak Küresel Eylem Planı'ndan kopmayacak bir şekilde hazırlanan metinlerdir. Birleşmiş Milletler Küresel Eylem Planı'nın hazırlanması için hazırlık toplantıları yürütmüş ve İstanbul Konferansı'nda bu metin tartışılarak kabul edilmiştir. Bu toplantılar sırasında Türk delegasyonları tarafından raporda “yaşanabilirlik” (livability) ilkesinin yer alması önerilmiş ve Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiştir.

HABİTAT-II Danışma Kurulu Başkanı Prof. Dr. İlhan Tekeli (6.10.2021 tarihli görüşme) “yaşanabilirlik” ilkesinin küresel raporda yer alma sürecini şu şekilde açıklamaktadır:

Bu toplantılarda bir metin oluyor, toplantıda metin müzakere ediliyor. Ulus devletlerin temsilcileri var, o metin okunuyor, ona birisi itiraz ederse bu bir ulus devletler forumu olduğu için birisi hayır derse geçmiyor. Onun için Birleşmiş Milletler metinlerinde, bu tür toplantılardaki metinlerde, ele aldıkları konularda hedefler konusunda uzlaşma çok oluyor, ama araçlar konusunda uzlaşma az oluyor. Uzlaşılan konuda her ulus devlet bir görev edinmiş oluyor. Onu taşımak istemeyen hayır diyor, bu toplantıların sonunda ortaya çıkan metin amaçları çok iyi tanımlanmış ama araçları zayıf bir metin oluyor. Onun için toplantı yapılmadan önce mutfakta yapılan 4-5 toplantıda Birleşmiş Milletler'in hazırladığı metinler üzerinde konuşulurken Birleşmiş Milletler'in profesyonelleri daha önceki Birleşmiş Milletler zirvelerinde uzlaşılmış hedefleri bu toplantının hedefleri içine alıyorlar ki itiraz olmasın. Onun için Birleşmiş Milletler'in bürokratlarının ya da profesyonellerinin hazırladığı metinlerde hep çevre, insan hakları gibi konulardaki amaçlar ve ilkeler bulunmaktadır., İstanbul zirvesinde bir kent zirvesi olarak kent konusunda hiçbir öneri yok. Ben Türkiye Delegasyonu adına itiraz ettim. Dedim ki biz kent zirvesi yapıyoruz kentle ilgili bir şey yok. İnsan hakları, çevre var ama kent nerede?

Yukarıdaki sözlerle açıklanan bu süreç sonunda Türk delegasyonları tarafından önerilen “yaşanabilirlik” ilkesi İstanbul Deklarasyonu ve HABİTAT Gündemi adlı küresel raporda yer almıştır. Türkiye Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan küresel bir dokümana içerik anlamında önemli katkı sağlamıştır. Böylece hem Türkiye’de hem dünyada kent planlamada yaşam kalitesi probleminin ciddi bir şekilde tartışılmasında önemli bir başlangıç olmuştur. Yapılan derinlemesine görüşmelerde Prof. Dr. Ali Türel (Danışma Kurulu Üyesi, 12.11.2021 tarihli görüşme) ise bu süreci şu sözlerle değerlendirmektedir:

Son İstanbul toplantısında, final toplantısında, İlhan Bey'in önerdiği prensiplerden bir tanesi olarak “yaşanabilirlik” raporda yer almıştır. Onu kabul ettirebilmek için Dış İşleri Bakanlığı çok uğraştı. Ev sahibi olmasak etmezlerdi. Neden etmezler, çünkü belli bir kuralla götürüyorlar, oradaki kişi tek başına karar verme yetkisinde görmüyor kendisini. Ondan sonra da öyle bir takım bizim hissettiğimiz, şimdi ben bunu kabul edersem,

öbürü başka bir şey getiriyim der. Böyle Dış İşleri camiasındaki bütün formatları falan orada gündeme geliyor yani. Dolayısıyla ev sahibi ülke olduğumuz için ve konu da anlamlı bir öneri olduğundan sonunda kabul ettiler. O da bizim bir önerimiz olarak HABİTAT Gündem'ine girmiş oldu.

Prof. Dr. Ali Türel (Danışma Kurulu Üyesi, 12.11.2021 tarihli görüşme) ile yapılan görüşmede de görüldüğü gibi Birleşmiş Milletler toplantılarında alınan kararlar hükümetler tarafından yapılma taahhüdü altında olmaktadır. Bu nedenle alınan kararların “oy birliği” ile alınması gerektiği görülmektedir. Prof. Dr. Ali Türel (Danışma Kurulu Üyesi, 12.11.2021 tarihli görüşme) ise bu durumu şu sözlerle aktarmıştır:

HABİTAT Konferansı'nda gerek hazırlık toplantısında gerekse de final toplantısında oy çokluğuyla karar alınmıyor, kararlar oy birliği ile yani ikna ile oluyor. Yani şunu demeye getiriyorum. Yani bu önemliydi aslında orada birbirlerini ikna ederek ülkelerin ve ülke gruplarının o metnin oluşması esas oldu. Oy çokluğuyla birilerinin benimsemediği bir şey orada yer almadı. Neden öyle ? çünkü o metni ülkeler, hükümetler uygulama sözü verdi. Mesela Türkiye'nin kabul etmediği bir metin yada metinde bir bölüm çıksa, metnin tümünü uygulayacağız diyoruz. Tüm ülkelerin benimsediği, üzerinde uygulama sözünü verdiği metinleri uygulamak esastı. Ve o metin öyle çıktı.

Birleşmiş Milletler konferansları farklı kavramları gündeme getirerek, o kavramların tartışılması için ortam yaratmaktadır. 1992 yılındaki Çevre Konferansı (Rio Konferansı) “sürdürülebilirlik” ilkesini gündeme getirmiştir. 1996 yılındaki HABİTAT-II Konferansı'nda ana temalardan biri olarak “sürdürülebilir insan yerleşmeleri” kavramının yer aldığı görülmektedir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde de vurgulanan en önemli noktalardan biri; aslında bu konferansların önceki konferansların temasını, o konferansta konuşulan, tartışılan noktaların da devamı niteliğinde oluştuğudur. Prof. Dr. Ali Türel (Danışma Kurulu Üyesi, 12.11.2021 tarihli görüşme) ise HABİTAT-II Konferansı'nın bir diğer teması olan “herkese yeterli konut” başlığında konutun bir insan hakkı olarak ele alınması sürecinin daha önceki Birleşmiş Milletler toplantılarında da konuşularak geliştirildiğini dile getirmektedir. Bunu şu sözlerle ifade etmiştir:

Mesela konut hakkı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nden başlayan, herkes için kendisi ve ailesiyle yeterli yaşam standardına sahip olma hakkına sahiptir, bu yaşam standardını oluşturan şeyler; yiyecek, giyecek, konut diye yazılmıştır. Ekonomik Sosyal Haklar Anlaşması (Covenant On Economic And Social Rights) var onun arkasından, orada da dil aşağı yukarı aynı. HABİTAT Konferansı'nda bir gün konut hakkı için bir toplantı olacaktı. Dış işleri genç bir mensubu ben bu işi bilmem çok fazla, siz katılır mısınız dedi. Peki dedim, Türkiye adına ben katıldım. Toplantı esas itibarıyla en büyük mücadele Amerika ile AB arsında oldu. Neden onlar o kadar anlaşılmadı ? Onu o zaman

ben çok iyi anlayamadım, şöyle çünkü çok ufak nüanslar var. Fakat sonunda AB aslında konut hakkının çok daha açık olarak yer almasını istiyordu. Sonradan değerlendirdiğimde gördüğüm şey o. Kelimeler üzerinde duruluyor. Amerika’da bir çok şeye karşı çıkıyor. Amerika’nın bütün önemli adamları oradaydı, Michael Stickman profesör, ABD İskan ve Kentsel Kalkınma Bakanlığı (HUD), o bakanlığın müsteşarı gibi bir pozisyondaydı. Amerikan heyetinin Dış İşleri’nden gelen yetkilisi bir kadındı, hem Hariciye (Dış İşleri) diplomaları var, hem de şehircilik diploması varmış. Orada sonunda “yeterli konut hakkı” (right to adequate shelter) girdi. Bunun üzerinde saatler tartışıldı, değişik alternatifler sunuldu. Fakat bizim açımızdan daha önceki İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde ve Ekonomik Sosyal Haklar Anlaşması’nda da olan bir şey olduğundan bizim açımızdan o yeterli bir şeydi.

Görüşmenin devamında Prof. Dr. Ali Türel (Danışma Kurulu Üyesi, 12.11.2021 tarihli görüşme) konut hakkı ve konutun insan hakkı olduğu konusunun Türkiye’de ilk defa gündeme geldiğinden söz etmektedir:

Konut hakkı, konutun insan hakkı olduğu konusu, onu gündeme getirmesi, insan hakkı olduğu daha önce Türkiye’de konuşulan bir konu değildi. İnsan hakları Evrensel Beyannamesi’nin sanırım 24. Maddesi “herkesin ailesiyle birlikte yeterli yaşan standardına sahip olma hakkı vardır, bunu oluşturan yiyecek, konut, tıbbi bakım vs.” diye gider. Dolayısıyla İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde başlayan, HABİTAT’ta aslında “herkese yeterli konut” olarak ele alınan, bu tür bazı temel konuların gündemimize gelmiş olması, çevre, konut hakkı konusu, sivil toplumun katılması, insanların yapılabilir kılması. Çok ayrıntı var, çünkü her birisi günlerce tartışıldı bu konuların. Ama bunların toplumun gündemine gelmiş olması, hükümetlerin gündemine gelmiş olması, hükümetler nerden çıktı bu diyemiyor şu anda, bu HABİTAT toplantısında gündemde zaten, herkesin de bildiği konular, böyle bir avantajı oldu.

Aslı Germen (HABİTAT-II Tanıtım ve Halkla İlişkiler Koordinatörü, 12.11.2021 tarihli görüşme) HABİTAT-II Konferansı’nın entelektüel katkısını şu sözlerle ifade etmiştir:

Siz kaç defa hayatınızda bir şehircilik olsun veya gelecek planı olsun, böyle entelektüel soruların gündeme geldiğini ne sıklıkla gördünüz kendi gençliğinizden bu yana. Sadece o anlamda bile basın aracılığıyla HABİTAT’ın işlediği konuların entelektüel anlamda gündeme gelmesi bile bir ülkenin sadece bu işin uzmanları yerine daha geniş kitlelerin de bu konuda düşünebileceğine bir temel teşkil etti. Bence demokrasiye faydası olan şeyler bu toplantılar. Ticari olmayan bir içerik sonuçta. Bugün çevreyle ilgili bir BM toplantısı İstanbul’da olsa çevre herkesin gündemine düşer. O günlerde de HABİTAT insan yerleşmeleri konusu gündemine girmişti, ben o anlamda da değerli buluyorum katkısını.

Yukarıda bahsedilen kavramların gündeme gelmesi entelektüel bir birikim yaratmıştır. Bununla birlikte; mega etkinliklere başarılı bir şekilde ev sahipliği yapmak için kentteki pek çok aktörün işbirliği içerisinde olması gerekmektedir. HABİTAT-II Konferansı’nda

organizasyon sürecini yürüten kurum Toplu Konut İdaresi Başkanlığı olmuştur. Bununla birlikte konferans İstanbul kentinde gerçekleştiği için İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile işbirliği halinde çalışmalar yürütülmüştür. Ayrıca konferans vadisi ve çevresini içine alan ilçe belediyeleri ile etkileşimli bir şekilde kentin eksikleri tamamlanmıştır. Öte yandan HABİTAT-II Konferansı kapsamında Türkiye'nin kendi ulusal raporunu hazırlaması beklenmiştir. Bu rapor sivil toplum kuruluşlarının çoğunluğunu oluşturduğu bir komite tarafından hazırlanmıştır. Ulusal komite sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra kamu kurumları, yerel yönetimler, yükseköğretim kurumları, sendikalarından oluşmaktadır. Görüldüğü üzere hazırlanan bu rapor katılımcı bir süreç içerisinde tamamlanmıştır. Dolayısıyla kent ve yerleşim problemlerinin tartışıldığı bir konferansta sorunlara kentteki farklı aktörlerin katılımıyla çözümler aranmıştır. Bunun sonucunda tüm bu aktörler birlikte çalışmak üzere bir araya gelerek aralarındaki etkileşim ve iletişim artmıştır.

HABİTAT-II Konferansı kapsamında hazırlanan raporlar Türkiye'nin hazırladığı önemli uluslararası dokümanlardandır. Hazırlanan bu dokümanların Türkiye'de katılımcı bir süreçle hazırlanan ilk uluslararası dokümanlar olması ayrıca önemlidir. İlk olması nedeniyle Türkiye ulusal rapor ya da eylem planının nasıl hazırlanacağı konusunda yeterli bilgiye sahip olmamasına rağmen, rapor çok sayıda sivil toplum kuruluşunun katılımıyla hazırlanmıştır. HABİTAT-II Danışma Kurulu Başkanı Prof. Dr. İlhan Tekeli (Danışma Kurulu Başkanı, 6.10.2021 tarihli görüşme) bu süreci şu şekilde açıklamaktadır:

HABİTAT'ın hazırlığını yapan Birleşmiş Milletler sistemi bu toplantıların katılımcı olarak yapılmasını ister. Biz de daha önce Türkiye'de katılımcı olarak bir şey yapmamıştık. Çünkü bu rapor evet katılımcı olarak hazırlanacak ama Türkiye Cumhuriyeti'nin raporu olacak. Türkiye'deki ilgili devlet kurumları ve ilgili sivil toplum kuruluşları olmak üzere yaklaşık 250 grubun katılımıyla bir rapor yazılacak. Bu Türkiye'de ilk defa oluyor. Sivil toplum kuruluşları da devlet de böyle bir şeye alışkın değil. Bir çok toplantı yaptık. Her toplantıda konuşulan meseleleri de ele alarak bir rapor taslağı çıkardık. O rapor taslağının oluşturulması ve geliştirilmesi için katılımcılardan yazılı önerileri aldık. Nihai bir rapor çıktı ve onu yine müzakere ederek hükümete sunduk. Rapor o kadar iyi çıktı ki HABİTAT'taki diğer ülkelerin raporları böyle hazırlanmamıştı. Sonra Birleşmiş Milletler'in bu konudan sorumlu adamları teşekkür ettiler, bizim istediğimiz rapor gibi dediler. Bir çeşit örnek rapor olarak çıktı. Bu işin olanaklı olduğunu gösterdik.

Yapılan derinlemesine görüşmeden çıkarılabilecek sonuçlardan biri; HABİTAT-II Konferansı'nın Türkiye'de daha sonraki yıllarda kent planlama alanında yapılacak çalışmaların yöntemi konusunda da miras bırakmış olmasıdır. Bunun sonucunda ise kent

planlama alanında “katılım” konusu önemli bir noktaya gelmiştir HABİTAT-II Konferansı’nda Ulusal Eylem Planı’nın çok sayıda sivil toplum kuruluşuyla birlikte katılımcı bir süreç içinde hazırlanması ve sonunda bir devlet dokümanı olarak kabul edilmesi örnek teşkil etmiştir. HABİTAT-II Danışma Kurulu Başkanı Prof. Dr. İlhan Tekeli sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

HABİTAT-II sonrasında Türkiye’de katılımcılık meselesi ve demokrasi meselesinin ilişkisi ciddi olarak bir anlamda Türkiye’nin entelektüel camiasında pozitif değerler olarak değerlendirilmeye başlandı. Biz yönetilmekten çok yönetim kavramı üstünde düşünmeye başladık. Bu bir demokratik atılım bakımında önemli bir noktaydı. Yönetişimin yönetimin karşısına bir alternatif biçim olarak ortaya çıkması. Türkiye’de şöyle bir konu var. Özellikle siyasal bilgiler çevresi buna karşı çıktı. Onlar yönetmek istiyordu. Yönetilmek istemiyordu. Halbuki bir şeyin yönetilmesi aslında iyi bir şey değil. İnsanlar yönetilmeye tepki gösteriyor. Ama bu bir alternatif yönetim biçimi ve daha demokratik. İnsanların meşru olduğu varsayılan bir güç tarafından yönlendirilmesi yerine yönlendirilmeye razı olacağı bir yönetim biçiminin Türkiye’nin siyasal anlayışı içinde çok fazla uygulanamasa da reddedilemeyecek bir değer olarak yerleşmesini sağladı. Bugün kimse katılımcılığa karşı çıkmıyor. Yönetişime de çok fazla karşı çıkan yok. Çünkü alternatifi çok sevimli bir şey değil. HABİTAT’ın önemli bir sonucu Türkiye’de yönetişimin ve sivil toplumun ve sivil toplum kuruluşlarının kamusal mal ve hizmetin üretilmesinde ortaklık yapabilmesi bir meşruiyet kazandı diye düşünülebilir.

Görülmektedir ki; HABİTAT-II Konferansı kent planlama alanında “katılım” ve “yönetişim” gibi yeni kavramların tartışılmasında ve bu kavramların pratikte de nasıl ele alınacağı konusunda miras bırakmıştır. Prof. Dr. Ali Türel (Danışma Kurulu Üyesi, 12.11.2021 tarihli görüşme) HABİTAT-II Konferansında sivil toplumun katılımını şu sözlerle değerlendirmiştir:

İstanbul’da bir kavram yeni olarak gelmişti. Ben daha önce duymamıştım, bir anlamda yurttaş katılımı (civic engagement) diyebiliriz, sivil toplumun sürece katılımı. Mesela bu kavram ilk önce prensipler olarak ilk başta ilk hazırlık toplantılarında önemli bir prensip olarak geldi. Ama “yurttaş katılımı” gibi orada sivil toplumun çok aktif rol alması, uluslararası sivil toplumdan gelenler oldu, İTÜ’nün binalarında o civarda toplantılar yapıldı. Sivil toplumun bizim alanlarda aktif hale gelmesinin bir anlamda ilk başlangıcı oldu. Belki daha önce de oldu ama daha önce hissetmediğimiz, farkında olmadığımız yoğunluk kazanmış oldu. Bu tür yurttaş katılımı HABİTAT’ın çok önemli kazanımlarından birisidir. Bir de “yapabilir kılma” (enabling strategy), bu da. Sivil toplumun kentleşme, konut, çevre gibi konularda etkinliğinin artmasında bence HABİTAT konferansı çok önemli katkı yaptı. Bu başlı başına büyük bir gelişme. Demokratik gelişme açısından da önemli bir şey. Hem maddi olarak organizasyonun hem de çok demokratik ortamda bu tartışmaların yapılmış olması, Türkiye’nin bu konudaki imajına olumlu katkıda bulundu. Bu konuların Türkiye’nin gündemine o dönemde gelmiş olması önemlidir. Yerel yönetimler, merkezi yönetim, sivil toplum, üniversiteler bu konuda duyarlılıkları artmış oldu, bilgileri artmış oldu. Sonunda da

gerek merkezi yönetim gerek yerel yönetimin yaptığı işlerde bazı kararların etkili olduğunu düşünüyoruz.

İkincisi tartışmaların demokratik ortamda, demokratik koşullarda, yurt dışından gelen sivil toplum çok sayıda sivil toplum kişileri ve kuruluşları geldi. 30 bin bekleniyordu toplam katılımda, herhalde 20 binin üstü oldu. Uluslararası sivil toplum forumlarına ev sahipliği yapmak bunun sorunsuz yürütülmüş olması, orada çok önemli tartışmaların olması ve de kararların alınmış olması çok önemli bir katkı.

Habitat II Konferansı sırasında başlayan ilişkileri ve etkileşimin konferans sonrasında da devam ettiği görülmektedir. HABİTAT-II Konferansı'nda hazırlık sürecinin ilk yıllarından başlayarak konferansın gerçekleştiği ana kadar sivil toplum kuruluşları gittikçe genişleyen bir iletişim ağı kurmuştur. 3-14 Haziran arasında gerçekleşecek resmi konferansın yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının katılacağı geniş kapsamlı bir toplantı olan STK Forumu gerçekleştirilmiştir (Resim 5.8). Bu hazırlıkları yürütmek üzere ise çoğunluğunu sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu Ev Sahibi Komite (Ulusal Komite) kurulmuştur (Üstün, 1996). Bununla birlikte sivil toplum kuruluşlarından ortak ilgi alanlarına sahip olanlar “koza” adı verilen birliktelikler oluşturmuştur. Gençlik Kozası, Çevre Kozası, Evrensel Değerler Kozası, Özürlüler Kozası, Spor Kozası, Sağlık Kozası, Tüketici Hakları Kozası, Kentleşme Kozası, Bilim ve Teknoloji Kozası gibi farklı alanlarda birçok koza kurulmuştur. Bu kozalar arasından oluşturulan bu ağın günümüzde de hala devam ettiği örnekler bulunmaktadır. Örneğin 1996 yılında HABİTAT-II Konferansı'nda bir araya gelerek “Gençlik Kozasını” oluşturan ekip, 1997 yılında HABİTAT Derneği'ni kurmuş ve bu dernek hala çalışmalarına devam etmektedir. Görüldüğü gibi oluşturulan bu ağlar etkinlik ile bitmemiş ve etkinlik sonrasında devam etmiştir.

Resim 5.8. Sivil Toplum Kuruluşları toplantılarından görüntüler

Sivil toplum kuruluşları arasındaki iletişimin güçlendiğini ve hala devam eden ilişkilerin bulunduğunu HABİTAT-II Ev Sahibi Komite Üyesi Emel Kurma'nın (01.12.2021 tarihli görüşme) şu sözlerinden de anlaşılmaktadır:

Mesela Mersindeki Göç Derneği (şu an Göç Vakfı) Latin Amerikalı bir takım gruplarla bir takım işler kotardılar. Onların her biri ne kadar devam etti tam olarak bilmiyorum. Ama Tibetli kadınlarla iyi temaslar kuruldu.. Daha sahici bir takım dernekler vardı. Öyle bir şeyi tetikledi. Bir tane Habitat Gençlik Derneği kuruldu. Sel gidiyor kumu kalıyor işte, onun etkileri sonra görebiliyorsunuz...Türkiye içindeki örgütler arasında birbirini tanımayanların daha çok tanınmasına vesile oldu.

Ayrıca derinlemesine görüşmelerde ortaya çıkan bir diğer nokta ise HABİTAT-II Konferansı kapsamında oluşturulan Ev Sahibi Komite arasından bir grup HABİTAT-II sonrasında da birlikte çalışmalar yapmıştır. Burada oluşturulan ağların konferans sonrasında da devam ettiği görülmektedir. HABİTAT-II Ev Sahibi Komite Üyesi Emel Kurma'nın (01.12.2021 tarihli görüşme) kurulan “Sivil İletişim Ağı” nı şu sözlerle açıklamıştır:

Ev Sahibi Komite içerisinden tam da forumun yapısını yansıtan bir “Sivil İletişim Ağı” girişimi oluştu. Daha sonra biz bunu dernekleştirdik ve 8-10 yıl yaşadı. Sivil Forum dergisi çıkardık. Forum olduğu kadarıyla bir sivil kamusal mekandı; herkesin kendi politikası ile görüşü ile yaptıkları ile katılabildiği bir alandı. O sivil iletişim ağı baya sürdü. 6-7 yıl ilk başlarda faksla, 1200 yere yolluyorduk. Türkiye’deki faks numarası ve daha sonra e-maili bilinen sayısız örgüte haftalık kim, nerede, ne yapıyor, haberleşme imkanı sağlıyordu. Yurt dışına da yolluyorduk. Daha çok şu örgüt şurada çalışma yapıyor, şurada şöyle bir kaynak oluştu diye tek bir sayfa içerisinde birbirine hiç benzemeyen pek çok örgütün o hafta neler yaptığını malumatını derleyen küçük bir bülten yaptık uzun bir süre.

Bir başka örnek olarak ise İlhan Tekeli Şehircilik Kültürü Vakfı tarafından HABİTAT-II Konferansı’ndan 25 yıl sonra 2021 yılında HABİTAT’ı ele alan geniş katılımlı toplantılar düzenlenmiştir. Hala sivil toplum kuruluşlarının aktif bir şekilde haberleşmesini sağlayan bir Facebook grubu bulunmaktadır. Bu örnekler göstermektedir ki; HABİTAT-II Konferansı özellikle sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirmek, aralarındaki ve uluslararası ilişkileri ve etkileşimi artırma konusunda etkili olmuştur. Emel Kurma'nın (Habitat II Ev Sahibi Komite Üyesi, 01.12.2021 tarihli görüşme) aşağıdaki sözlerinden de anlaşılacağı üzere HABİTAT-II Konferansı Türkiye’de sivil toplum örgütlerinin gelişmesinde önemli ve kritik bir kırılma noktası olmuştur.

Türkiye de bu alanın daha görünür olmasında, güçlenmesi, ortaya çıkmasında kendinin toplumsal rolünün keşfinde, yani bir aktör olarak belirmesinde iki üç tane eşik var. Bir tanesi Habitat Konferansı'dır.

Etkinliğin organizasyon süreci kentteki bazı paydaşlar açısından birlikte çalışma ortamı, etkileşim yaratmıştır. Bununla birlikte bazı anlaşmazlıkların da yaşandığı görülmektedir. Örneğin; İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından organize edilen Habitat II Konferansı için alternatif bir toplantı düzenleyerek aslında Habitat II'yi organize edecek kurumun İstanbul Büyükşehir Belediyesi olması gerektiğini savunmuştur. Bu durumu Gürel Tüzün (HABİTAT II Proje Koordinasyon Birimi Direktörü, 24.06.2021 tarihli görüşme) şu sözlerle ifade etmiştir:

Büyükşehir Belediyesi ile gerçekten çok sancılı bir süreç yaşandı. Büyükşehir Belediyesi sürekli olarak başından beri şöyle bir tezi vardı. Bu iş İstanbul'da yapıldığına göre sorumluluk bizindir. Bizim bu işi yapmamız lazım. Biz de bu işin bir uluslararası bir ilişki olduğunu, Birleşmiş Milletlerin belediyeyi muhatap alamayacağını söyledik durduk. Ama onlar sürekli olarak bu savı ileri sürdüler.

Bu türdeki mega etkinlikler yeni kavramların ülkelerin gündemine gelmesine neden olmaktadır. Örneğin kentlerin sorunlarını tartışan bir konferans olan HABİTAT-II bu konuda yeni kavramları kentlerin gündemine getirmekte ve farkındalık yaratmaktadır. Dolayısıyla bu kavramlar üzerinde çalışılmasında, tartışılmasında ya da uygulanmasında etkisi olduğu görülmektedir. HABİTAT-II Konferansı bu anlamda entelektüel bir katkı da yaratmıştır.

5.5. Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Mega etkinliklere ev sahipliği yapmanın altında yatan en belirgin beklenti ve motivasyon, bu tür etkinliklerin gerçekleştiği kentin tanıtımında ve pozitif bir imaj yaratılmasında etkili olmasıdır. Kentsel imaj yaratımı soyut bir etki olmasına rağmen turizm sektörüne olumlu bir katkı yaptığı bilinmektedir. Hem uzun vadede turizm sektörüne yaptığı bu katkı nedeniyle hem de etkinlik sırasında gelen yabancı turistlerin, katılımcıların ya da ziyaretçilerin harcamaları mega etkinliklerin kentin ekonomisine yaptığı olumlu bir etkidir. Mega etkinlikler gerçekleştiği kentte yerel halk üzerinde de etkilere neden olmaktadır. Etkinliğin türüne göre gelişen bu altyapı kentli için de faydalıdır. Aslında vurgulanması gereken nokta; etkinlik için geliştirilen bu altyapının etkinlik sonrasında da kamu yararı için kullanılabilecek ve büyüklük, ölçek ve standartlar açısından kamunun

ihtiyaçlarına yönelik olması gerektiğidir. Bu durumda ancak kent ve kentli için faydalı bir altyapı oluşmaktadır. Görüldüğü gibi mega etkinliklerin etkileri kompleks ve birbiriyle iç içe geçmiş durumdadır ve bu nedenle mega etkinliklerin net etkilerini ölçmek zorlaşmaktadır.

Mega etkinlikler, ev sahibi toplum için gurur haline geldiğinde ise çok sayıda kişi bu organizasyonun başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için bir araya gelmektedir. Sosyal ilişkilerin güçlenmesi toplumda bir olma ruhunu geliştirmektedir. Bununla birlikte etkinliğin türüne göre yerel halkın ilgisini artırmakta ve o konuya katılmaya teşvik etmektedir. Mega etkinliklerin bahsi geçen sosyal, ekonomik, politik ve mekana ait tüm etkileri esas olarak etkinliğin büyüklüğüne, ölçeğine ve gerçekleştiği kentin mevcut niteliklerine bağlı olarak değişmektedir.

Mega etkinliklerin etkilerinden kalıcı olanları miras olarak adlandırılmaktadır. Miras kavramı kelime anlamı olarak pozitif bir algı yaratsa da, etkinlik mirası kavramı akademik yazında negatif etkiler için de kullanılmaktadır. Miras; somut ya da soyut, negatif ya da pozitif, mega etkinliklerin tüm etkileri ve bir anlamda sonuçları için kullanılmaktadır. Türkiye’de 1996 yılında gerçekleşen ve gerçekleştiği dönemde katılımcı sayısı açısından ilk büyük uluslararası etkinlik olan HABİTAT-II Konferansı’nın kente, kentliye ve kent planlama alanına bıraktıkları, önemli ve ilerisi için örnek teşkil eden miraslar olarak görülmektedir.

Mega etkinliklerden beklenen değişimler ve Habitat II Konferansı’nda gerçekleşenler Çizelge 5.1.’de bir araya getirilmiştir. Mega etkinliklerden mekânsal altyapının gelişmesi beklenmektedir; Habitat II Konferansı’nda ise yeni kongre merkezinin yapılması ve var olan yapıların iyileştirilmesi, bunun sonucunda konferans vadisinin oluşması, yeşil alan, meydan ve yol düzenlemeleri gibi kentteki eksikliklerin ve ihtiyaçların tamamlanması, bunun dışında ayrıca internet altyapısı gibi genel altyapı gelişmeleri gerçekleşmiştir. Mega etkinliklerden kentin imajını uluslararası düzeyde geliştirmesi beklenmektedir; Habitat II Konferansı sonucunda ise İstanbul’a ve Türkiye’ye karşı oluşan algının değiştiği, bunun sonucunda olumlu bir imaj kazandığı görülmüştür. Mega etkinliklerden insan kaynakları yönetimi, güvenlik, misafirperverlik, hizmet vb. konularında bilgi ve beceri edinilmesi beklenmektedir; Habitat II Konferansı’nda ise bu konulardaki bilginin ve deneyimin arttığı ve bunun sonucunda kongre turizminde nitelikli, deneyimli ve eğitimli personelin oluştuğu

gözlemlenmiştir. Mega etkinlikler ilk defa ev sahipliği yapılıyorsa bu işin yapılabilir olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Habitat II Konferansı da bu açıdan önemli bir örnek olmuş ve kendine güven ve gurur gibi duygular uyandırmıştır. Mega etkinliklerden organizasyonda yer alan aktörler arasında yeni bağlantılar, ağlar ve ilişkiler kurması beklenmektedir; Habitat II Konferansı’nda sivil toplum kuruluşlarının kendi aralarında ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ile ilişkilerinin güçlendiği sonucuna varılmıştır. Mega etkinlikler aynı zamanda kültürel ve sanatsal etkinliklerin de artmasına sebep olmaktadır; Habitat II Konferansı’nda da bu etkinliklerin artışı etkinlik sonrasında sanatsal ve kültürel hareketliliğin arttığı görülmektedir. Uluslararası zirve ve konferans etkinlikleri kent ve kentliye ilişkin yeni kavramları da kentin gündemine getirmekte ve yeni bir vizyon yaratmaktadır; Habitat II Konferansı’nın gündeme getirdiği bir kavram “yaşanabilirlik” kavramıdır, bir diğeri ise konutun insan hakkı olarak ele alınmasıdır. Bu kavramların gündeme gelmesi politikacıların, kent araştırmacılarının ya da uzman kişilerin bu konularda çalışmalar yapmasına katkı sağlamaktadır. Habitat II Konferansı bununla birlikte sivil toplum kuruluşlarının tanınırlığında, gelişmesinde ve güçlenmesinde de etkili olmuştur. Ayrıca katılımcı bir süreçle yürütülen organizasyon sonraki etkinlikler için de işi ele alış ve yöntem konusunda bir örnek olmuştur.

Çizelge 5.1. Mega etkinliklerden beklenen değişimler ve HABİTAT-II Konferansı’nda gerçekleşenler

Ölçüm bileşenleri	Beklenen değişimler	HABİTAT-II’de gerçekleşenler
Mekânsal düzenlemeler	Mekânsal altyapının iyileştirilmesi	• Yeni kongre merkezinin yapılması, var olanların iyileştirilmesi • Konferans vadisinin oluşması • Yeşil alan ve meydan düzenlemeleri • Yol düzenlemeleri • Genel altyapı gelişmeleri (internet altyapısı gibi)
İmaj ve Tanınırlık	Kentin imajının uluslararası düzeyde geliştirilmesi	• kente/ülkeye bakışın ve algının değişmesi • olumlu imaj
	Kültürel altyapının gelişmesi	• etkinlik sonrası artan sanatsal ve kültürel hareketlilik
Toplumsal kazanımlar	insan kaynakları yönetimi, güvenlik, misafirperverlik, hizmet vb. konularda bilgi ve beceri	• deneyim kazanma • kongre turizminde nitelikli personelin oluşması
	Sonraki etkinlikler için yapılabilir olduğunu göstermesi	• kendine güven duygusu • gurur
Kente ve Kentliye ilişkin yeni kavramlar/ vizyon	Yeni kavramları gündeme getirmesi	• yaşanabilirlik • konutun insan hakkı olarak değerlendirilmesi gibi kavramlar • sivil toplum kuruluşlarının güçlenmesi • işi ele alış; yöntem; daha katılımlı süreçler
	Yeni ilişkiler kurulması	• sivil toplum kuruluşlarının kendi aralarındaki ve uluslararası ilişkilerinin kuvvetlenmesi

Habitat II Konferansı ile yaşanabilirlik ve konutun insan hakkı olarak ele alınması gibi kavramların o dönemde Türkiye'nin gündemine gelmesi bu konularla ilgili kişilerin çalışmalar yapmasını, ayrıca politikacıların uygulamaya dönük bir takım çalışmalarını tetiklese de konut sorununu ortadan kaldıramamış ya da Türkiye kentlerinde yaşam kalitesi beklenen düzeye gelememiştir. Ortaya çıkan bu yeni kavramların gündeme gelmesi ve tartışılması için Habitat II Konferansı gibi uluslararası zirveler önemli bir yere sahip iken bu kavramlar üzerinde beklenen şekilde bir ivmelenme olmadığı görülmektedir. Ancak sadece İstanbul ve Türkiye için değil tüm dünyada bu iki kavram konusunda çabaların yetersiz olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Habitat II Konferansı'nın gerçekleştiği dönemde yarattığı kültürel hareketliliğin de o dönemdeki ivmesinin son 10-15 yılda kaybettiği gözlemlenmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mega etkinlikler zamanın ve mekânın belli bir noktasında var olup sonrasında biten ancak kimi etkilerini uzun yıllar devam ettiren olaylardır. Bu etkileri ölçmek zor olsa da etkilerini tanımlamak, mega etkinliklerden beklentilerin ne kadar gerçekçi olduğunu görmek açısından önemlidir. Mega etkinliklerin mekana etkileri türüne göre kentin spor ya da kültürel altyapısını güçlendirmektir. Aynı zamanda mega etkinlikler kentler için bir “kendini gösterme alanı” olduğundan ve kentin dışarıdan olumlu bir izlenim yaratması amacıyla kentsel mekanda daha başka değişiklikler de gerçekleştirilmektedir. Kentteki aksayan ulaşım sistemleri güçlendirilmekte, yeni ulaşım bağlantıları kurgulanmakta ya da yeni kamusal alanlar geliştirilmektedir. Mega etkinlik çok daha büyük ölçeklere eriştiğinde ise kentsel mekanda da büyük etkilere neden olmaktadır. Kentteki kullanılmayan, eski ya da köhneleşmiş bir bölgenin dönüşümü için mega etkinliklerin araç haline geldiği örnekler bulunmaktadır. Kentsel mekandaki bu değişiklikler çevresinde de bir takım değişikliklerin yaşanmasını tetiklemektedir. Büyük ölçekli dönüşümler orada yaşayan halkın yerinden edilmesine ve soylulaştırma süreçlerinin meydana gelmesine de neden olabilmektedir. Mega etkinliklerin kentsel mekandaki etkisi her zaman olumlu olmamaktadır. Çok büyük yatırımlarla yapılan yapıların etkinlik sonrasında kullanılmaması ise hem ekonomik anlamda bir yük oluşturmakta hem de kaynakların kentteki bir problemi çözmek yerine boşa kullanıldığını göstermektedir.

Mega etkinliklerin gerçekleştiği kentlerde, mekana ve kentliye etkilerini değerlendirmek ve bu etkiler arasından kalıcı olanlarını tanımlayarak mega etkinliklerin miraslarını ortaya koymayı amaçlayan bu tezde, Türkiye’nin ev sahipliği yaptığı ilk uluslararası ve katılımcı sayısı açısından en büyük mega etkinlik olan Birleşmiş Milletler HABİTAT-II konferansı örneklem olarak seçilmiştir. Tez kapsamında yazın ve arşiv taramalarının yanı sıra HABİTAT II’de etkin rol almış kişilerle de derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sonucunda HABİTAT II’nin yarattığı sinerji, kente gerçekleşen mekansal müdahaleler, aktörler arası etkileşim ve işbirliğinin uzun yıllar boyunca kente ve kentliye miras olarak kaldığı görülmektedir.

HABİTAT-II Konferansı Birleşmiş Milletler tarafından yirmi yılda bir farklı kentte düzenlenen ve insan yerleşmeleri ve sorunları üzerine üye ülkelerin başkanları, bakanları, delegelerinin katılımıyla gerçekleşen uluslararası bir zirvedir. Dolayısıyla

etkileri bakımından Olimpiyat Oyunları gibi mega spor etkinliklerinde ya da Dünya Fuarları gibi kültürel mega etkinliklerden farklılaşmaktadır. Türkiye açısından bir ilk olması ve gerçekleştiği dönemde hem politik olarak hem de mekânsal olarak gerçekleşmesi mümkün görünmeyen bir etkinlik olarak görülmesi nedeniyle önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla birçok anlamda etkileri olmuş ve bu etkiler bu çalışmada miras olarak adlandırılmıştır. Böyle bir mega etkinliğin gerçekleşmesi için çeşitli “altyapı” düzenlemelerin yapılması gerekmiştir ki bu kente bırakılan ve kenti etkileyen bir mirastır. Benzer bir şekilde mega etkinliklerin yarattığı olumlu “imaj” ve organizasyonda görevli kişilerin “eğitimler” olarak önemli bir “bilgi ve deneyim” kazanması da sonucunda kentin kongre turizmi altyapısının güçlenmesi de kente bırakılan bir mirastır. Bu tür etkinliklerin İstanbul’da yapılabilir olduğunu göstermesi ve “kendine güven duygusu” yaratması, farklı aktörler arasındaki iletişimi, etkileşimi artıracak “ağlar” yaratması da HABİTAT-II Konferansı’nın bıraktığı miraslardandır. Aslında burada söz edilen miraslardan kente bırakılanlar kentliyi, kentliye bırakılanlar da kenti etkilemektedir. HABİTAT-II Konferansı “yerleşmeleri” ve “kenti” konu alan bir konferans olması nedeniyle kent planlama alanında yeni kavramların tartışılmasına yol açarak “entelektüel” anlamda da miras bırakmıştır.

HABİTAT-II Konferansı’nın kente bıraktığı miraslardan bir tanesi kentin kongre turizmi altyapısını güçlendirmesi ve bu kapsamda yapılan mekânsal düzenlemelerdir. Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre Merkezi’nin yapılması ve alanın Konferans Vadisi olarak gelişmesi ile etkinlik sonrasında bu alanda farklı kongre merkezlerinin gelişmesini tetiklemesi sonucunda İstanbul’un kongre turizmi altyapısının güçlendiği görülmektedir. HABİTAT-II Konferansı öncesinde İstanbul’un uluslararası bir toplantıya ya da konferansa ev sahipliği yapacak yeterli altyapıya sahip olmadığı görülmektedir. Mega etkinlikler bu anlamdaki bir altyapının hem etkinliğin hazırlık sürecinin kısıtlı olması ve kentin belli bir tarihte etkinliğe hazır hale gelmesi gerektiği için hem de bu tür etkinliklerde kaynaklar daha kolay yaratıldığı için kısa sürede oluşmasını sağlamaktadır. Böyle bir altyapının oluşması etkinlik var olmasa belki gerçekleşmeyecek belki de daha uzun sürede meydana gelecektir. Akademik yazında oluşturulan bu yeni yapıların etkinlik sonrasında yeterli düzeyde kullanılmadığı ve kente ve kentliye ekonomik bir yük oluşturduğuna dair tartışmalar sıklıkla gündeme gelmektedir. Bu yapıların çok büyük ölçeklerle inşa edildiğinde etkinlik sonrasında kullanılmadığı ve “beyaz fil” olarak adlandırıldığı görülmektedir. Bu yapıların ekonomik maliyetini ise kentte yaşayan halkın üstlendiği dile

getirilerek eleştirilmektedir. Ancak görülmektedir ki; HABİTAT-II Konferansı için yapılan Lutfi Kırdar Uluslararası Kongre Merkezi kentteki kongre merkezi ihtiyacının giderilmesi anlamı taşımıştır ve günümüzde de oldukça sık bir şekilde kullanılan bir yapıdır. Dolayısıyla HABİTAT-II Konferansı'nın bu anlamda olumlu bir etkisi olmuştur. HABİTAT-II Konferansı sonrasında da 2000 yılında Lutfi Kırdar Kongre Merkezi bitişğine Rumeli Fuar ve Sergi Merkezi'nin, 2009 yılında da ise İstanbul Kongre Merkezi'nin inşa edilmesi bu alanın HABİTAT-II Konferansı sonucunda Konferans Vadisi olarak adlandırılmasının ve o nitelikte gelişmesinin bir sonucu olarak görülebilir. Ayrıca HABİTAT-II Konferansı sonrasında artan kongre turizm talebini karşılamının da bir sonucudur.

Etkinlik için gerekli yapıların yapılmasının yanı sıra kentin yol, yeşil alan, meydan gibi daha genel altyapı eksiklerinin ya da ihtiyaçlarının giderilmesi de mega etkinliklerin kent mekanında yarattığı değişikliklerdendir. HABİTAT-II Konferansı kapsamında yapılan yol ve kaldırım gibi düzenlemeler aslında kentin ve kentlinin ihtiyacı olan ve yerel yönetimlerin sorumluluğunda sunulması gereken noktalar iken; bir mega etkinliğe başarılı bir ev sahipliği yapmak amacıyla ve etkinlik için gelen ziyaretçiler açısından olumlu bir izlenim ve tanıtım yaratmak için gerçekleştirilen değişiklikler olmuştur. Ancak altında yatan neden her ne olursa olsun bu tür etkinlikler sonucunda bu tür gelişmelerin yaşanması bir anlamda etkinlik sonrasında orada yaşamaya devam edecek kentli için olumlu bir etki olacaktır. Mega etkinlikler için merkezi ve yerel yönetimlerin birlikte çalışarak bu organizasyonu gerçekleştirmesi ve bu tür etkinlikler için kentin tüm kaynaklarının seferber edilmesi kentteki bu tür eksikliklerin ve ihtiyaçların etkinliğe hazırlık sürecinde giderilmesini daha kolay hale getirmektedir.

Mega etkinliklere başarılı bir ev sahipliği, gerçekleştiği kentin uluslararası tanıtımını yapmakta ve sonucunda olumlu bir imaj ve algı yaratmaktadır. HABİTAT-II Konferansı sonrasında da Türkiye'ye ve İstanbul'a karşı benimsenen algının ve bakışın olumlu anlamda değiştiği görülmektedir. Yaratılan bu imaj İstanbul'u rekabet halinde olduğu kentlerde daha iyi bir pozisyona getirmekte ve sonraki yıllarda kentin daha fazla turisti ve yatırımı çekmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Türkiye'nin başarılı bir ev sahipliği örneğini gösterebileceği bir etkinlik olması nedeniyle sonraki yıllarda bu tür etkinliklere ev sahipliği yapmasında da olumlu bir katkısı olduğu görülmektedir. Organizasyonda yer alan

Çalışanların uluslararası bir etkinliğin organizasyonu hakkında edindiği bilgi, beceri ve deneyimin de İstanbul'daki kongre turizmi artışında etkisi olduğu söylenebilir.

Mega etkinliklerin etkileri, etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrası etkiler olarak sınıflandırılabilir. Etkinlik öncesinde hazırlık çalışmalarında başarılı bir etkinlik gerçekleştirme isteği toplumda bir "birlik duygusu" yaratmakta, etkinlik sonrasında ise başarılı bir süreç içerisinde etkinlik tamamlandıysa "kendine güven" duygusu oluşturmaktadır. HABİTAT-II Konferansı İstanbul'un büyük etkinliklere ev sahipliği yapabilecek kapasitede olduğunu hem kendine hem de dışarıya göstermesi açısından önemli bir yere sahip olmuştur. Kentsel problemleri tartışan ve buna çözüm bulmayı amaçlayarak pek çok gönüllü gibi farklı aktörler tarafından sahip çıkılan bir konferans olması bu aktörlerin kendi kentlerine sahip çıktığının da bir göstergesi haline gelmiştir. Bu aktörler arasında oluşan iletişimin hala devam ettiği örnekler bulunmaktadır. 1996 yılında gerçekleşen bir konferans olarak üzerinden yirmi beş yıl geçmesine rağmen o yıllarda kurulan ve günümüzde devam eden ağlar bulunmaktadır. Bir örnek olarak; HABİTAT-II Konferansı'nda Gençlik Kozası olarak oluşan ekip hala HABİTAT Derneği olarak çalışmalarına devam etmektedir.

HABİTAT-II Konferansı yerleşmelerin yaşadığı problemleri ortaya koyan ve bunlara çözümler arayan bir konferans olması nedeniyle kent planlama alanına da bir takım miraslar bırakmıştır. Bu türdeki mega etkinlikler kentlerin ve kentlilerin gündeminde olmayan yeni kavramları gündeme getirerek yeni bir vizyon ve katkı yaratmaktadır. HABİTAT-II Konferansının küresel ölçekte iki ana teması "sürdürülebilirlik" ve "herkese yeterli konut" olmuştur. Sürdürülebilirlik ilkesi bir başka Birleşmiş Milletler Konferansı olan 92 Rio Konferansı sırasında gündeme gelen bir kavram olarak HABİTAT-II Konferansı'nda "sürdürülebilir insan yerleşmeleri" olarak ele alınmıştır. Burada şunu söylemekte fayda vardır ki; Birleşmiş Milletler Konferansları birbirinin devamı niteliğinde olan konferanslar olarak üzerinde uzlaşılmış kavramları tekrar gündeme getirebilmektedir. Sürdürülebilirlik ilkesi HABİTAT-II Konferansı'nda bu şekilde ortaya çıkmıştır. Herkese yeterli konut kavramı ise bir başka Birleşmiş Milletler alışması olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Ekonomik Sosyal Haklar Anlaşması da ortaya çıkan ve HABİTAT-II Konferansı'nda konut hakkının bir insan hakkı olarak ele alınması ile sonuçlanan bir süreç olarak görölmektedir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde de ifade edildiği gibi konutun insan hakkı olarak ele alınması o dönemde Türkiye'de tartışılan veya

Türkiye'nin gündeminde olan bir konu değildir. Ancak bir mega etkinlik olarak HABİTAT-II Konferansı'nın gerçekleşmesi bu konuyu kentin, hükümetin, ilgili grupların gündemine getirmiştir. Türkiye HABİTAT-II Konferansı'na ev sahipliği yapan ve katılımcı her ülke gibi bu konferansta alınan kararları yapma taahhüdünde bulunmuştur. Bu kararların ne kadar hayata geçtiği ve uygulandığı bir başka çalışmanın konusu olsa da bu kavramların gündeme gelmesi açısından bile önem taşımaktadır. Her kavram gündeme geldiği anda uygulamaya geçmemektedir, dolayısıyla HABİTAT-II Konferansı bu kavramlara yeni bir bakış açısı getirmesi, bilinirliğini artırması, üzerinde düşünmeye teşvik etmesi açısından önemli olmuştur.

Diğer bir örnek “yaşanabilirlik” ilkesinin Türk Delegasyonu tarafından önerilerek İstanbul Deklarasyonu ve HABİTAT Gündemi adlı raporda yer almasıdır. Konutun insan hakkı olarak ele alınması gibi yaşanabilirlik kavramı da HABİTAT-II Konferansı öncesinde Türkiye'nin gündeminde olan bir kavram değildir. Dolayısıyla HABİTAT-II sonrasında yaşanabilirlik ilkesi hem Türkiye'de hem de dünyada kent planlama alanında yaşam kalitesi probleminin ciddi bir şekilde tartışılmasında başlangıç olmuştur. Bu kavramların hem İstanbul'daki konferans esnasında hem de konferans sonrasında tartışılması uluslararası zirveler gibi mega etkinlikler özelinde gündeme gelecek miraslar olarak adlandırılabilir.

HABİTAT-II Konferansı'nın bir diğer mirası kentlerle ilgili sorunların tartışıldığı bir platformda sorunlara nasıl çözüm aranması gerektiği ile ilgili süreçte izlenilen katılımcı yaklaşımdır. HABİTAT-II Konferansı'nda katılımcı her ulustan beklenen Ulusal Rapor ve Eylem Planı hazırlanması olmuştur, Türkiye'de bu rapor çok sayıda sivil toplum kuruluşu, kamu kurumu, yerel yönetim birimleri, yükseköğretim kurumu, özel sektör gibi çok farklı aktörün katılımıyla gerçekleşmiştir. Yapılan derinlemesine görüşmelerde bu denli “katılımcı” bir sürecin Türkiye'de ilk defa yaşandığı dile getirilmiştir. Dolayısıyla örnek olabilecek katılımlı bir süreç sonucunda bu rapor ortaya çıkmıştır.

Ancak Habitat II Konferansı ile gündeme gelen kavramların o dönemde Türkiye'nin gündemine gelmesi bu konularla ilgili kişilerin çalışmalar yapmasını tetiklese de bu etkinin sınırlı olduğunu söylemekte fayda vardır. Gündeme gelen bu kavramlar üzerinde beklenen şekilde bir ivmelenme olmadığı görülmektedir. Ancak bu çabaların yetersizliği sadece İstanbul ve Türkiye için geçerli olmadığı, tüm dünyada için benzer durumun yaşandığını

söylemek mümkündür. Ayrıca Habitat II Konferansı'nın gerçekleştiği dönemde yarattığı kültürel hareketliliğin de o dönemdeki ivmesinin son 10-15 yılda kaybettiği gözlemlenmektedir. Habitat II Konferansı'nın İstanbul kentin imaj ve tanınırlığında etkisinin olduğunu bilmekle birlikte günümüzde ne kadar bir etkisinin olduğunu söylemek ya da ölçmek ise oldukça güçtür.

Tüm bunlarla birlikte şunu söylemekte fayda vardır ki; HABİTAT II Konferansı sivil toplum kuruluşlarının bu süreçlerde daha aktif rol almasını, ve aslında daha temelde sivil toplum kuruluşları gibi bir kavramın olduğunun fark edilmesini sağlamıştır. Sivil toplum kuruluşları HABİTAT-II Konferansı öncesinde de bulunmaktadır, ancak birlikte hem bilinirlikleri ve sayıları hem de daha aktif bir pozisyona gelmelerinde HABİTAT-II Konferansı'nın etkisinin olduğu söylemek yanlış olmayacaktır. Türkiye HABİTAT-II Konferansı'na ev sahipliği yapmasaydı belki de çok uzun yıllar sonra sivil toplum kuruluşları bu seviyeye gelebilecekti. Dolayısıyla HABİTAT-II Konferansı bu anlamda da bir ilk olması nedeniyle sonraki yıllar için bir miras bırakmıştır.

Sonuç olarak, İstanbul'da gerçekleşen HABİTAT II Konferansı, sadece İstanbul kenti ve kentlisi için değil tüm Türkiye için önemli bir mega etkinliktir. Bu etkinliğin bıraktığı miraslar uzun yıllar boyunca gerek mekânsal düzenlemeler çerçevesinde sundukları gerekse akademik camiaya ve uygulayıcılara açtığı yeni perspektifler nedeniyle önemli bir mihenk taşı olarak değerlendirilmektedir. Bu tür mega etkinliklerin planlama açısından da kazanımları düşünüldüğünde yenilerinin gerçekleştirilmesi için motivasyonların artması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Arnegger, J., and Herz, M. (2016). Economic and destination image impact of mega events in emerging tourist destinations. *Journal of Destination Marketing and Management*, 5, 76-85.
- Aydemir, I. (2008). İki fransız mimari Henri Prost ve August Perret'in İstanbul ile ilgili çalışmaları. *Megaron Dergisi*, 3(1), 104-111.
- Bilsel, C., ve Zelef, H. (2011). Mega events in Istanbul from Henri Prost's master plan of 1937 to the twenty-first century Olympic bids. *Planning Perspectives*, 26(4), 621-634.
- Broudehoux, A. M. (2007). Spectacular Beijing: The conspicuous construction of an Olympic metropolis. *Journal of Urban Affairs*, 29(4), 383-399.
- Broudehoux, A. M. (2017). *Mega-events and urban image construction: Beijing and Rio de Janeiro*. Routledge, 1-40.
- Carlsen, J., and Taylor, A. (2003). Mega-events and urban renewal: The case of the Manchester 2002 Commonwealth Games. *Event Management*, 8, 15-22.
- Cashman, R. (2005). *The bitter-sweet awakening. the legacy of the Sydney 2000 Olympic Games*. Walla Walla Press, Sydney, 15.
- Centre on Housing Rights and Evictions (COHRE). (2007, June 5). *Fair play for housing rights. mega-events*. Olympic Games and Housing Rights. Geneva, Switzerland.
- Chalkley B., and Essex, S. (1999). Urban development through hosting international events: a history of the Olympic Games. *Planning Perspectives*, 14(4), 369-394.
- Chappelet, J. (2006, February 9). The tale of three Olympic Cities-Forecast for Torino on basis of Grenoble and Innsbruck. *Torino 2006- XX Winter Olympics Games Symposium, Turin*.
- Chappelet, J. (2012). Mega sporting event legacies: A multifaceted concept. *Papeles de Europa*, 25, 76-86.
- Chen, Y., and Spaans, M. (2009, November 26-28). Mega-event strategy as a tool of urban transformation: Sydney's experience. In the new urban question: urbanism beyond neo-liberalism. *4th conference of International Forum on Urbanism, Amsterdam and Delft*.
- Clark, G. (2008). *Local development benefits from staging global events*. Paris, France: OECD Publications, 137-145.

- Cornelissen, S., Bob, U., and Swart, K. (2011). Towards redefining the concept of legacy relation to sport mega-events: Insight from the 2010 FIFA World Cup. *Development Southern Africa*, 28(3), 307-318.
- Essex, S., and Chalkley, B. (1998). Olympic Games: catalyst of urban change. *Leisure studies*, 17(3), 187-206.
- Fredline, L., Raybould, M., Jago, L., and Deery, M. (2005). Triple bottom line event evaluation a proposed framework for holistic event evaluation. *The impact of events: Proceeding of the International Event Research Conference*, Sydney, 2-15.
- Fourie, J., and Santana-Gallego, M. (2011). The impact of mega-sport events on tourist arrivals. *Tourism Management*, 32, 1364-1370.
- Getz, D. (2007). *Event studies: Theory, research and policy for planned events*. Oxford: Elsevier, 18-30.
- Getz, D., Svensson, B., Pettersson, R., and Gunnervall, A. (2012). Hallmark events: Definition, goals and planning process. *International Journal of Event Management Research*, 7(1/2), 47-67.
- Gratton, C., Preuss, H., and Liu, D. (2015). Economic legacy to cities from hosting mega sports events: a case study of Beijing 2008. In *Routledge Handbook Of Sport And Legacy*, Routledge, 46-58.
- Gratton, C., and Ramchandani, G. (2017). Economic legacy to cities of hosting major sports events: A case study of London 2012. In *Legacies and Mega Events*, Routledge, 117-133.
- Greene, S. J. (2003). Staged cities: mega-events, slum clearance, and global capital. *Yale Human Rights and Development Law Journal*, 6(1), 6, 161-187.
- Gold, J.R., and Gold, M.M. (2011). *Olympic cities. city agendas, planning and the World's Games, 1896-2016* (2nd Edition). Studies in History, Planning and the Environment series, London, Routledge, 21-25.
- Hall, C. M. (1989). The definition and analysis of hallmark tourist events. *GeoJournal*, 19(3), 263-268.
- Hall, T., and Hubbard, P. (1996). The entrepreneurial city: new urban politics, new urban geographies. *Progress in Human Geography*, 20(2), 153-174.
- Harvey, D. (1989). From managerialism to entrepreneurialism: the transformation in urban governance in late capitalism. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*, 71(1), 3-17.

- Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin Durumu, Kültürel Değişimin Kökenleri*. Metis Yayınları, 116-180.
- Hiller, H. H. (1989). *Impact and image: The convergence of urban factors in preparing for the 1988 Calgary Winter Olympics*. The Planning and Evaluation of Hallmark Events, Avebury Press, Aldershot, UK, 119-131.
- Hiller, H. H. (1995). Conventions as mega-events. A new model for convention-host city relationship. *Tourism Management*, 16(5), 375-379.
- Hiller, H. H. (2000a). Toward an urban sociology of mega-events. *Research in Urban Sociology*, 5, 181-205.
- Hiller, H. H. (2000b). Mega-Events, urban boosterism and growth strategies: An Analysis of the objectives and legitimations of the Cape Town 2004 Olympic Bid. *International Journal of Urban and Regional Research*, 24 (2), 439-458.
- Hiller, H. H. (2002). Toward a science of Olympic outcomes: the urban legacy. In *Symposium on the Legacy of the Olympic Games*, Lausanne, Switzerland, 102–109.
- Hiller, H. H. (2006). Post-event outcomes and the post-modern turn: The Olympics and urban transformations. *European Sport Management Quarterly*, 6(4), 317-322.
- İnternet: BIE. URL: <https://www.bie-paris.org>. Son Erişim Tarihi: 01.12.2021
- İnternet: Asia-Pacific Economic Cooperation. URL: <https://www.apec.org/About-Us/About-APEC/History>. Son Erişim Tarihi: 01.12.2021
- İnternet:IMF.URL:<https://web.archive.org/web/20150626062956/http://www.2015lima.go.b.pe/en/annual-meetings> - <https://meetings.imf.org/en/Index>. Son Erişim Tarihi: 01.12.2021
- İnternet: NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50115.htm. Son Erişim Tarihi: 01.12.2021
- İnternet: BM. URL:<https://www.un.org/development/desa/en/about/conferences.html>. Son Erişim Tarihi: 01.12.2021
- İnternet: Olimpiyatlar Resmi Sitesi. URL: <https://olympics.com>. Son Erişim Tarihi: 01.12.2021
- İnternet: 1976 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu. URL: <https://www.olympic-museum.de/o-reports/olympic-games-official-report-1976.php>. Son Erişim Tarihi: 01.12.2021

İnternet: 1992 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu. URL: <https://www.olympic-museum.de/o-reports/olympic-games-official-report-1992.php>. Son Erişim Tarihi: 01.12.2021

İnternet: 2000 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu. URL: <https://www.olympic-museum.de/o-reports/olympic-games-official-report-2000.php>. Son Erişim Tarihi: 01.12.2021

İnternet: 2004 Olimpiyat Oyunları Resmi Raporu. URL: <https://www.olympic-museum.de/o-reports/olympic-games-official-report-2004.php>. Son Erişim Tarihi: 01.12.2021

Jafari, J. Y. (1988). Tourism mega events. *Annals of Tourism Research*, 15, 272-273

Jago, L. K., and Shaw, R. B. (1998). Special events: A conceptual and definitional framework. *Festival Management & Event Tourism*, 5, 21-32.

Kammeier, H. D. (2002, September). Coping with “pulsar effects” in the context of sustainable urban development: towards a conceptual framework. *38th ISOCARP Congress*, Athens.

Kassens-Noor E. (2015). From ephemeral planning to permanent urbanism: An urban planning theory of mega-events. *Urban Planning*, 1(1), 41-54.

Malfas, M. (2014). Impacts of the Olympic Games as mega-events. *Proceeding of the Institution of Civil Engineers*, 157(3), 209-220.

Matheson, V., and Baade, R. A. (2004). Mega-sporting events in developing nations: playing the way to prosperity. *The South African Journal of Economics*, 72(5), 1085-1096.

Minnaert, L. (2012). An Olympic legacy for all? The non-infrastructural outcomes of the Olympic Games for socially excluded groups (Atlanta 1996-Beijing 2008). *Tourism management*, 33(2), 361-370.

Anonim. (1996). Habitat II Kent Zirvesi programları. *Mimarlık Dergisi*, 269, 3.

Müller, M. (2012). Popular perception of urban transformation through megaevents: understanding support for the 2014 Winter Olympics in Sochi. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 30, 693-711.

Müller, M. (2015). What makes an event a mega-event? Definitions and sizes. *Leisure Studies*, 34(6), 627-642.

- Li, S., and McCabe, S. (2013). Measuring the socio-economic legacies of mega events: Concepts, prepositions and indicators. *International Journal of Tourism Research*, 15(4), 388-402.
- Paddison, R. (1993). City Marketing, image reconstruction and urban regeneration. *Urban Studies*, 30 (2), 339-350.
- Preuss, H. (2007). *FIFA World Cup 2006 and its legacy on tourism*. Trends and Issues in Global Tourism, Springer, 83-100.
- Preuss, H. (2015). A framework for identifying the legacies of a mega sport event. *Leisure Studies*, 34(6), 643-664.
- Poynter, G. (2004). From Beijing to bow bells: Measuring the Olympics effect. London East Research Institute Working Papers in Urban Studies, *London East Research Institute*, University of East London, 20.
- Ritchie, J. R. B. (1984). Assessing the impact of hallmark events: Conceptual and research issue. *Journal of Travel Research*, 23(2).
- Ritchie, J. R. B., and Beliveau, D. (1974). Hallmark events: An evaluation of a strategic response to seasonality in the travel market. *Journal of Travel Research*, 13(2): 14-20.
- Roche, M. (1992). Mega-events and micro-modernization on the sociology of the new urban tourism. *The British Journal of Sociology*, 43(4), 563-600.
- Roche, M. (1994). Mega-events and urban policy. *Annals of Tourism Research*, 21(1), 1-19.
- Roche, M. (2000). *Mega-events and modernity: Olympics and Expos in the growth of global culture*. London: Routledge, 1-29.
- Ruta, D. (2015). *A strategic and pluralistic approach to planning legacy. The case of the Giro d'Italia*. Routledge Handbook of Sport and Legacy, London: Routledge, 29-45.
- Scheu, A., and Preuss, H. (2017). *No:14: The legacy of the Olympic Games from 1896-2016*. Working Paper Series, Mainzer Papers on Sport Economics & Management, Johannes Gutenberg-University Mainz, Germany, 83-100.
- Short, J.R. (2008). Globalization, cities and the Summer Olympics. *City*, 12(3), 321-340.
- Solberg, H. A., Preuss, H. (2017). Major sport events and long-term tourism impacts. *Journal of sport Management*, 21(2), 213-234.

- Stone, C. N. (1989). *Regime politics: governing Atlanta, 1946-1988*. University press of Kansas.
- Surborg, B., VanWynsberghe, R., and Wylv, E. (2008). Mapping the Olympic growth machine. *Transnational Urbanism and the Growth Machine Diaspora. City*, 12(3), 341-355.
- Anomim. (2012). Taksim Meydan Düzenlemesi. TMMOB Peyzaj Mimarları Odası İstanbul Şubesi.
- Üstün, Y. (1996). Çevre kozası. *Yeni Türkiye Habitat II Özel Sayısı*, 8, 359-361.
- Veal, A. J., Toohey, K., and Frawley, S. (2012). The sport participation legacy of the Sydney 2000 Olympic Games and other international sporting events hosted in Australia. *Journal of policy research in tourism, leisure and events*, 4(2), 155-184.
- Zhang, L., and Zhao, S., X. (2009). City Branding and the Olympic effect: a case study of Beijing. *Cities*, 26(5), 245-254.

GAZİ GELECEKTİR...